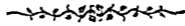

॥ विज्ञापना ॥

पाणिनीय व्याकरणव्याख्याभूतानि काशिकादीनि ग्रन्थानि अतिवृहन्ती असारांशवहुलानीत्यभिमन्यमानैः श्रीभट्टोजिदीक्षितैः प्राचीनोक्तिखण्डन पुरस्सरं सिद्धान्तकौमुदी निरमायि साच विस्तृतत्वाद्दालानां समीचीनोपकारं न करिष्यतीत्यभिमन्य तच्छिष्य श्रीवरदराजकृतिना सिद्धान्तकौमुदीतः सारांशमात्रमादाय मितक्षरा ऽमितार्थ प्रकाशिका मध्यसिद्धान्तकौमुदी निर्मिता सा चेदानीं पुस्तकानुपलब्ध्या पठनपाठनेषु विरलप्रचारा जाता इतिसकलविद्वज्जनविद्यार्थिजनोपकाराय नेपालदेशीय पण्डित देवराजशर्मणा । द्वित्राणि पुस्तकानि महता प्रयत्नेन सम्पाद्य अञ्जुसनाङ्गुथयन्त्रालये मुद्रणाय समर्पिता अदादिपर्यन्तं मुद्रिताच तद्यन्त्रालयाध्यक्ष विहारिसिंहस्य दौःशील्याद्बहुशः स्थले संस्कृतापि अशुद्धा जाता इति तत आनीय जैनप्रभाकरनाम्नि यन्त्रालये मुद्रयितुमारध्वा तत्प्रभृति पण्डित श्री विश्वनाथ शर्मणा संशोधिता साचैपाकौमुदी बालानामतीवोपकारिका इति विद्वद्विदर्शनीया इति शम ॥

॥ मध्यकौमुदी ॥

—६३:०१३३—

श्री पशुपतिनाथ शरण

श्रीगणेशायनमः ॥ नत्वा वरदराजः श्रीगुरुन् भट्टे । जि-
 दोक्षितान् ॥ करोति पाणिनीयानां मट्टसिद्धान्तकौमु-
 दीम् ॥ १ ॥ अइउण् १ ऋलृक् २ । एओङ् ३ ऐऔच्
 ४ हयवरट् ५ लण् ६ जमङणनम् ७ भ्रज् ८ घढधप्
 ९ । जत्रगडदश् १० । खफछठथचटतव् ११ कपय् १२
 शपसर् १३ हल् १४ ॥ इतिसूत्राण्यणादि संज्ञार्थानि ॥
 हकारादि प्वकार उच्चारणार्थः लणमध्ये त्वि, त्संज्ञकः
 ॥ हकरोद्विरूपात्तो यमटि शल्प पि वाञ्छता ॥ अर्हं णा
 धुक्षदि त्यत्रद्वयं सिद्धं भविष्यति ॥ २ ॥ हलन्त्यम् १।३।
 ३ उपदेशोऽत्यं हलित् स्यात् ॥ उपदेश आद्योच्चारणम्
 ॥ सूत्रे प्वदृष्टं पदं सूत्रान्तरा- दनुर्त्तनीयं सर्वत्र ॥ अद-
 र्त्तयप्रतिपत्तम् ॥ १।१।६०। प्रसक्तस्यादर्शनं लोपसंज्ञस्यात्
 ४६ कृत्तद्धितान्तासन्त्तं च्छंत्तं लोपः स्यात् ॥ णादयोऽणा-
 भिसु डेभ्यांभ्यसु ङसिभ्यांभ्यसु ॥ १।१।७०। अन्त्ये नेतास-
 सु औजसितिप्रथमा ॥ अमौट् शसुद्धिः ॥ १ ॥ यथाऽणिति-

अइउवर्णानांसंज्ञा एवमचूहल् अलूइत्यादयः ॥ उकालो-
 ज्भ्रस्वदीर्घसु तः ॥ ११२१२७ ॥ उश्चउश्चउश्चवः वांकालइ-
 वकालोयस्यसोश्चक्रमाज्भ्रस्वदीर्घसु तसंज्ञः स्यात् ॥ स-
 प्रत्ये कमुदात्तादिभेदेनत्रिधा ॥ उच्चैरुदात्तः ११२१२९ नी-
 चैरनुदात्तः ॥ ११२१३० समाहारः स्वरितः ॥ ११२१३१
 सनवविधोऽपिप्रत्येकमनुनासिकाननुनासिकत्वाऽपां द्वि-
 धा ॥ मुखना- सिकाब्रचनोनुनासिकः ११११८ मुखसहि-
 तनासिकयोश्चचार्यमाणोवर्णोनुनासिकः संज्ञस्यात् ॥ त-
 दित्थं ॥ अइउऋएषांप्रत्येकमष्टादशभेदाः ॥ लृवर्णस्य-
 द्वादश ॥ तस्यदीर्घाभावात् ॥ ए- चामपिद्वादश ॥
 तेषांह्रस्वाभावात् ॥ तुल्पा- स्पप्रयत्नसवर्णं ॥ ११११९ तां
 ल्वादिरथानमाभ्यंतरप्रयत्नश्चेत्पे तद्वयंयस्ययेनतुल्यत-
 न्मिथः सव र्णसंज्ञःस्यात् ऋलृवर्णयोर्मिथः सावर्ण्य-
 वाच्यम् ॥ अकुहविसर्जनीयानांकराठः ॥ इचुयशानांतालु
 ॥ ऋटुरषाणांमुर्द्धा ॥ लृतुल सानांदंता ॥ उपूपध्मानी-
 यानामोष्ठौ । जमडणनानांनासिकाच ॥ एदौतौः कराठ-
 तालु ॥ ओ दौतौः कराठोष्ठं ॥ वकारस्यदतीष्ठम् ॥
 जिह्वामूलीयस्यजिह्वामूलम् ॥ नासिकानुस्वा- रस्य य-
 त्नेऽद्विधा ॥ आभ्यंतरोवाह्यश्च । आ द्यःपंचधा । स्पृ-
 ष्टे षत्पृष्टे षद्विवृतविवृतसंवृत भेदात् तत्रस्पृष्टं प्रयत्न-
 स्पर्शानां ईषत्स्पृ ष्टमन्तस्थानां ॥ १११२० ॥
 णां विवृतं स्वराणां ॥ १११२१ ॥
 प्रकृयादशायांतुविवृतं ॥ १११२२ ॥
 धा विवारः संज्ञा ॥ १११२३ ॥

णोमाहाप्राणउदाहोऽनु दात्तः स्वरिनश्चैति ॥ खरोवि-
 वाराः श्वासाश्च घोषाश्च ॥ हशः संवारानादाघोषाश्च
 । वर्गाणांप्रथमतृतीयपञ्चमायरलवाश्चाल्प प्राणाः
 । वर्गाणांद्वितीयचतुर्थी शलश्चमाहा प्राणाः । कादयो-
 भावसानाः स्पर्शाः । यणोत्स्थाः शपसहाउष्माणः । अचः-
 स्वराः । १८क१८खइति कखाभ्यांप्रागर्धविसर्गसहशोजि
 वहामूलीयः । १८प१८फइति पफाभ्यांप्रागर्धविसर्गसहश-
 उप ध्मानोयः । अंअः इत्पचः परावनुस्वारवि सर्गो
 अणुदित्सवर्ण स्पर्चाप्र त्ययः । १ । १ । ६९ अविधीय-
 मानो ऽ णुदित्चसवर्ण स्पर्संज्ञास्यात् । अत्रैवाण् परे-
 णणकारेण । कुचुटुतुपुएतेउदितः । तदेवमइत्यष्टा-
 दशानां संज्ञा । तथेकाराकारौ । ऋकारस्त्रिं शतः । ए-
 वलृकारोपि । एचोद्वादशानां । अनुनासिका ननुनासि-
 कभेदेनयवलाद्विधा । तेनानुनासिकास्तेद्वयाद्वयीः संज्ञा
 परःसन्नि कर्पः संहिता । १ । १ । १० वर्णानामतिशयितः
 सन्निधिः संहितासंज्ञः स्यात् ॥ हलीनन्त राःसंयोगः १ ।
 १ । १० अजिभरव्यवहिताहलः सं योगसंज्ञाः स्युः ॥ सु-
 म्निडं १ ४ । १४ तंपदं सुवंतंतिडंतंचपदसंज्ञं स्यात् ॥
 इतिसंध्युप योगिसंज्ञाप्रकारणम् ॥ १ ॥ इका यणचिं ६
 १ ७७इकःस्थानेयणस्यादचिसंहितायांविपये सुधीउपा-
 १४६ कृत्तद्वितान्तासन्नि च्छेत्तं कार्यवर्णान्तरेणाव्यवहित-
 भिसु हेभ्यांभ्यस् हसिभ्यांभ्यस्सु १ १ ५० प्रसंगे-
 सुश्रौजसितिप्रथमा ॥ अमौट शसूद्वि षस्प इतिजाते-

॥ अन । चिच ८ ४ ४७ ॥ अचः प रस्ययरोद्वेवास्तो-
 नत्वचि । इतिधस्यद्वित्वम् भ्र लांजशुभ्रशि ८ ४ ५३।
 भ्रलांजश स्यात्भ्रशिपरं । इतिपूर्वधस्यदः ।
 संयो गा न्तस्यलोपः ८ । २ । २३ । संयोगांतंयत्पदं-
 तस्यलोपः स्पात् । अलां त्यस्प १ । ११ ५२ षष्ठिनि-
 दिष्टान्त्य स्या देशः स्पात् । इतिप्राप्ते । यणःप्रतिषेधोवा-
 च्यः । सुधुपास्य भद्रधरिः । धात्रंशः । लाकृतिः। एचो
 यवायावः ६।१।७८। एचः क्रमात्अयञ्प्रवञ्चाय् आ-
 वृतेस्युरचि । यथासं ख्यम नुदेशः समा नाम् । १।
 ३। १० समसंबंधीविधिर्यथासं ख्यंस्यात् । हरये । वि-
 श्ववे । नायकः । पावकः वान्तायिप्रत्यये । ६ १।७७ या-
 दौप्रत्ययेपरेआदौतारवावौस्तः । गव्यम् । नाव्यम् ।
 अद्ध्ययरिनाणैच । गव्यूतिः। धातोस्तन्निमित्तस्यैवाद्
 १।८० यादौप्रत्ययेपरेधातारिचश्चै द्वान्तादेशस्तर्हितन्नि-
 मित्तस्यैवनान्यस्य । लव्यम् । अवश्यलाव्यम् । तन्नि-
 मित्तस्यकिम् ओयते । औयत । । क्षय्यजय्यौ शक्यर्थे
 ६ १ ८१ । यांतादेशनिपातनार्थमिदम् । क्षय्य
 म् । जय्यम् । शक्यार्थेकिम् । क्षेतुंजेतुंयोग्यंक्षेयंपाप-
 जेयंमनुः क्रय्यस्तदर्थे ६।१।८२॥ क्रेतारः क्रिणियुरिति
 बुद्ध्याआपणेप्रसारितंक्रय्यम् । क्रेयमन्यत् । क्रयणार्ह-
 मित्यर्थः १। ११ १२ अदेङ्गुणः अदेङ्चगणः
 तपरस्तत्कालस्य१।११।७० ।
 णवर्णः समकालस्यैव
 अवरणादिचिपरे

पेन्द्रः । रमेशः गङ्गोदकम् उपदेशेजनुनासिकइत् १।
 ३२ उपदेशेनुनासिकोऽजित्संज्ञः स्यात् । प्रतिज्ञानुनासि-
 क्त्वाः पाणिनियाः । लणसूत्रस्यावर्णनसहोच्चार्यमाणारे-
 फोरलयोः संज्ञा उरण्परः । १११५१ ऋइतित्रिंशतःसं-
 ज्ञत्युक्ततथानेयोण्परःसनेत्रप्रवर्तते । कृश्नद्धिः ।
 तवक्कारः लोपः शाकल्यस्य । ८।३।१९ । अवर्णपूर्वयोः
 पदान्तयोर्धवयोर्वालोपोशिपरि । पूर्वत्रासिद्धम् । ८।२१
 सपादसप्ताध्यायीप्रति त्रिपाद्यसिध्या त्रिपाद्यामपिपूर्व-
 प्रतिपरंशास्त्रमसिद्धम् । हरइह विश्नइह । हरयिह । विश्न
 विह वृद्धिरादैच् १।१।११ आदैच्चवृद्धिसंज्ञंरयात् । वृद्धिरेचि
 ६-१ ८८ आदेचिपरेवृद्धिरेकादेशः । गुणापवादः । कृश्नै
 कत्वम्।गंगौचः । देवैश्चर्यकृष्णौत्कण्ठयम् । एत्येधत्यूत्सु
 ६ १ ८९। अवर्णादेजादायित्येधत्योहृठिचपरेवृद्धिरेकादे-
 शः स्यात् । पररूपगुणापवादः उपैति । उपैधते प्रष्टौ-
 हः । एजाद्योःकिम् ॥ उपेतः माभवान्प्रेदिधत् । स्वादि-
 रेरिणाः । स्वैरं । स्वैरी स्वैरीणि । अक्षादुहिंन्यामुप-
 संख्यानम् । अक्षौहिणीसेना । प्रादुहोढोढ्यपैष्येपु।प्रौ
 हः प्रौढः । प्रौढिः । प्रैषः । प्रैष्यः । ऋतेचतृतीयासमा
 से।सुखेनऋतः । सुखात्तः । तृतीयेतिकिम् । परमर्त्तः । प्र-
 वत्सनरकवलवसनार्णदशानामृणं । प्रार्णमित्यादि ।
 १।१।५१ प्रादयः क्रियायोगेउ-
 ४६ कृत्तद्धितान्तासन्ने अप । स । अनु । अव ।
 भिस ह्येभ्यांभ्यस् हसिभ्यांभ्यस्मै आड । नि अथिा
 सुप्रौजसितिप्रथमा ॥ अमौट् शसूद्धिः । परि । उप ।

एतेप्रादयः भूवादयोधातवः १।३।१। क्रियावाचिना-
 भ्वादयोधातुसंज्ञाःस्युः उपसर्गादिति धातौ ६।१।११।
 अवर्णान्तादुपसर्गादकारादौधातौपरिवृद्धिरैकादेशः स्या-
 त् । प्रार्च्छति वासुप्यापिसलेः । ६।१।१२ आदुपसर्गा-
 द्दकारादौसुब्धातौपरिवृद्धिर्वा । आपिशलिग्रहणंपूजार्थम्
 अचौरहाभ्यांद्वे ८।१।४। अचः पराभ्यारैफहकाराभ्यांप
 रस्ययरीद्वे वास्तः । इतिप्राप्ते । शरोचि ८।१।४९द्वेन
 प्रार्षभीयति । प्रर्षभीयति एडिपररूपम् । । ६।१।१४
 आदुपसर्गादेडादौधातौपरपररूपमेकादेशः । प्रेजते ।
 उपोषति । अचोन्त्यादिटि । १।१।६४ अचामध्येयीत्यः
 सआदिर्यस्यतहिसंज्ञः स्यात्सकन्ध्वादिषु पररूपवाच्यम्
 तच्चट्टेः । शकंधुः । कर्कन्धुः । कुलटा ॥ सीमंतः ॥
 केशवेशे । सीमान्तोन्यः । मनीषा । हलीषा । लांगली
 षा । पतञ्जलीः । सारङ्गः पशुपक्षिणोः । सारांगोन्यः ।
 आकृतिगणोथम् । एवेचानियोगे । क्वेवभोक्षसे । अनि
 योगेकिम् । तवैव ओत्वाष्टयोः समासेवा । स्थूलातुः
 स्थूलौतुः । विवोष्टः । विवौष्टः । समासेकिम् । तवौष्टः ।
 ओमीडौश्च ॥ ६।१।१५ ॥ ओमीआडीचपरे । शिवायो-
 न्नमः । शिवआइहि । इतिस्थिते । शिवएहि । शिवे-
 हि । अकः सवर्णेदीर्घः ६।१।१०१ एकादेशः स्यात् दैत्या-
 रिः । श्रीशः विश्नूदयः । होत्त्कारः । ६।१।१०६
 पदांतादेडेदि । ६।१।१०६ पदांतादेडेदि । ६।१।१०६
 हरेव । विश्नोव । ६।१।१०६ पदांतादेडेदि । ६।१।१०६
 वेदेचैडंतस्यगोस्

गोग्रम् ॥ एहंतस्थकिम् ॥ चित्रग्वग्रम् ॥ पदान्तस्थ
 किम् गोः ॥ अनेकालशित् सर्वस्य १११५५ ॥ इतिप्राप्तेः
 डिच्च १११५३ । डिदनेकालप्यन्तस्थैव स्यात् । अवड्
 स्फोटाद्यनस्य ६११२३ । पदांते एहंतस्थगोरवड्वास्या
 दचि ॥ गवाग्रम् ॥ पदांते किम् गवि ॥ इन्द्रैच ॥ ६१
 १२४ ॥ गोरवडिन्द्रे ॥ गवेन्द्रः ॥ व्यवस्थितविभापया ॥
 गत्राक्षः ॥ दूराद् दूतेच ८१२८४ दूरात्संवोधनेवाक्यस्यटैः
 स्तुतोवा ॥ अथप्रकृतिभावः ॥ स्तुतप्रगृह्याप्रचिनित्यम्
 ॥ एतेचिप्रकृत्याः स्युः ॥ आगच्छकृष्णाऽअत्रगौश्चरति ॥
 ह्रस्वच्छु ॥ ११११० संयोगेगुरु १११११ संयोगेपरेह्रस्व-
 गुरुत्तज्ञस्यात् ॥ दीर्घच ११११२ गुरुःस्यात् ॥ गुरोरनृ-
 तोनन्त्यस्याप्येकैकस्यप्राचाम् ८१२८६ स्तुतोवा ॥ दे३
 वदत्त ॥ देवद-३त्त ॥ देवदत्ता ३ ॥ गुरोकिम् ॥ वकार-
 दकारस्यमाभूत् ॥ अनृतः किम् ॥ कृष्णऽएकैकग्रहणंप
 र्यायार्थम् ॥ ईदूदेद्विवचनप्रगृह्यम् ॥ ११११११ ईदूदे
 दन्तप्रगृह्यस्यात् हरीएतौ ॥ विश्वू इमौ ॥ गंगेअम् ॥ मणी
 वोपस्यंतितुड्वार्थेव-शब्दोत्राशब्दोत्रावोध्यः अदसो
 मात् ॥ १११११२ अस्मात्परावीदूतौप्रगृह्यौस्तःअमो-
 ईशा ॥ रामकृष्णावमू आसाते ॥ मात्किम् ॥ अमुक्त्रे ॥ अ-
 सतिमाद् हणेएकारोऽप्यनुवर्तेता ॥ चादयोऽसत्वे ॥ १११५७ अ-
 ह्यश्च ॥ तपूऽनिपातसंज्ञास्युः ॥ प्रादयः ॥ १११५८ एतेपि
 ४६ कृत्तद्वितान्तोसन्ते च्छेत् ॥ अमप्रयुज्यते
 भिसुडेभ्यांभ्यसु डसिभ्यांभ्यसु ॥ चितः ॥ लिंगसंख्या-
 सुश्रौजसितिप्रथमा ॥ अमौटुशसादे १११११४ एकाऽ

जन्निपातआङ्वर्जः प्रगृह्यः ॥ इन्द्रः ॥ उउमेशः ॥
 वाक्यस्मरणयोरहित् ॥ आप्वनुमन्न्यसे ॥ आप्वक्लि-
 लतत् ॥ अन्यत्रहित् ॥ ईषदुश्मम् ॥ ओश्मम् ॥ ओ-
 त् ॥ १।१।१५ ओदन्तोनिपातःप्रगृह्यः ॥ अहोईशाः ॥
 संवुद्धौशाकल्यस्येतावनाषे ॥ १।१।१६ संवुद्धिनिमित्त-
 कप्रोकारोवाप्रह्यो वैदिकेइतौपरै ॥ विश्नाइति ॥
 विश्नश्चि ॥ विश्नइति ॥ मयउजोवोवा ॥ ८।३।३३
 मयःपरस्यउजोवोवास्यादचि ॥ किमुउक्तम् । किम्बु-
 क्तम् । इकोऽसवर्णेशाकल्यस्यह्रस्वश्च । ६।१।१२६ पदां
 ताइकाह्रस्वावास्युरसवर्णं वि ह्रस्वविधिसामर्थ्यान्नस्वरस-
 न्धिः ॥ चक्रिअत्र चक्यत्र ॥ पदान्ताः किम् ॥ गौ
 यौ ॥ नसमासे ॥ वाप्यश्चः ॥ ऋत्यकः ॥ ६।१।१२८
 ऋतिपरेपदान्ताअःकप्राग्वत्त्वा ॥ ब्रह्मऋषिः ॥ ब्रह्म
 षिः ॥ पदान्ताः किम् । आच्छत् । इतिस्वरसन्धिः ।
 स्तोश्चुनाश्चुः । ८।४।४० स्तोः सकारतवर्गयोः शकार-
 चवर्गाभ्यांयोगेशकारचवर्गौस्तः ॥ हरिशशते । राम
 श्चिनेति । सच्चित् । शाङ्गिञ्जय । शात् ८।४।४४ शा
 त्परस्योक्तंनस्यात् विश्नः । प्रश्नः । षुनाष्टुः । ८।४।४९
 स्तोष्टुनायोगेष्टुः । रामष्टीकते । पैष्टा । तहीका । च
 क्रिराटोःकसोनपदान्ताहोरनाम् ८ ४ ४२पदान्ताहवर्गा
 त्परस्यस्तोष्टुन । षट्सन्तः । षट्ते । षट्ते । षट्ते ।
 म ईहे । टोःकिम् । सप्तः । सप्तः । सप्तः । सप्तः ।
 शीणामुपसंख्यानभ । शीणामुपसंख्यानभ । शीणामुपसंख्यानभ ।
 तोःषि ८ ४।४३

॥ पदान्तेभ्रलांजशःस्युः ॥ वा गीशः ॥ चिद्रूपम् ॥ य-
 रोनुनांसिकेनुनांसिकेवा ॥ ८॥४ ४५ घरःपदान्तस्याऽनु-
 नांसिकेपरेऽनुनांसिकेवा ॥ एतन्मु रारिः एतद्वृ रारिः॥
 स्थानप्रयत्नाभ्यामंतरतमेस्पर्शचरि तार्थोविधिरयरेफेन
 प्रवर्त्तते॥चतुर्मुखः॥प्रत्ययेभांपायांनित्यम्॥ तन्मात्रम्
 ॥ चिन्मयम् ॥ तोर्लि ॥ ८ ४ ६० परसवर्णः ॥तल्लयः॥
 विद्वान्निखति ॥ नस्याऽनुनांसिकेऽलः ॥उदःस्थास्तभोः
 पूर्वस्य ८॥४॥६१ ॥ उदः प र्योः स्यास्तम्भोः पूर्वसव-
 र्णः॥तस्मादित्युत्तरस्या॥ पञ्चमीनिदेशेनक्रियमाणङ्का-
 र्यं वर्णान्तरेणाव्यवहितस्यपरस्यज्ञेयम् ॥ आदेःपरस्य
 ॥ १॥१॥५४ परस्ययद्विहि तंतत्तस्यादेर्वोध्यम् ॥अघो
 पस्यमहाप्राणस्यविवारस्य श्वासस्यसस्यतादृशएवथका-
 रः भ्ररोभ्ररिसवर्णो ८॥४॥६५हलःपरस्यभ्ररोलोपोवासव-
 र्णोभ्ररि ॥खरिच॥८॥४॥४५ भ्र लंचरः स्युः॥इत्युदेादस्यतः
 ॥ उत्पानम् ॥ उत्तभनम् ॥ भ्रयोहोन्यतरस्याम् ८॥४॥
 ६२ भ्रयः परस्यहस्यवापूर्वसवर्णः ।संवारस्य नादस्यघो-
 पस्यमहाप्राणस्यहस्यतादृशी वर्गचतुर्थः ॥ वाग्घरिः
 वाग्हरिः शप्रछोति । ८ ४॥६३पदान्ताभ्रयः परस्यशस्य
 छोवास्यादति तच्छिवः । तच्छिवः । पदान्तात्किम् ।
 विरप्शम् । छत्वममीति वाच्यम् । तच्छोकेन । सोनु
 स्त्वत्तः ८॥३॥२३ मान्तस्यपदस्यानु खारोहलि हरिवंदे ।
 ४६ कृत्तद्वितान्तासञ्ज्ञेत्तश्चापदा न्तस्यभ्रलि । ८॥३॥२४
 भ्रिसु हेभ्यांभ्यस् डसिभ्यांभ्यस्त्वाः । यशांसि । आक्रं-
 सुभ्रौजसितिप्रथमा ॥ अमौट् शसुद्विपरस्यययिपरसवर्णः

८।१।५८ शान्तः । अङ्कितः । वापदान्तस्य । ८।१।५९
 त्वङ्करोपि । त्वङ्करोपि । मोराजिसमःकौ । ८।३।२६ क्वि
 वन्तेराजतौपरिसमोमस्यमएवस्यात् । सम्राट् । हेमप
 रेवा । ८।३।२६ मपरेहकारेमस्यमोवा । किम्हललयति ।
 किं हललयति । यवलपरयवलावा । किं ह्यः किं ह्यः ।
 किं हूलयति । किं हूलयति । किं हादयति । किं हादयति
 नपरनः । ८।३।२० नपरेहकारेमस्यनोवा । किं न्हूते ।
 किं न्हूते । डः सिधुट् । ८।३।२९ डात्परस्यसस्यधुड्वा
 आदन्तौटकितौ १।१।४६ टितिकतौयस्योक्तौतस्यक्रमा
 दाद्यन्तावयवौस्तः । षट्सन्तः । षट्सन्तः । डौः कुक्कु
 क्शरि।८।३।२८ वास्तः । प्राड्षष्टः । प्राड्षष्टः । सुगण्ट्षष्टः ।
 सुगण्षष्टः । नश्च । ८।२।३० नान्तात्परस्यसस्यधुडा ।
 सन्तसः सन्सः।शितुक् । ८।३।३१ नस्यपदान्तस्यशेतुक्वा
 सज्छम्भुः । सज्छम्भुः । सज्छम्भुः । शज्छम्भुः ।
 जछौजचछाजचशाजशावितिचतुष्टयम् । रूपाणामिहतु
 क्छत्वचलोपानां विकल्पनात् । डमोह्रस्वादचिडमुणि
 त्यम् । ८।३।३२ ह्रस्वात्परोयोडंतदन्तयत्पदंतस्मात्पर
 स्याः चानित्यडमुट् । प्रहयड्डात्मा । सुगण्णोशः । सन्न
 च्युतः ॥ समःसुटि ॥ ८।३।५ समोरुः सुटि ॥ अत्राः नु
 नासिकः पूर्वस्यतुवा ६।३।२। अत्ररूपकरणेरोः पूर्वस्पा
 नुनासिकेवा अनुनासिकात्परोनस्वारः ॥ ८।३।३३
 नासिकम्विहायरोः पूर्वस्मात्परो
 नयोर्विसर्जनीयः ८।३।१५
 विसर्गः।संपुं कानां

परे ॥ ८।३६ अम्परे खयिपुमोरुः ॥ पुँ स्को किलः ॥ पुँ स्को किलः
 नच्छव्यप्रशान् ॥ ८।३७ अम्परे छविनातस्यपदस्यरुः
 विसर्जनीयस्यसः ॥ ८।३३४ खरि ॥ चक्रीँ स्वायस्वः ॥ च
 क्रीँ स्वायस्वः ॥ अम्परे किम् ॥ प्रशान्तनेति ॥ पदस्य किम्
 ॥ हन्ति ॥ अम्परे किम् ॥ सन्त्स्रुः ॥ खद्गमुष्टिः ॥ न्हन्पे ॥ ८।
 ३।१० न्हनित्यस्यरुर्वापेः ॥ कुपोऽकऽकऽ पौ च ॥ ८।३।
 ३७ कवर्गपवर्गचपरे विसर्गस्य ऽकऽकऽ पौस्तः चाद्वि
 सर्गः ॥ न्हँ ऽकऽ पाहि ॥ न्हँ ऽकऽ पाहिः ॥ न्हँः पाहि ॥
 न्हँः पाहि ॥ न्हन्याहि ॥ सोपदादौ ॥ ८।३।३८ विस-
 र्गस्यसः स्यादपदाद्योः कुपोः ॥ पयस्पासम् ॥ पयस्क-
 लपम् ॥ यशस्कम् ॥ यशस्काम्यति ॥ अन्नव्ययस्येति वा-
 च्यम् । प्रातः कल्पम् । काम्ये रोरेवे त्रिवाच्यम् । नेह
 गोः काम्यति । इणः पः । ८।३।३९ इणः परस्य विसर्गस्य
 पस्यात्पूर्वविपयोसर्पिँष्पाशम् । सर्पिँष्कल्पम् । सर्पिँष्कम् ।
 सर्पिँष्काम्यति । करकादिपुचा ८।३।४ एण्विणउत्तरस्य विस-
 र्गस्यपः स्यादन्यस्यतुसः । कस्कः । कौतस्कृतः । सर्पिँष्कु
 ण्डिका । धनुष्कपालमित्यादि । आकृतिगणोयमात्तस्यप-
 रमाम् ङितम् । ८।१।२ द्विरुक्तस्य परमाम् ङितं स्यात्काना-
 म् ङिते । ८।३।१२ कान्नकारस्यरुराम् ङिते । काँस्कान् । काँ-
 स्कान् । छेचा ६।१।७३ ह्रस्वस्य छेतुक् । अच्चा । आङ्माङोश्च ।
 ६।५।२५ तक्छे । आच्चादयति । माच्छिदत् । दीर्घात् ।
 ४६ कृत्तद्धितान्तोसञ्ज्ञेच्छतिः । पदान्ताद्वा । ६।१।७६
 भिस्र हेभ्यांभ्यस् । डसिभ्यांभ्यस् । लक्ष्मीच्छाया । लक्ष्मीच्छाया
 सुश्रौजसितिप्रथमा ॥ अमौटूशसांद् ८।३।३४ खरि ।

विश्नुस्त्राता । शर्परेविसर्जनीयः । ८।३।३५ शर्परेखरि-
 विसर्गस्यविसर्गानत्वन्वत् । कः त्सरुः । घनाघनः क्षो-
 भणः । वाशरि । ८।३।३६ शरिविसर्गस्यविसर्गोवा ।
 हरिः शेते । हरिश्शेते । खर्परेशरिविसर्गस्यलोपोवाव-
 क्तव्यः । हरिस्फुरति । हरिःस्फुरति । ससजुषोरुः ८।२।६६ पदा
 न्तस्यसस्यसजुष् शब्दस्यचरुः स्यात् । अतोरोरुत्तादप्लु
 ते ६।१।११३ अप्लुतादतः परस्यरोरुः स्यादप्लुतेति । शि
 वोऽर्च्यः अतः किम् । देवाअत्र । अतीतिकिम् । अत्रआ-
 गन्ता । अप्लुतातिकिम् । ऐहिसुश्रोत ३ अत्रस्नाहिसु
 तस्याऽसिद्धत्वादतः परीयम् । अप्लुतादिति विशेषणेतुत-
 त्सामर्थ्यान्नासिद्धत्वम् । तपरकरणस्यतुनसामर्थ्यमादी-
 र्घनिवृत्याचरितार्थत्वात् । अप्लुतेतिकिम् । तिष्ठतु
 पयअ ३ गिनदत्त । हशिच । ६।१।११४ तथा । शिवोव
 न्दः । भोभगोअघोअपूर्वस्ययोऽशि ॥ ८।३।१७ एतत्पूर्व-
 स्थरैर्यादेशोशिदेवाइहा देवाधिहाभोसुभगोसुअघोसु
 इतिसान्तानिपाताः तेषोरुत्वेयत्वेकृते ॥ व्योर्लघुप्रयत्न
 तरुः शाकठायनस्य ८।२।१८ ॥ अशिपदान्ते ॥ ओतो-
 गार्ग्यस्य ८।३।२० ओकारात्परस्यपदान्तस्यालघुप्रयत्न
 स्थयस्यनित्यंलोपः ॥ भोअच्युतलघुप्रयत्नपक्षे ॥ भोअच्युत
 पदान्तस्यकिम् ॥ तोयम् हलिसर्वेषाम् ८।३।२२ भोभगो
 अघोअपूर्वस्थयस्यनित्यंलोपः स्यादुलिभोदेवाः ॥ अग्ने-
 मस्तोअघोयाहिदेवायान्ति ॥ रोऽसि
 फादेशोनतुसुपि ॥ अहरहः
 म् अत्राहन्निति

ग्रहोरूपम् ॥ गतमहोरात्रिरेषा ॥ एकदेशविकृतन्या-
 येनाहोरात्रः ॥ अहोरथन्तरम् ॥ ग्रहरादिनांपत्योदि-
 पुवारैफः ॥ विसर्गापवादः ॥ ग्रहर्पतिः ॥ गीर्पतिः ॥
 धूर्पतिः ॥ पक्षेविसर्गापध्मान्नीधौ ॥ रोरि ॥ ८।३।१४।
 रेफस्यरेफेपरेलोपः ॥ ढ्रलोपेपूर्वस्यदीर्घाणः ॥ ६।३।१११।
 ढरेफयोर्लोपनिमित्तयोः पूर्वग्याणोदीर्घः ॥ पुनारुमते
 हरोरम्यः ॥ शंभूराजते ॥ ढोढे लोपेः ॥ ८।२।१३ लोढः ।
 ग्रणः किम् ॥ वृढः ॥ वृढः ॥ मनस्रथइत्यत्ररुत्वकृ-
 तेहशिचेत्युत्वे रोरितिलोपेचप्राप्ते ॥ विप्रतिपेधेपरंका-
 र्यम् ॥ १।१।२। तुल्य बलविरोधेपरंकार्यंरयात् ॥ इति-
 लोपेप्राप्ते ॥ पूर्वत्रासिद्धमितिरोरित्यस्यासिद्धत्वादुत्व-
 मेत्र ॥ मनोरथः ॥ एतत्तदोः सुलोपोकारनञ् समासेह-
 लि ६।१।११३ ॥ अककारयोरेतत्तदोः सुस्तरथलोपो
 हलिनतुनञ् समासे ॥ एपविश्रुः ॥ सशंभुः ॥ अक्रोःकि
 म् ॥ एपकोरुद्रः ॥ अनञ् समासेकिम् ॥ असः शिवः ॥
 हलिकिम् ॥ एपोत्र ॥ सांचिलोपेचेत्पादपूर्णम् ६।१।१३२
 इत्यस्यसोर्लोपः स्यादचिपादश्चेत्लोपेसत्येवपूर्येत ।
 सेमामविद्धिप्रभृतिम् ॥ सैपदासरथीरामः ॥ ४ ॥ इति
 विसर्गसन्धिः ॥ अथेवदधातुरप्रत्ययः प्रातिपदिकम् ।
 १।२।४५ धातुप्रत्ययंप्रत्ययान्तंचवर्जयित्वाअर्थवच्छब्दस्व
 रूपंप्रातिपदिकसंज्ञंस्यात् ॥ कृत्तद्धितसमासाश्च ॥ १।२।
 ४६ कृत्तद्धितान्तौसमासाश्चतथासुप् ॥ स्वौजसमौट् छष्टाभ्यां
 भिसु हेभ्यांभ्यस् ङसिभ्यांभ्यस् ङसासांङ्योसुप् ॥ १।१।२।
 सुग्रीजसितिप्रथमा ॥ अमौट् शसुद्धितोया ॥ टाभ्यां

भिसु तृतीया ॥ डेभ्यांभ्यसु चतुर्थी ॥ डसिभ्यांभ्यसु पं-
 चमी ॥ डसोसाम्पष्टी ॥ ड्योसुसुप्तमी ॥ ड्याप्प्रातिप-
 दिकात् ॥ १११११ ॥ ड्यन्तादावन्तात्प्रातिपदिकाच्चपर-
 स्वादयः प्रत्ययास्युः ॥ सुपः ॥ १११११३ सुपस्त्रीणित्री
 णिवचनान्येकशएकवचनद्विवचनवहुवचनसंज्ञानिस्युः ।
 द्व्येकयोर्द्विवचनैकवचने ॥ ११११२२ द्वित्वैकत्वयोरैतेस्तः
 विरामोवसानम् ॥ १११११० वर्णानामभावोवसानसं-
 ज्ञस्यात् ॥ रुत्वविसर्गौ ॥ रामः ॥ अयोगवाहानाम-
 स्योपरिशर्षुचेतिवाच्यम् ॥ यमानुस्वारविसर्गजिह्वामू-
 लीयोपध्मानीयाअयोगवाहाः ॥ तेनेहविसर्गस्यय त्वा-
 दानचिचेतिद्वित्वपक्षरामः ॥ सरूपाणामेकशेषएकविभ-
 क्तौ ११२६४ एकविभक्तौयानिसरूपाण्येवदृष्टानितेषामेक
 एवशिष्यते ॥ प्रथमयोः पूर्वसवर्णः ॥ ६१११०२१ अकः प्रथ-
 माद्वितीययोरचिपरं पूर्वसवर्णदीर्घएकादेशः स्यात् ॥ इ-
 तिप्राप्ते ॥ नादिचि ॥ ६१११०४ आदिचिनपूर्वसवर्ण-
 दीर्घः ॥ वृद्धिरेचि ॥ रामौ ॥ बहुषुवहुवचनम् १११२२
 चुटू ॥ ११३१७ प्रत्ययाद्यौचुटूइतौस्तः । विभक्तिश्च ।
 ११११०४ सुप्तिडौविभक्तिसंज्ञौस्तः । नविभक्तौतुस्माः
 ११३१४ विभक्तिस्थास्तुसमानेतः इतिसस्यनेत्वम् । रामाः ए-
 कवचनंसम्बुद्धिः । २३१४९ सम्बोधनेप्रथमायाएकवचनस-
 म्बुद्धिसंज्ञः स्यात् यस्मात्प्रत्ययविधिस्तदादिप्रत्ययेङ्गम्
 ११११३५ यः प्रत्ययोयस्मात्क्रियतेतदादिशब्दस्वरूपतस्मि-
 नङ्गं स्यात् ॥ एडह्रस्वात्सम्बुद्धेः ॥ ६११६९ एडन्ताद्दुस्वान्ता
 च्चाङ्गाद्दुल्लुप्यतेसम्बुद्धेश्चेत् ॥ हेराम् ॥ हेरामौ ॥ हेरा

माः ॥ अमिपूर्वः ॥ ७३१११०७ अक्रोम्यचिपूर्वरूपमेका-
 देशः स्यात् ॥ रामम् ॥ रामौ ॥ लशकृतद्विते ॥ ११३८।
 तद्वितवर्जप्रत्ययाद्यालशकवर्गाइतस्युः तस्माच्छसानः-
 पुमि ॥ ६११११३ पूर्वसवर्णंदीर्घात्परायः शसः सस्तस्य-
 नःस्यात्पुसि ॥ अट्कुप्वाद्भुम्व्यवायेपि ॥ ८।१।२।अट्-
 कवर्गपवर्गआद्भु एतैर्व्यस्तैर्यथासंभवमिलितैश्चव्यवधा-
 नेपिरपाभ्यांपरस्यनस्यणःस्यात्समानपदे ॥ इतिप्राप्ते ॥
 पदान्तस्य । ८।१।१३।नस्यणोन । रामान् । टाहसिहसा
 मिनात्स्याः । ७।१।१२। अदन्ताहादीनामिनादयःस्युः। ण
 त्वं । रामेण । सुपिच । ७।३।१०२। यजादीसुप्यतोङ्गस्य
 दीर्घः । रामाम्याम् ॥ अतोभिसऐस् ॥ ७।१।१। अनेका-
 ल्शित्सर्वस्य ॥ रामैः ॥ हेर्यः ॥ ७।१।१३। अतोङ्गात्प-
 रस्यहेर्यादेशःस्यात् ॥ स्यानिवदादेशोनलिवधौ ॥ १॥१।५६। आ
 देशःस्यानिवत्स्यान्तुस्थान्यलाश्रयविधौ ॥ इतिस्थानि-
 वत्सात्सुपिचेतिदीर्घः ॥ रामाय ॥ रामाभ्याम् ॥ बहुवचने
 भक्तयेत् ॥ ७।३।१०३। भक्तादौ बहुवचने सुप्यतोङ्गस्यैकारः ॥ रा
 मेभ्यः। वावसाने ८।१।५६। अवसाने भक्तांचरोवा रामात्
 रामाद् ॥ रामाम्याम् ॥ रामेभ्यः ॥ रामस्याओसिच ७।३।१०४ ॥
 अतोङ्गस्यैकारः। रामयोः ॥ ह्रस्वनद्यापोनुट् ॥ ७।१।५१। ह्रस्वा
 न्तान्नद्यन्तादावन्ताच्चाङ्गात्परस्यामोनुडागमः ॥ नामि
 ६।१।३। अजन्ताङ्गस्यदीर्घः ॥ रामाणाम् ॥ रामे ॥ रामयोः ॥
 एत्वेकृतोआदेशप्रत्यययोः ॥ ८।३।५९। इण्कुभ्यांपरस्याप
 दान्तस्यादेशः प्रत्ययावयवश्रयः सस्तस्यमूर्द्धन्यादेशः ॥
 ईपद्विवृतस्यसस्यताहशाएवपः ॥ रामेषु ॥ एवंकृष्णमुकु

न्दादयः ॥ सर्वादीनिसर्वनामानिः ॥ १।१।२७ सर्वादीनि
 शब्दरूपाणिसर्वनामसंज्ञानिर्युः ॥ सर्व । विश्व । उभ ।
 उभय । इतर । इतम । अन्य । अन्यतर । इतर । त्व-
 त् । त्व । नेम । सम । सिम । पूर्वपरावरदक्षिणोत्तरा
 पराधराणिव्यवस्थायामसंज्ञायाम् । स्वमज्ञातिधना-
 ख्यायाम् । अंतरं वहिर्योगोपसंव्याययोः । त्यद् । तद्
 एतद् । इदम् । अदस् । एक । द्वि । युष्मद् । अस-
 मद् । भवतु । किम् । एतेपंचत्रिंशच्छब्दाशर्वादयः । जस
 शशी ७।१।१७ अदन्तात्सर्वनाम्नोजसःशीस्योत् ॥ अनेकाल्-
 त्वात्सर्वादेशः । सर्वा । सर्वनाम्नःस्मै । ७।१।१४ अतः सर्वना-
 म्नोडेस्मै । डसिड्योः स्मात्स्मिनौ । ७।१।१५ अतः
 सर्वनाम्नएतयोरितौस्तः । सर्वस्मात् । सर्वस्माद् ।
 ग्रामिसर्वनाम्नःसुट् । ७।१।५२ अवर्णान्तात्परस्यसर्व
 नाम्नोविहितस्यामः सुडागमः स्यात् । एत्वेषत्वि
 सर्वेषाम् । सर्वस्मिन् ॥ शेषंरामवत् ॥ एवंप्रतिश्रुपादयो
 प्यदन्ताः ॥ उभशब्दो नित्यं द्विवचनान्तः ॥ उभौ २ ॥ उ-
 भाभ्याम् ३ । उभयोः २ । तस्येहपाठोऽ कजर्थः । इतरड-
 तमौप्रत्ययौ प्रत्ययग्रहणे तदन्तग्रहणमितितदंताग्राह्याः ।
 नेमइत्यर्द्धे समःसर्वपर्यायः तुल्यपर्यायस्तुन ॥ समा-
 नामितिज्ञापकात् ॥ पूर्वपरावरदक्षिणोत्तरापराधराणि-
 व्यवस्थायामसंज्ञायाम् १।१।३४ एषां व्यवस्थायामसं-
 ज्ञायां सर्वनामसंज्ञागणसूत्रात्सर्वत्रयाप्राप्तासाजसिवा
 स्यात् ॥ पूर्वे पूर्वाः स्वाभिधेयापेक्षावधिनियमो व्यवस्था
 व्य वस्थायां किम् दक्षिणाथकाः कुशलाइत्यर्थः ॥

असंज्ञायांकिम् । उत्तराः कुरवः । स्वमज्ञातिधनाख्या
याम् । १११३५ ज्ञातिधनान्यवाचिनः स्वशब्दस्यप्राप्ता-
संज्ञाजसिवा । स्वे । स्वाः ॥ घ्रात्मीयाआत्मानइतिवा ॥
ज्ञातिधनवाचिनस्तुस्वाः । ज्ञातयोर्यावा । अन्तरम्बहि-
र्यंगोपसंव्यानयोः । १११३६ वाह्येपरिधानीयेचार्थे ।
न्तरशब्दस्यप्राप्तासंज्ञाजसिवा । घ्रन्तरे अन्तरावागृहाः
वाह्याइत्यर्थः । अंतरेघ्रन्तरावाशा ट काः परिधानी-
याइत्यर्थः । पूर्वादिभ्योनवभ्यावा । ७१११६ एभ्योऽ
सिद्धोःस्मात्स्मिन्नावास्तः । पूर्वस्मात् २।पूर्वात् २।पूर्व-
स्मिन् । पूर्व । एवंपरादीनामपि । शेषंसर्ववत् ।
संज्ञापसर्जनोभूतास्तुनसर्वादयः । सर्वानामकश्चित्तस्मै-
सर्वायदेहि । घ्रतिक्रान्तः सर्वमत्तिसर्वस्तस्मैघ्रतिसर्वा
य । अंतरमितिगणसूत्रेऽपुरीतिवक्तव्यम् । अन्तरायां
पुरि॥तृतीयासमासे । १११३० सर्वनामताना मासपूर्वा
य । † तृतीयासमासार्थवाक्येऽपि न । मासेनपूर्वाय ।
द्वन्द्वे च । १११३१ उक्तासंज्ञान । वणाश्रमेतराणाम्
विभाषाजसि । १११३२ वर्णाश्रमेतरे । वर्णाश्रमेतराः ।
प्रथमचरमतयाल्पाहुंकतिपयनेमाश्च । १११३३ एतेज-
स्युक्तसंज्ञावास्युः । प्रथमे । प्रथमाः । तयप्रत्ययः ।
द्वितये । द्वितयाः । शेषंरामवत् । नेमे । नेमाः । शेषं-
सर्ववत् । तीयस्यद्वित्सुवा । द्वितीयस्मै । द्वितीयाये-
त्यादि । एवंप्रतीयः । निर्जरः । जरायाजरसन्यतरस्या
म् । ७२११०१ जरायाजरस्वाऽजादौविभक्तौ । पदाङ्गा

†विभाषाद्विभक्त्यासमासत्पतःसमासपदानुवृत्त्यासिद्धं पुनःसमासगृह्यमधिकंम-
धिकार्यमिति विधयात्तृतीयासमासार्थबोधकवाक्यपरमित्याशयः ॥

धिकारैतस्यतदन्तस्यच । निर्हिस्यमानस्यादेशाभवन्ति॥
 एकदेशविकृतस्यानन्यत्वाज्जशब्दस्यजरस् । निर्जर-
 सौ । निर्जरसः । उपजीव्यविरोधान्नजरस् । निर्जरैः ।
 पक्षेहलादैचरामवत् । पठन्तोमासूत्तृन्निशसन्त्यूपन्दो
 षन्यकञ्चकनुदन्नासञ्चसू प्रभृतिषु । ६।१।६३ पादद-
 न्तनासिकामासूत्तृदय निशाअसृज्यूपदोष्यकृच्छकृ
 दुदकआस्यएषांपदादयआदेशाः स्युः शसादौवा । य
 तुआसनशब्दस्यासन्नादेशइतिकाशिकायामुक्तम् * त
 त्प्रामादिकमेवापादः।पादौ। पादाः पादम्।पादौ।पदः
 पादान् । पदा । पादेनइत्यादि । विश्वपाः । दीर्घाज्ज
 सिच । ६।१।१०५ दीर्घाज्जसिइचिचनपूर्वसवर्णदीर्घः ।
 वृद्धिः।विश्वपौ।विश्वपाः।हेविश्वपाः हेविश्वपौ।हेविश्वपाः।
 सुडनपुंसकस्य ।१।१।१४३ स्वादिपञ्चवचनानिसर्वनाम-
 स्थानसंज्ञानिस्युरक्लीवस्य । स्वादिष्वसर्व नामस्थाने।
 १।४।१७कप्रत्ययावधिषुस्वादिष्वसर्व नामस्थानेषुपरतः
 पूर्वपदस्यात् । यचिभम् १।४।१८ यकारादिष्वजादिषु
 चकप्रत्ययावधिषुस्वादिष्वसर्व नामस्थानेषुपूर्वम्भस्या
 त्।आकडारादेकासंज्ञा।१।४।१।इतउर्द्ध कडाराःकर्मधार
 यइत्यतः प्रागेकस्यैकैवसंज्ञाज्ञया । यापरानवकाशाचा
 तेनशसांदावचिभसंज्ञैवनपदत्वम् ॥ आतोधातोः ॥ ६।-
 ४।१४७ आकारान्तोयोधातुस्तदन्तस्यभस्याङ्गस्यलोपः ॥
 अलान्त्यस्य विश्वपः॥विश्वपाः॥विश्वपाभ्यामित्यादि॥एवं
 शंखधमादयः ॥ धातोः किम् ॥ हाहान् ॥ आतइतियो

*आस्नोवृकस्यवर्ति कामितिमन्त्रभाष्ये आस्नइत्यस्यसुखादित्यर्थकरणादा
 सन्नादेशस्थानीआस्यएवभवतीतिकाशिकोक्त प्रामादिकम् * * * * *

गविभागादधातोरपिकृचिन् ॥ त्कः ॥ श्रः ॥ हरिः ॥ हरी
जसिच ॥ ७३१०९ ह्रस्वान्तस्यांगस्यगुणः ॥ हरयः ॥
ह्रस्वस्यगुणः ॥ ७३१०८ सम्बुद्धौ ॥ हेहरे ॥ हरिम् ॥
हरीन् ॥ ॥ शेषोऽसिचि ॥ १११७शेषइतिस्यप्रार्थम् ॥
अनदिसंज्ञौ ह्रस्वौयाविदुतौतदन्तंसखिवर्जघिसंज्ञस्यात्
आडोनास्त्रियाम् ॥ ७३१२० घेःपरस्याडोनास्यादस्त्रि-
याम् ॥ आडितिटासंज्ञाप्राचाम् ॥ हरिणा ॥ हरिऋया-
म् ॥ हरिभिःघेडिति ॥ ७३१११ घिसंज्ञस्यडितिसुपिगुणः
हरये ॥ हरिऋयः २ । गुणेकृते । डसिडसेःश्चा ६१११०
एडोडसिडसेरतिपरेपूर्वरुपमेकादेशः ॥ हरेः ॥ हर्योः । ह
रिणाम् । अचघेः ॥ ७३१११इदुद्वयांपरस्यहरोत्त्वेरत्
हरो । हरिपु । एवंकव्यादयः । अनह्रसौ । ११११३
सख्युरङ्गस्याङ्गदेशोऽसंबुद्धौसौ । अलोन्त्यात्पूर्वउप
धा । १११६५ अत्यादलः पूर्वोवर्णउपधासंज्ञास्यात् ।
सर्वनामस्थानेचासंबुद्धौ ॥ ६११८ नान्तस्योपधायादा-
र्घासंबुद्धौसर्वनामस्थाने ॥ अपृक्तएकाल्प्रत्ययः १२१११
॥ हल् ह्रावृभ्यादीर्घात्सुतिस्यपृक्तहल् ॥ ६११६८ हलंतात्परं
दीर्घायौ ह्रापौतदन्ताच्चपरंसुतिसीत्येतदपृक्तहल् लुप्प
ते ॥ प्रत्ययलोपेप्रत्ययलक्षणम् १११६२ प्रत्ययेलुप्तं पित-
दाश्रितं कार्यं स्यात् ॥ नलोपः प्रातिपदिकान्तस्य ॥ ८१२७
प्रातिपदिकसंज्ञकं यत्पदंतदन्तस्यनस्यलोपः ॥ सखा ॥ स-
ख्युरसंबुद्धौ ॥ ७१११२ सख्युरङ्गात्परंसंबुद्धिवर्जसर्वना
मस्थानाङ्गत्स्यात् ॥ अर्चाऽर्णति ॥ ७२११५ अजं-

ताङ्गस्यवृद्धिर्जितिणितिच ॥ सखायौ ॥ सखायः हेस
 खे ॥ सखायौ सखायं ॥ सखीन् ॥ सख्या ॥ सखिभ्याम् ॥ स
 खिभिः । सख्यै । ख्यत्यात्परस्य । ६।१।११२ खितिशब्दा
 ङ्यांस्वीतीशब्दाभ्यांकृतयणादेशाभ्यांपरस्यङ्सिङ्सोरत
 उः ॥ सख्युः २ औत् १।३।११८ इतःपरस्यङ्ङरौत्सख्यौ ॥
 शेषंहरिवत्पतिःसमासएव।१।४।८।घिसंज्ञः।पत्या।पत्युः२।
 पत्यौ।शेषं हरिवत्॥समासेतुभूपतये।कतिशब्दीनित्यंवहु
 वचनान्तः।वहुगणवतुडतिसख्या ।१।१।२३डतिच।१।१।२२
 ।डत्यन्तासख्याषट्संज्ञास्यात् । षड्भ्यालुक् । ७।१।२५
 जशसाः प्रत्ययस्यलुक्लुलुपः। १।१।६१ लुक्लुलुप
 शब्दैःकृतंप्रत्ययादर्शनं क्रमात्तत्संज्ञंस्यात् ।जसिचेतिगु
 णेप्राप्तौ।नलुमतांगस्या।१।१।६३ लुमताशब्देनलुप्तेतन्निमि
 त्तमंगकार्यंनस्यात् । कति २ । कतिभिः । कतिभ्यः ।
 कतिङ्यः । कतीनाम् । कतिषु ॥ अस्मद्युष्मत् षट्संज्ञ
 कास्त्रिषुसहपाः। ऋत्रिशब्दीनित्यंवहुवचनान्तः । त्रयः ।
 त्रीन् । त्रिभिः । त्रिभ्यः ॥ त्रेह्यः । ७।१।५३ आमि ।
 त्रयाणाम् ॥ त्रिषु । गौणत्वेपि । प्रियत्रयाणाम् । द्वि-
 शब्दीनित्यंद्विवचनान्तः । त्यदादिनामः । ७।२।१०२
 एषामकारोविभक्तौ ॥ द्विपर्यंतानामेवेष्टिः ॥ द्वौ २ ॥
 द्वाभ्याम् ३ ॥ द्वयोः २ ॥ द्विपर्यानानाम्किम् ॥ भवा
 न् ॥ भवन्तौ । पातिलोकमितिपपीःसूर्यः।पप्यौ ।पप्यः॥
 हेपपीः पपीम् । पपीन् । पप्या । पपीभ्याम् ३ । पपी-
 भिः । पप्यौ । पपिङ्यः २।पप्यः ।पप्योः पप्याम् ।पपी।प

धं चित्त्वसंख्याविशिष्टेर्धे एकत्वद्वित्वयोरतन्वयादनन्वितार्थकविभक्तिकल्पनापेक्ष
 याऽनुवादविभक्तिकल्पनस्यलाघवाद्भवचनमेवेतिभावः ॥ * ॥ * ॥ * ॥

पीपु । एवंवातप्रम्यादयः । वह्नः श्रेयस्योपरयसवहु-
 श्रेयसी । यरुयाख्यौनदी । १।१।३ ईदूदन्तौनित्यस्त्री
 लिङ्गानदीसंज्ञास्तः । प्रथमलिङ्गग्रहणंचापूर्वरज्याख्यस्यो
 पसर्जनत्वेपिनदीत्वंचक्तव्यमित्यर्थः अंवार्यं नघोर्हस्वः ।
 ७।३।१०७ अम्बार्थानानद्यंतानांचह्रस्वःस्यात्संबुद्धौ ।
 †हेवहुश्रेयसि॥ अरानद्याः ॥ ७।३।११२ नद्यन्तात्परेपां
 ङितामाडागमः ॥ आठश्च ॥ ६।१।१० आटीचिपरेवृद्धि-
 रेकादेशः स्यात् ॥ बहुश्रेयस्यै ॥ बहुश्रेयस्याः ॥ बहु-
 श्रेयसीनाम् डेराम्ब्यास्त्रीभ्यः ७।३।१११ दनद्यन्तादावन्तान्त्रौ
 शब्दाच्चपरस्यडेरामादेशः स्यात् ॥ इहपरत्वादाटानुट्-
 वाध्यते ॥ बहुश्रेयस्याम् ॥ शेषंपपीवत् ॥ अतिलक्ष्मीः ।
 शेषंबहुश्रेयसावत् ॥ प्रथीः ॥ अचिश्नु धातुभु वांघ्वोरिय-
 दुवहौ ॥ ६।१।७७ श्नु प्रत्ययान्तस्येवर्णोत्रणांतस्यधातोर्भू-
 इत्येतस्यचांगस्येयहुवहौस्तोऽ जादौप्रत्ययेपरे ॥ इतिप्रा-
 ष्ते ॥ एरनेकाचोऽ संयोगपूर्वस्य ॥ ६।१।८२ धात्वत्रयव-
 संयोगपूर्वानभवतियइवर्णस्तदन्तेयोधातुस्तदन्तरथा ।
 नेकाचाङ्गस्ययणऽ जादौप्रत्ययेपरे ॥ प्रध्यौ ॥ प्रध्यः ।
 प्रध्यम् ॥ प्रध्यः ॥ प्रध्यि ॥ शेषंपपीवत् ॥ एवंग्रामणी ।
 डौतुग्रामरायाम् ॥ गतिश्च ॥ १।१।६० प्रादयःक्रियायो-
 गेगतिसंज्ञास्यात् गतिकारकेतरपूर्वपदस्ययणनेष्यते ॥
 ॥ शुद्धिधौ ॥ शुद्धिधियः ॥ नमूसुधियोः ॥ ६।१।८५ ए-
 तयोरचिसुपियणन ॥ सुधीः ॥ सुधियौ ॥ सुधियः ॥
 इत्यादि ॥ सुखमिच्छतीतिसुखीः ॥ सुतीः ॥ सुत्त्युः २।

†अं वार्थानां ह्रस्वः ऋस्वनव्योर्गुणइतिन्यासेनसिद्धं नद्यन्तस्यङ्गस्वविधानसाम-
 र्थात्त्रगुणः सन्निपातपरिभाषायाच्चनित्यत्वात्संबुद्धिलोपः ॥ † ॥ * ॥ † ॥ *

सुस्युः २ ॥ शेषंप्रधीवत् ॥ शंभुर्हरिवत् ॥ एवंभान्वः-
 दयः ॥ तृज्वत्क्रोष्टुः ॥ ७।१।१५ असंबुद्धौ सर्वनामस्थाने
 ॥ क्रोष्टु इत्यस्य क्रोष्टुप्रयोक्तव्य इत्यर्थः ॥ ऋतोडिसर्व-
 नामस्थानयोः ॥ ७।३।११० गुणः ॥ इति प्राप्ते ॥ ऋदुशन-
 सपुरुदंसेनेहसाश्रुः ॥ ७।१।१४। ऋदन्तानामुशनसादीनां
 चानङ्स्यादसंबुद्धौसौ ॥ अप्तृन्तृ च्स्वसृनप्तृ नेष्टत्वष्टृ
 क्षत्तृहोत्तृपोत्तृप्रशास्त्तृणाम् ॥ ६।४।११। अवादिनामुप-
 धायादीघे संबुद्धौ सर्वनामस्थाने ॥ क्रोष्टा ॥ क्रोष्टारौ।
 क्रोष्टारः ॥ क्रोष्टारम् ॥ क्रोष्टारौ ॥ क्रोष्टून् ॥ विभा
 षात्तृतीयादिष्वचि ॥ ७।१।१७। तृतीयादिष्वजादिषु क्रोष्टु
 र्वात्तृज्वत् । क्रोष्टा क्रोष्टु नाक्रोष्टे क्रौष्टवे ऋतउत् ६।१।१११
 ऋतोडिसिडसोरतिपरेपूर्वपरयोस्तेकादेशः रपरः ॥ रा-
 त्सस्य ॥ ८।२।२४। रेफात्संयोगांतस्यसस्यैवलोपोनान्य-
 स्य ॥ रेफस्यविसर्गः ॥ क्रोष्टुः २ ॥ क्रोष्टोः २ क्रोष्टीः ।
 नुमचिरत्तृज्वद्भावेभ्योनुट्पूर्वविप्रतिषेधेन ॥ क्रोष्टूनाम्
 क्रोष्टुरि पक्षेहलादौचशंभूवत् हूहूः ॥ हू व्हावित्यादि ॥
 अतिचमूशब्दे तुनदीकार्यविशेषः ॥ हेअतिचमु ॥ अति
 चम्बै ॥ अतिचम्वाः २ ॥ अतिचमूनाम् ॥ अतिचम्वाम् ।
 खलपूः ॥ ओःसुपि ॥ ६।४।८३। धात्ववयवसंयोगपूर्वा-
 नभवतियउवर्णस्तदन्तोयोधातुस्तदन्तस्थानेकाचोङ्गस्यय
 ण्प्रचिसुपि ॥ खलप्वौ ॥ खलप्त्रः ॥ एवंसुल्वादयः ।
 स्वयंभूः ॥ स्वयंभुवौ । स्वयंभुवः ॥ एवंस्वभूः ॥ वर्षा-
 भूः ॥ वर्षाभ्वश्च ६।४।८४। अस्ययण्स्यादचिसुपि ॥ व-
 षाभ्वावित्यादि ॥ हन्भूः ॥ हन्करपुनः पूर्वस्थभुवोयण्व

क्तव्यः ॥ हन्भवौ ॥ हन्भवः ॥ एवंकरभूः पुनर्भूः हग्भूकारा
 भूशब्दैस्वर्यंभूवत् ॥ धाता ॥ धातारौ ॥ धातार ॥ हेधा-
 तं ॥ ऋवर्णान्नस्यणत्ववाच्यं । धात्हृणां । एवंनपत्रादय
 नपत्रादिग्रहणं व्युत्पत्तिपक्षेनियमार्यम् । तेनेहनः । पिता।
 पितरौ । पितरः । पितरम् । शेषंधात्त्वत् । एवंजामात्रा
 दयः । ना । नरौ । नरः नृचा६।१।६ अस्यनामिवादीर्घः नृ-
 णाम् । नृ णाम् । गोतोणित् ७।१।९० । ओकाराद्विहितं-
 सर्वनामस्थानं णिद्वत् । गौः । गावौ । गावः । औतींशसोः
 ६।१।९३ ओकारादं शसोरचिष्प्राकारएकादेशः । गाम् ।
 गावौ । गाः । गवा । गवे । गोः २ । रायोहलि । ७।
 २।८५ रैशब्दस्याकारादेशोहलिविभक्तौ । राः । रायौ ।
 रायः । राभ्यामित्यादि । ग्लौः । ग्लावौ । ग्लावः ॥
 ग्लौभ्यामित्यादि । # । # । इत्यजन्ताः पुल्लिङ्गाः । #
 रमा । ऋाडिष्प्रापः । ७।१।९८ आवन्तादौडः शीस्यात् ।
 ऋाडित्यौकारविभक्तेःसंज्ञा । रमे । रमाः । सम्बुद्धौच ।
 ७।३।९०६ ऋापएकारः । हेरमे । हेरमे । हेरमाः । र-
 मा । रमाः । ऋाडिष्प्रापः ॥ ७।३।९०५ आडिओसिचाप
 एकारः । रमया । रमाम्भ्यां । रमाभिः । योडापः ॥ ७।३।
 ९९३ ॥ आपोडितोयाट् । वृद्धिः । रमायै । रमाभ्यः ।
 रमायाः । रमयोः रमाणाम् रमायाम् ॥ रमासु । एवं
 दुर्गादयः ॥ सर्वनाम्नः स्याद्द्वस्वश्च ॥ ७।३।९९१ आ
 वन्तात्सर्वनाम्नोडितः स्याडापश्चस्वः । सर्वस्याः २ ॥
 सर्वासौ । सर्वस्याम् । शिवंरमावत् । एवं विश्वाद्योप्याव-
 न्ताः । विभापा दिक्समासेवहुव्रीहौ १।१।२८ ॥ सर्वनाम्

तावास्यात् उत्तरपूर्वस्यै उत्तरपूर्वायै । इत्यादि । अ-
 न्तरस्यै । शालायै । अपूर्गीत्युक्तेर्न ह अत्तरायेन गर्थ्यै ।
 तीयस्येति वा । द्वितीयस्यै । द्वितीयायै । एव तृतीया ।
 अन्वार्थनदयो ह्रस्वः । हेअम्ब । हेअक्क । हेअल्ल । असं-
 युक्तायडलकास्तद्वतां ह्रस्वान् हेअम्बाडे । हेअंवाले ।
 हेअंविक्के । जरा । जरसौ । जरे । इत्यादि । पक्षेहला
 दौचरमावत् । गोपाविश्वपावत् । मतीः । मत्या ।
 डितिह्रस्वश्च ॥ ११४६ ॥ इयडुवड्स्थानौस्त्रीशब्दभिन्नौ-
 नित्यस्त्रीलिङ्गावीदूतौह्रस्वौचडुवर्णौ स्त्रीयांवा नदीसं-
 झौस्तोडिति । मत्यै । मतये मत्याः । मतेः परत्वात्प्रौत्-
 डितिप्राप्ते । इदुह्रभ्याम् ॥ ७३१११७ ॥ न दीसंझ काभ्याभि-
 दुद्वयांपरस्यडेराम् । मत्यांमतौ । शेषंहरिवत् ॥ एव बुहुया
 दयः ॥ त्रिचतुरोः स्त्रियांतिसृचतसृ । ७२१११ स्त्रिलिङ्गयारेतौ
 स्तोविभक्तौ । अचिरन्नृतः ॥ ७२११००१ तिसृ चतस्त्रोन्नृ-
 तो रादेशोचि । गुणदीर्घात्वानामपवादः ॥ तिस्रः २।
 तिसृभिः तिसृभ्यः । आमिनुट् । नतिसृच तसृ ॥ ६१४१ ॥
 एतयोर्नामिदीर्घान् ॥ तिसृणां तिसृषु । द्वे २। द्वाभ्याम्
 ३ ॥ द्वयोः २ ॥ गौरी ॥ गौर्यै । गौर्यः हेगौरिम् गौर्यावित्या-
 दि एव नदयादयः । लक्ष्मीः । शेषंगौरिवत् एवतरितं
 आदयः । स्त्री । हेस्त्रि । स्त्रीयाः ६१४७९ अरथेय डजादौ
 प्रत्यये । स्त्रियौ । स्त्रियः । वाम्शशाः । ६१४८० अमि
 शस्त्रिस्त्रियाड्यड्वा । स्त्रियम् स्त्रीम् । स्त्रियः स्त्रीः
 स्त्रिया । स्त्रियै । स्त्रियाः २ ॥ परत्वान्नुट् स्त्रीणाम् स्त्रीयाम्
 स्त्रीषु । स्त्री । स्त्रियौ । स्त्रियः । नेयडुवड्स्थानावस्त्री ११४१४

इयदुवडोःस्थितिर्ययोस्तावीदूतौनदीसंज्ञौनस्तोनतुस्त्री
हेश्रीः श्रियै । श्रिये श्रियाः २ ॥ श्रियः २ ॥ वा-
मि २।१।५ इयदुवडूस्थानौस्त्र्याख्यौयआमिवानदीसं
ज्ञौस्तोनतुस्त्री । श्रीणां॥ श्रियाम् २। श्रिया धेनुर्मतिवत्
सित्रयांच७।१।२६स्त्रीवाचिक्रोपु शब्दस्तजन्तवद्रूपंलभते॥
ऋन्नेभ्योडीप् १।१।५।ऋदंतेभ्योनान्तेभ्यश्चसित्रयांडीप्
क्रोष्टी॥गौरीवत् । वधूः । शेषंनदीवत् । भूः श्रीवत् ॥
स्वयंभूः पुं वत्॥नपट्स्वस्त्रादिभ्यः॥१।१।१२एङ्भ्योडीपूटापौ
नस्तः।स्वसातिस्त्रश्चतस्त्रश्चननान्दादुहितातथा । याता-
मातेतिसप्तैतेस्वस्त्रादयउदात्हताः । स्वसा । स्वसारौ ।
मातापितृवत् । शसिमात्हः । द्यौर्गौवत् । राः पुंवत् ।
नौर्गौवत्।इत्यजन्ताःस्त्रीलिङ्गाः।अतोम्।७।१।२४ अतो-
ङ्गात्क्लीवात्स्वमोरम् ।ज्ञानं । एङ्ह्रस्वादितिसम्बुद्धिलो
पः।हेज्ञानानपुंसकाच्च७।१।१९।क्लीवादौःशौ ।भसंज्ञाया
म् ।यस्येतिच ६।१।१४८ ईकारतद्धितेचपरिभस्येवर्णावर्णयो
र्लोपः । इत्यकारलोपेप्राप्ते । श्रौः श्यांप्रतिषेधः।ज्ञाने ॥
जशंशसोः शिः । ७।१।२० क्लीवात् । शिसर्वनामस्थानम्
। १।१।४२।नपुंसकस्यभलचः । ७।१।७२। भलन्तस्याजंत
स्यचक्लीवस्यनुमागमः स्यात्सर्वनामस्थाने।मिदचोन्त्यात्प
रः १।१।४७।अचामध्येयोन्त्यस्तस्मात्परस्तस्यैवान्तावय-
वोमित्स्यात् ।उपधादीर्घः।ज्ञानानि । पुनस्तद्वत् । शेषं
पुंवत् । एवं धनवनफलादयः ।अहुतरादिभ्यःपञ्चभ्यः
७।१।२५ एङ्भ्यःक्लीवेभ्यः स्वमोरदडादेशः । टं । ६ । १।
१४३ डितिभस्यर्लोपः । कतरत् । कतरद् । कतरे ॥

कतराणि । हेकतरत् । शेषंपुंवत् । कतमद् । इतरत् ।
 अन्यत् २ । अन्यतरत् २ ॥ अग्रन्यतमशब्दस्यतुअन्यतम-
 मित्येव । एकतरात्प्रतिषेधः ॥ एकतरम् । ह्रस्वानपुं-
 सकेप्रातिपदिकस्य । १।२।४७ अजंतस्येत्येव । श्रीपंजा
 नवत् । स्वमोर्नपुंसकात् । ७।२।२३ लुक् । वारि । इ-
 केचिविभक्तौ । ७।१।७३ इगंतस्यक्लीवस्यनुमचिविभक्तौ
 वारिणी । वारीणि । नलुमतेत्यस्यानित्यत्वात्पक्षेसंबु-
 द्धिनिमित्तोगुणः । हेवारं । हेवारि । घेर्ङितोतिगुणेप्रा-
 प्ते । वृद्धयौत्वत्त्वद्वावगुणेभ्योऽनुम् पूर्व विप्रतिषेधेन ।
 वारिणे । वारिणः ॥ वारिणोः ॥ नुमचिरेतिनुट् । वा-
 रीणाम् । वारिणि ॥ हलादौहरिवत् ॥ तृतीयादिषुभा-
 षितपुंस्कंपुं वद्गालवस्य ॥ ७।१।७५ प्रवृत्तिनिमित्तैक्ये-
 भाषितपुंस्कमिगंतंक्लीवंपुं वद्गाटादावचि ॥ अनादये ॥
 अनादिनेइत्यादि शेषंवारिवत् ॥ यन्निमित्तमुपादायपुं-
 सिशब्दः प्रवर्त्तते ॥ क्लीववृत्तिस्तदेवस्यादुक्तपुस्कंतदु-
 च्यते ॥ पीलुवृक्षस्तत्फलंपीलु पीलुनेनहिपीलवै ॥ वृक्षे-
 निमित्तं पीलुत्वंतज्जत्वंतत्फलेपुनः ॥ तस्मैपीलुने ॥ नपुं-
 वत् ॥ प्रवृत्तिनिमित्तभेदात् ॥ अस्थिदधिसक्थ्यक्षणा-
 नडुदातः ७।१।७५ ॥ टादावचि ॥ अल्लोपोनः ॥ ६।४।१३४ अंगाव-
 यवोऽसर्वनामस्थानयजादिस्वादिप्रत्ययपरोऽयोऽन्तस्या-
 कारस्यलोपः ॥ दध्नां ॥ दध्ने ॥ दध्नः २ ॥ दध्नाः २ ॥ वि-
 भाषाडि श्योः ॥ ६।४।१३५ अंगावयवोऽसर्वनामस्थान-
 यजादिस्वादिप्रत्ययपरोऽयोऽन्तस्याकारस्यलोपोवाडि-
 श्योः ॥ दधि ॥ दधनि ॥ शेषंवारिवत् ॥ एवमस्थिसक्थ्यक्षि

सुधि ॥ सुधिनी ॥ सुधीनि ॥ हेसुधे ॥ हेसुधि ॥ सुधिने ॥ इत्या
 दि । मधु । मधुनी । मधूनि । हेमधो । हेमधु । ए
 वमम्बादयः ॥ सुलु । सुलुनी । सुलुने । इत्यादिधात् । धा
 तृणी । धातृणि । हेधातः । हेधात् । धातृणाम् ॥ ए-
 वंज्ञातृकर्त्रादयः । एचङ्ग्रस्वादेशे । १।१।१८ आदिश्य-
 मानेषु ह्रस्वेषु मद्भ्ये एचङ्गेव स्यात् प्रद्यु ॥ प्रद्युनी ॥ प्र-
 द्यूनि । प्रद्युना । इत्यादि ॥ प्ररि ॥ प्ररिणी ॥ प्ररीणि ॥
 प्ररिणा ॥ एकदेशविकृतमनन्यवत् ॥ प्रराभ्यां ॥ प्ररी
 णाम् ॥ सुनु ॥ सुनुनि ॥ सुनूनी ॥ सुनुने
 त्यादि ॥ इत्यजन्ताः नपुंसकलिङ्गाः ॥ होढः ॥ ८।२।३१
 भ्रलिपदान्ते च ॥ लिट् ॥ लिङ् ॥ लिहौ २ ॥ लिहः ॥
 लिङ्भ्याम् ॥ लिट्सु ॥ लिट्सु ॥ दादेर्धातोर्घः ॥ ८।
 २।३२ ॥ भ्रलिपदान्ते चोपदेशादादेर्धातोर्हस्यघः ॥ एका
 चो वशोभ्रपंतस्यवशोभ्रपसध्वेः ॥ ८।२।३७ ॥ धात्ववयवस्यै
 काचोभ्रपंतस्यवशोभ्रपसध्वेपदान्ते च ॥ इहव्यपदेशिवद्
 भावेन धात्ववयवत्वाद्भ्रभावः ॥ धुक् ॥ धुगु ॥ दु-
 हौ ॥ दुहः ॥ दुहा ॥ धुग्भ्यां ॥ धुक्षु ॥ वाद्दुहमुहणुहणि
 हाम् ॥ ८।३।३३ ॥ एपां हस्यवाचोभ्रलिपदान्ते च ॥ ध्रुक् ॥ ध्रुगु ॥
 ध्रुट् । ध्रुङ् । द्रुहौः । द्रुहः । ध्रुग्भ्यां ध्रुङ्भ्यां । ध्रुक्षु ।
 ध्रुट्सु ध्रुट्सु १ एवंमुहः ॥ धात्वादेशः सः ६।१ ६।१।१७ क्
 ण्णुगु । ण्णुट् । २ । एवं णिहः ॥ इग्घणः संप्रसार
 णा १।१।१५ यणः स्थाने प्रयुज्यमानो यङ्क्ससंप्रसारणसंज्ञः
 स्यात् । वाहजठ् । ६।१।१३२ भस्यत्राहः संप्रसारणमूठ् । संप्र-
 सारणाच्च । ६।१।१०८ संप्रसारणादचिपूर्वरूपमेकादेशः

वृद्धिः । विश्वौहः । इत्यादि । चतुरनडुहोरामुदात्तः । ७।
 १।१८ सर्वनामस्थाने । सावनडुहः । ७।१।८२ नुम् । आ
 च्छिनद्यो रितिसूत्रादादित्यधिकारादवर्णात्परो यनुम् । अ
 तोविशेषविहितेनापिनुमाआमनवाध्यतोअमाचनुम्न-
 वाध्यते । सुलोपः । स योगांतलोपः । नुं विधिसामर्थ्या-
 द्वसुस्व स्वितिदत्वंनास योगान्तलोपस्यासिद्धत्वान्नलोपो
 न । अनडान् ॥ अम्सवुद्धौ । ७।१।१६ चतुरनडुहोः ॥
 हेअनडुहन् । अनडाहौ । अनडुहः । वसुस्व सुधुं स्वनडु-
 हांदः । ८।२।७२ सांतवस्व तस्यस्त्रंसादेश्चदः स्यात्पदांत ।
 अनडुहभ्यामित्यादि । पदांतेकिम् ॥ स्रस्तम् । ध्वस्तम् ॥
 सहेःसाडःसः । ८।३।५६ साडू पस्यसहेःसस्यमूढुन्यादेशः ॥
 तुराषाट् । तुराषाड् । तुरासाहौ । तुराषाड्भ्यामित्या
 दिवस्रौत् । ७।१।८४ दिवितिप्रातिपदिकस्यौत्स्यात्सौ ॥
 सुद्यौः । सुदिवौ ॥ दिवउत् । ६।१।८४ पदान्ते । सुद्युभ्या
 मित्यादि । चत्वारः । चतुरः । चतुर्भिः । चतुर्भ्यः २ ॥ ष-
 ड्चतुर्भ्यश्च । ७।१।५५ एभ्यआमोनुडागमः स्यात् ।
 रषाभ्यांनोणः समानपदे ८।४।१ ॥ चतुर्णाम् । रोः
 सुपि । ८।३।१६ रोरैवविसर्जनीयःसुपि । चतुर्षु । मोना-
 धातोः । ८।२।६४ पदान्ते । प्रशान् । प्रशामौ । किमः
 कः । ७।२।१०३ विभक्तौ । कः कौ । के । इत्यादि । इद
 मोमः । ७।२।१०८ सौ । त्पदाद्यत्वापवादः । इदोयूपुंसि ।
 ७।२।१११ इदमइदोयूसौपुंसि । अयं । त्यदाद्यत्वे । अ
 तागुणे ६।१।१७ अपदांतादतागुणेपररूपमेकादेशः । द-
 श्च । ७।२।१०९ इदमोदस्यमः स्योद्विभक्तौ । इमौ । इमे

॥ त्यदादेः संवोधनं नास्तीत्युत्सर्गः । अनाप्यकः । ७
 २।११२ अककारस्य इदमइदोनापिविभक्तौ । घ्रावितिप्र-
 त्याहारः । अनेन हलिलोपः ७।२१ १३ अककारस्य इदमइदो
 लोपघ्रापिहलादौ नानर्थक्ये लोन्त्यविधिरनभ्यासविकारे ।
 आद्यंतवदेकस्मिन् । १।१।२१ एकस्मिन्क्रियमाणं कार्यमा-
 दाविवांतइत्स्यात् । सुपिचेतिदीर्घः । आभ्याम् । नेद-
 मदसोःकोः । ७।२।११ अककारयोः रिदमदसोर्भिसऐसु-
 स्यात् । ऐभिः ॥ अस्मै । एभ्यः २ ॥ अस्मात् २ । अस्य ।
 अनयोः । एषां । अस्मिन् । एषु । द्विनीयाटौस्वेनः ॥
 २।१।३४ इदमेतदोरन्वादेशे । किञ्चित्कार्यविधातुमुपात्त-
 स्यकार्यान्तरविधातुः पुनरुपादानमन्वादेशः यथानेन-
 व्याकरणमधीतं एनच्छंदोऽध्यापयेति । अमयोः पवित्रंकुलं
 एनयोः प्रभूतं स्वमिति । एनम् एनैः ॥ एनान् । एनेन ।
 एनयोः २ । राजा । नडिसंबुद्धयोः । ८।२।८ नस्यलोपोन
 डैसंबुद्धौच । हेराजन् । डायुत्तरपदप्रतिषेधः । ब्रह्मनि-
 ष्ठः । राजानौ । राजानः । राजानं । राजानौ । जजो-
 र्ज्ञः ॥ राज्ञः ॥ नलोपः सुप्स्वरसंज्ञातुग्विधिपुक्कृति ८।२।२
 सुद्विधौस्वरविधौसंज्ञाविधौकृतितुग्विधौचनलोपोऽसिद्धो
 नान्यत्र ॥ राजाश्चइत्यादौ ॥ इत्यसिद्धत्वादात्वमेत्वमै-
 स्त्वंञ्चन राजभ्याम् ॥ राजभिः ॥ राजभ्यः ॥ राज्ञि ॥
 राजनि ॥ यज्वा ॥ यज्वानौ ॥ यज्वानः ॥ नसंयोगा-
 द्वमंतात् । ६।१।१३७ व्रमांतसंयोगादनोकारस्यलोपोन ।
 यज्वनः । यज्वना । यज्वभ्याम् । ब्रह्मणः । इन्हनूप-
 पार्यम्णां शौ । ६।१।१२ एषांशावेवोपधायादीर्घः । सौ-

च ॥ ६।४।१३ इन्नादीनामुपधायादीर्घाः संवुद्धौसौ ॥
 वृत्रहा ॥ हेवृत्रहन् ॥ एकाजुत्तरपदेणः ॥ ८।४।१८ एका-
 जुत्तरपदयस्यतस्मिन्समासेपूर्वपदस्थानिमित्तात्परस्यप्रा-
 तिपदिकांतनुम्विभक्तिस्थस्यनस्यणत्वस्यात् ॥ वृत्रह-
 णौ ॥ वृत्रहणः ॥ होहन्तेर्जिर्णन्नेषु ॥ ७।३।५४ जितिणिति
 प्रत्ययेनेचपरेहन्तेर्हस्यकुत्वंस्यात् ॥ हन्तेः ८ ४ २२ उपसर्ग
 स्यान्निमित्ताद्दु तेर्नस्यणः ॥ प्रहण्यात् ॥ अत्पूर्वस्य ॥ ८।४।२२
 हंतेरत्पूर्वस्येवनस्यणोनान्यस्य ॥ प्रघ्नंति ॥ योगविभा-
 गसामर्थ्यादनंतरस्यविधिर्वाभवतिप्रतिषेधोवेतिन्याय-
 वाधित्वाकुमतिचेतिणोपिनिघर्त्यते ॥ वृत्रघ्नः ॥ इत्या-
 दि ॥ एवंशाङ्गिन्यशश्चिन्अर्यमन्पूषन् ॥ मघवावहुलं ॥
 ६।४।१२८ मघवन्शवदस्यवात्इत्यन्तादेशः ॥ ऋइत् ॥
 उगिदचांसर्वनामस्थानेऽघातोः ॥ ७।१।७० अघातोरुगितो
 नलोपिनोचतेश्चनुमस्यात्सर्वनामस्थाने ॥ मघवान् ॥ इ-
 हउपधादीर्घकर्त्तव्येसंयोगांतलोपस्यासिद्धुत्वंभवति ॥
 ॥ बहुलग्रहणात्मघवन्तौ ॥ मघवतः ॥ मघवता ॥ तृ-
 त्वाभावेसुटिराजवत् ॥ श्वयुवमघोनामतद्धिते ॥ ६।४।१
 १३ अन्नन्तानामेषामतद्धितेपरेसंप्रसारणस्यात् ॥ मघो-
 नं । मघवभ्यामित्यादि एव श्वन्युवन् नसंप्रसार-
 णेसंप्रसारणम् । १।३।७० यूनः । युवभ्यामित्यादि ॥
 अर्वा । हेअर्वन् । अर्वणस्त्रसावनजः । ६।४।१२७ नजार-
 हितस्यार्वान्नित्यस्यत्इत्यंतो देशोनतुसौ । अर्वन्तौ ॥
 अर्वतः । अर्वद्भ्याम् पथिमथ्यूभुक्षामात् ७।१।८५ सौ
 । इतोऽत्सर्वनामस्थाने ७।१।८९ पथ्यादेः । थोन्थः । ७।१।८७

पथिमथोस्थस्यन्थादेशः सर्वनामस्थाने । पन्थोः । हेप-
न्थाः पन्थानी । पन्थानः । भस्यटेलोपः । ७।१।१९ पथ्या
देः पथः । पथिभ्याम् । पथिभ्यः । एवम्मन्थाः । ऋभुक्षा
ः श्रान्ताःपट् १, १।२४ श्रान्तानाताचसंख्यांपट्संज्ञास्या
त् । पञ्च २ । पञ्चभिः । पञ्चभ्यः २ । पट्चतुर्भ्यश्चे-
तिनुट् । नोपधायः । ६।१।७ नान्तस्योपधायादीर्घानां
मि । पञ्चानां । पञ्चसु । अपृनग्राविभक्तौ । ७।२।८४
हलादौवास्यात् । अष्टाभ्यश्चौश ७, १, २१ कृताकारादष्ट
नोजशशे सौराशु । अष्टभ्यद्वितिवक्तव्यो कृतात्वनिर्देशोज-
शशेसोर्विषये आत्वं ज्ञापयति । अष्टौ २ अष्टाभिः । अष्टा
भ्यः २ ॥ अष्टानां । अष्टासु ॥ आत्वाभावे अष्टपंचवत् ।
ऋत्विग्दधृक्स्त्रग्दिगुश्रिगंचुयुजिक्कुंचांच ॥ ३।२।५९ ए-
भ्यः क्तिन् । अंचेः सुप्पुपपदे ॥ युजिक्कुंचोकेवलयाः ।
कुश्चे न लोपाभावश्च निपात्यते कनावितौ कृदतिङ् ३।१।९३
अत्रधात्वधिकारेतिङ्निचप्रत्ययः कृत्संज्ञः वेरपृक्तस्य ६।३।६७
लोपः । क्तिन्प्रत्ययस्य कुः । ८।२।६२ ट्किन्प्रत्ययोयस्मा-
त्तस्य कवर्गान्तादेशः पदान्ते । ऋत्विक् । ऋत्विग् । ऋ
त्विग्भ्यान् युजेरसमासे । ७।१।७१ । सर्वनामस्थाने नुम्
सुलोपः स योगात्तास्यलोपः कुत्वेननस्यङ् । युङ् । यु-
ञ्जौ । युञ्जं युग्भ्याम् असमासेकिम् सुयुग् चोः कुः
८।२।३० चवर्गस्पकवर्गः स्यात्फलपदात्ते सुयुक् सुयुञ्जौ सू
युजः सुयुग्भ्यां खन् खञ्जौ खञ्जा खन्भ्याम् व्रश्चभ्रसृज सृज
मृजयजराजभ्राजछशांपः फलपदात्ते च जस्वचत्वं राट्
राङ् राजौ राजः राद्भ्याम् विभ्राट् देवेट् विश्व-

सृट् । परिमृट् । परौव्रजेषु पदान्ते । परा-
 वुपपदेव्रजेः क्विप्दीर्घश्चपदातेषत्वमपि । परित्यज्यसर्वत्र
 जतीतिपरिव्राट् । परिव्राजौ ॥ विश्वस्यव सुराटोः ६।३।
 १२८ विश्वस्यदीर्घस्याद्वसौराट्शब्देचपरे ॥ राडितिपदां
 तोपलक्षणार्थम् । विश्वाराट् । विश्वराजौ । विश्वाराड्-
 ष्याम् । स्केः संयोगाद्गोरन्तेच । ८।२०२९ पदांतेभक्ति
 चपरेयः संयोगस्तदाघोः सकारककारयोर्लोपः । भृट्
 २ । सस्यचुत्वेनशः । भ्रुलांजशूभशीतिशस्यजः ॥ भृज्जौ
 भृज्जः । भृङ्भ्याम् त्यदाघत्वंपररूपत्वम् । तदाःसः सावनं
 त्ययोः ७।११०६ त्यदादीनांतकारदकारयोःसः स्यात्सौ
 स्यः । त्यौ । त्ये । सं । तौते । यः । यौ । ये । ए-
 षः । एतौ । एते । एनं । एनौ । एनान् । एनेन । ए
 नयोः । डेप्रथमयोरम् । ७।१।२८ युष्मदस्मद्ग्रांपरस्यड
 इत्येतस्मप्रथमाद्वितीययोश्चामादेशः । त्वाहौसौ । ७।
 २।१४ अनयोर्मपर्यंतस्य । शेषेलोपः ७।२।१० अनयोःषिलो
 पः । त्वं । अहम् । युवावौद्विवचने । ७।२।१२ द्वयोर्हृक्त्वा
 वनयोर्मपर्यंतस्ययुवावौस्तौविभक्तौ ॥ प्रथमायाश्चद्विवच
 नेभाषायाम् ॥ ७।२।८८४ औड्ये तयोरात्वंलाके युवा-
 म् । आवाम् । यूयवयौजसि । ७।२।१३ अनयोर्मपर्यंत-
 स्य । यूयम् । वयम् । त्वमाववेवचने । ७।२।१० ए-
 कस्योक्तावनयोर्मपर्यंतस्यत्वमौस्ताविभक्तौ । द्वितीया-
 यांच । ७।२।८७ अनयोरात्स्यात् । त्वाम् । माम् । श
 सान् । ७।१।२९ आभ्यांशसान् । अयोपवादः । आदेः
 परस्य । संयोगान्तलोपः । युष्मान् । ऋष्मान् । यो-

चि ७२८९ अनयोर्धादेशोनादेशो । जादौविभक्तौ । त्व
या । मया । युष्मदस्मदोरनादेशो ७२८३ अनयोरात्स्याद
नादेशोहलादौविभक्तौ । युवाभ्याम् । आवाभ्याम् । यु
ष्माभिः । अष्माभिः । तुभ्यनह्यौडयि । ७२९५
अनयोर्मपर्यन्तस्य । टिलोपः । तुभ्यन् । मह्यम् ।
भ्यसोऽभ्यम् । ७११३० आभ्यांपरस्य । युष्मभ्यम् ।
अष्माभ्यम् । एकवचनस्यच । ७११३२ आभ्यांडसेरत्
। त्वत्तामत् । पंचम्याभत् । ७११३१ आभ्यांभ्यसः । पुष्मत् ।
अस्मत् । तवममौडसि । ७२९६ अनयोर्मपर्यन्तस्य ॥
युष्मदस्मदभ्यांडसेः । ७२९६ तव । मम । युवयोः २
प्रावयोः । सामआकं । ७२३३ आभ्यांसामप्राकं ।
युष्माकम् । अस्माकम् । त्वयि । मयि युष्मासु ।
अस्मासु । युष्मदस्मदोः षष्ठीचतुर्थीद्वितीयास्थयोर्वा-
न्नावौ । ८११२० पदात्यरयोरपादादौस्थितयोः षष्ठादि
विशिष्टयोर्वान्नावौ । बहुवचनस्थवसूनसौ । ८११२१ उ
क्तविधयोरनयोः षष्ठादिवहुवचनान्तयोर्वसूनसौस्तः ।
। तेमयावेकवचनस्य । ८११२२ उक्तविधयोरनयोः षष्ठी
चतुर्थ्यैकवचनान्तयोस्तेमेणुतौस्तः । त्वामौद्वितीयायाः ।
८११२३ उक्तविधयोर्द्वितीयैकवचनान्तयोस्त्वामौस्तः ।
श्रीशरंत्वावतुमापीहदत्तात्तमेपिशर्मसः । स्वामीतेमेपिस-
हरिःपातुवामपिनौविभुः सुखंवा न्नौददात्वीशः पतिर्वा-
मपिनौहरिः । सोव्याद्वानः शिवंवेनोदघात्सव्योऽत्र
वः सनः । २ । एकवाक्यनिघातयुष्मदस्मदादेशावक्त-
व्याः । एकतिङ्वाक्यम् । तेनेहत् । औदनं पचतवन्न

विष्यति । इहतुसपादेवशालीनांतेओदनं दास्पामि ए-
 तेवान्नावादयआदेशाअनन्वादेशेवावक्तव्याः । अन्वादे-
 शेतुनित्यस्युः । घातातेभक्तोस्ति । तत्रभक्तोस्तीति-
 वा । तस्मैतेनमइत्येव । नचवाहाहैवयुक्ते ८।१।२४
 । चादिपंचकयो गिनै तेआदेशास्युः । हरिस्त्वांमांचरक्षतु
 । कथंत्वांनांवानरक्षेदित्यादि । पशुपार्थैश्चानालोचने
 ८।१।२५ अचाक्षुषज्ञानार्थैघातुभिर्योगिनै तेआदेशाः स्युः ।
 चेतसात्त्वांसमीक्षते । आलोचनेतुभक्तस्त्वापश्यतिचक्षु-
 षा । सपूर्वायाः प्रथमायावि भाषा । ८।१।२६ विद्यमान
 पूर्वात्प्रथमात्तादन्वादेशेप्येतेआदेशास्युः । भक्तस्त्वमप्यहं-
 तेनहरिस्त्वांत्रायतेसमां । त्वामेतिवा । सामंत्रितम् । २
 ३।४८ संबोधनेयाप्रथमातदंतमामंत्रितसंज्ञं स्यात् ॥
 आमंत्रितंपूर्वमविद्यमानवत् ८।१।२४ ॥ अग्रे तव ॥
 देवोस्मान्याहि ॥ नामंत्रितेसमानाधिकरणेसामान्यव-
 चनम् ८।१।७३ विशेष्यं समानाधिकरणेविशेषणेआमंत्रि-
 तेपरेनाविद्यमानवत् ॥ हेहरेदयालोचनः पाहि ॥ सुपात् ॥
 सुपाद् ॥ सुपादौ ॥ पादःपत् ॥ ६।४।१३० । पाच्छब्दां-
 तंयदगंभंतदवयवस्यपाच्छब्दस्यपदादेशः । सुपदः । सु-
 पाद्भ्याम् । अग्निमत् । अग्निमद् । अग्निमथौ । अग्निमद्भ्या-
 म् । अनिदितांहलउपधायाः ड्ङिति ६।४।२४ हलन्तानामनि-
 दितामङ्गानामुपधायानस्पलां पः कितिडितिच उगिदचा-
 म्पितिलुम् संयोगांतस्यलोः । नस्यकुत्वेनडः । प्राङ् । प्राञ्चौ ।
 प्राञ्चः अचः । ६।४।१३८ लुप्तनकारस्यांचतेभस्याकारस्यलो-
 पः । चौ । ६।३।१३८ लुप्ताकारनकारेञ्चतौ परेपूर्वस्यणो

दीर्घः । प्राचः । प्राचा । प्राग्भ्याम् । प्रत्यङ् । प्रत्य-
उचौ । प्रतीचः । प्रत्यङ्भ्याम् । उदङ् । उदङ्चौ । उद-
ईत् ६।१२१ उच्छ्र्वात्यरस्यलुप्तनकारस्याञ्चतेर्भस्याका-
रस्यईत् । उदीचः । उदीचा । उदङ्भ्याम् । समः समिः
। ६।३।१६ वप्रत्ययातो ङचतौपरि । सम्यङ् । सम्यङ्चौ ।
समीचः । सम्पङ्भ्याम् । सहस्यसभिः । ६।३।१५ तथा ।
सधप्रङ् । सधप्रङ्चौ । सधीचः । सधप्रङ्भ्याम् । तिरस-
स्तिर्यलोपे । ६।३।१४ अलुप्ताकारेञ्चतौवप्रत्ययातितिर-
सस्तिर्या देशः । तिर्यङ् । तिर्यङ्चौ । तिरश्चः ॥ तिर-
श्चा ॥ तिर्यङ्भ्याम् । ना ङचेःपूजायाम् । ६।१।३०
पूजार्थस्याञ्चतेरुपधायानस्यलोपोन । प्राङ् । प्राङ्चौ ।
नलोपाभावाद्दलोपोन ॥ प्राञ्चः ॥ प्राङ्भ्याम् । प्राङ्-
क्षु ॥ प्राङ्पु ॥ एवंपूजार्थे प्रत्यङ्हादयः । क्रुङ् । क्रु-
ङ्चौ ॥ क्रुञ्चः ॥ क्रुङ्भ्याम् । पयोमुक् ॥ पयोमुग् ।
पयोमुचौ । पयोमुचः ॥ पयोनुग्भ्याम् ॥ महपूजायाम्
वर्तमानेपृषन्महवृहज्जगच्छ्रवच्चाएतेनिपात्यन्ते शत्रु-
च्चैपांकार्यस्यात् ॥ उगित्वान्नुम् ॥ सान्तमहतः संयो-
गस्य ॥ ६।१।१० सांतसंयोगस्यमहतश्चयानकारस्तस्याप-
धायादीर्घाः संवुद्धौसर्वनामस्याने ॥ महान् । महान्तौ
॥ महान्तः ॥ हेमहन् ॥ महतः ॥ महद्भ्याम् ॥ अत्व-
संतस्यचाधातोः । अत्वंतस्योपधायादीर्घाधातुभिन्ना
सन्तस्यचासंवुद्धौसौ ॥ धीमान् ॥ धीमन्तौ ॥ धीमन्तः ।
हेधीमन् ॥ शसादीमहद्वत् ॥ भातेर्द्वत्तुः ॥ डित्वसाम-
र्थ्यादभस्यापिटेर्लपः ॥ भवान् ॥ भवन्तौ ॥ शत्रंतस्य

तुभवन् ॥ उभेऽभ्यस्तम् ॥ ६।१।५ षाष्टद्वित्वप्रकरणेयै-
 द्वे विहितेते उभे समुदितेऽभ्यस्तसंज्ञेस्तः । नाभ्यस्ताच्छ-
 तुः ॥ ७।१।७८ नुम्न ॥ ददत् ॥ ददतौ । जक्षित्यादयः
 षट् । ६।१।६ षड् धातवोऽन्पेजक्षितिश्चसप्तमएतेऽभ्यस्तसं
 ज्ञास्युः ॥ जक्षत् ॥ जक्षतौ ॥ जक्षतः ॥ एवंजागृत् । द
 रिद्रत् ॥ शासत् । चकासत् ॥ दीधीङ्दीप्तिदेवनयोः ।
 । वेविङ्वेतिनातुल्ये ॥ एतौ छांदसौ । दिध्यत् । वे-
 व्यत् । जक्षिजागृदरिद्राशासदिधिङ् वेविङ्चक्रास्ता-
 स्या ॥ अभ्यस्तसंज्ञाविज्ञेयाधातवोऽमुनिभाषिताः ॥ १॥
 गुप् । गुब् । गुयौ । गुपः गुब्भ्याम् त्यदादिषुदशोनालाच
 नेकञ्च ३।२।६० त्यदादिषूपपदेषुऽज्ञानार्थाद्दशोर्धातोः
 कञ्स्यात् चात्किन् आसर्वनाम् ६।३।११ दृग्दृशवतुषु ताह
 कृताहशौ ताहशः ताह्गभ्याम् व्रश्चेतिषः जस्त्वचत्वे
 विट्।२।विशौ।विशः । विड्भ्याम् । नशेर्वाः ८।२।६३ नशेः
 कवर्गान्तादेशोवापदान्तेनकृन्नशौनशःनड्भ्याम् नग्भ्या-
 म् स्पृशोनुदकेकिन् ३।२।५६ अनुदकेसुष्युपपदे स्पृशेः
 किन् । घृतस्पृक् २ घृतस्पृशौ घृतस्पृशः दघृक् २ द-
 घृषौदघृषः दघृग्भ्याम् रत्नमुट् २ रत्नमुषौरत्नमुषः रत्नमु-
 ङ्भ्याम् षट्।२।षट्तिः षड्भ्यः यण्णाम् षट्सु । षट्सु यत्तु प्रा
 चाषण्णां षड्णामित्युदात्ततत्प्रामादिकमेव । प्रत्ययेनि
 त्यवचनात् । वैरुपधायादीर्घङ्कः ८।२।७६ रेफवांतस्यधा
 तौरुपधायाङ्कादीर्घः पदान्तेऽपिपठोः।पिपठिषौ।पिपठियः
 पिपठीभ्याम् नुम्बिर्सञ्ज्ञानीयशब्दवाये।पि।८।३।७६।एतैः
 प्रत्येकं व्यवधानेपीण् कुम्भ्याम् परस्यसस्यमूर्द्धन्यादेशः

नपूर्वस्यपः॥पिपटीप्पु॥ पिपटीःपु चिकीः॥चिकीर्षीः॥चिकी
 पु॥विद्वान्॥विद्वान्सौहे विद्वन्वामाःसं प्रसारणम्॥११३१व
 स्वन्तस्यभस्यसंप्रसारणम्॥विदुपःवसुत्स्वितिदत्वम्॥वि
 द्द्वद्भ्याम्पुसोःसुह्०११८९॥सर्वनामस्थाने॥पुमान्॥हेपुम
 न्॥पुमांसौ॥पुम्सं॥पुंभ्याम्॥पुंसु॥ ऋदुशनेत्यनङ्॥उशना
 उशनसौ अस्यसं बुद्धीवा॥नङ्॥नलोपश्चवावाच्यः हेउशन ।
 हेशनन् हेउशनःउ शनोभ्याम् अनेहा अनेहसौः अ
 नेहसः हेअनेहः वेधाः वेधसौ वेधसः वेधोभ्याम् ॥ अ
 दसश्रौसुलोपश्च । ७।२।१०७॥सौपर । तदारितिसः असौ
 श्रौत्वप्रतिषेधःसाकचकस्यवावक्तव्यः सादुत्वंच । असकौ
 असुकः त्यदाद्यत्वम्पररूपत्वम्।वृद्धिःअदसोसेर्दादुदोमः
 ॥ ८।२।८० । अदसोःसान्तस्यदात्परस्यउदूतौस्तोदस्यमश्च
 आन्तरतम्याद्द्वस्वस्यउःदीर्घस्यजः॥अमू जसशीः एतर्द्धद्वहु
 वचने८।३।८०अदसोदात्परस्यैतर्द्धद्वस्वचमेवहूर्याक्तीअमी
 पूर्वत्रासिद्धमिति विभक्तिकायं प्राक्पश्चादुत्वमत्वे अमुं ॥
 अमू अमून् मुत्वेकृतेघिसं ज्ञायांनाभावः॥नमुने॥८।२।३॥ना
 भावेकृतेव्येकृतेचमुभावोनासिद्धः अमुनाअमूयाम् अ
 मीभिः । अमुष्मै । अमीभ्यः। अमुष्यात् अमुष्य अमुयोः
 अमीपां । अमुष्मिन् अमुयोः । अमीपु ॥ इतिहलंताःपु
 द्वित्रङ्गाः ॥ नहोघः ८।२।३१। भल्लिपदांतेच नहिवृतिवृषि
 व्यधिरुचिसहितनिपुङ्गौ । ॥ ६।३।११६ ॥ क्विबंतेष्वेपुपू
 र्वस्याणोदीर्घः उपानत् उपानहै॥ उपानहःउपानद्वयाम्
 उपानत्सु क्विन्नन्तत्वात्कुत्वःनहस्यघः उष्णिक् २उष्णिहै
 उष्णिहः।उष्णिग्भ्याम् ॥ द्रौःदिवौदिवः द्युभ्याम् गीःगि

रौ । गिरः । एवंपूः । चतस्रः । चतसृभिः । चतसृभ्यः ।
 चतसृणाम् । चतसृषु । का । के । काः । सर्वावत् । यः
 सो । ७।२।११० इदमोदस्य । इदमोमः । इयं । त्यदा
 द्यत्वं । टाप् । दश्चेतिमः । इमे । इमाः । इमां । इमे ।
 इमाः । अनया । हलिलोपः । आभ्याम् । आभिः । अ
 स्यै । अस्याः २ । अनयोः २ । आसां । अस्यां । आसु
 स्रक् २ । स्रजौ । स्रजः । स्रग्भ्यां । त्यदाद्यत्वेटाप् ॥
 स्या । त्ये । त्याः । एवंतद् । यद् । एतद् । वाक् २ ।
 वाचौ । वाचः । वाग्भ्यां ३ । अपशब्दानित्यं बहुवचनां
 तः । अपृन्नितिदीर्घः । आपः । अपः । अपोभिः ॥ ७।४।४८
 अपस्तकारोभादौप्रत्यये - अद्भिः - अद्भ्यः - अपां - अ
 प्त्सु - दिक् - दिशौ - दिशः - दिग्भ्यां - त्यदादिष्वि
 तिह्रशोः विकन्विधानादन्यत्रापिकुत्वम् - हृक् - ह्रशौ-
 ह्रशः - ह्रग्भ्यां - त्विट् - त्विषौ । त्विषः - त्विड्भ्याम्
 ससजुषोरितिरुत्वं । सजूः - सतुषौ सजूभ्यां । आशीः
 आशीषौ - आशीर्भ्यामे - असौ । उत्त्वमत्वे । अमू ।
 अमूः । अमुया । अमूभ्याम् । अमूभिः ॥ अमुष्यै ॥
 अमूभ्यः ॥ अमुष्याः २ ॥ अमुयोः ॥ २ ॥ अमूषाम् ॥ अ
 मुष्यां ॥ अमूषु- ॥ श्री ॥ इतिहलन्ताः स्त्रीलिंगाः ।
 श्रीः ॥ स्वमोर्लुक् ॥ दत्वम् । स्वनडुत् ॥ स्वनडुही ।
 चतुरनडुहेरित्या ॥ स्वनडं । हि ॥ पुनस्तद्वत् । शेषंपुं वत् । वाः
 वारी ॥ वारि । वारा ॥ वाभ्याम् ॥ चत्वारी ॥ किं ॥
 के ॥ कानि ॥ इदं ॥ इमे । इमानि - अन्वादेशेनपुंस
 के एनद्वक्तव्यः - एनत् - एने ॥ एनानि - एनेन । एन

याः -२- व्योम - व्योम्नी ॥ व्योमनी - व्योमानि ॥ ब्र
 ह्म - संवुद्धौनपुंसकानानलोपोवावाच्यःपि - हेब्रह्म-हेब्र
 ह्मन् ॥ हेब्रह्मणी - हेब्रह्माणि - रोःसुपि - अहः ॥ वि
 भापादिश्योः - अहो - अहनो - अहानि ॥ अहन्
 ८।२। अहन्नित्यस्यभूः पदान्ते ॥ अहोभ्याम् - दण्डि
 दण्डिनी - दण्डोनि - सुपथिलोपः ॥ सुपथी - सुपं
 थानि ॥ ऊर्क - ऊर्की ऊर्कजं ॥ नरजानांसंयोगः ।
 त्यत् ॥ त्यं - त्यानि ॥ तत् - ते - तानि - यत् - ये
 यानि । एतत् - एते - एतानि । अत्रहः स्फोटायन
 स्येतिअत्रहः । गवाक्शब्दस्यरूपाणिक्रीवेर्चागतिभेद
 तः । असंध्यत्रहःपूर्वरूपेनवाधिकशतंमतम् - ॥ स्वम्सु
 षु नवपडभादौपटकेस्युस्त्रीणिजशशसोः ॥ चत्वारिंशे
 पेदशकैरूपाणीतिविभावय । २।१०९ । गवाक् -२- गो
 ची गवाञ्चि - पुनस्तद्वत् - गोचा ॥ गवाग्भ्यां । शकृ
 त् ॥ शकृती शकृत्ती॥शकृद्भ्यां॥ददत् - ददती ॥ वानपुं
 सकस्य - ७।१।७१ अभ्यस्तात्परोयः शतुरवयवस्तदंत
 स्यक्रीवस्यनुम्वास्पात्सर्वनामस्याने । ददंति ॥ ददति ।
 तुदत् - आच्छीनद्योर्नुम् ७।१।८० अवरणान्तादंगात्परो
 यः शतुरवयवस्तदंतस्यनुंवाशीनद्योः ॥ तुदंती - तु
 दती - भात् - भांती ॥ भाती । भांति ॥ पचत् - श
 पृश्यनेर्नित्यम् ७।२।८१ शपृश्यनेरात्यरोयः शतुरवय
 वस्तदंतस्यनुंशिनद्योःपचंती-पचंति।दीव्यन्त।दीव्यंती॥ध
 नुः।धनुपीसांतेतिदीधंनुं विसर्जनीयेतिपः।धनू पिधनुभ्यां
 एवंचक्षुर्हविरादयः पयः पयसो पयां सि॥पयोभ्याम्॥सु

पुन् ॥ सुपुंसी ॥ सुपुमांसि ॥ अदः विभक्तिकार्यं ॥ उ-
 त्वमत्त्वो ॥ अम् ॥ अम् निशेषपुम्बत् ॥ श्री ॥ इतिहलताः नपुंस
 कलिंगाः ॥ स्वरादिनिपातमव्ययम् ॥ ७ ॥ ३७ ॥ स्वरः अन्तरम् ॥
 प्रातरम् ॥ पुनरम् ॥ सनुतरम् ॥ उच्चैस् ॥ नीचैस् ॥ शनैस् ॥ ऋधक् ॥
 ऋते ॥ युगपत् ॥ आरात् ॥ पृथक् ॥ ह्यस् ॥ श्वस्
 दिवा ॥ रात्रौ ॥ सायं ॥ चिरं ॥ मनाक् ॥ ईषत् ॥
 जोषं ॥ तूष्णीं ॥ वहिस् ॥ अवस् ॥ समया ॥ निकषा
 स्वयं ॥ वृथा ॥ नक्तं ॥ नञ् हेतौ ॥ इद्वा ॥ अद्वा ॥ सामि
 वत् ॥ ब्राह्मणवत् ॥ क्षत्रियवत् ॥ सना ॥ उपधा ॥ सनत्
 सनात् ॥ तिरस् ॥ अतरा ॥ अंतरण ॥ ज्योक् ॥ कं ॥ शं
 सहसां ॥ विना ॥ नाना स्वस्ति स्वाहा ॥ स्वधा अलं ॥
 वषट् ॥ श्रीषट् ॥ वौषट् ॥ अन्यत् ॥ अस्ति ॥ उपां
 शु क्षमा ॥ विहायसा ॥ दोषा ॥ मृषा ॥ मिथ्या ॥
 मुधा ॥ पुरा ॥ मिथो मिथम् ॥ प्रायस् ॥ मुहुस् ॥ प्रवाहुकं ॥
 प्रवाहिका ॥ आर्यहलं ॥ अभीक्षणं ॥ साकं ॥ साहु नम
 स् ॥ हिरुक् ॥ धिक् अथ ॥ अम् ॥ आम् ॥ प्रतान् ॥
 प्रशान् ॥ मा ॥ माङ् ॥ आकृतिगणोयम् ॥ च ॥ वा
 ह ॥ अह एव एव ॥ नूनं शश्वत् ॥ युगपत् ॥ भू
 यस् ॥ कूपत् ॥ कुवित् ॥ नेत् ॥ चेत् ॥ चणु ॥ यत्र कच्चित् ॥
 नह ॥ हंत माकि माकीं नाकि ॥ नकीं प्राकीं ॥ माङ् ॥
 नञ् ॥ यावत् ॥ तावत् ॥ त्वैद्वै त्वैरै श्रीषट् ॥
 वौषट् ॥ स्वाहा ॥ स्वधा ॥ अलं ॥ षट् ॥ तु ॥ तथा
 हि ॥ खलु ॥ किल ॥ अथ ॥ सुष्टु स्म ॥ आदह ॥ उप
 सर्गविभक्तिस्वरप्रतिरूपकाश्च ॥ अत्रदत्तं ॥ अहंयुः ॥ अ

स्ति क्षीरा । अ । आ । इ । ई । उ । ऊ । ए । ऐ ।
 ओ । औ । पशु । शुकम् । यथा । कथाच । पाट्प्या
 ट् । अंग । है । हे । हो : अयं द्य । विपु । एकपदे
 । युत् । आतः । चादिरप्याकृतिगणः । तद्धितश्चासर्ववि
 भक्तिः । १।१।३८ यस्मात्सर्वाविभक्तिर्नात्पद्यतेसतद्धितां
 तोऽव्ययंस्यात् । परिगणनं कर्त्तव्यं । तसित्तादयः प्राक्
 पाशपः । शस्प्रभृतयः प्राक्समासांतेभ्यः । अम् । आं ॥
 कृत्वार्थाः । तसिवती । नाना जौ । इति । एतदंतम
 व्ययम् । अत इत्यादि ॥ कृन्मेजंतः । १।१।३९ कृद्योमां
 तएजन्तश्चतदंतमव्ययम् । स्मारमं स्मारम् । जीवसे
 पिवध्यै । त्कातोसुनकसुन ॥ १।१।४० एतदंतमव्ययम् ॥
 कृत्वा उदेतोः ॥ विसृपः । अव्ययीभावश्च १।१।४१ अधिहरि ।
 अव्ययादाप्सु पः २।१।८२ । अव्ययाद्विहितस्यापः सुपश्चलुक् ।
 तत्रशालायाम्प्रथविहितविशेषणान्नेह । अत्युच्चैसै ॥
 अव्ययसंज्ञायोयद्यपिनदं नविधिरस्ति तथापिनगौणे । आ
 पूग्रहणं व्यर्थम् ॥ अव्ययस्यालिंगत्वात् ॥ तथाचश्रुतिः ।
 सहशंत्रिपुलिङ्गे पुसर्वासुत्रविभक्तिपु । वचनेपुचसर्वेषुय
 न्नव्येति तदव्ययम् १ । वपिभागुरिरहोपमवाप्यीरुपसर्ग
 योः । आपंचैवहलंतानां यथावाचांनिशादिशा । २ ।
 अवगाहः । वगाहः । अपिधानम् । पिधानम् ॥ इत्यव्ययानि ।
 इति सुवन्तासमाप्तम् ॥ ६३ ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ लट्-लिट्-लुट्
 लृट् । लेट् । लोट् लङ् । लिङ् । लुङ् । लृङ् एपुपंचमोल
 कारश्चन्दोमात्रगोचरः लः कर्मणिचभावेचाकर्मकेभ्यः
 ३।१।६१ लकाराः सकर्मकेभ्यः कर्मणिकर्त्तरिचस्युरकर्मके

ऋयोभावेकर्त्तरिच - वर्त्तमानेल् - ३।२।१२३। वर्त्तमान
 क्रियावृत्तेर्धातोर्लट्स्यात् अटावितौ उच्चारणसामर्थ्या
 ल्लस्यनेत्वम् भूसत्तायाम् कर्त्तृविवक्षोयांभूल्लुङ्गितिस्थिते ।
 तिप्त्सुभिसिप्थस्थमिब्रस्मस्तातांभयासाथांघ्वमिड् -
 वहिमहिङ् ३।४।७८॥ एतेष्ठादशलादेशांस्युः लःपरस्मैपद
 म् । १।४।११। लादेशाःपरस्मैपदसंज्ञाःस्युः तडानावात्म
 नेपदम् १।४।१०० तड्प्रत्याहारः शानच्कानचौचैतत्सं
 ज्ञांस्युः पूर्वसंज्ञापवादः अनुदात्तहित आत्मनेपदम्
 १।३।१२। अनुदात्तेतउपदेशेयांहितदन्ताच्चधातोर्लस्य
 स्थानेआत्मनेपदंस्यात् स्वरितजितः कर्त्तृभिप्रायेक्रिया
 फले १।३।७२। स्वरितेतोजितश्चधातोरात्मनेपदंस्यात् ।
 कर्त्तृगामिनिक्रियाफले । शेषात्कर्त्तरिपरस्मैपदं १।३।
 ७८। आत्मनेपदनिनिहितहिनाद्घातोः कर्त्तरिलस्यपरस्मै
 पदंस्यात् तिङ्स्त्रीणित्रीणिप्रथममध्यमोत्तमाः । १।४।
 १०१ तिङ्उभयोःपदयोस्त्रयस्त्रिकाः क्रमादेतत्संज्ञास्युः।
 तान्येकवचनद्विवचनवहुवचनान्येकशः १।४।१०२ ल-
 व्धप्रथमादिसंज्ञानितिङ्स्त्रीणित्री - णिप्रत्येकमेकवच
 नादिसंज्ञानिस्युः युष्मद्युपपदेशमानाधिकरणेस्थानिन्य
 पिमध्यमः १।४।१०५ तिङ्वाच्यकारकवाचिनियुष्मदि
 प्रयुज्यमानेऽप्रयुज्यमानेचमध्यमः अस्मद्युत्तमः १।४।१०
 ७ तथाभूतेस्मद्युत्तमः शेषेप्रथमः १।४।१०८। मध्यमोत्तम
 योरविषयेप्रथमः स्यात्भूति । इतिजाते- । तिङ्
 शित्सार्वाधातुकम् । १।४।११३। तिङ्शितश्चधात्वधिकार
 रेक्ताएतत्संज्ञास्युः कर्त्तरिशप् । ३।१।६८। कर्त्तर्यसार्वाधा

तुक्केपरधातोः शप् - सार्वधातुकार्द्धधातुक्रयोः ७।३।८४
 अनयोः परयोः रिगंताङ्गस्य गुणः स्यात् । अवादेशः भवति
 भवतः भ्रान्तः ७।१।३। प्रत्ययावयवस्य भ्रस्यान्तादेशः
 अतो गुणे- भवन्ति - भवसि । भवथः भवथ - अतो
 दीर्घायञि - ७।३।१०१ अतोङ्गस्य दीर्घायजादौ सार्व
 धातुके - भवामि - भवावः : भवामः सभवति - तौ भ
 वतः तेभवन्ति - त्वंभवसि - युवांभवथः यूयंभवथ ॥
 अहंभवामि - आवांभवावः वयंभवामः शेषे विभाषा ।
 कखादावपान्त उपदेशे । १।१।१८ उपदेशेकादिखादिपा
 न्तवर्जे गद्वनदादेरन्यस्मिं धाता वुपसर्गस्थान्निमित्तात्पर
 स्यनेर्णत्वं वा स्यात् - प्रणिभवति - प्रनिभवति-परोक्षे लि
 ट् - ३।१।१३५ भूतानद्यत्नपरोक्षार्थवृत्तेर्धातौ लिट् स्या
 त् - लस्यतिवादयः । परस्मैपदानां णल तुत्सुर्यलथुस
 णलवमाः ३।१।८२ । लिट्स्तिवादीनां णलादयः स्युः भुअइ
 तिस्थिते- भुवोवुग्लुङ्गलिटाः ६।१।८८ । भुवोवुगागमः
 स्यात्लुङ्गलिटोरचि । लिटिधातोरनभ्यासस्य ६।१।८
 लिटिपरं नभ्यासस्यधात्ववयवस्यैकावः प्रथमस्य
 द्वेस्त आदिभूतादचः परस्यतुद्वितीयस्य - भूव्भूव्अइति
 जाते - पूर्वोभ्यासः ६।१।१। अत्रयेद्वे तयोः हलादिः शेषः ॥
 ७।१।६० अभ्यासस्यादिर्हलशिष्यतो न्येहलोलुप्यन्ते
 ह्रस्वः ७।१।५१ अभ्यासस्याचः भवतेरः ७।१।७३ भवतेरभ्या
 सोकारस्य अः स्यात्लिटि - अभ्यासेचर्च ॥ ८।१।५१ अ
 भ्यासेभ्रलांचरः स्युः जराश्च । भ्रशांजराः खयांचरइति वि
 वेकः वभूव । वभूवतुः वभूवुः लिङ्च - ३।१।११५ लिङा

देशस्तिङाट्टुधातुकसंज्ञः स्यात् आट्टुधातुकस्येड्वलादेः ७।
 २।३५ । वभूत्रिथ - वभूवथुः वभूव - वभूव - व
 भूविव - वभूविम - अनद्यतनेलुट् - ३।३।१५ भविष्य
 ह्यनद्यतनेथे धातेर्लुट् - स्यतासील्लुटोः ३।१।३३ धातो
 रेतौस्तोल्लुटोः परतः शवाद्यपवादः लृङ् इति लृङ् लृटो
 ग्रहणं - आट्टुधातुकशेषः ३।४।११०४। तिङ्शिङ्भ्यांन्यो
 धातेरिति विहितः प्रत्ययएतत्संज्ञः स्यात् - इट् - लुटः
 प्रथमस्य डारौरसः २।४।८५ डित्वसामर्थ्यादभस्यापि टेलीपः
 भविता - तासस्तपोर्लीपः ७।४।५० सादौ प्रत्यये। रिच ७।४।
 ५१ रादौ प्रत्ययेन धा॥ भवितारौ - भवितारः भवितासि भविता
 स्थः भवितास्य - भवितास्मि - भवितास्वः भवितास्मः लृट्
 शेषे च ३।३।१३ भविष्यदर्थ्याद्धातेर्लुट् क्रियार्थायां क्रियायां
 सत्यामसत्याचङ् लृट् भविष्यति - भविष्यतः भविष्यंति - भवि
 ष्यसि - भविष्यथः भविष्यथ - भविष्यामि - भविष्यावः भवि
 ष्यामः लोट् च ३।३।१६२ विध्यादिष्वर्थेषु धातेर्लीट् - आशिषि
 लिङ् लौटौ । ३।३।१७३ एरुः ३।४।८।६ लोट् इकारस्य उः भवतु
 रतात् इवातुह्योस्तात् ङाशिष्यन्यतरस्याम् - ७।१।३५ आशि
 षितुह्योपरत्वात्सर्वादेशः ननु हि च्चेत्यस्य क्वावकाशइति चे
 च्कृणुञ्जनन्यार्थङ्कारयुक्तानङ्दिष्विति गृहाणः भवतात्
 लोटो लङ् वत् १।४।८५ - लोटस्तामादयः सलापश्च त-
 स्थस्यमिपातान्तन्तामः ३।४।१०१। डितश्चतुर्णां तामाद
 यस्युः भवताम् भवन्तु सैर्ह्यपि च्च ३।४।८७ लोटः से-
 हिः सोपि च्च अतोहेः ६।४।१०५ लुक् भव भवतात् भव
 त भवत सेर्निः ३।४।८२ लोटः आहुत्तमस्यपि च्च ३।४।९२

त्तमस्याट्सपिच्च हिन्योरुन्न इकारोच्चारणसामर्थ्यात्
 भवानिति प्राग्धातोः १।१।८० तंगत्युपसर्गज्ञकाः धातोः प्रागे
 वप्रयोक्तव्याः। आनिलोऽट् १।१।९६ उपसर्गस्थान्निमित्तात्पर-
 स्यलोडादेशस्यानीत्यस्य नस्यणः स्यात्। प्रभवाणि। दुरःपत्वण
 त्वयोरुपसर्गत्वप्रतिषेधेः वक्तव्यः॥ दुःस्थितिः। दुर्भवानि। अ-
 न्तःशब्दस्याङ्घ्रिधिणत्वे पूषसर्गत्व वाच्यम् अन्तर्भवाणि
 नित्यङ्घ्रितः ३।१।१९१ सकारान्तस्य हिदुत्तमस्य नित्यं लोपः।
 अलोन्त्यस्येति सलोपः अ वाव भवाम अन्तर्भवत्नेलङ्
 ३।२।१११ अनद्यतनमूतार्थवृत्तेर्धातोर्लङ् लुङ् लृङ् लृङ्
 क्ष्वडुर्दातः ३।१।७१ एष्वंगस्याट् - इतश्च । ३।१।१०० हि-
 तौ लस्य परस्मैपदमिकारान्तं यत्तस्य लोपः अभवत् - अ-
 भवतां । अभवन् । अभवः अभवत् ॥ अभवत् । अभ-
 वम्। अभवावा। अभवाम। विधिनिमन्त्रणामन्त्रणाधीष्टसं-
 श्रुप्रार्थने पुलिङ् ३।१।९१ एष्वर्थेषु धातोर्लिङ् यासुट् पर-
 स्मैपदे पूदात्तोऽङ्घ्रिच्च- ३।१।१०३ लिङ्ः परस्मैपदानां यासुडा
 गमोऽङ्घ्रिच्च । हित्वोक्तेर्जायते क्वचिदनुबन्धकार्येष्वनल-
 विधाविति प्रतिषेधइति - तेन वक्ष्यमाणेत्यत्र हिम लि-
 ङ्ः सलोपोऽन्त्यस्य । ७।२।७१ सार्वधातुकलिङ्गान्त्य-
 स्यस्य लोपः इति प्राप्तौ - अतोऽयेयः ७।२।८० अतः प-
 रस्य सार्वधातुकावयवस्य यासुडित्यस्य इय् - गुणः लोपो
 व्योर्बलि - भवेत् । भवेतां - भ्रजुस् ३।१।१०० लिङ्ः भवे-
 युः भवेः भवेतम् - भवेत - भवेयम् - भवेव - भवेमा-
 लिहाशिपि । ३।१।११६ आशिपिलिङ्गिस्तिहादुर्धातुकसं-
 ज्ञः स्यात् - क्रिदाशिपि - ३।१।१०१ आशिपिलिङ्गोऽयासु

ट्कित् ॥सक्रोरितिसलोपः क्लृत्तिच ॥ १।१।४। गित्कित्
 डि निमित्ते इग्लक्षणे गुणवृद्धौ नस्तः भूयात् - भूया
 स्ता - भूयासुः भूयाः भूयास्तं - भूयास्त - भूयासं -
 भूयास्व । भूयास्म - लुङ् - ३।२।११०। भूतार्थे धातोर्लु
 ङ् माङ्लुङ् - ३।२।१७५। सर्वलकारा पवादः स्मो
 त्तरलङ्च ३।३।१७६ स्मोत्तरमाङ्लुङ्स्यात्तु लुङ् च चिलु
 ङि ३।१।४३ शवाद्यपवादः चैःसिच् गातिस्थाघुपाभू
 म्यः सिचः परस्मैपदेषु लुक् गापाविहेणादेशपिवतीगृ
 ह्ये ते भूसूत्रोस्तिङि ७।३।८८। भूसूत्रयोः सार्वधातुकेति
 ङिगुणान - अभूत् - अभूताम् - अभूवन् - अभूः अ
 भूतं - अभूत - अभूवम् अभूव अभूम नमाङ्योगे
 ६।१।७१ अडाटौनस्तः। माभवान्भूत् मास्मभवत् मास्म
 भूत् लिङ्निमित्ते लृङ्क्रियातिपत्तौ ॥ ३।३।१३९ । हेतु
 हेतुमद्भावादिलिङ् निमित्तां तत्रभविष्यदर्थान्धातोर्लृङ्
 क्रियाया अनिष्यत्तौ गम्यमानायां । अभविष्यत् अभवि
 ष्यताम् । अभविष्यन् अभविष्यः अभविष्यतम् - अ
 भविष्यत - अभविष्यम् -अ भविष्याव । अभविष्याम
 सुवृष्टिश्चैदभविष्यत्तदा सुभिक्षमभविष्यत् - इत्यादिज्ञे
 यम् - प्रभवतीत्यादौ उपसर्गाणामसमस्तत्वे पिसंहि -
 तानित्यात्तदुक्तं-संहितैकपदेनित्यानित्याधातूपसर्गयोः
 नित्यासमासेवाक्ये तुसाविवक्षामपेक्षते इति सत्ताद्य
 र्थनिर्देशश्चोपलक्षणम् - यागात्स्वर्गाभवतीत्यादौ उत्प
 द्यते इत्याद्यर्थात् उपसर्गास्त्वर्थविशेषस्य द्यातकाः प्र
 भवति - पराभवति संभवति - अनुभवति - अभि

भवति - ऊद्भवति - परिभवतो । इतीत्यादौ विलक्षणा
 र्थायगतेः - उक्तं च - उपसर्गणधात्वर्थो वलादन्यत्र नी
 यते - प्रहारोहारसंहारविहारपरिहारवत् - इति - अ
 अंतथत्यगमने - अतति - अततः अतति - अतसि -
 तसातः अतथ - अतामि - अतावः अतामः अतआदेः
 ७।१।७० अभ्यासस्यादेरतो दीर्घः स्यात् पररूपापवादः

आत - आततुः आतुः आतिथ - आतथुः - आत -
 आत - आतिव - आतिम - अतिता - अतिष्यति -
 अततु - आडजादिनां - ३।१।१३ अजादेरंगस्याह लुङ्
 लङ् लृङ् क्षु - आतत् - अतेत् अत्यात् - लुङिसि
 चिड्ढागमेकृते - अस्तिस्तिचोऽपृक्ते ७।६।१६ विद्यमाना
 त्सिचोस्तेश्च परस्यापृक्तस्यहर्लङ्ढागमः । इट्ईटि। ८।२।२८

इटः परस्यस्यलोपः स्यादोऽटि सिजलोप

एकादेशे सिद्धो वाच्यः - आतित् - आतिष्टाम् - सिजभ्य
 स्तविदिभ्यश्च । ३।१।१०९ सिजोभ्यस्ताद्विदेशच परस्यहि
 त्संबधिनेभ्योर्जुसु - आतिपुः आती - आतिष्ट - आति
 ष्ट - आतिपं आतिष् - आतिष्म - आतिष्यत् एवम
 वरक्षणगति कान्ति प्रीति तृप्त्यवगमप्रवेशश्रवणस्वाम्यर्थं
 याचनक्रीयेच्छादीप्त्यवाप्त्यालिङ्गनहिंसादानभागवृद्धिषु
 अवतीत्यादि । पिधगत्यां । पुगन्तलघूपधस्यच ॥ ७।३।

८६ पुगन्तस्यलघूपधस्यचाङ्गस्येको गुणः सार्वधातुकार्हु
 धातुकयोः धात्वादेरितिसः संधति । पत्वं ॥ सिषेध ।
 सेकसृप्सृष्टसृजस्तृ रत्यान्धेदन्त्याजन्तसादयः एका
 चः षोपदेशाः स्युः ष्वष्कस्विदस्वदस्वजस्वप्स्मिदः द

न्त्यः केवलदन्त्यः नतु दन्त्याष्टजोपि । ष्वष्कादीनांपृथ
 गग्रहणात् । असंयोगाल्लिट्कित् । १।२।४५ असंयोगात्प
 रोऽपित्त्वलिट्कित्स्यात् सिषिधतुः सिषिधुः सिषेधिथ।
 सिषिधथुः सिषिध। सिषेधासिषिधिव । सिषिधिम ॥ से
 धिता ॥ सेधिष्यति ॥ सेधतु असेधतु ॥ सेधेत ।
 सिध्यात् । असंसेधित । असेधिष्यत् । सात्पदाद्याः ८।३।२१
 सातः पदादेश्चसस्यषेन - इतिनिषेधेप्राप्ते - उपसर्गा
 त्सुनोतिसुव्रतिस्यतिस्तोतिस्तौभतिस्थासे नयसेधसिचसं
 जस्वंजाम् ८।३।६५ उपसर्गस्थान्निभिन्नादेशांसस्यषः । सदिरप्रतेः
 ८।३।६६ प्रतिभिन्नादुपसर्गात्सदेःसस्यषः । स्तन्भेः ८।३।६७ सौ
 त्रस्यसस्यषः । अवाचूचालं वनाविदूर्ययोः ८।३।६८ अवात्स्त
 न्भरेतयोरर्थयोः सस्यषः । वेश्चस्वनोभौजने - ८।३।६८
 व्यत्राङ्यांस्वनतेः सस्यषः । परिनिविभ्यः सेवसितसयसि
 वुसहसुट्स्तुस्वंजाम् ८।३।७० परिनिविभ्यः परेषामेषांसस्यषः
 निषेधति प्राक्सितादङ्गव्यवायेपि ८।३।६३ सेवसितेत्य
 त्रसितशब्दात् प्राग्येसुनोत्यादयस्तेषामङ्गव्यवायेपिसस्य
 षः । न्यषेधतु न्यषेधीतु न्यषेधिष्यतु । स्थादिष्वभ्यासेनचाङ्ग्य
 सस्य ८।३।६४ प्राक्सितात्स्थादिष्वभ्यासेनव्यवायेपिष
 त्वं स्यात् । एषामेवचाङ्ग्यासस्यनतुसुनोत्यादीनाम् ।
 निषिषेध । निषिषिधतुः । सेधतेर्गतौ ८।३।११३ । ग
 त्यर्थस्यसेधतेः सस्यषेन - गं गांविसेधति । एवंचि
 तीसंज्ञाने । शुचशो के। गदव्यक्तायांवाचि । गदति ।
 नेर्गदनदपतपदघुमास्यतिहं तियातिवातिद्रातिष्मातिव
 पतिवहतिशाभपतिचिनातिदेग्धिषुच ॥ ८।३।१० उपस

र्गस्थान्निमितात्परस्यनेर्णत्वस्यात् गदनदादिपुपरेषु ॥
 प्रणिगदति । कुहोश्चुः ७।१।६२। अभ्यासकवर्गहकारयो
 श्रवर्गादेशः अतउपधायाः ७।२।११६ वृद्धिः स्यात् । जि
 त्तिणित्तिचप्रत्यये । जगाद् - जगदतुः जगदुः जगदिथ।
 जगदथुः जगद । णलुप्तमोवा । ७।१।९१। णित्स्यात् ।
 जगाद् । जगद् । गदिता । गदिष्यति । गदतु । अगद
 त् । गदेत् । गद्यात् । अतोहलादेर्लघोः ७।२।७। हलादे
 र्लघोरंतोवृद्धिर्वेडादौसिचिपरस्मैपदेषु । अगदीत् । अ
 गदीत् । अगदिष्यत् । णदअव्यक्तेशद्वे । णोः ६।१।६५ धा
 त्वादेर्णस्यनः ६।१।६५। णोपदेशास्त्वनर्दनाटिनाथनाध्
 नन्दनकृन्दनृतः उपसर्गादसमासेपिणोपदेशस्य । ८।१।
 ११। उपर्गस्थान्निमित्तात्परस्यणोपदेशस्यधातोर्नस्यणः
 स्यात्समासे समासेपि । प्रणदति । नदति । ननाद ।
 अतएकहलमध्येनदेशादंलिटि । ६।१।१२०। लिशिनमिहा
 देशादिकंनभवतियदङ्ग तदवयवस्यासंयुक्तहलमध्यस्थस्या
 तएत्वमभ्यासलोपश्चिकित्तिलिटि । नेदतुः नेदुः थलिच
 सेटि । ६।१।१२१। इडतियलिप्रागुक्तस्यात् । नेदिथ ॥
 नेदथुः नेद । ननाद । ननद । नेदिव । नेदिम । नदि
 ता । नदिष्यति । नदतु । अनदत् । नदेत् । नद्यात्
 अनादोत् । अनदीत् । अनदिष्यत् श्च्युतिक्षरणे ।
 इरूइत्संज्ञावाच्याः शर्पूर्वाः स्वयः । ७।१।६१। शिष्यन्तेअभ्या
 सस्य हलादिशेषापवादः चुश्च्योत् । इरितोवा । ३ ।
 १।५७। इरितोधातोश्चलेरङ्वापरस्मैपदेषु अश्च्युतत्
 अशुश्च्योतीत् । यकाररहितोप्ययम् । श्रोतति । चुश्च्यो

त । अश्रोतत् अश्रोतीत् । च्युतिरूआसेचने । च्यो
 तति । टुनदिसमृद्धौ । आदिर्जिटुडवः १।३।५। उपदेशेधा
 तोराद्याएतेइतः स्युः इदितोनुधातोः ७।१।५८ । नन्दति
 ननन्द । नंदिता । नंदिष्यति । नन्दतु । अनंदत् ।
 नंदेत् इदित्वान्नलोपोन । नंद्यात् । अनंदीत् । अ
 नंदिष्यत् । एवंकुथिपुथिलुथिमथिमन्थहिंसासंक्लेश
 नयोः विदिअवयवे । विन्दति । भिदीतिपाठान्तरं ॥
 भिन्दति । गडिवदनैकदेशे । गण्डति ॥ चदिआहादने
 ॥ चन्दति ॥ त्रदिचेष्टायां ॥ त्रंदति ॥ कदिक्रदिक्रदिआ
 ह्वानेरोदनेच ॥ क्लिदिपरिदेवने । तक्किक्च्छुजीवने । यु
 गिजुगिवुगिर्जने।मधिमण्डने॥ शिधिआघ्राणै ॥ मंथवि
 लाडने ॥ मंथति।ममन्थ । कित्वान्नलोपः मथ्यात् । अ
 र्चपूजायां ॥ अर्चति ॥ तस्मान्नुट्द्विहलः ७।४।७१। द्विह
 लोधातोदीर्घिभूतादकारात् परस्यनुट् ॥ आनर्च । आन
 र्चतुः आनर्चुः अर्चिता ॥ अर्चिष्यति अर्चतु ॥ आ
 र्चत् ॥ अर्चेत् । अर्च्यात् । आर्चित् ॥ आर्चिष्यत् ।
 एवंअर्दगतौयाचनेच । अतिअदिवन्धने । वनषणसंभ
 क्तौ । वनति । ववान । नशसददवादिगुणानाम् । ६।
 ४।१२४। शसेर्ददेवकाशदीनांगुणशङ्खेनभावितोयोऽ त्त
 स्यचएत्वाभ्यासलोपोन । ववनतुः ववनुः सनति । ससा
 न ॥ सेनतुः सेनुः येविभाषा । ६।४।४३। जनसनखनामा
 त्वं वायादौङ्ङिति । सायात् । सन्यात् । वद ब्रजगतौ ॥
 ब्रजति । वब्राज । ब्रजिता । ब्रजिष्यति । ब्रजतु । अब्रज
 त् ॥ ब्रजेत् । ब्रज्यात् ॥ वदब्रजहलन्तश्याचः ७।२।३।

एषामचोवृद्धिः परस्मैपदसिचि । अत्राजीत् । अत्रजिष्य
 त् । कटवर्षावरणयोः कटति ॥ चकाट । कटिता । क
 टिष्यति । कटतु । अकटत् । कटेत् कट्यात् । ह्र
 न्तक्षणश्चनजागृणिश्च्येदिताम् ॥ ७२५ ॥ ह्रमयांतरस्यक्षणा
 देरार्यंतस्यश्चयंतरेदितश्चवृद्धिर्नडादौसिचि । अकटीत् ।
 अकटिष्यत् । गुपूरक्षणे ॥ गुपूधूपविच्छिपणिपनिभ्यआ
 यः ३११२८ स्वार्थे । संनाद्यन्ताधात्वः ३११३२ सनाद
 यःकमेणिहन्ताःप्रत्ययाअन्तेयेपान्तं धातुसंज्ञाःस्युः।सन्क्य
 च्काम्यचुक्यङ्क्यपोथाचारक्रियणिज्यङ्गीतथा ॥ यगाय
 इयङ् णिङ् चैतिद्वादशामीसनादयः सनाद्यन्ताधात्वङ्
 त्यस्यानन्तरंभूवादयइत्येवसूत्रयितुं युक्तम् । धातुत्वाह
 ङादयः गोपायति । आयादयआहुं धातुकवा । ३११३१
 आहुं धातुकविवक्षायामायेयङ् णिङ्गोवास्युः कास्यनेका
 चोआं वक्तव्योलिति कासआम्बिधानात्मस्यनेत्वम् ।
 अतोलोपः ६।१।११ अहुं धातुकोपदेशेयद्दंतंतस्यातो
 लोपआहुं धातुक ॥ आमः २।१।८१ आमःपरस्यलुक् ।
 कृञ्चानुप्रयुज्यतेलिति ॥ ३।१।१० आमन्ताह्विट्पराः कृ
 ष्वस्तयोऽनुप्रयुज्यते तेषां द्वित्वादि ॥ उरत् ॥ ७।१।६६ अ
 भ्यासस्यऋतोऽत्स्यात्प्रत्यये ॥ वृद्धिः गोपायांचकार । द्वि
 त्वात्परत्वाद्यणिप्राप्ते ॥ द्विर्वचनेचि १।१।५१ द्वित्वानि
 मिहोचिपरंअचआदेशोानद्वित्वं कर्त्तव्ये ॥ गोपायांचक्रतुः
 गोपायांचचक्रुः एकाचउपदेशोनुदात्तात् ॥ ७।२।१० उ
 पदेशेयोधातुरेकाजनुदात्तश्चततः परस्याहुं धातुकस्येण
 न ऊहदन्तैर्यौतिरूक्षणुशीस्नुनुक्षुश्चिङ्गीङ् श्रीभिः वृङ्

वृज्याञ्चविनैकाचो जन्तेषु निहताः स्मृताः १ कान्तेषु
 शक्केकः चान्तेषु पच् ॥ मुच् ॥ रिच् ॥ बच् ॥ विच् ।
 सिचः । षट् । छान्तेषु प्रछयेकः जान्तेषु । त्यज् । निजि
 र् ॥ भज् ॥ भंज् । भुज् ॥ भ्रज् ॥ म्रज् ॥ यज्
 युज् ॥ रुज् ॥ रंज् ॥ विजिर् ॥ संज् ॥ स्वंज् ॥ सृ
 जः पञ्चदश ॥ दान्तेषु ॥ अद् ॥ क्षद् ॥ खिद् ॥ छि
 द् ॥ तुद् ॥ नुद् ॥ पद्य ॥ भिद् ॥ विद्य ॥ विन्द ॥ विन्द ॥
 शद् ॥ सद् ॥ खिद्य ॥ स्कद् ॥ हद् ॥ षोडश ॥ धान्तेषु
 क्रुध् ॥ क्षुध् ॥ वुध्य ॥ वंध् ॥ युध् ॥ रुध् ॥ राध् ॥ व्यध्
 श्रुध् ॥ साध् । सिध्या ॥ एकादश । नान्तेषु ॥ मन्यहनौ
 द्वौ । पान्तेषु । आप् । क्षिप् - छुप् । तप् । तिप् । तृप्य
 ॥ हृप्य । लिप् । लुप् । वप् । शप् ॥ स्वप् । सृपस्त्रयोद
 श ॥ भान्तेषु ॥ यम् ॥ रम् ॥ लभस्त्रयः मान्तेषु गम् । न
 म् । रम् । यमश्चत्वारः शान्तेषु । क्रुश् ॥ दंश् ॥ दि
 श् । हृश् ॥ मृश् । रिश् । रुश् । लिश् । विश् ॥ स्पृशो
 दश ॥ षान्तेषु ॥ कृष् । त्विष् । तुष् । द्विष् ॥ दुष् ॥ पु
 प्य ॥ पिष् ॥ विष् ॥ शिष् ॥ शिल्प्या एकादश ॥ सा
 न्तेषु ॥ घसूवसती द्वौ ॥ हान्तेषु ॥ दह् ॥ दुह् ॥ दिह्
 ॥ नह् ॥ निह् ॥ रूहलिह ॥ वहोष्टौ ॥ अनुदात्ताहल
 न्तेषु धातवस्त्रयधिकंशतं ॥ गोपायांचकर्थ २ गोपायांच
 क्रथुः गोपायांचक्र ॥ गोपायांचकार ॥ गोपायांचकृव
 गोपायांचकृम ॥ गोपायांचभूव ॥ गोपायामास । जुगो
 प । जुगुपत्तुः जुगुपुः स्वरतिसूतिसूयतिधूञ् दितोवा ॥
 ७।२।४४ स्वरत्यादेरुदितश्च परस्यवलादेराहु धातु कस्ये

हुवा॥ जुगोपिथ ॥ जुगोप्यागोपायिता गोपिता॥गोप्रा
 गोपायिष्यति॥गोपिष्यति॥गोप्सति॥गोपायतु-अगोपा-
 यत्॥गोपायेत्॥गोपाय्यात्॥गुप्पात्॥अगोपायानेति- १७
 १२४ इडादौसिचिहलत् लक्षणावृद्धिर्न । अगोपीत्॥अ
 गौप्सीत्-भ्रलोभ्रलि-८।२।२६भ्रलःपरस्यसस्यलापःस्या
 जभ्रलि-अगौप्ताम्-अगौप्सुः॥अगौप्सोः॥अगौप्सम्-अगौ
 प्ता॥अगौप्सं-अगौप्स्व-अगौप्स्म-॥अगोपायिष्यत्- अ
 गोपिष्यत् - अगोप्स्यत्-क्षिक्षये-क्षयति-चिक्षाय-चिक्षि
 यतुः चिक्षियुःएकाचइतिनिषेधेप्राप्ते-कृसृभृवृस्तुद्रुसुश्रु
 वोलिति- ७।२।१३ क्रादिभ्यएवलिट्इरानस्यादन्यस्मा
 दनिटोपिस्यात्-अचस्तास्वत्थल्यनिटे।नित्यम्७।२।६१उप
 देशेजन्तोयोधातुस्तासौनित्यानिट्त्ततः परस्यथलइ-
 रान-उपदेशेत्वतः ७।२।६२ उपदेशेकारवतस्तासौनित्या
 निटः परस्यथल-इरान- ऋतोभारद्वाजस्य - ७।२।६३
 तासौनित्यानिट्ऋदन्तादेवथ लोनेट्भारद्वाजस्यमतेन-ते
 नान्यस्यतुस्यादेव-अयमत्रसंग्रहः-अजज्ञोकारवान्वायस्ता
 स्यनिट्थलिवेडयम्॥ऋदन्तइहृङ्नित्यानिट्क्रादन्न्योलि
 टिसेड्भवेत् - चिक्षयिथ चिक्षथ - चिक्षियथुःचिक्षिय
 चिक्षाया चिक्षय- चिक्षयिथ - चिक्षियिम् - क्षेता- क्षे-
 ष्यति- क्षयतु- अक्षयत्-क्षयेत्- अकृत् सार्वधातुकयोर्दी
 र्घः ७।१।२५ अजन्ताङ्गस्यदीर्घः स्यादादौप्रत्ययेनतुकृत्सा
 र्वधातुकयोः क्षीयात् - सिचिवृद्धिः परस्मैपदेषु- इगं तां
 गस्यवृद्धिःपरस्मैपदपरेसिचि- अक्षेपीत्॥अक्षेप्यत्-तपस
 न्तापे- तपति- तताप- तेषतुः तेषुः तेषिथ ततप्य-

तपता- तपस्यति- तपतु- अतपत्- तपेत्- तप्यात्- अ-
 ताप्सीत्- अताप्ताम् अतपस्पत्- निसस्तपतावनासे व
 ने- ८।६।१०२षः स्यात्- आस वन पौनः पुन्यततो न्यस्मि-
 न्विषये- निष्ठपति- क्रमुपादविक्षेपे वाभाशभलाशभमुक्रमु-
 क्लमुत्रसिन्नुटिलषः ३।१।७०। एभ्यः श्यन्वाकर्तरिसाव
 धातुके- पक्षेशप् क्रमः परस्मैपदेषु ७।३।७८ क्रमेः दीर्घः पर
 स्मैपदेशिति- काम्यति- कामति- चकाम स्तुकमोरना
 त्मने पदनिमित्ते- ७।ता३६ अत्रैवेट्- क्रमिता क्रमिष्यति-
 काम्यतु- कामतु- अक्रामपत्- अक्रामत्- काम्येत् । का
 मेत् । कर्म्यात् । अकमीत् । अकमिष्यत्
 चमुञ्जमुजमुभ्रमुअदने । द्विवृक्कमुचमांशिति । ७।३।७५
 अचोदीर्घः आडिचमइति ऋक्तव्यम् । आचामति । आ
 डिकिम् । चमति । विचमति । अचमीत् । स्वलसं
 चलने । स्वलति । चस्खाल । अतोलांतस्य । ७।२।२।
 अतः समीपौघौलौतदत्तस्यांगस्यातोवृद्धिः परस्मैपदे
 सिचि । अस्स्वालीत् । अस्स्वलिष्यत् । त्सरच्छद्मगतौ
 अत्सारीत् । पापाने पाप्राध्मास्थाम्नादाणहृशप्रत्ति
 सत्तिश दसदांपिवजिघ्रधमतिष्ठमनयच्छ्पश्यच्छ्धौशी
 यसीदाः ७।२।७८। पादीनांपिवादयस्पुरित्संज्ञ कशादौप्र
 त्यये । पिवादेशोऽदन्तस्तेननगुणः पिवति । आतऔण
 लः । ७।१।३४ पपौ आतोलोपइटिच । ६।४। अजादो
 राद्धर्धधोतुकयोः ड्क्दिटोः परयोरातोलोपः पपतुः प
 पुः पपिथ । पपाथ । पपथुः पप । पपौ । पपिव ।
 पपिम । पाता । पास्यति । पिवतु । अपिवत् । पिवे

त् । एलिङि ६।१।६१ घुसंज्ञा नांमास्यागैपिवतिजहा
 तिस्यतीनांचातएत्वमाद्धर्धातुकेकितिलिङि पेयात् ।
 गातिस्थेतिसिचोलुक् । अपात् अपाताम्॥आतः।३।१।
 ११० सिच्लुकि आदन्तादेवभेर्जुस् । उस्यपदान्तात्
 ६।१।१६।अपदान्तादवर्णाट्टुसिपररूपमेकादेशः अपुः॥ अ-
 पास्यत् । ग्लैमैर्हर्षक्षयं ग्लायति । आंटेचउपदेशशिति
 ६।१।१६५ उपदेशेऽजन्तस्यधातोरात्त्वंनतुशिति । जग्लौ ।
 गाता । गास्पति । गायतु । अगायत् । गायेत् वान्य
 स्यसंयोगादेः । ६।१।६८ घुनास्थाटंरन्यस्यसंयोगादेर्धा
 तोरातएत्व चाअ्राद्धर्धातुकेकितिलिङि गीयात् गूयात्
 धमरमनमातांसक्च । ७।२।७३।एपांसक्स्पादेभ्यः सिचइ
 ट्परस्मैपदेषु । अगासीत् । अगास्यत् । एवंमायति ।
 धेट्पाने । धयति दधैः॥दाधाघृदाप् । १।१।२०।दारूपाधा
 रूपाश्चधातवे।घुसंज्ञास्युर्दापूदेषौ।विना धेयात् । वि
 भाषाघटशब्दयोः ३।१।१८।आभ्यांच्चे श्रद्ध्वा । चङि६।१११।
 अनभ्यासस्यधात्वत्रयवक्ष्यप्रथस्यैकाचोद्धेस्तो। जादेद्वि
 तीयस्य । अदधत् अदधताम् । विभाषाघाघेट्शाच्छासः
 २।१।७८ एभ्यः सिचोलुगापरस्मैपदेषु । अधात् अधा
 ताम्।अधुःपक्षेइट्मकौ॥अधासीत्॥अधासष्टाम्।अधासि
 पुः ॥ द्वैन्यक्करणत्रयायति द्वैस्वप्नोदायति। धैत्पतौ
 धायति।ध्वैचिन्तायाम्।ध्यायति॥रैशङ् । रायति।स्वैष्ट्यं
 शङ्घसंघातयोः।रुधायति।षोपदेशस्यापिसत्त्वंकृतेरूपंतुल्य
 म्॥षोपदेशफलंतु तिष्ठत्रासती ।दौभविष्यति ।खैखदने।
 खायति । क्षैजैषैक्षये । क्षायति । जायति । सायति ।

घुमास्ये त्यत्रिभाषाघाघैट् इत्यत्रचस्यतरेवगृहणंनत्व
 स्य । तेनएत्वसिजलुकौन । सायात् । असासीत् । कै
 गैशब्द । शैश्रैपांक्र । पैओवैशोषणे । पायात् । अ
 पासीत् । घुमास्येतीत्व तदपवाद एलिङीत्येत्वंगाति
 स्थेतिसिजलुकौन । लक्षणप्रतिपदाक्तयोः प्रतिपदाक्त
 स्यैवगृहणमितिपाहूपस्याल क्षणिकत्वात् । ष्ट्रैवेष्टने ।
 स्तायात् । स्नैवेष्टने शोभायांचेत्ये केरनायति । दैपू
 शोधने । दायति अघुत्वादैत्वसिजलुकौन । दायत्
 अदासीत्- घ्रागंधीपादाने- जिघ्रति । घ्रायात् । घ
 यात् । अघ्रात् । अघ्रासीत् । अघ्रास्यत् । घ्रमाश
 व्दागिसंयोगयीः घमति । ष्ठागतिनिवृत्तौ । तिष्ठति ।
 स्थादिष्वितिषत्वम् । अधितष्ठौउपसर्गादितिषत्व
 म् । अधिष्ठाता । स्थेयात् । सत्वकृते प्रकृतिस्त
 वर्गः स्यात् । नकारजावनुस्वारपञ्चमौभ्रलिधातुषु ।
 सकारजःशकारश्च षड्विंशर्गस्तवर्गजः गातिस्थेतिसिचौलु
 काप्रस्थात् । म्नाप्रभ्यासोन्नति । दाण् दानाप्रणियच्छति
 हूकौटिल्यहूरति । ऋतश्चसंयोगादेर्गुणः ७।१।१० ऋद
 न्तस्यसंयोगादेरगस्यगुणीलिटि । उपधायावृद्धिः जहू
 र जहूरतुः जहूरुः जहूर्थ । जहूरथुः जहूर । जह्वार ।
 जह्वर । जहूरिव । जहूरिम । हूर्ता ऋदधनोस्य ७।२।७०
 ऋत । हन्ते श्रसपस्यइट् । हूरि ष्यति हूरतु । अहूरत् ।
 हूरत् । गुणाति संयोगादाः ७।१।२९ अर्तः संयोगादे
 ऋदन्तस्थचगुणोयकियादावाद्धुधातुकेलिङिच - हूर्यात्
 अहूर्षीत् । अहूरिष्यत् । स्वृशब्दीपताययीः स्वरति ।

स्वरतीतिवेट् । सस्वरिथ । सस्वर्थ । वमयोस्तुस्वरत्यादि
विकल्पंवाधित्वापुरस्ताप्रतिषेधकाराहारंभसामर्थ्याच्छ्रु
कः कितीतिनिषेधेप्राप्ते क्रादिनियनान्नित्यमिट् । सस्वरि
व । सस्वरिमापरत्वादृद्धनारितिनित्यमिट् । स्वरिष्यतिस्मृ
चिन्तायां । स्मरति । ह्रु संवरणे । ह्ररति । सृगतौ । क्रा
दित्वान्नेट् । ससर्थ । संसृव । ससृम । रिहृशयगिलहृक्षु
७।१।५८ शेषकियादावाट्ट् धातुकेलिहिच ऋतोरिहृ ।
रीहृप्रकृतेरिहृविधिसामर्थ्यान्नदीर्घः स्त्रियात् । असापीत्
शिधुर्गतौतुपाघं तिशितिधौरादेशः धावति। गृघृसेचने। ध्व
हूर्द्धने। ध्वरति । दृशिरुपेक्षणे । पश्यति। विभाप । सृजि
दृशीः ७।१।१६ आभ्याथिलइहृवा सृजिदृशीर्भक्तयमकिति
अनयोऽरमागमः स्याज्भलादावकिति । दद्रष्ट । दद
शिथ । दृदृष्ट । पढोः कःसि । ८।२।१। दृक्षयति दृश्यात् ।
इरित्त्वोदृहृ वा । ऋहृशोहि गुणः ७।१।१६। अदर्शत् न
दृशः ३।१।४७ चलेर्वक्ष्यमाणः कसो न अदाक्षीत् अदृक्षयत् ।
शुश्रवणे । शुवः शृच ३।१।७४ शुवः आदेशः शुप्रत्ययश्चक
त्त रिसार्वधातुके । शृणोति । सार्वधातुकमपित् १।२।४
अपित्सार्वधातुकं हि द्वत्स्यत् शृणुतः हुश्रुवोः सार्वधा
तुके ६।१।८७ । जुहोतेः शनुप्रत्ययान्त स्यान्काचोङ् स्या
संयोगपूर्वस्ये । वर्णस्वघणस्यादचिसार्वधातुके । शृण्व
न्ति । शृणोति । शृणुथः शृणामि । लोपश्चास्यान्यत
स्याम्बोः ६।१।१०७ असंयोगपूर्वस्यप्रत्ययोकारस्यलो
पोवाम्बोपरयोः शृण्वः । शृणमः । शृणुवः । शृणुमः
शुश्राव । शुश्रवतुः शुश्रुवुः शुश्रोथाशुश्रुविथ । शुश्रवथुः

शुश्रुव । शुश्राव । शुश्रव शुश्रुव । शुश्रुम । शोता ।
 शोष्यति शृणोतु । शृणुतात् शृणुताम् शृरायन्तु उत
 श्चप्रत्ययादसंयोगपूर्वात् ॥ असंयोगपूर्वात्प्रत्ययो हेर्लुक्
 शृणुशृणुत शृणुतागुणावादेशौ शृणवानि शृणवाव । शृण
 वाम । अशृणोत् अशृणुताम् । अशृरावन् अशृणोः अ
 शृणुत अशृणुत । अशृणवम् अशृण्व । अशृणुव ।
 अशृणम । अशृणुम । शृणुयान् शृणुयातां । उरूप पदा
 न्तात् । शृणुयुः शृणुयाः शृणुयात् । शृणुयात् ।
 शृणुयाम् । शृणुयाव । शृणुयाम् । श्रूयात् । अ-
 शौषीत् । अशौष्यत् । गम्लृसृप्लृगतौ । इषगमियमां
 छः ७।३।७७ शिति । गच्छति । जगाम । गमहनजन
 खनघसांलीपः क्लित्यनङि ६।४।१८। एषामुपधायालीपः
 स्याद्जादौक्लितिनत्वङि ॥ जग्मतुःजग्मुःजगमिथ ।
 जगंथ । जग्मथुः जग्म । जगाम । जगम । जग्मिव
 जग्मिनागंतागमेरिट्परस्मैपदेषु ७।२।१८। गमेः सादेरा
 दुर्धातुकस्येट्परस्मैपदेषु । गमिष्यति । गच्छतु
 अगच्छत् । गभ्यात् । पुषादिद्गुताघ्लृदितः परस्मैप
 देषु ३।१।५४। श्यन्विकरणपुषादेर्घुतादेर्लृदितश्चपरस्य
 च्लेरङ्परस्मैपदेषु । अगमत् । अगमिष्यत् । सर्पति ।
 अनुदात्तस्यचर्दुपधस्यान्यतरस्याम् ६।१।५९। उपदेशेनु
 दात्तोयत्रटदुपधस्तस्यांवाभ्रलादावकिति । स्रप्ता । स्रप्ता
 असृपत् । त्रिक्षिदा अव्यक्तेशद्वे । क्ष्वेदति । यभमैथु
 ने । यभति वेट् । यंमिथ । भ्रपस्तथोर्घोधः ८।२।४०।
 भ्रपः पर योस्तथयोर्दुःस्यानतुदधातेः ययवध यवधा ण

मप्रहत्वेशब्दे नमिथ । ननंथ । नंता नंप्यति । अन
 सीत् । अनंसिष्टां । त्यजहानौ । त्यजति । तत्याज ।
 तत्यजिथ । तत्यक्थ । त्यक्ता । अत्याक्षीत् ॥ अत्या
 क्तम् । अत्यक्षयत् । अक्षव्याप्तौ । अक्षान्यतरस्याम् ।
 ३।१।७५। शुर्वास्यात्कर्त्तरिसार्वाधातुके । पक्षं शप् । अं
 क्ष्णोति । अक्षति । आनक्ष । आ नक्षिथ । आनण्ठ ।
 अक्षिता । अष्टा । अक्षिप्यति । स्कारितिकलोपः । पढाः
 कःसिः८।२।४१अक्षयति । अक्ष्णोतु । अक्ष्णुहि अ
 क्ष्णवानि । आक्ष्णोत् । आक्ष्णवम् । अक्ष्णुया-
 त् । अक्ष्णुयाताम् । अक्ष्णुयुः । अक्ष्यात् । आक्षीत् । आक्षीष्टां ।
 तक्षूत्वक्षूतनूकरणे । तनूकरणे तक्षः । श्नुर्वाशत्विपये ।
 तक्ष्णोति । तक्षतिवाकाण्ठम् । ततक्ष । ततक्षिथ । तत
 ण्ठ । अतक्षीत् । अतक्षिष्टां । अताक्षीत् । अताण्ठां
 तनूकरणं किम् । वाग्भिः संतक्षति । भत्संयतीत्यर्थः । रक्ष
 पालने । रक्षति । णिक्ष्चुम्बने । प्रणिक्षति । वक्षरोपे
 संघातइत्येके । वक्षति । मृक्षसंघाते । मक्षइत्पंके ।
 तक्षत्वचने । त्वचनं संवरणम् । त्वचोग्रहणं च । पक्ष
 परिग्रहइत्येके । सूक्ष्मादरे । सुसूक्ष्मं । काक्षिवाक्षिमां
 क्षिकांक्षायाम् । द्राक्षिधाक्षिध्वाक्षिघोरवासितेच । चूप
 पाने । तूपतुण्ठौ । पूषवृद्धौ । मूपर्त्तये । लूपरूपभूपा
 याम् । शूपप्रसवे । यूपहिंसायाम् । जूपच । भूपअ
 लंकारे । जिजये । जयति । संल्लिष्टोर्जेः ७।३।५७। संल्लि
 णिनमिह्लादभ्यासात्परस्यजेःकुत्वम् । जिगाय जिगपतुः
 जिगयिथ । जीवप्राणधारणे जीवति । पीवमीवतीव

णीवस्थौल्ये । पीवति पिपीव । मुर्वीवन्धने । उप
 धायांच ८।२।७८। धातोरुपधाभूतयोरे फवकारयोर्हल्प
 रयोः परतङ्कीदीर्घः स्यात् । मूर्वति । पूर्वपर्वमर्वपूर
 णे । पूर्वति । पर्वति । मर्वति चर्वअङ्गने । चर्वति ।
 कषखषशिषजषभ्र षशषवषमषरुषरिषहिंसार्थाः शेषति
 । शिशेष । शेषा । शलङ्गुपधादनिठः क्सः३ १।४५।इ
 गुपधोयः शलन्तस्तस्मादनिटश्चैः क्सादेशः अ
 शिक्षत्तीषसहलुभरुषरिषः ७।२।४८इछत्यादेः परस्यतादे
 राद्घातुकस्येड्वा । रोषिता।रोषा । भषभत्सने इहभत्स
 नश्चरवः पुषपुष्टौ । पोषिता । अनुदात्तेषुपुष्ये तिश्यना
 निर्देशादयमुदात्तः अड्विधौदैवादिक स्यग्रहणान्नाड् अ
 पोषीत्।श्रिषुशिषुप्रुषुपुलुषुदाहेशे षति।श्लेषति। प्रो
 षति।पोषति॥ इतिपरस्मैपदप्रक्रिया॥एधवृद्धौ। टितआ
 त्मनेपदानांटेरे ।३।४।७९ टितोलस्यात्मनेपदानांटेरेत्वम्
 एधते।आतोडितः ७।२।८१।अतःपरस्यडितामातइयस्यात्
 एधेते।एधन्ते।थासस्से ३।४२०। टितोलस्य एधसे एधे
 थे । एधध्वे । एधे । एधावहे । एधामहे । इजादेश्रगु
 रुमतान् च्छः ३।३।६६। इजादिर्योधातुर्गुरुमान् च्छत्यन्य
 स्ततआम्लिटि । आम्प्रत्ययवत्कृजानुप्रयोगस्य । १ ।
 ३।६३। आम्प्रकृत्यातुल्यननुप्रयुज्यमानात्कृजोष्पात्मने
 पदं स्यात् । लिटस्तभ्येरिशिरच् ३।४।८१। एकारोच्चा
 रणंज्ञापकम् । तडादेशानांटेरेत्वन्नेति । तेनडारौरसा
 न्न । एधांचक्रे । राधांचक्राते । एधांचक्रिरे । एधांचकृ
 षे । एधांचक्राथे । इणःपीध्वं लुङ्लिट्ठांधोऽङ्गात् । ८।३।७८।

इणन्तादंगात्प्ररपांपीधं लुङ्ङलित्वांघस्यदः एधांचकृदः । ए
 धांचक्रे । एधांचकृवहे । एधांचकमहे । एधांघभूव । ए
 धामास अनुप्रयोगसामर्थ्यादस्तेर्भूभावोऽन । अन्यथाहि
 ऋश्चानुप्रयुज्यतइतिकृष्वितिवात्रूयात् । एधिता । एधिता
 रौ । एधितारः एधितासे । एधितासाथे । अधिच । ७।२।२५
 धादौप्रत्ययेसलोपः । एधिताध्ने हएति ७।१।५२तासस्त्योः
 सस्यहःस्यात् । एधिताहे । एधितास्वहे । ए
 धितास्महे । एधिष्यते । एधिष्येते । एधिष्यन्ते । एधि
 ष्यसे । एधिष्यथे । एधिष्यधे । एधिष्ये । एधिष्याव
 हे । एधिष्यामहे । आमेतः ३।१।१०लोठएतश्चात् । एधिताम् ।
 एधेताम् । एधन्ताम् । सवाभ्यां वामौ ३।१।२१ । सवाभ्यां प
 रस्यलोडेतः क्रमाद्वामौस्तः एधस्व । एधेथाम् । ये
 धधं । एतए । ३।१।१३लोडुत्तमस्य । एधे । एधावहै ।
 एधामहै । आटश्च । एधत । एधेताम् । एधन्त । एध
 याः एधेथाम् । धधम् । एधे । एधावहि । एधामहि
 लिङः सोयुट् ३।१।१०२लिङः सलोपोनन्त्पस्येति सलोपः लोपो
 वर्यां वलि । ३।१।१०० । एधेत । एधेयाताम् । भ्रस्यरन्
 ३।१।१०५लिङः एधेरन् एधेथाः एधेयाथाम् । एधेध्वम्
 इटोत् ३।१।१०६लिङादेशस्य । एधेय । एधेवहि । एधे
 महि । सुट्तिथोः ३।१।१०७लिङस्तथोः सुट्थलोपः ए
 धिषीष्ट । एधिषीथोस्ताम् । एधिषीरन् । एधिषीष्टाः एधिषीया
 स्ताम् । एधिषीध्वम् । एधिषीय । एधिषीवहि । एधिषी
 महि । एधिष । एधिषाताम् । आत्मनेपदेष्वनन्तः ७।१।५।
 अनकारात्परस्यात्मनेपदेषु भ्रस्य अत्स्यात् एधिषताम् । एधि

ष्टाः एधिषाथाम् । एधिषम् । एधिषि । एधिष्वहि । ए
 धिस्महि । एधिष्यत । एधिष्यताम् । एधिष्यन्त ए
 धिष्यथाः एधिष्यथां । एधिष्यध्वम् । एधिष्ये ।
 एधिष्यावहि । एधिष्यामहि । कमुकान्तौ । कमेर्णिङ्
 ३।१।३०। स्वार्थे । कामयते । अयामन्तालचाय्येत्विष्णु
 षु६।१।५५ एषुणेर्याकामयाञ्चक्रे आयादयेतिवा चक
 मे । चकमाते । चकमिरे । चकमिषे । चकमाथे । चक
 मिधे चकमे । चकमिवहे । चकमिमहे कामयिता । क
 मिता । कामयिष्यते । कमिष्यते । कामयताम् । अ
 कामयताकामयेत । कामयिषीष्ट । कमिषीष्ट । णिश्चिद्रुस्त्
 भ्यः कर्त्त रिचङ् ८।१।४८। ण्यन्तात् क्रयादिभ्यश्चलश्चङ् कर्त्त
 र्थे लुङि कामइअतइतिस्थिते णेरनिटि ६।१।५१। अनि
 टादावाङ् धातुकेपरेणोर्लापः णौचङ्युपधायाह्रस्वः । ७।
 १।१। चङ्परेणौयदंगतस्योपधायाह्रस्वः सन्वल्बघुनिच
 ङ्परेणग्लोपे ७।१।१३। चङ्परेणौयदंगतस्ययोभ्यासोल
 घुपरस्तस्यसनीवकार्यस्यात्णावग्लोपेऽसति । सन्यतः ७।
 १।७५। अभ्यासस्यातइत्सनिदीर्घालघोः ७।१।१४। लघोर
 भ्यासस्यदीर्घः सन्वद्वावविषये । अचोकमत । णिङ्भा
 वपक्षे । कमेश्चश्चङ्वाच्यः अचकमत । अकामयिष्य
 त । अकमिष्यत । भामक्राधे । भामते वभामे । क्ष
 मूष्सहने । क्षमते । चक्षमे । चक्षमिषे चक्षषे । चक्ष
 मिवहे । चक्षमिमहे । म्वोश्च ८।२।६५। मान्तस्यधातोर्भ
 स्यनः स्याम्वोः परयोः चक्षणवहे चक्षस्महे गाधृप्रति
 ष्ठालिप्सयोग्रंथेच गाधते । वाधृलाडने । लेडन प्रति

घातः वाधते नाथनाधृयाच्चोपतपैश्वर्याशिपुः आ
 शिपिनाथइतिवाच्यम् अस्याशिष्येवात्मनेपदस्यात् ।
 नाथते । अन्यत्रनाथति । नाथते । दधधारणे । दध
 ते । स्कुदिआप्रवणे आप्रवणंउत्पवनमुदुरणंच । स्कु
 न्दते । चुस्कुन्दे ॥ श्विदिश्वैत्ये । श्विन्दते । शिश्वन्दे ।
 वदिप्रभित्रादनस्तुत्याः वन्दते । ववन्दे । भदिकल्या
 णसुखंच । भन्दते । वभन्दे । मदिस्तुतिमोदमदस्वप्न
 कांतिगतिषु । मन्दते । स्यदिकिञ्चिच्चलने । स्यन्दते
 पस्यन्दे । नुदहर्षे । मोदते । मुमुदे । उर्दमाने क्रोडा
 यांच । ऊर्दते । ऊर्दान्चक्रे । कुर्दखुर्दगुर्दगुदक्रीडाया
 मेव । कूर्दते । खूर्दते । गूर्दते । गोदते । जुगुदे । सूद
 क्षरणे । सूदते । सूपूदे । हादअव्यक्तेशब्दे । हादते ।
 जहादे । लहादीसुखंच । हादते । चादअव्यक्तेशब्दे । स्वा
 दआस्वादि । स्वादते । पर्दकुत्सितेशब्दे । गुदरवइत्यर्थः
 पर्दते । पपर्दे । यतीप्रयत्ने । यतते । येते । अथिशैथि
 ल्ये । अन्थते । गृथिकौटिल्ये । गन्थते । कत्यश्ल
 घायाम् । कत्यते । चकत्ये । श्लोकसंघाते । संघातो
 गृथः सचेहगृथ्यमानस्यव्यापारिगृथितुर्वा । आद्येकर्म
 काद्वितीयसकर्मकः । श्लोकते । श्लोक । शकिशंका
 यां । शंकते । शशंक । अकिलक्षण । अकते । आन
 कं । ककिवकिश्चकित्रकिठोकृत्रौकृष्वस्कवस्कमस्कटि
 कृठीकृत्तिकृतीकृराचलघिगत्यर्थाः कंकते । वंकते । श्वं
 कते । व्रंकते । ठौकते । डुठौक । त्रौकते । तुत्रौके । सु
 दधातुण्ठौवुष्वकतोनासत्वनिषेधः ष्वस्कते ष्वस्कते । व

स्कते । ववस्के । मस्कते । ममस्के । टेकते । टीकते ।
 तेकते । तीकते । रंघते । लंघते । शलाघृकत्थने । शलाघ
 ते । पचिद्व्यक्तिकरणे । पञ्चते । पपञ्चे । ऋजग
 तिस्थानार्जनोपार्जनेषु अर्जते नुट्विधौऋकारैकदेशोरे
 फोहलत्वेनगृह्यते आनृजे । ऋजिभृजिभर्जने । ऋजांच
 क् भजते ॥ एजृभृजृभाजृदिप्तौ ॥ एजते । एजा
 ज्चके । भेजते । विभेजे । भाजते । वभाजे । वे
 ष्टवेष्टने । वैष्टते । विवैष्टे । चेष्टचेष्टायां । चे
 ष्टते । चिचेष्ट । स्फुटविकसने । स्फोटते । पुरस्फुटे ।
 टुवेपृकंपने । वेपते । कपिचलने । कंपते । भिक्षभि-
 क्षायामलाभेलाभेच । भिक्षते । विभिक्षे । दिक्षमौण छ
 ज्योपनयननियमव्रतादेशेषु । दीक्षते । दिदीक्षे । भा-
 षव्यक्तायांवाचि । भाषते वभाषे । वर्षस्नेहने । वर्ष-
 ते । ववर्षे । ईहेचेष्टायां । ईहते । ईहाञ्चके । गर्ह-
 गहकुत्सायाम् । गर्हतोगहते । काशदिप्तौ । काशते ।
 ऊहबितके ऊहते । उहाञ्चके । कथमनुक्तमपूहतिपण्डि
 तीजनइति । अनुदातेत्वलक्षणमात्मनेपदमनित्यम् ।
 अनुदातेतश्चक्षिडोडि त्करणज्ज्ञापकात् । तेनउद-
 यतियदिभानुः स्फायन्निर्माक संधिरित्यादिसिद्धमित्या
 हुः अयगतौ । अयते उपसर्गस्यायतौ । ८।२।११। अयता-
 वुपसर्गरेफस्यलत्वम् । प्रायते । पलायते । दयायास-
 श्च । ३।१।३१ एभ्यआमिडि । अयांचके । अयिता ।
 अयिष्यते । अयताम् । आयत । अयेत । अयिषिष्ट
 विभाषेष्टः ८।३।७। इणः परीयइट् ततः परेषांपीधु लुङ्लिटौ

नस्याधस्यवाहः।अयिपीढम्।अयिपीध्वम् आयिष्टा।आयि
 ढम्।आयिध्वम्।आयिष्यत पुपादित्यङ्।घुतदीप्तीद्योतते
 द्युतिस्वाप्योःसंप्रसारणम् ७।१।६।७ अङ्घासस्यादिद्युते
 द्योतिता द्योतिष्यते द्योतताम् अद्योतत द्योतितं द्यो
 तिपाष्टादयुद्भ्योलुङि १।३।११। द्युतादिभ्यः परस्मैपदं
 वालुङि पुपादीत्यङ् अद्युतत् अद्योतिष्ट अद्योतिष्यत
 एवंशिवतावर्णं त्रिमिदास्नेहने त्रिप्रिदास्नेहनमोचनयोः
 मोहनयोरित्येकं रुचदीप्तावभिप्रातौच घुटपरिवर्त
 नांशुभदीप्ता क्षुभसज्ज्वलने णभतुमाहिंसायां स्व सुधवंसु
 भ्रं सुअवसं सने धवंसुगतीचाशं भुयिश्वासे वृतुवर्त्तनेव
 र्त्तते ऋदुपधेभ्योलिटःकित्त्वं गुणात्पूर्वविप्रतिषेधेन ववृ
 ते वर्त्तिता वृद्धभ्यःस्यसनाः १।३।१२। वृतादिभ्यः पञ्
 चभ्योवापरस्मैपदस्ये सनिच नवृद्धभ्यश्चतुर्भ्यः ७।२।५१।
 वृत् वृध्शुध्स्यन्दूभ्यः सादेराट्टुधातुकस्येणतडानयोर
 भावे वत्स्यति वर्त्तिष्यते वर्त्तताम् अवर्त्तत वर्त्तत
 वर्त्तिपीठ अवृतत् अवर्तिष्ठ अवत्स्यत् अवर्त्तिष्यत ए
 व वृध्वृद्धौ शृधुश-ददकुत्सायां स्यन्दूप्रस्रवणे स्यन्दते
 सस्यन्दे सस्यन्दिसे।सस्यत्से।सस्यन्दिध्वे।सस्यन्ध्वे स्यदि
 ता।स्यन्ता व द्भ्यः स्यसनेरितिपरस्मैपदेकृतेजदिल्लक्ष
 णमत्तरङ्गमपिविकल्पवाधित्वाचतुग्रहणसामर्थ्यान्नवृद्ध
 ऋयङ्इतिनिषेधः।स्यत्स्यति।स्यन्दिष्यते।स्यन्त्स्यते स्यन्देत
 स्यन्दिपीठ स्यन्त्सीठ द्युद्भ्योलुङीतिपरस्मैपदपक्षे
 हानलोपः अस्यदत् अस्यन्दिष्ठ अस्यन्त अस्यन्त्साता
 मास्यन्त्सत् अस्यन्त्स्यत् अस्यन्दप्यत अस्यन्त्स्यत अ

नुविपर्यभिनिभ्यःस्यन्दतेरप्रा णिषु०।३।८२एभ्यःपरस्याप्रा
 णिकर्त् कस्यस्यन्दतेःसस्यषोवा अनुष्यन्दते अनुरस्यन्दते
 घाजलम् अप्राणिषुकिभ् अनुस्यन्दतेहस्ती कृपूसामथर्पे
 कृपोरोलः ०।२।१८ कृपउइतिच्छेदः कृपेरे फस्यलः कृपे
 ऋकारस्यावयवो योर फसदृशस्तस्यचलकारसदृशः स्या
 त् कल्पते चलकृपे चलकृपिषे चतकृप्से इत्यादिस्यन्दि-
 वत् लुटिचकृपः १।३।१३ लुटिस्यसनोश्चकृपेःपरस्मैप दवा
 तासिचकृपः ०।२।६०। कृपेःपरस्यतासेःसादेराहुधातु
 कस्येरानतडानयोरभावे कल्पतासि कतिपतासे कलत्यासे
 कलयत्यासे कलयस्यति कलिपष्यते कलस्यतेकलिपषीष्ट
 लिङ्गसिचावात्मनंपदेषु १।२।१९ इवसमीपाहुलः परीभ
 दीलिङ्गात्मनेपदपरःसिचचेत्यंतौकि तौस्तःकृप्सीष्टअ
 कृपत् अकल् पिषठ अकृप्त् अकल्प स्यत् अकलियष्यत
 अकल् प स्यतइतिदयुतादयः।दददानेददते।दददे।दददाते
 दददिरे ददिता ददिष्यते ददताम् अददत ददेत ददि
 षीष्ट अददिष्ट अददिष्यत त्रप्पूलज्जायाम् त्रपते तृ
 फलभजत्रपश्च ६।४।१२२ णुषामतएत्वमभ्यासलोपश्चकि
 तिलिटि सेटिथलिच त्रपे त्रपिता त्रप्ता त्रपिष्यत त्र
 पस्यते त्रपताम् अत्रपत त्रपेत त्रपिषीष्ट त्रप्सीए अत्र
 पिषठ अत्रपत् अत्रपिष्यत अत्रपस्यत घटचेण्टायाम् घ
 टतो।जघटे व्यथभयसंचनयोः व्यथोलिटि ०।४।६०।व्यथे
 रभ्यास स्यसंप्रसारणंस्याह्लिति हलादिशेषापवादः वि
 व्यथे प्रथप्रथने प्रथते पप्रथे प्रसविस्तारे प्रसते मृदुम
 र्दने।मर्दते सखदसखदने सखदन विद्वावणंसखदते कृप

क्रपते । प्रित्वरासंभमे । त्वरते । टुभाजूटुभाशूटुम्भा-
 शूदीप्ती । भाजते । फणाञ्चसप्तानाम् ६।४।१२५। फ-
 णराजूभाजूभाशूफलाशूस्यमुस्वनएपांवाएत्वाभ्यासलो-
 पैस्तःकिठिलिटिसेटिपलिघ । भूजे वभाजे । वाभा-
 शेतिशयन्त्रा । भाश्यते । भाशते । भेशे । वभाशे
 भाश्यते म्लेशे- वभ्लाशे रमक्रोढायाम्- रमते-रेमारं
 ता- जभोजभुभिगात्रविनामे- रधिजभोरधि-- ७।१।६१
 नुम्- जंभते- जजंभे- जंभते- जजुंभे- हृत्यात्मनेपदप्र
 क्रिया शिञ्-सेवायाम्- शयति- शयते- शिशाय- शि-
 शिये- शयितासि शयितासे- शयिष्यति- शयिष्यते- श-
 यतु- शयताम्- अशयत्- अशयत- शयेत्- शयेत- शो-
 यात्- शयिषोष्ट- अशिशियत्- अशिशियत अशयिष्यत्-
 अशयिष्यत भूञ्-भरणे भरति- भरते- वभार- वभ-
 तुः वभूः वभर्थ- वभूम- वभू- वभूपे- भर्त्तासि- भर्त्ता-
 से- भरिष्यति- भरिष्यते- भरतु- भरताम्- अ भरत्-
 अ भरत- भरत्- भरत- भियात्- उश्च- १।२।१३। ऋ-
 वर्णात्परैः भ्रुआदिलिहात्मनेपदपरः सिच्चेत्येतीकितौ-
 स्तः भ्रुषीष्ट- भ्रुषीषाठाम्- अ भार्पित्- अ ह्रुवाद्गोत् ८।२।२७
 सिचालोपेभ्रुलि- अभृत- अभरिष्यत्- अभरिष्यत-
 ह्रुञ् ह्ररणे- हरति- हरते जहार जहृतुः जहुः जहर्थ
 जह्रिञ् जह्रिम जह्रु जह्रिषे हर्त्तासि हर्त्तासे हरिष्य
 ति हरिष्यते धृञ् धारणे धरति धरते णीञ् प्रायणे नय
 ति नयते डुपचष्याके पचति पचते पपाच पेचिथ पप
 क्थ पेचे पक्ता पक्ष्यति पक्ष्यते भजसेवायाम् भजति

भजते भजे भक्तासि भक्तासे भक्षयति भक्षयते भजतु
 भजतां अभक्षीत् अभक्त अभक्षाताम् यजदेवपूजा
 सङ्गतिकरणदानेषु यजति यजते लिट् ३।१।१७
 षाम् ३।१।१७। वच्यादीनांगह्यादी नाञ् चाभ्यासस्यसं प्र
 सारणस्याल् लिटि इयाज वचिस्वपियजादीनांकिति
 ६।१।१५ वचिस्वप्योर्यजादीनांचसं प्रसारणंकिति यजि
 र्वपिर्वहिश्चैववसिर्वञ् व्येज् इत्यपि हेज् वदीश्वयतिश्चै
 वयजाद्याःस्युरिमेनव ईजतु ईजुः इयजिथ इयष्ट ईजे
 यष्टा यक्षयति यक्षयते यजतु यजताम् अयजत् अयजत
 इज्यात् यक्षीष्ट अयाक्षित् अयष्ट वहप्रापणे वहति व
 हते उवाह ऊहतुः ऊहुः उवाहिथ भ्रषस्तथो धाधःढा
 ढलोपः ८।३।१३ सहिबहोरोदवर्णस्या ६।३।१।१२ ढलोपो
 उवोढ उहे वोढा वक्षयति वक्षयते वहतु वहताम् उ-
 ह्यात् वक्षीष्ट। अवाक्षीत् अवाढां अवाक्षः अवाक्षीः अवा
 ढम् अवाढ अवाक्षम् अवाक्ष्व अवाक्षम् अवाढ
 अवक्षाताम् अवक्षत अवाढाः अवक्षाथाम् अवाढ
 अवक्षि अवाक्ष्वहि अवक्षमहि डुवप्वीजसन्ताने वीज
 सन्तानक्षेत्रविकरणण गर्भाधानंचाअयं छेदनेपि केशान्व
 पतिवपते उवाप ऊपोवप्ता वप्स्पति वप्स्पते उप्यात्
 वप्सीष्ट प्रणयवाप्सीत् अवप्तावेज् तन्तुसन्तानोव
 ति। वयते वैजोवयिः १।२।१।४। वास्याल् लिटि इकारउच्चार
 णार्थाः उवाय गृहिज्यावयिव्यधिवष्टिविचतिवृश्चतपृच्छ
 तिभृजतीनांडितिच ६।१।१६ चालिकतिसं प्रसारणम् इ
 तियस्यप्राप् तोलिटिवयै। यः ६।१।३८ वयो। यस्यसं प्रसारणं

नस्याद्विद्विषि ऊयतुः ऊयुः यश्चास्यान्यतरस्याद्विकृतिः ६।१
 ३।१० वयोयस्यवोवास्यात्कितिलिटि ऊवतुः ऊवुः वयस्ता
 सावभावात्पलिनित्यमिट् उवयिथ स्यानिवत्त्वेनजित्वात्
 तद् ऊये-ऊवे घयादेशाभावे वेजः ६।१।१० संप्रसारणं
 णिटि ववी- ववतुः ववुः वयिथ- ववाथ- ववं- ववाते
 वविरै वाता- ऊयात् वासापृ अवासीत् अवासिपाम्
 अवासिपुः व्येजसंवरणे व्ययति- व्ययते- नव्योलिटि
 ६।१।१६ आत्वम्- परमपिहलादिः शेषवाधित्वायरयसं
 प्रसारणं उभयेपांगुहणसामर्थ्यात् अन्यथावच्यादीनांग
 ह्यादीनाञ्चानुवृत्त्यैवसिद्धे किन्तेन विव्याय विव्यतुः वि
 व्युः इडत्ययति व्ययतीनाम् ७।१।६६ अदृष्टयेज् एङ्यस्य
 लानित्य मिट् विवयिथ विव्यथुः विव्य विवाय विव
 य-विद्विथ विद्विम विव्ये व्याता व्यास्यति वीयात्
 व्यासीष्ट अव्यासीत् अव्यास्त ह्येज् स्यर्द्धायांश्चदेच
 ह्यनि ह्यते अङ्यस्तस्यच ६।१।३३ अङ्यस्तीभवि
 प्यतीह्येजः संप्रसारणं जुहाव जुहुये हाता हास्यति हा
 स्यते लिपिसिचिहूश्च ३।१।५३ चूरद् आत्मनेपदेष्व
 न्यतरस्याम् ३।१।५४ अहूत् अहूताम् अहूत अहू
 स्त राजृदांप्ती राजति राजते रराज रेजतुः रेजुः रराजुः
 रेजे रराजे हिक् अव्यक्तेशब्दे हिक्कृति हिक्कृतं अउ चुग
 तीयाचनंच अज् चति अज् चते अचइत्येके अचोत्प
 रं टुयाचृयाचजायाम् याचति याचते वृधिर् वीधने
 वीधति वीधते अवृधन् अवधीत् अवधिष्ठ रधन्
 अवदारणे खनति खनते खान चखन्तुः चखन्तुः चखन्ते

खायात् खन्यात् चीवृष्पादानसंवरणयोः चीवति चीवते
 चायूपूजानिशासनयोः चायति चायते व्ययगतौ द्ययति
 द्ययते दाशु दाने दाशति दाशते भेषुभये गतावित्ये
 के भेषति भेषते घ्रासगतिदीत्यादानेषु असति घ्रासते
 घ्रास घ्रासे अयंभान्तापि स्यशवाधनस्यर्शनयोः स्य
 र्शनं ग्रथनं स्यशति स्यशते लषकान्तौ लष्यति लषति
 लषते लष्यते चषभक्षणे चषति चषते भ्रषआदानसंवर
 णयोः भ्रषति भ्रषते दासृदाने दासति दासते धावुगतिशु
 धयोः धावति धावते इतिभ्वादिः ॥ ऋतेशीयङ् ३।१।२१।
 स्वार्थे ऋतिः सौत्रः जुगुप्सायामितिब्रह्मः कृपायाञ्चे
 त्येके ऋतीयते ऋतीयाश्चक्ते आयादयेतिद्वयङ्भावप
 क्षं शेषत्वात्परस्मैपदम् आनर्त्ता अर्त्तिता अर्त्तिष्यती
 त्यादि अदभक्षणे अदिप्रभृतिभ्यः शपः २।४।७२ लुकस्या
 त् अत्ति अत्तः अदन्ति अत्सि अत्थः अत्थ अ
 द्दमि अद्दुः अदमः लिङ् न्यतरस्याम् ॥२।४।४० अदीघ
 सलृस्यात् जघास उपधालीपः घस्यचत्वं शासिवसिघ
 सीनाञ्च ८।३।६० इशकुभ्यामेषांसस्यषः जक्षतुः जक्षुः जघ
 सिथ आद आदतुः आदुः आदिथ अत्ता अत्स्यति अत्तु
 अत्तात् अत्ताम् अदन्तु हुक्लभ्योहेङ्ङिः ६।४ अद्दि अत्ता
 त् अत्तम् अत्त अदानि अदाव अदाम अदःसर्वेषां
 ७।३।१०४ अदीपृक्तस्यसार्वधातुकस्याट् स्यात् आद
 त् आताम् आदन् आदः आताम् आत्त आदम् आ
 द्द आदम अद्यात् अद्याताम् अद्दुः अद्दयात् अद्दया
 स्ताम् अद्दयासुः लुङ् सनीर्घसलृ २।४।३१४ अदः अघ सत्

प्रात्स्यत् हनहिंसागत्याः अनुदाहो । पदेशयनतितनं । त्या
 दीनामनुनासिकलीपीभ्रलिकृति ६।१।३७ अनुनासिका
 न्तानामेपांशोपः यमिरमिनमिगभिहनिमन्धतयोनुदा
 ह् । पदेशाः तनुक्षणुक्षिणुशृणुतृणुघृणु व्रनुमनुतनोत्या
 दयः हतः घन्ति हंसि हथः हथ हमि- हन्वः हन्मः
 वमीर्वा ८।१।२३ उपसर्गस्यान्निमित्त्राद्दन्तेनस्यणः प्रहं
 शिम- प्रहन्मि- प्रहण्यः प्रहन्वः प्रहण्मः प्रहन्मः ज
 घान- जघतुः जघन्तुः अभ्यासाच्च ७।३।५५ हन्तेहंस्य
 कुत्वस्यात् जघनिथ- जघन्थ- जघन्थुः जघ्न जघान
 जघन- जघ्निव- जघ्निम- हन्ता हनिष्यति- हन्तु- ह
 तात् हताम्- घन्तु हन्तेर्जः ६।१।३५ हौ प्रसिद्धवदघ्रा
 भात्- ६।१।२२ इतऊट्टमापादपरिसमाप्नेराभीयंसमा
 नाश्रयेतस्मिन्कर्त्तव्येतदसिद्धस्यात् । इतिजस्यासि-
 द्रत्वान्नहेर्लुक् । जिह । हतात् । हतम् । हत । हनानि
 हनावा हनामा अहन् । अहताम् । अघन् । अहन् ।
 अहतम् अहत अहनम् अहन्य अहन्य हन्यात् आ-
 ध्वधा २।४।३५ तुकेइत्यधिकृत्य हनीवधन्निहि २।१।४२
 लुहिच२।१।४३वध्यात् वध्यास्ताम् अवधीत् अहनिष्यत्
 युमिश्रणामिश्रणयोः उतीवृद्धिर्लुक्किहलि ७।३।८९ लुक्वि
 पयेउतीवृद्धिः स्यात्पितिहलादौसार्वधातुकेनत्वभ्यस्त स्य
 यौति युतः युवन्ति- यौसि- युथः युथ- यौमि युवः
 युमः युवाव- युयुवतुः युयुवः युयविथ युयुवथुः युयुव
 युयाव युयव- युयुविव- युयुविम- यविता यावप्य
 ति- यौत्- युतात् अर्थैत् अयुताम् अयुवन्- युया

त् इहवृद्धिर्न भाष्यपिच्वडिन्नाडिचवपिन्नितिव्यारब्धा
 नात् युताम् यूयुः यूयात्- यूयास्ताम् यूयासुः अयावी
 त् अयविष्यत् याम्रायणे- याति यातः यान्ति- ययै
 याता- यास्यति- यात् अयात् अयाताम् लडःशाकटा
 यनस्यैव ३।४।११ १।आदृताह्लङोऊर्जुस्वा।अयुः।अयान्
 यायात् अयाताम् यायुःयायात्- यायास्तां । यायासुः
 अयासीत् अयारपत् । एवंवागतिगन्धनयोः भादीप्तौ
 शनाशौचे-वान्पस्पसंयोगादेरित्ये त्वमश्ने यात् । शना
 यात् । प्रापाके । द्वाकुत्सायांगतौ ॥ पसाभक्षणे । पा
 रक्षण रादाने । लाआदाने । दापुवने । ख्याप्रकथने-
 अयंसार्वधातुकएवप्रयोक्तव्यः । विदज्ञाने- । विदोल-
 टोवा३।४।८३वेत्ते लटःपरस्मैपदानांणलादयोवा।बेद विद
 तुः । विदुः । वेत्थ- विदथुः विद- । बेद विद्व विद्वम
 पक्षे वेत्ति वित्तः विदन्ति उषविदजागृभ्योन्यतरस्याम्
 एभ्यो।लिङ्यांवा विदेरदन्तत्वप्रतिज्ञानादामिनगुणः ।
 विदाञ्चकार- विवेद । वेदिता वेदिष्यति । वि-
 दांकुर्व त्वित्यन्पतरस्याम् ३।१।४१वेतेर्लोङ्यांगुणाभावो।लो
 टो।लुक्लोडंतकरात्पनुप्रयोगश्चवानिपात्यते। पुरुषवच-
 नेनविवक्षिते तनादिकृज्भ्यउः ३।१।७९शपोपवादः वि-
 दांकरोत् अतउत्सार्व धातु कें३।४।११०उप्रत्पयान्तकृज् ।
 तउत्सार्व धातु केंकृति । विदांकुरुतात् । विदांकुरुताम्
 विदांकुर्वन्तु । विदांकुरु । विदांकरवाणि ॥ वेत्तु-अ-
 वं त अविताम् । अविदुः दश्च८।२।७५धातोःपदान्तसपदसप
 सिपिस्त्रां अवेः अवेत् अवेत् विद्यात् विद्याताम्

विद्युः । विद्यात् । विद्यास्तां । विद्यासुः । अवेदिष्यत् ।
 असभुवि । अस्ति । असोरहोपः ६ ४ १११ ॥ अस्या
 स्तेश्चातोलीपः सार्वधातुकेकृति । स्तः । सन्ति असि ।
 स्यः । स्य । अस्मि । स्वः । स्मः । अस्तेभूः आर्द्धधातुके ।
 वभूव । भविता । भविष्यति । अस्तुस्तात् । स्ताम् सन्तु ।
 असीरेद्वावभ्यासलोपश्च ६ ४ १११ ॥ घोरस्तेश्चैत्वंहो
 अभ्यासलोपश्च । आभीयत्वाद्धेधिः । एधि स्तात् स्तम्
 स्त असानि असाथ असाम आसीत् आस्तां आसन् ।
 स्यात् स्यातां स्युः । भूयात् अभूत् अभविष्यत् ॥ उपसर्ग
 प्रादुर्भ्यामस्तिर्यच्यरः ८ ३ ८७ ॥ उपसर्गेणः प्रादुपश्च
 परस्यास्तेः सस्यपोयकारेचिचपरे निष्पात् प्रादुःप्यात् ।
 निपन्ति प्रादुःपन्ति यच्यरेकिम् । अभिस्तः । रुशब्दे ॥
 तुरुस्तुशम्यमः सार्वधातुके ७ ३ १५ ॥ एभ्यः सार्वधा
 तुकस्यहलादेस्तिडर्द्धा नाभ्यस्तस्येत्यतोनुवृत्तिसम्भवेपु
 नः सार्वधातुकग्रहणमपिदर्थम् । रवीति रौति रुवीतः
 रुतः हलादेः किम् रुवन्ति तिडः किम् । शाम्यति सार्व
 धातुकेकिम् । आशिपि रुयात् विध्यादौतु रुयात् रुवी
 यात् अरावीत् अरविष्यत् । तुडति सौत्रोधातुः । गतिवृ
 द्दिहिंसासु तवीति तौति तुवीतः तुतः तुवन्ति तुतात्र
 तोता तोप्यति णस्तुतौ नौति नुनात्र नविता दुक्षुशब्दे
 क्षीति चुक्षाव-क्षविता । क्षणुतेजने क्षणीति क्षणविता
 अक्षणायात् अक्षप्रस्त्रवणे अक्षीति सुष्णात्र-अविता । पुप्र
 सवैश्वर्ययोः प्रसवोऽभ्यनुज्ञानं सौति सुतः सुषाव सोता
 असौपीत् कुशब्दे । कौति चुकाव कोता । इण्गती एति

इतः ॥ इणोयण् ६ ४ ८१ ॥ अजादौप्रत्यये इयडोपवा
 दः यन्ति ॥ अभ्यासस्यासवर्णे ६ ४ ७८ ॥ अभ्यासस्येव
 णोवर्णयोरियडुवडौस्तोऽसवर्णेचि । इयाय ॥ दीर्घइणः
 किति ७ ४ ६९ ॥ इणोभ्यासस्यदीर्घः कितिलिटि । इय
 तुः इयुः इययिथ इयेथ एता एष्यति एतु एत् एताम्
 प्रायन् । इयात् । इयात् ॥ एतेर्लिङि ३ ४ २४ ॥ उप
 सर्गात्परस्यइणोणोह्रस्वः स्यादाद्धधातुकेकितिलिङि नि
 रियात् उभयतआश्रयणोनांतादिवत् ॥ अंतादिवच्च ६
 १ ८५ ॥ योयमेकादेशः सपूर्वस्यांतवत्परस्यादिवत्स्यात्
 अभीयात् । अणः किम् समेयात् ॥ इणोगालुङि २ ४
 ५१ ॥ गातिस्थेतिसिचोलुक् अगात् अगातां अगुः ऐष्य
 त् इक्स्मरणे अयमधिपूर्वएव अधीगर्थदयेशाङ्कर्मणीति
 लिङ्गात् इणवदिकइतिवक्तव्यम् अधियन्ति अध्यगात्
 केचित्त्वाद्धधातुकाधिकारोक्तस्यैवातिदेशमाहुः । तन्म
 तेयणन तथाचभट्टिः ससीतयोराधवयोरधीयन्निति । वी
 गतिव्याप्तिप्रजनकान्त्यसनखादनेषु प्रजनोर्गर्भग्रहणम्
 असनक्षेपणम् वेति वीतः वियन्ति वेषि वीहि अवेत्
 अवीताम् अवियन् अटिसतिअनेकाच्त्वाद्यणितिकेचि
 त् अव्यन् अत्रईकारोपिधात्वंतरम्प्रश्लिष्यते एति ईतः
 इयन्ति इयात् ऐषीत् वचपरिभाषणे वक्ति वक्तः ।
 अयमन्तिपरोनप्रयुज्यते । बहुवचनपरइत्यन्ये भिपर
 इत्यपरे वक्तु वग्धि वच्यात् उच्यात् अस्यतिवक्तिख्या
 तिभ्योङ् ३ ५२ ॥ च्चुः ॥ वचउम् ७ ४ २० ॥ अङि
 अवोचत् अवक्षयत् मृजूशुद्धौ ॥ मृजेर्वाङ्ङिः ७ २ ११४ ॥

डकोधातुप्रत्ययेपरे माष्टि मृष्टः कृत्यजादौवेप्यते मृज
 न्ति-मार्जन्ति-ममार्ज-ममृजतुः-ममार्जिथ-ममाष्टि-मा
 र्जिता-मार्ष्टा-माष्टु-मृड्ढि-अमार्ट्-अमार्ड्-अमार्जीत्
 अमार्क्ष्यत्-अमार्जिष्यत्-रुदिर-अश्रुविमोचने ॥ रुदादि
 भ्यःसार्वधातुके ७३-७६ ॥ रुदस्वपश्चस-अनृजक्ष्णभ्योव
 लादेःसार्वधातुकस्येद् रोदिति-रुदितः-हौपरत्वादिटिधि
 त्वन-रुदिहि ॥ रुदश्चपञ्चभ्यः १३-एण ॥ हलादेःपितः-सा
 र्वधातुकस्यापृक्तस्येड् ॥ अङ्गाग्यगालवयोः ७३-एण ॥
 अरोदीत्-अरोदत्-अरुदितां-अरुदन्-अरोदीः-अरो
 दः । प्रकृतिप्रत्ययविशेषापेक्षाभ्यामढीङ्भ्यामन्तरङ्गत्वा
 द्यासृट्-असिद्धं-वहिरंगमन्तरंगे-रुदात्-अरुदत्-अरोदी
 त्-अरोदिष्यत्-जिघ्रपशये-स्वपिति-स्वपितः-सुप्राप-सु
 पुपतुः-सुप्रपिथ-सुप्रपथ ॥ सुविनिर्दुर्भ्यसुपिसूतिसमाः
 ८३-८८ ॥ एभ्यःसुप्यादेःसस्यपः-कितिलिटि-परत्वा
 त्सम्प्रसारणेपत्वचकृते-द्वित्वम्-पूर्वत्रासिद्धीयमद्विवचने
 सुपुपुपतुः-सुपुपुपुः-अकितितुद्वित्वेभ्यासस्यसम्प्रसारण
 म्-पत्वस्यासिद्धत्वात्-ततःपूर्वहलादिःशेषः । नित्यत्वाच्च
 ततःसुमिहृपाभावान्नपः-सुसुप्राप-स्वप्रा-अश्वपीत्-अ
 श्वपत्-श्वप्यात्-सुप्यात्-सुपुप्यात्-अश्वपस्यत्-श्वसप्रा
 णने-श्वसिति-श्वसितः-शश्वास-श्वसिता-श्वसिष्यात्-श्व
 सितु । अश्वसीत् ॥ अश्वसितां । अश्वसत । श्वस्यात्
 ह्यन्तेतिवृद्धिर्न । अश्वसीत् । अश्नच । अश्वसितु ॥ अश्वसितु ।
 अश्वसिता । अश्वसितु । अश्वसितु ॥ अश्वसितुः ८-४ ११ ॥
 उपसर्गस्थान्निमित्तात्परस्यानितेर्नस्यणः । प्राणिति ॥

जक्षभक्षहसनयोः । जक्षति । जक्षितः ॥ अदभ्यस्ता
 त् ७ १ ४ ॥ भस्य । अन्तापवादः । जक्षति । अज
 क्षीत् । अजक्षत् । अजक्षिताम् ॥ सिजभ्यस्तेतिजुस् ॥
 अजक्षुः ॥ जागृनिद्राक्षये । जागर्ति । जागृतः । जा
 ग्रति । जागराञ्चकार । जजागार ॥ जाग्रोविचिष्णल्
 ङित्सु ७ ३ ८५ ॥ जागर्तेर्गुणः स्याद्विचिष्णल्ङित्सुन्य
 स्मिन्वृद्धिविषयेप्रतिषेधविषयेच । जजागरतुः । जजा
 गरुः । जागरिता ॥ अजागः । अजागृतां ॥ जुसिच
 ७ ३ ८३ ॥ अजादौजुसिङ्गन्ताङ्गस्यगुणः ॥ अजाग
 रुः । अजादौकिम् । जागृयुः । आशिषितु ॥ जागर्यात् ।
 जागर्यास्ताम् । जागर्यासुः । अजागरीत् ॥ दरिद्राद्गु
 र्गतौ । दरिद्राति ॥ इद्दरिद्रस्य ६ ४ ११४ ॥ हला
 दौकृडितिसार्वधातुके । दरिद्रितः ॥ घ्राभ्यस्तयोरातः
 ६ ४ ११२ ॥ लोपःकृडितिसार्वधातुके । दरिद्रति ।
 अनेकाचत्त्वादाम् ॥ दरिद्राञ्चकार ॥ आतऔणलङ्गत्य
 त्रओइत्येवसिद्धेऽप्यौविधानंदरिद्रातेरालोपेकृतेश्रवणार्थ
 म् ॥ अतएवज्ञापकात्आनेत्येके । ददरिद्रौ ॥ दरिद्रा
 तेरार्द्धधातुकेविवक्षितेऽप्यलोपोवाच्यः ॥ लुङिवा ॥ स
 निगबुलित्युटिचन । दरिद्रिता । अदरिद्रात् ॥ अदरि
 द्रितां । अदरिद्रुः । दरिद्रियात् । दरिद्र्यात् । अदरि
 द्रोत् । इट्सकौ । अदरिद्रासीत् ॥ चकासृदीप्तौ ॥ चका
 स्ति । चकास्तः । चकासति । चकास्सि । चकासाञ्च
 कार । चकासिता । चकास्तु । चकाधि ॥ तिष्यन्
 स्तेः ८ ३ ७३ ॥ पदान्तस्यसस्यदः । अचकात् । अ

चकास्ता । अचकासुः ॥ सिपिधातोर्वा ८ ३ ७४ ॥
 पदात्तस्यस्य ॥ पक्षेदः । अचकाः ॥ अचकात् । शा
 सुअनुशिष्टौ ॥ शास्ति ॥ शासडदडहलीः ६ ४ ३४ ॥
 शासडपधायाडत्स्यादडहलादीकृडितिव ॥ शिष्टः ।
 शासति । शशास ॥ शशासतुः । शास्तु । शिष्टात् ॥
 शिष्टाम् ॥ शासतु ॥ शाही ६ ४ ३६ ॥ शास्तिः । त
 स्याभीयत्वेनासिद्धत्वाद्दुः ॥ शाधिः । अशात् । अ
 शिष्टाम् । अशासुः । अशाः । अशात् । शिष्यात् ॥
 सान्निशास्त्यान्भ्यश्च ३ १ ५६ ॥ एभ्यश्चलेरहकृत्तुलुडि ।
 अशिषत् । अशासिष्यत् ॥ इतिपरस्मैपदम् ॥ ॥ ॥
 शीङ्स्वप्ने ॥ शीङःसार्वधातुकेगुणः ७ ४ २१ ॥
 शते । शयाते ॥ शीङोस्ट ७ १ ६ ॥ भादेशस्यातः ॥
 शरते । शपे । शयाथे ॥ शेष्वे ॥ शये । शिवहे ॥ शो
 मह ॥ शशये ॥ शयिता ॥ शयिपिष्ट । अशयिष्ट । अ
 शयिष्यत् ॥ इड्अध्ययने ॥ इडिकवध्युपसर्गतीनव्य
 भिचरतः । अधीते । अधीयाते । अधीयते ॥ गाड्लि
 टि २ ४ ११ ॥ इडः ॥ अधिजगे ॥ अध्येता ॥ अध्ये
 ष्यते । अधीताम् । अधीष्व । अधीयाथां । अधीष्व
 म् । अध्यथे । अध्ययावहे । अध्ययामहे । अध्येते ।
 अध्येयातां । अध्येयत् ॥ अध्येयाः । अध्येयाथां ।
 अध्येष्वम् । अध्येयि । अध्येवहि । अध्येमहि । अ
 धीयीतं । अधीयीयातां । अधीयीरन् । अध्येपीष्ट ॥
 विभापालुड्लुडो २ ४ ५० ॥ इडागाड् ॥ गाड्कुटा
 दीभ्योऽर्जिनाडत् १ २ १ ॥ गाडादेशात्कुटादिभ्यश्चा

डिणतःप्रत्ययाडितःस्युः ॥ घुमास्थागापाजहातिसांह
 लि ६ ४ ६६ ॥ एषामातईत्स्यादुलादौकिडत्याडुधा
 तुके । अघ्यगीष्ट । अघ्यैष्ट । अघ्यगीष्यत ॥ ईरगतौ
 कंपनेच । ईर्त्ते ॥ ईराज्चक्रे । ईरिता । ईरिष्यते । ई
 त्ताम् । ईर्ष । ईर्ध्वम् ॥ ऐरिष्ट ॥ ईडस्तुतौ । ईहे ॥
 ईशःसे ७ २ ७७ ॥ ईडजनोर्ध्वेच ७ २ ७८ ॥ ईशीड्
 जनांसेध्वेशब्दयोःसार्वधातुकयोरिट्स्यात् ॥ योगविभा
 गोवैचित्र्यार्थः । इडिषे ॥ ईडिध्वे ॥ एकदेशविकृतस्या
 नन्यत्वादीडिष्व । ईडिध्वम् ॥ विकृतिग्रहणेनप्रकृतेरग्रह
 णात् ॥ ऐड्ध्वम् ॥ ईशऐश्वर्ये । ईशिषे । ईषिध्वे ॥
 आसउपवेसने ॥ आस्ते । दयायासश्चेत्याम् ॥ आसा
 ज्चक्रे । आस्व ॥ आध्वम् । आसिष्ट ॥ आड्शासुड
 ञ्छायाम् । आशास्ते ॥ आशासाते ॥ वसआच्छादने ।
 वस्ते । वस्से । वध्वे । ववसे । वसिता ॥ णिसिचुं
 वने । निस्ते । णिजिष्ठुदौ । निड्क्ते । निड्क्षे । निजि
 ता ॥ वृजीवर्जने ॥ वृक्ते । वृजाते ॥ इदिदित्यन्ये ॥ वृ
 ड्क्ते । पृचीसंपर्चने ॥ पृक्ते ॥ षूड्प्राणिगर्भविमोचने
 सूते । सुषुवे । सुषुविषे । सोता ॥ सविता । सुवै ॥
 सविषीष्ट । असविष्ट । असिष्ट ॥ चक्षिड्ब्यक्तायांवा
 चि । अयंदर्शनेपि । इकारोनुदात्तः ॥ नुंतुनअन्त्यइ
 दिदिति व्याख्यानात् । चष्टे । चक्षाते ॥ आर्दुधातुके ॥
 चक्षिडःख्याज् २ ४ ५४ ॥ वालिटि २ ४ ५५ ॥ अ
 न्नभाष्येस्वशादिरयमादेशः । असिड्कारणदेशस्ययोवेति
 स्थितम् । जित्वात्पदद्वयं । चख्यौ । चख्ये । चकशौ ।

चक्षुः । चक्षुः । ख्याता । कशाता । ख्यास्यति । ख्या
 स्यते । कशास्यति । कशास्यते । चष्टाम् । अचष्ट ।
 चक्षीत । ख्यायात् । ख्येयात् । कशायात् । कशेयात् ।
 अस्यतिवक्तीत्यह् । अख्यत् । अख्यत । अकशासी
 त् । अकशास्त ॥ वर्जनेकशाञ्जेष्टः । समचक्षिष्टेत्यादि
 द्विपअमीतौ । द्वेष्टि । द्विष्टे । द्विक्षति । द्विद्वि ।
 द्वेपे । अद्वेष्ट ॥ द्विपश्च ३ ४ ११२ ॥ लहोभेजुस्वा ।
 अद्विपुः । अद्विपन् ॥ अद्विक्षत् ॥ दुहंपूरणे । दादे
 र्धातोर्घइतिहस्यघः । दोग्धि । दुग्धः । दुहन्ति ॥ धो
 क्षि ॥ दुग्धि । दुहाते । दुहते । धुक्षे । दुहाये । धु
 ग्ध्वे । दुहहे । दुहहे । दुदोह । दुदुहे । दोग्धा । धो
 क्षयति । धोक्षयते । दोग्धु । दुग्धात् । दुग्धाम् । दुहंतु
 दुग्धि । दुग्धात् । दुग्धं । दुग्ध । दोहानि । दुग्धां ।
 दुहातां । दुहतां । धुक्व । दुहायां । धुग्ध्वम् । दोहा
 वहे ॥ दोहामहे । अधोक् ॥ अदुग्धां । अदुहन् । अ
 दोहम् । अदुग्धे । अदुहातां । अदुहत । अधुग्ध्वं ।
 दुह्यात् । दुहीत । धुक्षीष्ट । अधुक्षत् ॥ लुग्वादुहदिह
 लिहगुहामात्मनेपदेदन्त्ये ७ ३ ७३ ॥ एपांकसस्यलु
 ग्वादन्त्येतदि ॥ अधुक्षत । अदुग्ध ॥ कसस्याचि ७
 ३ ७२ ॥ अजादौतदिकसस्यलोपः । अधुक्षातां । अ
 धुक्षन्त । अधुक्षथाः । अधुग्धाः । अधुक्षातां । अधु
 क्षध्वं । अधुग्ध्वम् । अधुक्षि । अधुक्षावाह । अदुहहि ।
 अधुक्षामहि । अधोक्षयत् । अधोक्षयत ॥ एवं दिह
 उपचये ॥ उपचयोवृद्धिः । लिहआस्वादाने । लेदि ।

लीढः । लिहन्ति । लेक्षि । लीढे । लीहाते । लिहते ।
 लिक्ष । लिहाथे । लीढ्वे । लेढु । लीढात् । लीढां ।
 लिहन्तु । लीढि । लेहानि । लीढां । अलेट् । अलीढां ।
 व्रजूयक्तायांवाचि ॥ व्रुवःपञ्चानामादितआहोव्रुवः ३
 ४ ८४ ॥ व्रुवोलटस्तिवादीनांपञ्चानांणलादयःपञ्च
 वास्युर्व्रुवश्चाहादेशः । आह । आहतुः । आहुः ॥ आ
 हस्यः ८ २ ३५ ॥ झलि । चर्त्वं । आत्य । आहथुः ॥
 व्रुवईट् ७ ३ ९३ ॥ व्रुवोहलादेःपितईट् ॥ व्रवीति ।
 व्रूतः । व्रुवन्ति । व्रूते । व्रुवाते । व्रुवते ॥ व्रुवोवचिः
 २ ४ ५३ ॥ आर्द्धधातुके । उवाच । ऊचतुः । ऊचुः
 उवचिथ । उवक्थ । ऊचे । वक्ता । वक्ष्यति । वक्ष्य
 ते । व्रवीतु । व्रूतात् । व्रूतां । व्रूहि । व्रवाणि । व्रू
 तां । व्रवै । अव्रवीत् । अव्रूत । व्रूयात् । व्रुवीत् ।
 उच्यात् । वक्षिष्ट । अवोचत् । अवोचत । अवक्ष्यत् ॥
 चर्करीतञ्च ॥ चर्करीतमितियङ्लुङन्तंतददादौबोध्यम्
 ऊर्णुञ्जआच्छादने । ऊर्णोतेर्विभाषा ७ ३ ९० ॥ वृद्धि
 र्वाहलादौपितिसार्वधातुके । ऊर्णोति । ऊर्णोति । ऊ
 र्णुतः । ऊर्णुवन्ति । उर्णुते । ऊर्णुवाते । ऊर्णुवते । उ
 र्णोतिराम्नेतिवाच्यम् ॥ नन्द्रासंयोगादयः ६ १ ३ ॥
 अचःपराःसंयोगादयो नदराद्विर्नभवन्ति । नुशब्दस्यद्वि
 र्वं । ऊर्णुनाव । ऊर्णुनुवतुः । ऊर्णुनुवुः ॥ विभाषोर्णाः
 १ २ ३ इडादिप्रत्ययाडिद्वत् । ऊर्णुनुविथ । उर्णुनुविथ ।
 ऊर्णुविता उर्णुविता । ऊर्णोतु । ऊर्णवानि । ऊर्णवै ॥
 गुणोपृक्ते १ ३ ९१ ॥ ऊर्णोतिर्गुणोपृक्तेहलादौपितिसा

र्वधातुके । और्णात् । और्णाः । और्णुतं । ऊर्णुयात् । ऊर्णु
 याताम् । ऊर्णुयात् । ऊर्णुयास्ताम् । ऊर्णविपीष्ट । ऊ
 र्णुविपीष्ट । और्णुवीत् ॥ ऊर्णातेर्विभाषा ७२६ ॥ इडादौ
 परस्मैपदेषिचिवृद्धिः । पक्षेगुणः । और्णावीत् ॥ और्णा
 विष्टां । और्णवीत् । और्णविष्टां । इत्यदादयः ॥ हुदाना
 दनयोः । जुहोत्यादिभ्यःश्लुः २४७५ ॥ शपः ॥ श्लौ ६ १
 १० ॥ धातोर्द्वैस्तः । जुहोति । जुहुतः ॥ हुष्नुवोरितियण् ।
 जुहति ॥ भ्रीह्रीभृहुवांश्लुवच्च ३ १ ३९ ॥ एभ्योलिठ्यां
 वास्यादामिशलाविवकार्यंच ॥ जुहवांचकार । जुहाव ।
 होता । होप्यति । जुहोतु । जुहुतात् । जुहुतां । जुह
 तु । जुहुधि । जुह्वानि । अजुहोत् ॥ अजुहुतां । अ
 हवुः । जुहुयात् । हूयात् । अहोपीत् । अहोप्यत् ॥
 जिभीभये । विभेति ॥ भियोन्यतरस्याम् ६ ४ ११५
 इद्वास्याद्दलादौसार्धधातुकेकृत्ति । विभितः । विभीतः
 विभ्यति । विभयाञ्चकार । विभाय । भेता । भेष्यति
 विभेतु । विभीतात् । विभितात् । अविभेत् । विभिया
 त् । भीयात् । अभैपित् । अभेष्यत् । हीलज्जायां । जिह्
 ण्ति । जिह्रीतः । जिह्रियति । जिह्रयाञ्चकार । जिह्राय ।
 हेता । हेप्यति । जिह्रेतु । अजिह्रेत् । जिह्रीयात् ।
 ह्रीयात् । अह्रैपीत् । अह्रेष्यत् ॥ पृपालनपूरणयोः ॥
 अर्त्तिपिपर्याश्रु ७ ४ ७७ ॥ अभ्यासस्यइत्स्यात्
 श्लौ । पिपर्त्ति ॥ उदोष्टप्रपूर्वस्य ७ १ १०२ ॥ अंगा
 वयवोष्ट्रपूर्वायऋत्तदन्तस्यांगस्यउः ॥ हलिच ८ २
 ७७ ॥ रेफवान्तस्यधातोरुपधायाइकोदीर्घाहलि । पि

पूर्तः । पिपुरति । पपार । शृद्ध्वांहुस्वोवा ७ ४ १२
 कितिलिटि । पप्रतुः । पप्रुः ॥ ऋक्त्वृताम् ७ ४ ११
 तौदादिकऋक्त्वेऋधातोऋतांचगुणोलिटि । पपरतुः ।
 पपरुः ॥ वृत्तोवा ७ २ ३८ ॥ वृड्बृज्भ्यामृदन्ताच्चेटो
 दीर्घावास्यान्नतुलिति । परिता । परीता । परिष्यति ।
 परीष्यति । पिपतुं । पिपुरतु । अपिपः । अपिपूर्तां ।
 अपिपरुः । पिपूर्यात् । पिपूर्युः । पूर्यात् । अपारीत्
 सिचिचपरस्मैपदेषु ७ २ ४० ॥ अत्रवृत्तइटोनदीर्घः ।
 अपारिष्टां । अपारिष्यत् ॥ अपरीष्यत् ॥ ओहाकृत्या
 गे । जहाति ॥ जहातेश्च ६ ४ ११६ ॥ इड्वास्याहु
 लादौकिति । जहीतः ॥ इहल्यघोः ६ ४ ११३ ॥ स्ना
 भ्यस्तयोरातइत्स्यात्सार्वधातुकेकृडितिहलि । जहीतः ।
 जहाति । जहौ । हाता । हास्यति । जहातु । जहि
 तात् । जहीतात् ॥ आचहौ ६ ४ ११७ ॥ जहाते
 राच्चादिदीतौस्तः । जहाहि । जहिहि । जहीहि । अ
 जहात् । अजहुः ॥ लोपोयि ६ ४ ११९ ॥ जहातेरा
 लोपीयादौसार्वधातुके । जह्यात् । एलिङीतिएत्वं ।
 हेयात् । अहासीत् । अहाष्यत् । ऋगतौ । इयति ।
 इयृतः । इयति । आर । आरतुः । आरुः ॥ इडत्त्य
 तीतिनित्त्वामिट् ॥ आरिथ । अर्त्ता । अरिष्यति । इ
 यर्त्तु । इयराणि । ऐयः । ऐयृतां । ऐयरुः । इयृयात्
 अर्यात् । आरत् ॥ अरिष्यत् ॥ माड्मानेशब्देच ॥
 भृजामित् ७ ४ ७५ ॥ भृज्माड्ओहाड्एषामभ्यासस्ये
 तस्याच्छौ ॥ मिमीते ॥ मिमाते । घ्नाभ्यस्तेतिघ्रा

तोलोपः । मिमते । ममे । माता । मास्यते । मिमी
 तां । अमिमीत । मिमीत । मामीष्ट । अमास्त ।
 अमास्यत ॥ ओहाङ्गत्तौ । जिहीते । जिहाते । जिहते ।
 जहे । हाता । हास्यते । जिहीतां । अजिहीत । जि
 हीत । हासीष्ट । अहास्त । अहास्यत ॥ डुभृज्धारण
 पोषणयोः । विभर्त्ति ॥ विभृतः । विभ्रति । विभृते ।
 विभ्राते । विभ्रते । विभरांचकार । वभार । वभ्रर्थ ।
 वभृव । विभरांचक्रे ॥ वभ्रे । भर्त्ता । भरिष्यति । अ
 रिष्यते । विभर्त्तु । विभराणि । विभृतां । अविभ्रः ॥
 अविभ्रः ॥ अविभृत । विभृयात् । विभ्रीत । भ्रिया
 त् । भृपीष्ट । अभापीत् । अभृत । अभरिष्यत् । अ
 भरिष्यत ॥ डुदाज्दाने ॥ ददाति । दत्तः । ददाति ।
 दत्ते । ददाते । ददते । ददौ । ददे । दाता ॥ दास्य
 ति । दास्यते । ददातु । देहि । दत्तां । अददात् ॥
 अदत्त । दद्यात् । ददीत । देयात् । दासीष्ट । अदा
 त् । अदातां । अदुः ॥ स्याध्वोरिञ्च । १ २ १७ ॥
 अनयोरिदन्तादेशः सिञ्चकिदात्मनेपदेषु ॥ अदित ।
 अदास्यत् । अदास्यत ॥ डुधाज्धारणपोषणयोः ॥ द
 धस्तथोश्च ८ २ ३८ ॥ द्विरुक्तस्यभ्रपंतस्यधाजोवशो
 भ्रपंतथयोःस्वोश्चपरतः । धत्तः । दधति । दधासि ।
 धत्यः ॥ धत्ते । धत्से । धध्वे । धेहि ॥ णिजिरशौच
 पोषणयोः ॥ निजांत्रयाणांगुणःश्लौ ७ ४ ७५ ॥ निज्
 विज्विपामभ्यासगुणःस्याच्छौ ॥ नेनेक्ति ॥ निनेक्तः ॥
 नेनिजाति । नेनिक्ते । निनेज । निनिजे । नेक्ता ॥ ने

क्षयति । नेक्षयते । नेनेक्तु । नेनिग्धि ॥ नाभ्यस्तस्या
 चिपितिसार्वधातुके ७ ३ ८७ ॥ लघूपधगुणोऽन ॥ ने
 निजानि । नेनिकां । अनेनेक् । अनेनिकां ॥ अनेनि
 जुः । अनेनिजं । अनेनिक्त ॥ नेनिज्यात् । नेनिजीत् ।
 निज्यात् । निक्षीष्ट । अनिजत् । अनैक्षीत् । अनि
 क्त । अनेक्षयत् । अनेक्षयत् ॥ एवंविजिरूप्यभावे ।
 विष्ल्व्याप्तौ ॥ इतिजुहोत्यादिः ॥ दिवुक्रीडाविजिगी
 षाव्यवहारद्युतिस्तुतिमोदमदस्वप्नकांतिगतिषु ॥ दिवा
 दिभ्यःशयन् ३ १ ६९ ॥ कर्त्तरिसार्वधातुके ॥ शपोप
 वादः ॥ हलिचेतिदीर्घः ॥ दीव्यति । दिदेव । देविता ।
 देविष्यति । दीव्यतु । अदीव्यत् । दीव्येत् । दीव्यात् ।
 अदेवीत् । अदेविष्यत् । एवंषिवृतंतुसंताने ॥ सिवादी
 नांवाङ्गव्यवायेपि १ ३ ७१ ॥ परिनिविभ्यःपरेषां मेषां स
 स्यषः । पर्यषीव्यत् । पर्यसीव्यत् ॥ नृतीगात्रविक्षेपे ।
 नृत्यति । ननर्त्त । नर्त्तिता ॥ सेसिचिकृतचृतकृतदृददृ
 तः ७ २ ५७ ॥ एभ्यःसिजिभन्नस्यसादेशार्द्धधातुकस्येद्वा ॥
 नर्त्तिष्यति । नर्त्स्यति । नृत्यात् । अनर्त्तीत् ॥ त्रसी
 उद्वेगे ॥ वाभ्राशेतिशयन्वा ॥ त्रस्यति । त्रसति । तत्रा
 स ॥ वाजभ्रमुत्रसाम् ६ ४ १२४ ॥ एषांकितिलिटिसेटि
 थलिचएत्वाभ्यासलोपौवा ॥ त्रसतुः । तत्रसतुः । त्रसि
 थ । तत्रसिथ । त्रसिता ॥ शोतनूकरणे ॥ श्रोतःशय
 नि ३ ३ ७१ ॥ लोपः ॥ श्यति । श्यतः । श्यन्ति ।
 शशौ । शशतुः । शशुः । शाता । शास्यति । अशात् ।
 अशातां । इट्सकौ । अशासीत् । अशाशिष्टां ॥ कौ

क्लेदने । छत्रति । पोऽन्तकर्मणि । स्यति । ससौ । सेयात् ।
 दोष्प्रवखण्डने । द्यति । ददौ । देयात् । अदात् ॥
 व्यधताडने ॥ विध्यति । विव्याध । विविधतुः । वि
 व्यद् । विव्यधिय ॥ व्यद्वा । व्यत्स्यति । विध्येत् ।
 विध्यात् । अवि्यात्सीत् ॥ पुपपुष्टौ ॥ पुष्पति । पुषो
 प । पुषोपिथ । पोष्टा ॥ पोक्षयति ॥ पुषादीत्यङ् ॥
 आपरस्मैपदात् । अपुषत् ॥ अपुषोपणे ॥ अपुष्यति ।
 शुशोष । अशुपत् ॥ णशअदर्शने । नश्यति । ननाश ।
 नेशतुः ॥ रधादिभ्यश्च ७ २ ४५ ॥ रधूनशत्पृष्टुपृद्दुह
 मुहृष्टुहृष्टिहृष्टभ्योवलाद्याद्धातुकस्यवेट् । नेशिय ॥
 मस्जिनशोर्भलि ७ ५ ६० ॥ ननंष्ट । नेशिव । नेश्व ।
 नेशिता । नंष्टा । नशिस्यति । नङ्कति । नश्येत् । न
 श्यात् । अनशत् । प्रणश्यति ॥ नशोःपांतस्य ८ ४
 ३६ ॥ णत्वंन । प्रनंष्टा ॥ अंतग्रहणंभूतपूर्वप्रतिपत्यर्थं ।
 प्रनक्षयति ॥ रधहिंसासंराध्योः ॥ रधिजभोरचि ७ १
 ५१ ॥ नुम् । ररन्ध । ररन्धतुः । ररन्धिय । ररद् ।
 ररन्धिव । रेध्व ॥ नेद्यलिटिरधेः ७ १ ६२ ॥ लिङ्ब्र
 जैङ्गलिटिरधेर्नुम् । रधिता । रद्वा । रधिष्पति ॥ अरत्स्य
 ति ॥ अरिडिनुम् ॥ अनिदितामितिनलोपः ॥ अरधत् ।
 तृपप्रीणने ॥ तृप्पति । तत्रपथ । ततर्पथ । ततर्पथ
 तर्पिता । तर्पा ॥ त्रप्ता ॥ स्पृशमृश्रुपृष्टपृष्टपांचेःसि
 प्रावाच्यः ॥ अतर्पात् । अताप्तीत् । अत्राप्तीत् ।
 तृपत् ॥ तृपहर्षमोहनयोः । तृप्पति ॥ रधादित्वादि
 मौवेट्कावमर्थमनुदाहृता ॥ द्रुहजिघांसायां ॥ द्रुह्यति ।

वाहुहेतिवाघः ॥ पक्षेढः । दुद्रोघ । दुद्रोढ । दुद्रोहित्य ।
 द्रोहिता । द्रोग्धा । द्रोढा । अद्रुहत् ॥ मुहवैचित्त्ये ।
 वैचित्त्यमविवेकः । मुह्यति ॥ मुमोहित्य । मुमोग्ध ॥
 मुमोढ । मुमोहिता । मुमोग्धा । मुमोढा । मुमोहिष्यति ॥
 मुमोक्ष्यति । अमुहत् ॥ अमुहउद्गिरणे । स्नुह्यति । सु
 स्नोह । सुस्नोहित्य । सुस्नोग्ध । सुस्नोढ । सुस्नुहित्य ।
 सुस्नुह् । स्नोहिता ॥ स्नोग्धा । स्नोढा । स्नोहिष्यति ।
 स्नोक्ष्यति ॥ अस्नुहत् ॥ स्निहप्रीतौ । स्निह्यति ।
 सिस्नेह । स्नेहिता । स्नेग्धा । स्नेढा । अस्निहत् । तु
 प्रतुष्टौ । तुष्यति । दुषवैकृत्ये । दुष्यति ॥ शिलषआलिंग
 ने । शिलष्यति ॥ शिलषआलिंगने ३ १ ४६ ॥ च्चैःक्
 सः ॥ अशिलक्षत्कन्यादेवदत्तः ॥ आलिंगनेकिम् । सम
 शिलषज्जतुकाष्ट । प्रत्यासत्ताविहशिलषिः । क्रुध क्रोधे ।
 क्रुध्यति । क्षुधवुभुक्षायां । क्षुध्यति । शुधशौचे । शुध्यति
 पिधुसंराट्ठौ । सिध्यति ॥ शमुउपशमे ॥ शमामष्टानां
 दीर्घःशयनि ७ ३ ७४ ॥ शमत्तमदम्प्रमभ्रमक्षमूक्तम्
 मदामचोदीर्घः ॥ अणिशाम्यति ॥ शैमतुः ॥ शैमुः
 शैमिथ ॥ शमिता । अशमत ॥ तमुकाक्षायाम् । ता
 म्यति । तमिता । अतमत ॥ दमुउपशमे । दाम्यति ।
 दामिता । अदमत ॥ अमुतपसिखेदेच । आम्यति ।
 अश्रमत ॥ भ्रमुअनवस्थाने ॥ वाभाशेतिशयन्वा । भा
 म्यति । भ्रामति । भ्रमतुः । बभ्रमतुः । अभ्रमत ॥ क्ष
 मूसहने । क्षाम्यति । चक्षमिथ । चक्षंथ । चक्षमिव ।
 चक्षणव । क्षमिता ॥ क्षन्ता । अयनप्रित् । भ्वादिस्तु

पित् । आपितः क्षाम्यतेः क्षांतिः क्षमूपः क्षमतेः क्षमा ॥ क्ल
 मुक्कान्तौ ॥ ष्टिवुक्कमुचमामितिदीर्घः ॥ क्लाम्यति । क्ल
 मित्ता । अक्लमत् ॥ मदीहर्षे । माद्यति । अमदत् ॥
 असुक्षेपणे । अस्यति । आस । असिता ॥ अस्यतेः स्युक
 ७ ४ १७ ॥ अडि । अस्यतीत्यङ् ॥ आस्यत् ॥ असुप्र
 यत्ते ॥ असोऽनुपसर्गात् ३ १ ७१ ॥ संयसश्च ३ १ ७२
 श्यन्त्रौ ॥ यस्यति । यसति । संयस्यति । संयसति ॥
 अतुपसर्गात्किम् । प्रयस्यति ॥ जसुमोक्षणे ॥ जस्यति
 तसुउपक्षये ॥ दसुच ॥ तस्यति । अतसत् । दस्यति ।
 अदसत् ॥ वसुस्तंभे ॥ वस्यति ॥ नशसददेतिनिपेधः ।
 ववास । ववसतुः । वशादिरितिमतेतु । वसतुः । वसुः ।
 व्युपविभागे । व्युप्यति । विसप्रेरणे । विस्यति । अविस
 त् । वुसउत्सर्गे । वुस्यति ॥ मुसखंडने ॥ मुस्यति । मसी
 परिणामे ॥ परिणामोविकारः ॥ लुठविलोडने । लुठ्य
 ति ॥ उचसमवाये । उच्यति । उवोच ॥ ऊचतुः ।
 ऊचुः ॥ भृशुभ्रंशुअधःपतने ॥ भृशयति । वभ्रशः । अ
 भृशत् । अनिदितामिति नलोपः ॥ भ्रश्यति ॥ व
 भ्रंश ॥ अभ्रशत् ॥ कृशतनूकरणे ॥ कृशयति ॥ जित
 प्रपिपासायां । तृप्यति ॥ हृपतुष्टौ ॥ श्यन्त्वडौभौवादि
 कौद्विशेषः ॥ हृप्यति । अहृपत् ॥ रुपरिपहिंसायां ॥
 तीपेतिवेट् । रोपिता ॥ रोष्टा । रोपिता ॥ रोष्टा ॥ कु
 पक्रोधे । कुप्यति ॥ गुपव्याकुलत्वे ॥ लुभगार्ध्वे । गा
 र्ध्वमाक्रांक्षा । लोभिता । लोब्धा ॥ लोभिप्यति ॥ भ्रा
 देरवृत्करणाल्लोभतीत्यप्याहुः ॥ क्षुमसंचलने । क्षुभ्यति ।

क्लिदूआर्द्राभावे । क्लिद्यति । चिक्लेदिथ । चिक्लेत्थ । चि
 क्लिदिव । चिक्लिद्व । चिक्लिदिम । जिमिदास्नेहने ॥ मिदे
 गुणः ७ ३ ७२ ॥ इक्लइत्संज्ञकशकारादौप्रत्यये ॥ मेद्यति ।
 अमिदत् । जिद्विदास्नेहनमोचनयोः । द्विवद्यति ॥ ऋ
 धुवृद्धौ । ऋद्धति । आनर्द्ध ॥ गृधुअभिकांक्षायां ॥
 गृध्यति । अगृधत् ॥ षूड्प्राणिप्रसवे । सूयते । सुषु
 वे । क्रादिनियमान्नित्यमिट् ॥ सुषुविषे । सुषुविवहे
 सोता । सविता ॥ दूड्परितापे । दूयते ॥ दीड्क्षये ॥
 दीड्युडचिक्रिति ६ ४ ६३ ॥ दीडःपरस्याजादेःकृडि
 त्प्रार्द्धधातुकस्ययुट् । वुग्युटावुवड्यणोःसिद्धौवक्त
 व्यौ ॥ दिदीये ॥ मीनातिमिनोतिदीडांल्यपिच ६ ५
 ५० ॥ एषामात्वंल्यपिचादशित्येज्जनिमित्ते ॥ दाता
 दास्यते ॥ अदास्त ॥ डीड्विहायसागतौ ॥ डीयते ॥
 पीड्पाने ॥ पीयते ॥ माड्माने ॥ मायते । ममे ।
 माता ॥ जनीप्रादुर्भावे ॥ ज्ञाजनोर्जा ७ ३ ७८ ॥ शिति ।
 जायते ॥ गमहनजनेतिउपधायालोपः । स्तोश्रुनाश्रुः ।
 जज्ञे । जनिता । जनिष्यते ॥ दीपजनवुधपूरीतायिप्या
 यिभ्योऽन्यतरस्याम् ३ १ ६१ ॥ एभ्यःश्चेश्रिरावाएक
 वचनेतशब्देपरे ॥ चिणोलुक् ६ ४ १०४ ॥ चिणःपर
 स्यतशब्दस्यलुक् ॥ जनिवध्योश्च ७ ३ ३५ ॥ नवृद्धि
 श्रिणिञिणतिकृतिच ॥ दीपीदीप्तौ ॥ दीप्यते । दिदीपे
 अदीपि । अदीपिष्ट । पदगतौ । पद्यते । पेदे । प
 त्ना । पद्येत । पत्सीष्ट ॥ चिरातेपदः ३ ५ ६० ॥ अपा
 दि । अपत्सातां ॥ अपत्सत । विदसत्तायां । विद्यते ।

वेत्ता ॥ बुधश्चवगमने । बुध्यते । वोढ्वा ॥ एकाचोवशो
 भ्रम्भपंतस्येतिभ्रम्भावः । भ्रोत्स्यते । भुत्सीष्ट । अवो
 धिः । अ्वुद्ध ॥ अ्रभुत्सातां ॥ युधसंप्रहारे । युध्यते ।
 युयुधे । योद्धा । अ्युद्ध ॥ सृजविसर्गः ॥ सृज्यते । ससृजे ।
 सृजिदृशोर्भक्त्यमकितीत्यमागमः ॥ स्रष्टा । स्रक्ष्यते । सृ
 क्षीष्ट ॥ लिङ्सिचावितिकित्त्वम् । असृष्ट । असृक्षातां ।
 मीङ्हिंसायां । मीयते ॥ रीङ्श्रवणे ॥ रीयते । ली
 ङ्श्लेषणे । लीयते ॥ विभापालीयतेः । ६. १. ५१ ॥
 लीयतेरित्यकानिर्द्देशोनतुशयना । लीलीढोरात्वंस्यादे
 ज्विपयेत्यपिच ॥ लेता । लाता । लेप्यते । लास्यते ।
 एज्विपयेकिं । लीयते । लिल्ये ॥ ब्रीङ्बृणोत्यर्थे । ब्री
 यते । वित्रिये ॥ मृपतितिक्षायां । मृष्यति । मृष्य
 ते । ममर्ष । ममर्षिथ । ममृषे । ममृषिषे । मर्षिता
 सि । मर्षितासे ॥ णहवंधने । नह्यति । नह्यते ।
 ननाह ॥ नहोधइतिधः । ननद् ॥ नेहे । नद्वा ॥ न
 त्स्यति ॥ अनात्सीत् । अनद् ॥ रंजरामे । रज्यति ॥
 रज्यते । शपघ्राक्रोशे । शप्यति ॥ शप्यते ॥ शकविभा
 पितोमर्षणे ॥ विभापितइत्युभयपदीत्यर्थः ॥ शक्यति
 शक्यतेहरिन्द्रपुंभक्तः ॥ शशाक ॥ शेकिय ॥ शशक्य ॥
 शेके ॥ शक्ता ॥ शक्ष्यति । शक्षते ॥ पुपादित्वादङ् ॥
 अशकत् । अशक्त ॥ सेट्क्रोयमित्येके । तन्मतेना
 ऽनिट्केपुल्टदित्पटितः ॥ शकिता ॥ शकिष्यति । शकि
 ष्यते ॥ इतिदिवादिः ॥ पुञ्अभिपवे ॥ स्वादिभ्यःशुः
 ३. १. ७३ ॥ कर्त्तरिसार्वधातुके ॥ शपोपवादः । सुनो

ति । सुनुतः ॥ हुश्रुवोरितियण् ॥ सुन्वति । लोपश्चा
 स्येतिप्रत्ययोत्तोलोपः ॥ सुन्वः । सुनुवः ॥ सुनुते । सुन्वा
 ते । सुन्वते ॥ सुनुषे ॥ सुषाव । सुषुवे ॥ सोता । सु
 नवानि । सुनवै । सुनुयात् ॥ स्तुसुधूञ्भ्यःपरस्मैपदेषु
 ७ २ ७२ ॥ सिचइट् ॥ असावित् ॥ असोष्ट । अभि
 षुणोति ॥ अभ्यषुणोत् ॥ सुनोतेःस्यसनोः ८ २ ११७
 सस्यषोन ॥ विसोप्यति ॥ षिजूबंधने । विसिनोति ॥
 चिञ्चयने ॥ चिनोति । चिनुते ॥ विभाषाचेः ७ ३
 ५८ ॥ अभ्यासान्तेःकुत्वंवासनिलिटिच । चिकाय । चि
 चाय । चिक्ये । चिच्ये । अचैषीत् । अचेष्ट ॥ स्तृञ्
 आच्चादने । स्तृणोति । स्तृणुते । तस्तार । तस्तरे ।
 गुणोर्हीतिगुणः ॥ स्तर्यात् ॥ ऋतश्चसंयोगादेः ७ २
 ४३ ॥ ऋदन्तात्संयोगादेर्लिङ्गुसिचोरिद्वातडि । स्तरि
 षीष्ट ॥ स्तृषीष्ट । अस्तरिष्ट । अस्तृत ॥ धुञ्कंपने ॥
 धुनोति । धुनुते । दुधाव । दुधुवे । अधौषीत् ॥ अधो
 ष्यत् । धूञ्कंपने ॥ धूनीति । धूनुते ॥ स्वरतीतिवेट् ।
 दुधविथ । दुधोथ । कितिलिटितु ॥ ऋयुकःकिति ७
 २ ११ ॥ श्रिजएकाचउगंताञ्जगित्कितोरिण्ण ॥ इति
 प्राप्ते ॥ क्रादिनियमान्नित्यमिट् ॥ दुधुविव । दुधुविम ।
 अधावीत् । अधविष्ट । अधोष्ट ॥ कृञ्हिंसायां ।
 कृणोति । कृणुते । चकार । चकर्थ । चक्रे । क्रिया
 त् । कृषीष्ट । अकाषीत् । अकृत ॥ वृञ्वरणे । वृ
 णोति । वृणुते ॥ वभूथाततन्थजगृभ्मववर्थेतिनिगमे ७
 २ ६४ ॥ एषांवेदडडभावोनिपात्यते ॥ तेनभाषायां

धलीट् । ववरिथ । ववृव । ववृवहे । वरिता । वृतो
 वा । वरीता ॥ वरिता ॥ लिङ् सिचोरात्मनेपदेषु ७ २ ७२
 वृह् वृब्भ्यामदन्ताच्चपरयोर्लिङ् सिचोरिङ्वातडि ॥ नलि
 डि ७ २ ३९ ॥ वृतोलिङ्टोनदीर्घः ॥ वरिपीष्ट ॥ वृ
 पीष्ट । अचारीत् । अवरिष्ट । अवरीष्ट । अवृत ॥
 टुदुउपतापे ॥ टुनोति ॥ हिगतौवृद्धौच ॥ हिनुमिना ८
 ४ १५ ॥ उपसर्गस्थानिमिज्ञात्परस्यैतयोर्नस्यणः ॥ प्र
 हिणोति ॥ हेरचडि ७ ३ ५६ ॥ अभ्यासाद्धिनोतेर्हस्य
 कुत्वन्ततुचडि ॥ जिघाय ॥ आप्लव्याप्तौ ॥ आप्लो
 ति । आप्लुतः । आप्लुवन्ति । आप्लुवः । आप्लुहि । लृ
 दित्वादङ् । आपत् । शक्लृशक्तौ । अशकत् ॥ राध
 साधसंसिद्धौ । राध्नोति ॥ राधोहिंसायां ६ ४ १२३
 एत्वाभ्यासलोपौस्तः कितिलिटिसेटिथलिच । अपरेधतुः ।
 अपरेधुः ॥ रेधिथ । राद्धा ॥ साध्नोति । ससाध । सा
 द्धा । असात्सीत् । असाद्धां ॥ जिधृपाप्रागल्भ्ये । धृ
 ध्नोति । दधर्ष । धर्षिता ॥ दंभुदंभने ॥ अनिदिता
 मितिनलोपः । दंभोति । ददंभ ॥ अन्वियग्रन्विदंभि
 स्वंजीनांलिङ् कित्वा ॥ कित्वपक्षेनलोपः ॥ तस्याभी
 यत्वादसिद्धत्वेनैत्वाभ्यासलोपयोरप्राप्तौ ॥ दंभेश्च ॥ ए
 त्वाभ्यासलोपौस्तः । देभतुः । ददंभतुः । दंभिता । दभ्या
 त् ॥ तृपप्रीणने ॥ क्षुभ्नादिपुच ८ ४ ३९ ॥ नणत्वं ।
 तृप्नोति । तत्तर्ष ॥ अशूव्याप्तौसंघातेच । अश्रुते ॥ अ
 श्रुतेश्च ७ ४ ७२ ॥ दीर्घादभ्यासादवर्णात्परस्यनुट् ।
 आनशे । अशिता । अण्टा । अशिष्यते । अक्षते ।

अश्रुवित । अक्षीष्ट । अशिषीष्ट । आशिष्ट । आष्ट ।
 आक्षातां ॥ इतिस्वादिः ॥ तुदव्यथने ॥ तुदादिभ्यःशः ३
 १ ७७ ॥ शपोपवादः ॥ तुदति ॥ तुदते । तुतोदिथ ।
 तुतुदे । तोत्ता । अतौत्सीत् ॥ अतुत्त ॥ णुदप्रेरणे । नुद
 ति । नुदते । नुनोद । नुनुदे । नोत्ता ॥ भ्रस्जपाके । ग्रहि
 ज्यावयीतिसंप्रसारणम् । सस्यश्रुत्वम् ॥ तस्यजशत्वम्
 भृज्जति । भृज्जते ॥ भ्रस्जोरोपधयोरमन्यतरस्याम् ६
 ४ ४७ ॥ भ्रस्जरेफस्योपधायाश्रस्थानेरन्मागमोवाद्धधा
 तुके ॥ मित्वाङ्त्यादचःपरः ॥ स्थानषष्ठीनिर्देशाद्गोप
 धयोर्निवृत्तिः । वभर्ज । वभर्जतुः । वभर्जिथ । वभर्ष्ट ।
 वभ्रज्ज । वभ्रज्जतुः । वभ्रज्जिथ ॥ स्क्रोरितिसलोपः ।
 वभ्र्जतिषः । वभ्रष्ट । वभ्रर्ज । वभ्रज्जे । भ्रर्ष्टा ॥ भ्रष्टा ।
 भ्रक्ष्यति । भ्रक्षयति । क्तिरिमागमंवाधित्वासंप्रसारणं
 पूर्वविप्रतिषेधेन ॥ भृज्ज्यात् । भृज्ज्यास्तां । भृज्ज्या
 सुः । भ्रक्षीष्ट । भ्रक्षीष्ट । अभ्राक्षीत् । अभ्राक्षीत् ।
 अभ्रष्ट । अभ्रष्ट । कृषविलेखने । कृषते । चकर्ष ।
 चकषे । क्रण्टा । कर्ष्टा । कृक्षीष्ट । अक्राक्षीत् । अ
 काक्षीत् । अकृक्षत् । अकृष्ट । अकृक्षातां । अकृक्षत ।
 स्पृशमृशितिसिञ्वा ॥ अकृक्षातां । अकृक्षंत । मिलसं
 गमने ॥ मिलति । मिलते । मिलेत् । मेलिता । अ
 मेलीत् ॥ मुच्छमोक्षणे ॥ शेमुचादीनाम् ७ १ ५९ ॥
 मुच्छ्लुष्विद्वलिप्सिच्छ्रुत् श्विद्वपिशांनुम् ॥ मुंचति ।
 मुंचते । मोक्ता । मुच्यात् ॥ लिङ्गसिचावितिकित् । मुक्षी
 ष्ट । अमुचत् । अमुक्त । अमुक्षातां ॥ लुप्लृक्षेदने ।

लुपति । लुपते । लोप्ता । अलुपत् । अलुप्त । विद्वत्
 लाभे । विन्दति । विन्दते । विवेद । व्याघ्रभूतिमते
 सेट् । वेदिता । भाष्यमतेऽनिट् । परिवेत्ता । पिचक्ष
 रणे । सिंचति । सिंचते । असिंचत् । असिंचत । अ
 सिक्त । लिपउपदेहे । लिम्पति लिंपते । लेप्ता । लिपि
 सिचिहूश्चेत्यह् । अलिपत् । अलिपत । अलिप्त । कृ
 तीकृदने । कृन्तति । चकर्त् । कर्त्तिता ॥ सेसिचीतिवे
 ट् । कर्त्तिष्यति । कर्त्स्यति । अकर्त्तीत् । खिदपरिघा
 ते ॥ खिन्दति । चिखेद । खेज्ञा । पिशप्रवयवे । पिं
 शति । पेशिता ॥ ओत्रश्रूकृदने ॥ वृश्चति । वत्रश्च ।
 वत्रश्चिथ । वत्रष्ठ । वत्रश्चिता । व्रष्टा । व्रश्चिष्यति ।
 व्रक्ष्यति । वृश्च्यात् । अत्रश्चीत् । अत्राक्षीत् ॥ व्यच
 ध्याजीकरणे । विचति । विव्याच । विविचतुः ॥ व्य
 चिता ॥ व्यचिष्यति । विच्यात् । अव्याचीत् । अव्य
 चीत् ॥ व्यचेःकुटादित्वमनसीतितुनेहप्रवर्तते ॥ अन
 सीतिपर्युदासेनकृन्मात्रविषयत्वात् । उच्छिउंक्ते । उन्क्ः
 कणशआदानंकणिशद्यर्जनंशिलमिति यादवः । उंछति ।
 उञ्छाञ्चकार ॥ ऋच्छगतीन्द्रियप्रलयमूर्त्तिभावेपु ॥
 ऋच्छत्यतामितिगुणः । द्विहलृग्रहणस्यानेकहलुपलक्ष
 णत्वान्तुट् । अन्च्छ । आन्च्छतुः । ऋच्छिता ॥ उज्झ
 उत्सर्ग ॥ उज्झति । उज्झाञ्चकार ॥ लुभविमोहने ।
 लुभति ॥ लीपसहलुभेतिवेट् ॥ लोभिता । लोब्धा ।
 लोभिष्यति ॥ तृपत्तृफत्तृपौ ॥ तृपति । तृपति । तृपि
 ता । अतृपीत् । तृफति । शेट् फादिनांनुवाच्यः ॥

आदिशब्दः प्रकारे ॥ तेनयेऽत्रनकारानुषक्तास्तत्तुम्फा
 दयः । ततृफ । तुफ्यात् ॥ मृडसुखने । पृडच । मृड
 ति । पृडति । श्रुनगतौ । श्रुनति ॥ इषइच्छायां । इ
 षगमीतिक्रः ॥ इच्छति । तीषेतीवेट् । एषिता । एष्टा ।
 एषिष्यति । इष्यात् । ऐषीत् । कुटकौटिल्ये ॥ गाङ्कुटादी
 तिडित्वं ॥ चुकुटिथ । चुकोट । चुकुट । कुटिता ।
 पुटसंश्लेषणे । पुटति । पुटिता । स्फुटविकसने । स्फु
 टति । स्फुरस्फुलसंचलने । स्फुरति । स्फुलति ॥ स्फु
 रतिस्फुलत्योर्निर्निविभ्यः ८ ३ ७६ ॥ षत्वंवा । नि
 स्फुरति । निष्फुरतीत्यादि । गूस्तवने । परिणूतगुणो
 दयः । नुवति । नुनाव । नुविता । इतिकुटादयः ॥ टु
 मस्जोश्रुद्वौ । मज्जति । ममज्ज ॥ मस्जिनशोरिति
 नुम् ॥ मस्जेरन्त्यात्पूर्वानुम्वाच्यः ॥ संयोगादिलोपः ॥
 ममङ्क्थ । ममज्जिथ । मङ्क्ता । मङ्क्षयति । रुजो
 भङ्गे ॥ अरौक्षीत् । भुजोकौटिल्ये । रुजिवत् । विश
 प्रवेशने । विशति । मृशआमर्शने । श्रामर्शनंस्यर्शः ।
 अम्राक्षीत् । अम्राक्षीत् । अमृक्षत् । स्पृशमृशिति
 च्चैःसिच् । षद्लृविशरणगत्यवसादनेषु । विशरणं
 दुःखम् ॥ सीदतीत्यादि ॥ शद्लृशातने । शदेःशितः
 १ ३ ६० ॥ शिद्वाविनोस्मात्तडानौस्तः ॥ शीयते ।
 शीयतां । अशीयत् । शीयेत् । शशाद । शत्ता । श
 त्स्यति । अशदत् । अशत्स्यत् ॥ कृविक्षेपे ॥ ऋत
 इद्वातोः ७ १ १०० ॥ किरति । इत्वोत्वाभ्यांगुणवृद्धी
 पूर्वविप्रतिषेधेन ॥ चकार । चकरतुः । चकरुः । करिता ।

करीता । कीर्यात् । अकारीत् ॥ किरतीलत्रने ६ १
 १४० ॥ उपात्किरतेःसुट्छेदर्थे । उपस्किरति ॥ अड
 भ्यासव्यत्रायेपि ॥ सुट्कात्पूर्वइतिवक्तव्यं । उपास्कि
 रत् । उपचस्कार ॥ हिंसायाम्प्रतेश्च ६ १ १४ ॥ उ
 पात्प्रतेश्चकिरतेःसुट्हिंसायां ॥ उपरिक्विरति । प्रतिस्कि
 रति । गृनिगरणे ॥ अचिविभाषा ८ २ २१ ॥ गिर
 तेरेफस्यलोजादीप्रत्यये ॥ गिरति । गिलति । जगार ।
 जगाल । जगरिथ । जगलिथ । गरिता । गरीता ।
 गलिता । गलीता । प्रच्छ्जीप्सायां ॥ ग्रहिज्येतिसंप्र
 सारणम् । पृच्छति । पप्रच्छ । पप्रच्छतुः । पप्रच्छुः ।
 प्रष्टा । प्रक्षयति । अप्राक्षीत् । मृद्प्राणत्यागे ॥ म्रिय
 तेर्लुङ्लिङोश्च १ ३ ६१ ॥ लुङ्लिङोःशितश्चप्रकृति
 भूतान्मृदस्तडानौनान्यत्र । हित्वंस्वरार्थम् । रिङ् ।
 इयङ् । म्रियते । ममार । ममर्थ । ममिम । मर्ता । म
 रिष्यति । मृपीष्ट । अमृत । पृङ्ख्यायामे । प्रायेणायं
 व्याङ्पूर्वः । व्याप्रियते । व्यापमे । व्यापरिष्यते । हु
 स्वादंगादितिखिच्लोपः । व्यापृत । व्यापृपाताम् ॥ जु
 पीप्रीतिसेघनयोः । जुपते । जुजुपे ॥ औविजीभय
 संचलनयोः । प्रायेणायमुत्पूर्वः । उद्विजते ॥ विजङ्
 ट् १ २ २ ॥ विजेःपरस्यइडादिप्रत्ययोडिङ् । उद्वि
 जिता । उद्विजिष्यते ॥ ओलजीओलस्जीव्रीडने ॥ ल
 जते । लेजे । लज्जते । ललज्जे ॥ इतितुदादिः ॥
 रुधिर्भावरणे ॥ रुधादिभ्यःश्चम् ३ १ ७८ ॥ शपोप
 वादः । रुणद्धि ॥ अशोरल्लोपः ॥ रुंधः । रुंधति । रु

णत्सि । रुधः । रुध०रुणधिम । रुध्वः । रुधमः ।
 रुधे । रुधाते । रुत्से । रुधाथे । रुध्वे । रुधे । रु
 ध्वहे । रुधमहे । रुरोध ॥ रुरुधे । रोद्धा । रोत्स्यति ।
 रोत्स्यते । रुणद्धु । रुधात् । रुधां । रुधंतु । रुधि ।
 रुणधानि ॥ रुणधाव । रुणधाम । रुधां । रुधातां ।
 रुधतां । रुत्स्व । रुणधै । रुणधावहै । रुणधामहै ।
 अरुणत् २ । अरुधां । अरुधन् । दश्चेतिरुः । अरु
 णः । अरुणत् २ । अरुधं । अरुध । अरुध । अ
 रुधातां । अरुधत । रुध्यात् । रुधीत । रुध्यात्
 रुत्सीष्ट । अरुधत् । अरौत्सीत् । अरुद्धु । अरोत्स्यत्
 अरोत्स्यत । भिदिर्बिदारणे । क्खिदिर्द्वैधीकरणे ।
 युजिर्योगे । रिचिर्बिरेचने । रिणक्ति । रिङ्क्ते ।
 रिरेच । रेक्ता । अरिणक् । अरिचत् । अरैक्षीत् । अ
 रिक्त । विचिर्बुधगभावे । विनक्ति । विङ्क्ते । क्षुदि
 र्संप्रेषणे । क्षुणत्ति । क्षुत्ते । क्षोत्ता । अक्षुदत् । अक्षौ
 त्सीत् । अक्षुत्त ॥ उच्छुदिर्दीप्तिदेवनयोः । कृणत्ति ।
 कृन्ते । चच्छर्द ॥ सेसिचीतिवैट् । चच्छुदिषे । चच्छुत्से ।
 च्छर्दिता । च्छर्दिष्यति । च्छत्स्यति । अच्छुदत् । अच्छुदी
 त् । अच्छुर्दिष्ट ॥ उत्तुदिर्हिंसानादरयोः ॥ तृणत्ति ॥
 तृन्ते ॥ कृतीवैष्टने । कृणत्ति ॥ तृहहिंसिहिंसायां ॥ तृणह
 इम् ७ ३ १२ ॥ तृहःश्रामिकृतेइम्हलादौपिति । तृणे
 ढि । तृणहः । तर्तर्ह । तर्हिता । अतृणेट् ॥ श्रान्नलोपः
 ६ ४ २३ ॥ हिनस्ति । जिहिस । हिंसिता ॥ उदिक्ले
 दने । उनत्ति ॥ उन्तः । उन्दति ॥ उदांचकार ॥ औनत् ।

औन्तां ॥ औन्दन् ॥ औनः ॥ औनदं ॥ अजूव्यक्तिस्र
 क्षणकांतिगतिषु ॥ अनक्ति । अक्तः ॥ अंजति । आनं
 ज । आनंजिय ॥ आनङ्क्य ॥ अंजिता । अंका ॥ अ
 ङ्गिध ॥ अनजानि । आनक् ॥ अंजेःसिचि ७ २ ७१ ॥
 अंजेःसिचो नित्यमिद् ॥ आंजीत् । तंचूसंकोचने । तन
 क्ति । तंका ॥ तंचिता ॥ ओविजीभयसंचलनयोः ॥
 चिनक्ति । चिक्तः ॥ विजङ्घित्तिङित्वं ॥ विविजिय
 विजिता । अविनक् । अविजीत् ॥ शिप्लुविशेषणे ।
 शिनष्टि । शिष्टः । शिंपति । शिनक्षि । शिशेप । शिशे
 प्रिये । शेष्टा । शेक्ष्यति । हेर्धिः । शिंढि । शिनपाणि ।
 शिंप्यात् । शिष्यात् । अशिपत् ॥ अशेक्ष्यत् ॥ एवं
 पिप्लुसंचूर्णने ॥ भंजाग्रामर्दने । भनक्ति । वभंजिय ।
 वभङ्क्य । भंका । भुजपालनाभ्यवहारयोः । भुनक्ति ।
 भोक्ता । भोक्ष्यति । अभुनक् ॥ भुजोनवने १ ३ ६६
 तडानौस्तः ॥ ओदनंभुक्ते । अनवनेकिं । महींभुनक्ति ।
 जिङ्घन्धीदीप्तौ । इन्धे । इन्धाते । इन्धते । इत्से ।
 इन्धांचक्रे । इंधिता । इन्धां । इंधातां । इंधतां । इ
 नधै । ऐंध । ऐंधातां । ऐंधत । ऐंधाः । विदविचारणे ।
 विते । वेत्ता ॥ इतिरुधादिः ॥ तनुविस्तारे ॥ तनादि
 कृजभ्यउः ३ १ ७९ ॥ तनोति । तनुते ॥ ततान । त
 ने । तनिता । तनिष्यति । तनिष्यते । तनोतु ॥ तनु
 तां ॥ अतनोत् । अतनुत । तनुयात् । तन्वीत् । त
 न्यात् । तनिपीष्ट । अतनीत् । अतानीत् ॥ तना
 दिभ्यस्तथासोः २ ४ ७९ ॥ तनादेःसिचोबालुकृतया

सोः ॥ अनुदाहोपदेशेतिनलोपः । अतत । अतनिष्ठ ।
 अतथाः । अतनिष्ठाः । अतनिष्यत् । अतनिष्यत ।
 षणुदाने । सनोति । सनुते ॥ येविभाषेतिआत्वम् ।
 सायात् । सन्यात् ॥ जनसनखनांसभलोः ६ ४ ४२ ॥
 एषामाकारोभलादौसनिभलादौकित्तिच । असात ।
 असनिष्ठ । असाथाः ॥ असनिष्ठाः ॥ क्षणुहिंसायां ।
 क्षणोति । क्षणुते । ह्यप्रन्तेतिनवृद्धिः । अक्षणीत् । अ
 क्षत । अक्षणिष्ठ । अक्षथाः । अक्षणिष्ठाः ॥ क्षिणुच ।
 उप्रत्ययेलघूपधगुणोवा । क्षिणोति । क्षेणोति । क्षेणिता ।
 अक्षणीत् । अक्षित । अक्षेणिष्ठ । तृणुअदने । तृणोति ।
 तर्णोति । तर्णुते । तर्णुते ॥ ङुक्ञकरणे । करोति ॥ अ
 तउत्सार्वधातुके ॥ कुरुतः ॥ हलिचेतिदीर्घेप्राप्ते ॥ नभ
 कुर्कुराम् ८ ३ ७९ ॥ भस्यकुर्कुरोरुपधायानदीर्घः ॥
 कुर्वन्ति ॥ नित्यंकरोतेः ६ ४ १०८ ॥ करोतेःप्रत्ययो
 कारस्यनित्यंलोपोभ्वोः ॥ कुर्वः । कुर्मः । कुरुते । चक्रा
 र । चकर्थ । चकृव । चक्रे । कर्ता । करिष्यति ।
 करिष्यते । करोतु । कुरुतां । अकरोत् । अकुरुत । ये
 च ६ ४ १०९ ॥ कृञउलोपीयादौप्रत्यये । कुर्यात् ।
 कुर्वीत । क्रियात् । कृषीष्ट । अकार्षीत् । अकृत ।
 अकरिष्यत् । अकरिष्यत ॥ संपरिभ्यांकरोतौभूषणे ६
 १ १३७ ॥ समवायेच ६ १ १३८ ॥ संस्करोति । अ
 लंकरोतीत्यर्थः । संस्कुर्वन्ति । संघीभवतीत्यर्थः । सं
 पूर्वस्यङ्घ्रिचिदभूषणेपिसुट् ॥ संस्कृतंभक्ष्याइतिज्ञापका
 त् ॥ उपात्प्रतियत्नवैकृतवाक्याध्याहारेषुच ६ १ १३९

कृजःसुट् । चात्प्रागुक्तयोरर्थयोः । प्रतियत्तोगुणाधान
 म् । विकृतमेववैकृतं विकारः । वाक्याध्याहारआकांक्षै
 कदेशपूरणम् ॥ उपस्कृताकन्या । उपस्कृताब्राह्मणाः ।
 एधोदकस्योपस्कुरुते । उपस्कृतंभुङ्क्ते । उपस्कृतं ब्रूते ।
 वनुयाचने । वनुते । ववने । मनुष्यवबोधने । मनुते ।
 मेने । मनिता । म्रमनुत । मन्त्रीत ॥ मनिपीष्ट ॥ इतितना
 दिः ॥ डुक्रीजूद् व्यविनिमये ॥ क्रपादिभ्यःश्ना ३ १ ८ १ ॥
 शपोपवादः ॥ क्रीणाति । ईहल्यघोः ॥ क्रीणीतः ॥ स्त्रा
 भ्यस्तयोरातः ॥ क्रीणति । क्रीणासि । क्रीणीयः । क्री
 णीथ । क्रीणामि । क्रीणीवः । क्रीणीमः । क्रीणीते ।
 क्रीणाते । क्रीणते । क्रीणीपे । क्रीणथे । क्रीणीध्वे ।
 क्रीणे । क्रीणीवहे । क्रीणीमहे । चिक्राय । चिक्रीय
 तुः । चिक्रियुः । चिक्रियथ । चिक्रेथ । चिक्रिये ।
 क्रेता । क्रेष्यति । क्रेष्यते । क्रीणातु । क्रीणीतात् ।
 क्रीणीतां । क्रीणातां । क्रीणतां । क्रीणीयात् । क्रीणी
 त । क्रीयात् । क्रेपीष्ट । अक्रेपीत् । अक्रेष्ट । अक्रे
 ष्यत् । अक्रेष्यत् । प्रीजतर्पणेकांतौच । प्रीणाति ।
 प्रीणीते । प्रीज्पाके ॥ श्रीणाति ॥ श्रीणीते ॥ मीज्
 हिंसायां । प्रमीणाति । हिनुमिना । प्रमीणीते । मीना
 तौल्याम् । ममौ । मिम्यतुः । ममिथ । ममाथ । मि
 म्ये । माता । मांस्यति । मीयात् । मासिष्ट । अमा
 सीत् । अमासिष्टौ । अमास्त । पिज्वधने ॥ सिना
 ति । सिनीते । सिपाय । सिष्ये । सेता । स्कुजूशाप्र
 वणे ॥ स्तंभुस्तंभुस्कंभुस्कंभुस्कुज्भ्यश्नुश्च ३ १ ८ २ ॥

चात्श्ना । स्कुनोति । स्कुनुते । स्कुनाति । स्कुनीते ।
 चुस्काव । चुस्कुवे । स्कोता । अस्कौषीत् । अस्कोष्ट ।
 स्तंभवादयश्चत्वारःसौत्राःसर्वैरोधनार्थाःपरस्मैपदिनः ॥
 हलःश्लःशानजभौ ३ १ ८३ ॥ स्तभान ॥ जृस्तंभुमुचु
 म्लुचुगुचुग्लुचुग्लुञ्चुश्चिभ्यश्च ३ १ ५८ ॥ चैरड्वा ।
 व्यष्टभत् । अस्तंभीत् ॥ युज्वंधने । युनाति । युनीते ।
 योता ॥ क्रूज् शब्दे । क्रूनाति । क्रूनीते । क्रविता ॥
 दूज् हिंसायां । दूणाति । दूणीते ॥ पूज् पवने ॥ प्वा
 दीनांह्रस्वः ७ ३ ८० ॥ पूज् लृज् स्तृज् कृज् वृज् धृ
 ज् श्र् प्वभमदजभृधनकृत्रृगृ ज्यारीलीक्रीप्तीएषाञ्चतु
 विंशतेर्ह्रस्वःशिति ॥ पुनाति । पुनीते । पविता । लृ
 ज् क्रेदने । लुनाति । लुनीते ॥ स्तृज् आक्छादने ॥ स्तृ
 णाति । स्तृणीते । तस्तार । तस्तरतुः । तस्तरे । स्त
 रिता । स्तरीता । स्तृणीयात् । स्तृणीत ॥ ऋतड्ढातोः
 स्तीर्यात् । स्तरिषीष्ट । स्तीषीष्ट ॥ सिचिपरस्मैपदेषु ।
 अस्तारीत् । अस्तारिष्ठां ॥ अस्तारिषुः । अस्तरिष्ट ।
 अस्तीष्ट । कृज् हिंसायां । कृणाति । कृणीते । चकार ।
 चकरे । वृज् वरणे । वृणाति । वृणीते । ववार । व
 वरे । वरिता । वरीता । उदाष्टेप्रत्युत्यम् । वूर्यात् ।
 वरिषीष्ट । वृषीष्ट । अवारीत् । अवारिष्ठां । अव
 रिष्ट । अवरीष्ट । अवूर्ष्ट । धृज् कंषने । धुनाति ।
 धुनीते । दुधविध । दुधोथ । दुधुविव । धोता । ध
 विता ॥ स्तुसुधृज्भ्यःपरस्मैपदेषु ॥ अधावीत् । अध
 विष्ट ॥ ग्रहउपादाने । गृह्णाति । गृह्णीते । जग्राह ।

जगृहे ॥ ग्रहोलिटिदीर्घः ७ २ ३७ ॥ एकाचाग्रहेर्वि
हितस्येटोदीर्घानंतुलिति। ग्रहीता। गृह्णातु। गृहाण।
ग्रह्यात्। ग्रहीषीष्ट ॥ ह्यप्रन्तेतिनवृद्धिः। अग्रहीत्।
अग्रहीष्टां। अग्रहीपातां। कुपनिष्कर्षे। कुष्णाति।
कोपिता ॥ निरःकुपः ७ २ ४६ ॥ वलादेराहुंघातुकं
स्येड्वा ॥ निष्कोपिता। निष्कोष्टा। निरकोपीत् ॥
शलङ्गुपघादितिकूसः ॥ निरकुक्षत्। अशभोजने। अ
घ्नाति। आश। अशिता। अघ्नातु। अशान ॥ ज्ञात्र
योधने ॥ ज्ञाजनोरितिजादेशः ॥ जानाति। जज्ञौ।
पपालनपूरणयोः। पृणाति। श्रुहिंसायां। शृणाति।
श्रुदप्रान्दस्वोवेतिपक्षेयण्। शश्रतुः। शशरतुः। ट्वि
दारणे। दृणाति। दद्रतुः। ददरतुः। ज्वयोहानौ।
जृणाति। मुपस्तेये ॥ मुष्णाति। मोपिता। पुपपुष्टौ।
पुष्णाति। पोपिता ॥ वन्धवन्धने ॥ वध्राति ॥ ववन्ध।
ववंधिय। वंधा ॥ भन्त्स्यति ॥ अभान्त्सीत्। अवा
न्धाम्। अन्तान्तुः ॥ क्लिशूविवाधने। क्लिष्णाति।
क्लेशिता। क्लेष्टा। अक्लेशीत्। अक्लिक्षत् ॥ वृड्संभ
क्तौ। वृणीते। वव्रे। ववृद्धे। वरिता। वरीता। अ
वरिष्ट। अवरीष्ट। अवृत ॥ इतिक्र्वादिः ॥ चुरस्तेये।
सत्यापपाशरूपवीणातूलश्लोकसेनालोमत्वचवर्मवर्णचू
र्णचुरादिभ्योणिच् ३ १ २५ ॥ स्वार्थे ॥ पुगन्तेतिगुणः।
सनाद्यन्ताइतिघातुत्वं ॥ तिपूशवादिगुणायादेशौ ॥ चो
रयति। णिचश्च १ ३ ७४ ॥ णिजन्तादात्मनेपदकर्तृ
गामिनिक्रियाफले ॥ चोरयते। चोरयामास ॥ चोर

यिता । चोर्यात् । चोरयिषीष्ट ॥ णिष्ठीतिचङ् ॥ णौ
 चडीतिह्रस्वः ॥ चडीतिद्वित्वं ॥ हलादिःशेषः ॥ दीर्घो
 लघोरित्यभ्यासस्यदीर्घः ॥ अचूचुरत् ॥ चित्तिस्मृत्यां ।
 चिंतयति । अचिचिंतत् ॥ चिंतेतिपठितव्येइदित्कर
 णाणिचःपाक्षिकत्वेलिंगं ॥ तेनचिंत्यादित्यादौनलोपो
 न्न ॥ चिंतति ॥ चिन्तेदित्यादि ॥ यत्रिसंकोचे ॥ यंत्र
 यति । यंत्रेतिपठितुंशक्यं ॥ यत्तुइदित्करणाद्यंत्रतीति
 माधवेनोक्तं । तच्चित्यं ॥ एवंकुट्टिअनृतभाषणे ॥ तत्रि
 कुट्टुवधारणे ॥ मंत्रिगुप्तपरिभाषणे ॥ तंत्रयते ॥ मित्रय
 ते ॥ एतौआत्मनेपदिनौ ॥ स्फुडिपरिहासे ॥ स्फुण्डय
 ति ॥ पीडअवगाहे ॥ भाजभासभाषदीपजीवमूलपी
 डामन्यतरस्याम् ७ ४ ३ ॥ एषामुपधायाह्रस्वोवाचङ्
 परेणौ ॥ अपीपिडित् ॥ अपिपीडत् ॥ प्रथप्रख्याने ॥ प्रा
 थयति ॥ अत्स्मृदृत्वरप्रथप्रदस्तस्यशां ७ ४ १५ ॥
 एषामभ्यासस्याकारश्चङ्परेणौ ॥ इत्वापवादः ॥ अप्रप्र
 थत् ॥ पृथप्रक्षेपे । पर्थयति ॥ उर्ध्वत् ७ ४ ७ ॥ उपधाया
 ऋवर्णस्यऋद्वाचङ्परेणौ ॥ इररारामपवादः ॥ अपीपृ
 थत् ॥ अप्रपर्थत् ॥ लुंठस्तेये ॥ लुंठयति ॥ अलुलुंठत् ॥
 तडआघाते ॥ ताडयति ॥ अतीतडत् ॥ मडिभूषायांह
 र्षेच ॥ मण्डयति ॥ अममंडत् ॥ मडिकलपाणे ॥ मण्ड
 यति ॥ अबभण्डत् ॥ कूर्दवमने ॥ कूर्दयति ॥ अचल
 र्दत् ॥ चुदसंचोदने ॥ चोदयति ॥ अचूचुदत् ॥ पालरक्ष
 णे ॥ पालयति ॥ अपीपलत् ॥ पूजमूजायां । पूजयति ॥
 अपूपुजत् ॥ कृतसंशब्दने ॥ उपधायाश्च ७ ४ १० १ ॥

घातोऋतडत् । स्परत्वं ॥ उपघायांचेतिदीर्घः । कीर्त्तय
 ति ॥ अचीकृतत् । अचिकीर्त्तत् ॥ स्नेच्छश्च्यक्तायां
 वाचि । म्लेच्छयति । अमिम्लेच्छत् ॥ इडस्तुती । इ
 डयति ॥ पिडिसंघाते । पिण्डयति ॥ रूपरोपे ॥ रोप
 यति । अरूपत् । तुलउन्माने । तोलयति ॥ अतूत्
 लत् ॥ शुल्बमाने ॥ शुल्बयति । अशुशुल्बत् । घुपिरु
 अविशब्दने । घोषयति । अजूघुपत् ॥ पटपुटलुटतुनि
 मिजिपिजिलुजिभजिलघिचसिपिसिकुसिदभिकुशिघट
 घटिवृहिवृह्वह्वगुपवूपविच्छचीवपुषलोऋलोऋणदकुप
 त्कवृत्तुवृधुभापार्याः ॥ पाठयति । पाठयति । लोट
 यति । तुञ्जयेति । एवपरेपां । घाटयति । घराटय
 यति ॥ नागलोपिशास्वृदिताम् ७ १ २ ॥ णिच्यगलोपि
 नःशास्तेऋदितांचोपघायाह्रस्वोनचडूपरेणौ ॥ अलुलो
 कत् । अलुलोचत् । वर्त्तयति । वद्धयति ॥ आधृपा
 द्वा ॥ इत्तजद्ध्विभाषितणिचः ॥ धृपघातुमभिव्याप्य ।
 युजपृचसंयमने ॥ योजयति । योजति । अयौक्षीत् ॥
 पर्चयति । पर्चति ॥ पार्चिता । अपर्चीत् ॥ अर्चपूजा
 यां ॥ पढमर्पणे ॥ साहयति ॥ सएवायनागःसंहतिकल
 भेभ्यःपरिभवम् ॥ वृज्वरणे ॥ वारयति । वरति ।
 वरते । जवयोहानी । जारयति । जरति ॥ शिपअ
 सर्वोपयोगे । शेपयति । शेपति । शैष्टा ॥ अशिक्षत् ।
 तपदाहे ॥ तापयति । तपति । तप्ता ॥ तपत्प्रौ ।
 तर्पयति । तर्पति ॥ हिंसिहिंसायां । हिंसयति । हिं
 सति ॥ अर्हपूजायां । लुदअपवारणे । क्वादयति ।

कृदति । कृदते ॥ धूज्कंपने ॥ धूज्प्रीजोर्नुक् ॥ णौ
 धूनयति । धवति । धवते ॥ प्रीज् तर्षणे । प्रीणयति ।
 प्रयति । प्रयते ॥ वचपरिभाषणे । वाचयति । वचति ।
 वक्ता । अवाक्षीत् ॥ मानपूजायां । मानयति । मान
 ति । मानिता ॥ भूप्राप्तौ । आत्मनेपदी । भावयते ।
 भवते ॥ णिच्संनियोगेनैवात्मनेपदमित्येके । भवति ॥
 मार्गप्रन्वेषणे ॥ धृषप्रसहने । धर्षयति । धर्षति ॥
 अथादन्ताः ॥ कथवाक्यप्रबंधने । अल्लोपः ॥ अचःपर
 स्मिन्पूर्वविधौ १ १ ५७ ॥ परनिमित्तोजादेशःस्थानि
 वत्स्यात्स्थानिभूतादचःपूर्वत्वेनदृष्टस्यविधौकर्त्तव्ये । इ
 तिस्थानिवत्वान्नोपधायावृद्धिः । कथयति । अग्लोपि
 त्वादीर्घसन्वद्वावौन । अचकथत् ॥ गणसंख्याने । गण
 यति ॥ ईचगणः ७ ४ ९७ ॥ अभ्यासस्यचादञ्चड्पर
 णौ । अजीगणत् । अजगणत् ॥ रचप्रतियत्ने । रचय
 ति । अररचत् ॥ कलगतौसंख्यानेच । कलयति । अच
 कलत् । महपूजायां । महयति ॥ सूचपैशून्ये । सूच
 यति । अषोपदेशत्वान्नषः । असुसूचत् । कुमारक्रीडा
 यां ॥ कुमारयति । अचुकुमारत् । ऊनपरिहाणे । ऊनय
 ति । अषोःपुयण्जीतिसूत्रेपययोरितिवक्तव्येवर्गप्रत्याहा
 रजग्रहोलिंगम् ॥ णिच्यचआदेशोनद्वित्वेकर्त्तव्ये इति ।
 यत्रद्विरुक्तावभ्यासोत्तरखंडस्याद्योच्प्रक्रियायांपरिनिष्ट
 तरूपेवाअचर्णोलभ्यतेतत्रैवायंनिषेधः ॥ ज्ञापकस्यसजा
 तीयापेक्षत्वात् ॥ तेनाचिकीर्त्तदित्यादिसिद्धम् ॥ प्रकृ
 तेतुनशब्दस्यद्वित्वं । ततउत्तरखण्डेअल्लोपः । औननत् ।

ध्वनशब्दने । ध्वनयति । अदध्वनत् ॥ सूत्रवेष्टने ।
सूत्रयति । सूत्रप्रसूत्रणे ॥ सूत्रयति ॥ अदंतत्वसामर्थ्या
सिञ्जिकल्पः ॥ सूत्रयति । आगर्वादात्मनेपदिनः ॥
पदगतौ । पदयते । अपपदत् ॥ गृहग्रहणे ॥ मृगअ
न्वेपणे । मृगयते ॥ शूरवीरविक्रांतौ । शूरयते । वीर
यते ॥ गर्वमाने । गर्वयते ॥ इतिचुरादिः ॥ स्वतंत्रः
कर्त्ता १ ४ ५४ ॥ क्रियायांस्वातंत्र्येणविवक्षितोर्थः
कर्त्तास्यात् ॥ तत्प्रयोजकोहेतुश्च १ ४ ५५ ॥ कर्त्तृप्रयो
जकोहेतुसंज्ञःकर्त्तृसंज्ञश्च ॥ हेतुमतिच ३ १ २६ ॥ प्र
योजकव्यापारेप्रेरणादौवाच्येधातोर्णिच् ॥ भवन्तंप्रेरय
तिभावयति ॥ घोःपुयण्ज्यपरे ७ ४ ८० ॥ सनिप
रेयदंगंतदवयवोयोभ्या सस्तस्पोतइत्स्यात्पवर्गयर्गयण्
जकारेप्रवणपरेपुपरतः । अवीभवत् । अपीपवत् ॥
मूह्वंधने ॥ अमीमवत् ॥ अयीयवत् ॥ रुशब्दे ॥ अरी
रवत् । अलीलवत् । अजीजवत् । पुयण्जीतिकिं ।
नुनाचयिषति । अपरेकिं । वुभूपति ॥ स्ववतिशृणीति
द्रवतिप्रवतिप्लवतिच्यवतीनांवा ७ ४ ८१ ॥ एयाम
भ्यांसोकारस्येत्वंयासनिअवर्णपरेधात्वक्षरेपरे ॥ असि
स्ववत् । असुस्ववत् । इत्यादि । अवर्णपरेकिं । शुश्रूपते ।
णिजंतासिच् ॥ परत्वाद्बृद्धौप्राप्तायां ॥ ग्यहोपावियडू
यण्गुणवृद्धिदीर्घेभ्यः पूर्वविप्रतिषेधेनेतिणिलोपः ॥ चोर
यति ॥ णौचडोतिह्रस्वः ॥ दीर्घालघोरितिदीर्घः ॥ नचा
रलोपित्वाद्द्वयोरप्यसंभवः । ग्याकृतिनिर्देशात् । अचू
चुरत् ॥ दुओश्चिगतिवृद्धौः ॥ णौचसंश्रद्धोः ३ १ ३१ ॥

सन्यरेचङ्परचणौश्रयतेःसंप्रारणंवास्यात् । संप्रसारणं
 तदाश्रयंचकार्यंवलवदितिवचनात्संप्रसारणम् ॥ अशूश
 वत् । अलघुत्वान्नदीर्घः । अशिश्चयत् ॥ स्तंभुसिबु
 सहांचडि ८ ३ ११६ ॥ उपसर्गादिषांसस्यपोनस्याच्च
 डि । अवातस्तंभत् । पर्पसीषिवत् । न्यसीपहत् ॥
 स्वापेश्रडि ६ ३ ११८ ॥ ग्यन्तस्यस्वपेश्रडिसंप्रसारणं ।
 असूषुपत् ॥ हनस्तोऽचिस्मलोः ७ ३ ३२ ॥ चिस्मत्व
 र्जैजितिणिति । घातयति ॥ अर्त्तिहीवीरीकूयीक्षमाय्या
 तांपुङ्णौ ७ ३ ३६ ॥ स्थापयति ॥ तिष्ठतेरित् ७ ४ ५ ॥
 उपधायाश्रङ्परणौ । अतिष्ठिपत् ॥ जिघ्रतेर्वा ७ ५ ६ ॥
 उपधायाइत्वंचङ्परणौ । अजिघ्रिपत् ॥ अजिघ्रपत् ॥
 शाच्छासाहाव्याव्रेपांयुक् ७ ३ ३७ ॥ णौ । शाययति ।
 अशीशयत् । ह्राययति ॥ ह्रूःसम्प्रसारणम् ६ १ ३२ ॥
 सनपरेचङ्परचणौ ॥ काण्यादिनांवा ॥ चङ्परणौ उ
 पधायाह्रस्वीवा ॥ ग्यन्ताःकणरणभणश्रणलुपहेटःपङ्
 भाष्ये ॥ ह्रायिवाणिलोटिलोपयश्रत्वारीधिकान्यासे ॥
 वाणिलोठीअप्यन्यत्र ॥ इत्यंकाण्यादयोद्वादश ॥ अ
 जुहवत् । अजुहावत् । पाययति ॥ लोपःपिवतेरी
 श्चाभ्यासस्य ७ ४ ४ ॥ पिवतेरुपधायालोपःस्यादभ्या
 सस्यईदंतादेशश्रङ्परणौ ॥ अपीप्यत् ॥ पातेर्णौलुग्व
 ऋव्यः ॥ पुकोपवादः । पालरक्षणे । पालयति ॥ वो
 विधूननेनुक् ७ ३ ३८ ॥ णौ । वाजयति । कंपेकिं ।
 केशान्वापयति ॥ शदेरगतौतः ७ ३ ४२ ॥ णौ । शा
 तयति । गतौतु । शादयतिगोविंदः । गमयतीत्यर्थः ॥

रुहःपीन्यतरस्यां ७ ३ ४३ ॥ णी । रोपयति । रोह
 यति ॥ दोपीणी ६ ४ ९० ॥ दुप्यतेरुपधायाजत्स्या
 खौ । दूपयति ॥ वाचिन्नविरागे ६ ४ ९१ ॥ विरा
 गोप्रीतता । चित्तंदूपयति । दोपयतिवाकामः ॥
 उभौसाभ्यासस्य ८ ४ २१ ॥ साभ्यासस्यानितेरु
 भौनकारौणत्वंप्राप्तोनिमित्तेसति । प्राणिणत् ॥ णी
 गमिरवीधने २ ४ ४६ ॥ इणः । गमयति । वोधने
 तु । प्रत्याययति ॥ घटचेष्टायां ॥ घटादयोमितः ॥
 जनीजपूकसुरंजोऽमंताश्च ॥ मितः । ज्वलङ्गुलङ्गलनमाम
 नुपसर्गाद्वा ॥ एपांमित्त्वंवा । ग्लारभावनुवमाञ्च ॥ अ
 नुपसर्गादिपांमित्त्वंवा ॥ नकम्यमिचमां ॥ अमंतत्वात्प्रा
 षंमित्त्वमेपांन । यमोऽपरिवेषणे ॥ मित्त्वंन ॥ स्वदि
 रवपरिभ्यांच ॥ मिन्त ॥ मितं ह्रस्वः ॥ घटादीनांज्ञपादी
 नांचेणावुपधायाह्रस्वः ॥ घटयति ॥ ज्ञपज्ञानेज्ञापनेच ।
 ज्ञपयति । अजीघटत् । अजिज्ञपत् ॥ रभेरश्विटोः
 ७ १ ६३ ॥ नुमचि ॥ लभेश्च ७ १ ६४ ॥ अररंभत् ।
 अललंभत् । ईर्ष्ययति । ईर्ष्यतेस्त्वृतीयस्येतिवक्तव्यम्
 तृतीयव्यंजनस्यतृतीयैकाचइतिवार्थः ॥ आद्येपस्यद्वि
 त्वंवारयितुमिदम् ॥ द्वितीयेत्वजादेद्वितीयस्येत्यस्याप
 वादतयासंनतेप्रवर्तते ॥ ऐर्ष्ययत् ॥ द्वितीयव्याख्या
 यांणिजंताच्चडिपएवाभ्यांसेश्रूयते । हलादिःशेषात्द्वि
 त्वंतुद्वितीयस्यैव ॥ तृतीयाभावेनप्रकृतवार्तिकप्रवृत्तेः ।
 ऐर्ष्ययत् ॥ इतिणिजंतप्रक्रिया ॥ धातोःकर्मणःस
 मानकर्तृकादिच्छायांवा ३ १ ७ ॥ इषिकर्मणोधातो

रिषिणैककर्तृकात्सन्वेछायाम् ॥ पठव्यक्तायांवाचि । इ
 ट् ॥ सन्यङोः ६ १ ९ ॥ सन्नन्तस्ययङन्तस्यचप्रथम
 स्यैकाचोद्वेस्तोजादेस्तुद्वितीयस्य ॥ सन्यतः ॥ पठितुमि
 च्छ्रुतिपिपठिषति । कर्मणःकिं । गमनेनेच्छ्रुति । समा
 नकर्तृकाकिं । शिष्याःपठंत्वितिच्छ्रुतिगुरुः । वाग्रहणा
 द्वाक्यमपि । शैषिकान्मतुवर्थायाच्छ्रुतिकोमतुवर्थिकः ।
 सरूपःप्रत्ययोनेष्टःसन्नंतान्नसनिष्यते । तेनपिपठिषि
 तुमिच्छ्रुतीतिवाक्यमेव ॥ लुङ्सनोर्घस्तु ॥ सःस्यार्द्धधा
 तुके ७ ४ ४९ ॥ सस्यतःस्यात्सादावार्द्धधातुके ॥ अ
 तुमिच्छ्रुतिजिघत्सति ॥ एकाचइतिनेट् ॥ अज्जनगमां
 सनि ६ ४ १६ ॥ अजंतानांहन्तेरजादेशगमेश्चदीर्घा
 भ्रलादीसनि ॥ इकोभ्रल् १ २ १० ॥ इगंताज्भ्रलादिः
 सन्कित् । कर्तुमिच्छ्रुतिचिकीर्षति । जिघांसति ॥ सनि
 च २ ४ ४७ ॥ इणोगमिःस्यात्सनिनतुवोधने । जिग
 मिषति । बोधनेतुप्रतीषिषति ॥ इडश्च २ ४ ४८ ॥
 गमिःसनि । अधिजिगांसते ॥ रुदविदमुषग्रहिस्वपि
 प्रच्छ्रुःसंश्च १ २ ८ । एभ्यःसन्त्काचकितौस्तः । रुरुदि
 दिषति । विविदिषति । मुमुषिषति ॥ सनिग्रगुहोश्च
 ७ २ १२ ॥ ग्रहेर्गुहेरुगन्ताञ्चसनइरान । जिघृक्षति ।
 हलंताञ्च १ २ १० ॥ इक्समीपाद्गुलःपरोभ्रलादिःस
 न्कित् । गुहूसंवरणे । जुघुक्षति । सुषुप्सति ॥ किरश्च
 पञ्चभ्यः ७ २ ७५ ॥ कृग्दृधृङ्प्रच्छ्रुएभ्यःसनइट् । पि
 पृच्छ्रिषति । चिकरिषति । जिगरिषति । अत्रेठोदीर्घा
 नेष्टः ॥ पूर्ववत्सनः १ ३ ६२ ॥ सनःपूर्वायोधातुस्ते

नतुल्यंसन्नन्तादप्यात्मनेपदंस्यात् । दिदरिपते । दिध
 रिपते । वुभूपति ॥ सनीवन्तदुभ्रस्जदंभुश्रीस्वयूणुंभर
 ज्ञापिसनाम् ७२४९ ॥ इवन्तेभ्यऋधादिभ्यश्चसनडड्वा ॥
 क्लोःशूडनुनासिकेच ६ ४ १९ ॥ सतुक्कस्यछस्यत्रस्य
 चक्रमात् शऊट् एतावादेशौस्तोऽनुनासिकेक्लौभलादौ क्लि
 त्तिच ॥ यण् । द्वित्वं । दुहूपति । दिदेविपति ॥ स्तौति
 ग्योरेवपण्यभ्यासात् ८ ३ ६९ ॥ अभ्यासेणःपरस्यस्तौ
 तिण्यन्तयोरेवसस्यपःपभूतेसनिनान्यस्य । तुष्टूपति ।
 सिसाधयिपति । स्तौतिण्योःकिम् । सुस्यूपति । सि
 सेविपति ॥ आपूज्ञपृधामीत् ७ ४ ५८ ॥ एयामच
 ईत्स्यात्सादौसनि ॥ अत्रलोपोभ्यासस्य ७ ४ ५६ ॥
 सनिनिमेत्यारभ्ययदुकंतत्राभ्यासलोपः ॥ आप्पुमिक्
 तिईप्सति । अर्द्धितुमिच्छतिईत्सति । अर्दिधिपति ।
 विभ्रज्जिपति । विभ्रज्जिपति । विभ्रक्षति । विभ्रक्ष
 ति ॥ दंभइच्च ६ ४ ५६ ॥ दंभेरचइत्स्यादीञ्चसादौसनि ।
 हलन्तादित्यत्रहलग्रहणंजातिपरं । तेनसनःकित्वात्रलो
 पः । धिप्सति । धीप्सति । दिदंभिपति । शिश्रीपति । शि
 श्रयिपति । उदोण्ट्येत्युत्वम् । सुस्वूर्पति । सिस्वरिपति ।
 युषूपति । यियविपति । विभाषोर्णोइतिडित् । ऊर्णुनु
 विपति । ऊर्णुनविपति । ऊर्णुनूपति । विभरिपति । वु
 भूर्पति । जिज्ञपयिपति । ज्ञीप्सति । सिसनिपति । सि
 सासति । आशंकायांसन्वक्तव्यः । श्वामुमूर्पति । तनि
 पतिदरिद्रातिभ्यःसनीवेड्वाच्यः । तितनिपति ॥ तनो
 तेर्विभाषा ६ ४ १ ॥ उपधायादीर्घाभलादौसनि ।

तितांपति । तितंपति । कूलम्पतिषपि ॥ सनिमी
 माघुरभलभशकपतपदामचइस् ७ ४ ५४ ॥ सादौस
 नि । अभ्यासलोपः । पित्सति । दिदरिद्रिषति । दि
 दरिद्रासति ॥ मुचोऽकर्मकस्यगुणोवा ७ ४ ५७ ॥ सा
 दौसनिअभ्यासलोपः । मुमुक्षते । मोक्षतेवावत्सःस्व
 यमेव । अकर्मकस्यकिम् । मुमुक्षतिवत्संकृष्णः ॥ इट्
 सनिवा ७ २ ४१ ॥ वृड् वृज् भ्यामृदन्ताच्चसनइड्वा ॥
 विवरिषते । विघरीषते । वुवूर्षते । विवरिषति । ति
 तरिषति । तितरीषति । तितीर्षति । स्मिपूड् ऋञ्जुञ्जश्चभ्यःसनइ
 ट् ॥ सिस्मयिषते । पिपविषते । अरिरिषति । अजि
 जिषति । अशिशिषति । गुपगोपने । तिजनिशाने ।
 कितनिवासेरोगापनयनेच । मानपूजायां । वधवन्ध
 ने । दानखण्डने । शानतेजने । गुपतिज्किङ्क्षुःसन् ३
 १ ५ ॥ मान्वधदानशानन्भयोदीर्घश्चाभ्यासस्य ३ १ ६
 सूत्रद्वयोक्तेभ्यःसन्मानादीनामभ्यासस्येकारस्यदीर्घश्च
 गुपेर्निन्दायां । तिजेःक्षमायां । कितैर्व्याधिप्रतीकारे
 निग्रहेअपनयनेनाशनेसंशयेच । मानेर्जिज्ञासायां । वधे
 श्रित्तविकारे । दानेराज्वे । शानेर्निशाने । गुपिप्रभृ
 तयःकिङ्क्षित्तानिन्दादर्थकाएवाऽनुदात्तेतः ॥ दानशा
 नौतुस्वरितेत्तौ । एष्वर्थेष्येतेनित्यसन्धन्ताः । अर्थान्त
 रेत्वननुबन्धकाश्रुरादयः । अनुबन्धकस्यकेवलेचरिता
 र्थत्वात्सन्धन्तात्पदव्यवस्था । धातोरित्यविहितत्वात्स
 नोऽत्रिनार्द्धधातुकत्वं । तेनेङ्गुणौन । जुगुप्सते । तितिक्षते

चिकित्सति ॥ मीमांसते ॥ विभत्सते ॥ दीदांसति ॥ दी
 दांसते ॥ शीशांसति ॥ शीशांसते ॥ णिचितु ॥ गोपय
 ति ॥ गोपयते ॥ इति सन्नन्तप्रक्रिया ॥ धातोरेकाचो
 हलादेः क्रियासमभिहारियङ् ३ १ २२ ॥ पौनःपुन्ये
 भृशार्थे च दोत्ये धातोरेकाचो हलादेर्यङ् ॥ गुणो यङ्लु
 कोः ७ १ ८२ ॥ अभ्यासस्य ॥ हिदंतत्त्वादात्मनेप
 दं ॥ पुनःपुनरतिशयेन वा भवति ॥ वोभूयते ॥ वोभूया
 ञ्चक्रे ॥ अवोभूयिष्ट ॥ घाताः किं ॥ आर्द्धधातुकत्वं यथा
 स्यात् ॥ तेन ब्रुवो वचिरित्यादि ॥ एकाचः किं ॥ पुनःपु
 नर्जागर्ति ॥ हलादेः किं ॥ भृशमीक्षते ॥ नित्यं कौटिल्ये
 गती ३ १ २३ ॥ गत्यर्थात्कौटिल्ये एव यङ्नतुं क्रियास
 मभिहारे ॥ दीर्घाः कितिः ७ १ ८३ ॥ अकितोभ्यास
 स्य दीर्घा यङ्लुकोः ॥ कुटिलं व्रजति वा व्रज्यते ॥ यस्य हलः
 ६ १ ४९ ॥ हलः परस्य यस्य लोपः स्यादाद्धातुके ॥ आदेः
 परस्य ॥ अतो लोपः ॥ वात्रजाञ्चक्रे ॥ वात्रजिता ॥ रीङ्
 ऋतः ७ १ २७ ॥ अकृष्कारे असार्वधातुकं मकारे च
 च परे ऋदन्ताङ्गस्य रीडादेशः ॥ ङुक्कृञ्करणे ॥ चक्रीय
 ते ॥ रीगृदुपधस्य च ७ १ ९० ॥ धातो रभ्यासस्य रीगा
 गमो यङ्लुकोः ॥ वरीवृत्यते ॥ वरीवृताञ्चक्रे ॥ वरीवृ
 तिता ॥ क्षुभादिपुच ॥ नरीनृत्यते ॥ जरीगृह्यते ॥ री
 गृत्वत इति वाच्यम् ॥ वरीवृश्चरते ॥ लुपसदचरजपजभ
 दहदशगृभ्यो जावर्हायाम् ३ १ २४ ॥ एभ्यो धात्वर्थग
 र्हायामेव यङ् ॥ गर्हितं लुपतिलोलुप्यते ॥ सांसदते ॥
 चरफलीश्च ७ १ ८७ ॥ अनयो रभ्यासस्यातोनुक्यङ्

लुकोः ॥ नुगित्यनेनानुस्वारोपलक्ष्यते । सत्रपदान्तवद्वा
 च्यः ॥ वापदान्तस्येतियथास्यात् ॥ उत्परस्यातः ७
 ४ ८८ ॥ चरफलोभ्यासात्परस्यातउत्स्याद्यलुङ्कोः ॥
 हलिचेतिदीर्घः ॥ चञ्चूर्यते । चञ्चूर्यते । पम्फुल्यते ।
 पम्फुल्यते ॥ जपजभदहदशभञ्जपशांश्च ७ ४ ८६ ॥
 एषामभ्यासस्यनुक्यङ् लुकोः ॥ गर्हितंजपति । जंजप्य
 ते ॥ इत्यादि ॥ ग्रीयाडि ८ २ २० ॥ गिरतेरेफस्यल
 त्वंयडि ॥ गर्हितंगिलति । जेगित्यते ॥ सूचिसूत्रिमू
 त्र्यद्यत्यशूर्णातिभ्योयङ् वाच्यः ॥ सोसूच्यते । अटपट
 गतौ । अटाट्यते । यडिच ७ ४ ३० ॥ अर्त्तःसंयोगा
 देश्चऋदंताङ्गस्यगुणोयडि ॥ यकारपरस्परफस्यनद्वि
 त्वनिषेधः ॥ अरार्यते ॥ अरारिता । अशाशयते । ऊ
 णोन्नयते ॥ सिचोयडि ८ ३ ११२ ॥ सस्यषोन । नि
 सेसिच्यते ॥ नकवतेर्यडि ७ ४ ६३ ॥ अभ्यासस्यचु
 त्वन । कोकूयते । कौतिकुवत्योस्तुः ॥ चोकूयते । हं
 तेहिंसायांयङ्गीघ्रीभावोवाच्यः ॥ जेघ्रीयते ॥ हिंसा
 यांकिं ॥ नुगतोनुनासिकांतस्य ७ ४ ८५ ॥ अदन्ता
 भ्यासस्यनुक्यङ् लुकोः ॥ जंघंन्यते । अयङ् यिक्रिति
 ७ ४ २१ ॥ शीडः । शाशयते ॥ स्वपिस्यमिव्येजांय
 डि ६ १ १९ ॥ संप्रसारणं ॥ सोषुष्यते । सेसिम्यते
 वेवीयते ॥ नवशः ६ १ २० ॥ संप्रसारणं । वावश्य
 ते ॥ चायःकी ६ १ २१ ॥ चेकीयते ॥ ईघ्राध्मोः ७
 ४ ३१ ॥ जेघ्रीयते । देध्मीयते ॥ नोग्वञ्चुस्संसुध्वं
 सुभंसुकसपतपदस्कन्दाम् ७ ४ ८५ ॥ एषामभ्यास

स्यनीग्यह्लुकोः ॥ अकितइत्युक्तेर्नदीर्घः । वनीवच्य
 ते । सनीस्त्वस्यते । दनीध्रस्यते । वनीभ्रस्यते । चनी
 कस्यते । पनीपत्यते । पनीपद्यते । चनीस्कद्यते ॥ ॥
 इति यदंतप्रक्रिया ॥ यदोचिच २ ४ ७४ ॥ यदोचि
 प्रत्ययेलुक्स्यात् । चकारात्तंविनापिक्वचित् । अनैमि
 त्तिकोयमन्तरंगत्वादादौभवति । ततःप्रत्ययलक्षणेनय
 दन्तत्वाद्द्विचवं ॥ अभ्यासकार्यं । धातुत्वात्तडादयः ॥
 शेपात्कर्त्तरिपरस्मैपदं । चर्करितंचेत्यदादौपाठाच्छपो
 लुक् ॥ यदोवा ७ ३ १४ ॥ यदंतात्परस्यहलादेःपितः
 सार्वधातुकस्यईड्वास्यात् ॥ भूसुवोरितिनिपेधोयह्लु
 किभाषायां ॥ वोभूतुतित्तेइतिछन्दसिनिपातनात् ।
 वोभवीति । वोभोति । वोभूतः । वोभुवति । वोभवी
 पि । वोभोपि । वोभूथः । वोभूथ । वोभवीमि । वो
 भोमि । वोभूवः । वोभूमः । वोभवाञ्चकार । वोभ
 वांवभूव । वोभवामास । वोभविता । वोभविष्यति ।
 वोभवीतु । वोभोतु । वोभूतात् । वोभूतां । वोभुवतु ।
 वोभूहि । वोभूथानि । अवोभवीत् । अवोभोत् ।
 अवोभूतां । अवोभवुः । वोभूयात् । वोभूयातां । वो
 भूयुः । वोभूयात् । वोभूयास्तां । गातिस्थितिसिचौलु
 क् । यदोवेतीदृपक्षगुणंवाधित्वाञ्जित्यत्वाद्दुक् ॥ अवोभू
 वीत् । अवोभोत् । अवोभूतां । अवोभवुः । अवो
 भविष्यत् । जंगमिति । जंगति । अनुदात्तत्यनुनासि
 कलोपः ॥ जङ्गतः । जंगमति । म्योश्च ॥ जगन्वः ॥ ति
 पाशपान्धनेननिर्दिष्टंयद्गणेनच ॥ यत्रैकाजग्रहणंचैव

पञ्चैतानिनयङ्लुकि ॥ १ ॥ इतिवचनान्नाइएिनषेधः ।
 जंगमिता । अनुनासिकलोपस्याभीयत्वेनासिद्धत्वान्नहे
 लुक् ॥ जंगहि । मोनोधातोः । अजंगन् । अजंगमी
 त् । अनुवन्धनिर्देशान्नह्येरङ् ॥ अजंगमीत् ॥ रुग्नि
 कौचलुकि ७ ४ ९१ ॥ ऋदुपधस्यधातोरभ्यासस्यरुक्
 रिक्रीकस्युर्यङ्लुकि ॥ ऋतश्च ७ ४ ९२ ॥ ऋदन्त
 धातोरपितथो ॥ वर्वतीति । वरिवृतीति । वरीवृती
 ति । वर्वर्त्ति । वरिवर्त्ति । वरीवर्त्ती ॥ वर्वृत्तः ३ । व
 र्वृतति ३ । वर्वर्त्तामास ३ । वर्वर्त्तितो ३ । गणनिर्दिष्टत्वा
 न्नवृद्धश्चतुर्भ्यङ् इतिन । वर्वर्त्तिष्यति ३ । अवर्वृतीत् ३ ।
 अवर्वर्त्त ३ । सिपिदश्चेतिरुत्वपक्षेरोरि । अवर्वाः ३ । गणनि
 र्दिष्टत्वादङ् न । अवर्वृतीत् ३ । चर्करीति । चरिकरीति ।
 चरीकरीति । चर्कर्त्ति । चरिकर्त्ति । चरीकर्त्ति । चर्कृ
 तः ३ । चर्कृति ३ । चर्कराज्चकार ३ । चर्करिता ३ । अचर्करी
 त् ३ । अचर्कः ३ । चर्कृयात् ३ । आशिषिरिङ् । चर्क्रियात् ३ ।
 अचर्कारीत् ३ । ऋतश्चेतितपरत्वान्नेह ॥ चाकर्त्ति ।
 चाकरीति । चाकीर्त्तः । चाकिरति । चाकीर्हि । चा
 कराणि । अचाकरीत् । अचाकः । अचाकीर्त्तां । अचा
 करुः । अचाकारीत् । अचाकारिष्ठां । तातरीति । तात
 र्तीत्यादि ॥ इतियङ्लुगन्ताः ॥ सुपआत्मनःक्यच् ३
 १ ८ ॥ इषिकर्मणएषितुरात्मसंबन्धिनःसुवन्तादिच्छा
 यामर्थक्यज्वा ॥ सुपोधातुप्रातिपदिकयोः २ ४ ७१ ॥
 एतयोरवयवस्यसुपोलुक्स्यात् ॥ क्यचिच । ७ ४
 ३३ ॥ अवर्णस्यर्हः ॥ आत्मनःपुत्रमिच्छतितपुत्रीयति ।

मान्तप्रकृतिकसुवन्तादव्ययाञ्चक्यञ्च ॥ किमिच्छति ॥
 इदमिच्छति । स्वरिच्छति ॥ अशनायोदन्यधनायाद्युभु
 क्षापिपासागर्ह्ये ७ ४ ३१ ॥ एतेक्यजन्तानिपात्यन्ते ॥
 अशनायति । उदन्यति । धनायति । युभुक्षादौकिं ॥
 अशनीयति । उदकीयति । धनीयति ॥ अश्वक्षीरवृष
 लवणानामात्मप्रीतौक्यचि ७ १ ५१ ॥ एपांक्यच्यासुक् ।
 अश्ववृषयोर्मैथुनेच्छायां ॥ अश्वस्यतिवडवा । वृष
 स्यतिगौः । क्षीरलवणयोर्लालसायां ॥ क्षीरस्यति ।
 वालः । लवणस्यतिउष्ट्रः । सर्वप्रातिपदिकानांक्य
 चिलालसायांसुगत्तुकौ ॥ दधिस्यति । दध्यस्यति ।
 नःक्ये १ ४ १५ ॥ क्यचिक्यडिचनांतमेवपदंनान्यत् ॥
 राजीयति । नांतमेवेतिकि । वाच्यति । हलिच ॥ गी
 र्यति । पूर्यति । घातोरित्येव । तेनेहन । दिवमिच्छ
 तिदिव्यति ॥ क्यस्यविभाषा ६ ४ ५० ॥ हलःपर
 योःक्यचक्यडोर्लोपोवाद्धधातुके । आदेःपरस्य ॥ अतो
 लोपः ॥ तस्यस्यानिवद्वावान्नोपधायागुणः । समिधि
 ता । समिध्यता ॥ काम्यञ्च ३ १ ९ ॥ उक्तविषयेका
 म्यच् ॥ पुत्रमात्मनइच्छतिपुत्रकाम्यति । पुत्रकाम्पि
 ता ॥ उपमानादाचारे ३ १ १० ॥ उपमानात्कर्मणः
 सुवन्तादाचारेथैक्यच् ॥ पुत्रमिवाचरतिपुत्रीयतिक्वात्रं ।
 विघ्नूयतिद्विजं ॥ सर्वप्रातिपदिकेभ्यःक्लिष्टावक्तव्यः ॥
 अतोगुणे । कृष्णइवाचरति । कृष्णति । स्वइवाचरति
 स्वति । सस्वी ॥ अनुनासिकस्याक्लिष्टभ्रूलोःकिति ६ ४
 १५ अनुनासिकांतस्योपधायादीर्घःक्लौभलादौकितिच ।

इदमिवाचरति । इदामति ॥ राजेवाचरति । राजानति
 इन्हन्तिनियमान्नेहोपधायादीर्घः ॥ पन्थाइवाचरति ।
 पथेनति । मथेनति ॥ कर्तुःक्यङ्सलोपश्च ३ १ ११ ॥
 उपमानात्कर्तुःसुवन्तादाचारेर्थेक्यङ्वासां तकर्तृवाचक
 स्यलोपोवा ॥ क्यङ्वेत्युक्तेपक्षेवाक्यं । सन्नियोगशिष्टा
 नांसहवाप्रवृत्तिःसहवानिवृत्तिरितिक्यङ्सलोपयोःसहैव
 प्रवृत्तिः ॥ लोपश्चव्यवस्थितः ॥ श्रोजसोप्सरसोनिच्य
 मितरेषांविभाषया ॥ कृष्णइवाचरतिकृष्णायते । श्रोजा
 यते । श्रप्सरायते । यशायते । यशस्यते । विद्वायते ।
 विद्वस्यते । आचारेऽवगल्भक्लीवहोडेभ्यःक्लिङ्वावक्तव्यः ।
 वाग्रहणाद्वाक्यमपि । अवगल्भादयःपचाद्यजंताः । क्लि
 ष्नन्नियोगेनानुदात्तत्वमनुनासिकत्वंचाच्प्रत्ययस्यप्रति
 ज्ञायते । तेनतङ् । अवगल्भते । क्लीवते । होडते ।
 भूतपूर्वादप्यनेकाचआम् । एतद्वार्त्तिकारंभसामर्थ्यात् ॥
 अवगल्भाञ्चक्रे । क्लीवाञ्चक्रे । होडाञ्चक्रे । उपसर्गस
 मानाकारंपूर्वपदंधातुसंज्ञाप्रयोजकेप्रत्ययेचिकीर्षितेपृथ
 क्क्रियते । तेनगल्भशब्दात्प्रागट् । अवागल्भत । अ
 वागल्भष्ट ॥ लोहितादिडाज्भ्यःक्यष् ३ १ १३ ॥ वा
 क्यषः १ ३ १० ॥ क्यषन्तात्परस्मैपदम् ॥ अलोहितो
 लोहितोभवति । लोहितायति । लोहितायते । ननू
 च्चारणसामर्थ्यात्काम्यचङ्वाक्यषोपिककारःकुतो नश्रूय
 ते । तस्यभाष्येप्रत्याख्यानात् ॥ पठपठायते । पठप
 टायते ॥ कष्टायक्रमणे ३ १ १४ ॥ चतुर्थ्यन्ता
 त्कष्टशब्दादुत्साहेर्थेक्यङ् ॥ कष्टायक्रमते । कष्टाय

ते । पापंकर्तुमुत्सहतइत्यर्थः । सत्रकक्षकष्टकृच्छ्रगह
 नेभ्यःकण्वचिकीर्पायां ॥ कण्वंपापंचिकीर्पतिसत्रायते ।
 कक्षायते ॥ कर्मणोरोमंथतपोभ्यांवर्त्तिचरोः ३ १ १५ ॥
 कर्माभूताभ्यांरोमंथतपोभ्यांक्रमेणवर्त्तनायाञ्चरणेचार्थेक्य
 ड् स्यात् ॥ रोमंथंवर्त्तयतिरोमंथायते । हनुचलनइति
 वाच्यं ॥ चर्वितस्याकृष्यपुनश्चर्वणमित्यर्थः । नेह । की
 टोरोमंथंवर्त्तयति । तपसःपरस्मैपदंच ॥ तपश्चरतित
 पस्यति ॥ वाप्योष्मभ्यामुद्धमने ३ १ १३ ॥ वाप्यमुद्ध
 मतिवाप्यायते । उष्मायते । फेनाञ्जेतिवक्तव्यं ॥ फेना
 यते ॥ शब्दवैरकलहाभ्रकरावमेघेभ्यःकरणे ३ १ १३ ॥
 एभ्यःकर्मभ्यःकरोत्यर्थेक्यड् ॥ शब्दंकरोतिशब्दायते ॥
 सुदिनदुर्दिननीहारेभ्यश्च ॥ सुदिनायते । दुर्दिनायते ।
 नीहारायते । प्रातिपदिकाद्वात्त्रर्थेबहुलमिष्टवच्च ॥ प्रा
 तिपदिकाद्वात्त्रर्थे णिच्स्यादिष्टेयथाप्रातिपदिकस्यपुंव
 द्वावरभावटिलोपविन्मत्तुव्लीपयणादिलोपप्रस्थस्फाद्या
 देशभसंज्ञास्तद्वस्त्रावपिस्युः ॥ पटुमाचष्टेपटयति ॥ प
 रस्वाद्बृद्धौसत्यांठिलोपः । अपीपटत् । णौचडीत्यत्र
 भाष्येतुबृद्धौलोपोवलीयानितिस्थितं । अपपटत् ॥ पु
 च्छुभाराडचीवराणिड् ३ १ २० ॥ पुच्छादुदसनेव्यसने
 पर्यसनेच ॥ विविधंविबुद्धंचोत्क्षपणंव्यसनं ॥ उत्पु
 च्छयते । परिपुच्छयते । भांडात्समाचयने । संभांडय
 ते । समवभांडत ॥ चीवरादज्जनेपरिधानेच ॥ संची
 वरयतेभिक्षुः ॥ मुंडमिश्रश्लक्ष्णलवणव्रतवस्त्रहलकलकृ
 ततूस्तभ्योणिच् ३ १ २१ ॥ कृजर्थे । मुंडंकरोतिमुंडय

ति । व्रताद्वाजनतन्निवृत्त्योः ॥ पयःशूद्रान्तवाव्रतयति ।
 वस्त्रात्समाच्छादने । संवस्त्रयति । हल्यादिल्योग्रहणे ॥
 हलिकल्योरदन्तत्वंचनिपात्यंते ॥ हलिंवागृह्णातिहलय
 ति । कलयति । महद्धलंहलिः । कृतंगृह्णातिकृतयति ।
 तूस्तानिविनिहन्तिवितूस्तयति । तूस्तं केशइत्येके । ज
 टोभूताः केशाइत्यन्ये पापमित्यपरे । सत्यार्थवेदानामा
 पुग्वक्तव्यः । सत्यापयति । अर्थापयति । वेदापय
 ति । पाशंविमुंचतिविपाशयति । रूपंपश्यतिरूपय
 ति । विणयोपगायतिउपवीणयति । तूलेनानुकुष्मात्य
 मुतूलयति । तृणाग्रंतूलेनानुघर्षयतीत्यर्थः । श्लोकैरुप
 स्तौत्युपश्लोकयति । सेनयाभियातिश्राभिषेणयति ।
 लोमान्यनुमार्ष्ट्रनुलोमयति । त्वचसंवरणे । पचाद्यच् ।
 त्वचंगृह्णातित्वचयति । वर्मणासंनह्यतिसंवर्मयति ।
 वर्णंगृह्णातिवर्णयति । चूर्णैरवध्वंसतिश्रवचूर्णयति ॥
 इतिनामधातुप्रक्रिया ॥ कण्डूवादिभ्योयक् । ३ १
 २७ ॥ ॥ एभ्योधातुभ्योनित्यंयक्स्यात् स्वार्थे ॥ कण्डू
 ज्गात्रविघर्षणे । कण्डूयति । कण्डूयते । इत्यादि ।
 कर्त्तरिकर्मव्यतिहारे १ ३ १४ ॥ क्रियाविनिमयेद्योत्ये
 कर्त्तर्यात्मनेपदस्यात् ॥ व्यतिलुनीति । अन्यस्ययोग्यंलघ
 नंकरोतीत्यर्थः ॥ नगतिहिंसार्थेभ्यः १ ३ १५ ॥ व्यतिग
 च्छति । व्यतिघ्नन्ति । हरतेरप्रतियेधः ॥ संप्रहरंतेराजानः ॥
 इतरेतरान्योन्योपपदाञ्च १ ३ १६ ॥ परस्परोपपदाञ्चे
 तिवक्तव्यं ॥ इतरेतरस्यान्योन्यस्यपरस्परस्यवाध्यतिलु
 नन्ति ॥ नैर्विशः १ ३ १७ ॥ निविशते ॥ परिव्यवे

भ्यः क्रियः । १ ३ १८ ॥ परिक्रीणीते ॥ विक्रीणीते ।
 अवक्रीणीते ॥ विपराभ्यांजिः १ ३ १९ ॥ विजयते ।
 पराजयते ॥ क्रीडोनुसंपरिभ्यश्च १ ३ २१ ॥ चादाहः ।
 अनुक्रीडते । संक्रीडते । आक्रीडते । समोकूजने ॥
 संक्रीडते । कूजनेतुसंक्रीडतिचक्रं । आगमेः क्षमायां ॥
 श्यंतस्येदं ग्रहणं ॥ आगमयस्वतावत् ॥ मात्वरिष्टाइ
 त्यर्थः ॥ शिक्षेर्जिज्ञासायां ॥ धनुषि शिक्षते । धनुर्विप
 यज्ञानेशक्तो भवितुमिच्छतीत्यर्थः ॥ वृत्तिसर्गतायनेपुक्र
 मः १ ३ ३९ ॥ वृत्तिरप्रतिबन्धः ॥ ऋचिक्रमते बुद्धिः ।
 सर्गउत्साहः । अध्ययनायक्रमते । क्रमंतेस्मिञ्छास्त्राणि ।
 स्फोटानि भवन्तीत्यर्थः ॥ आह उद्गमने १ ३ ४० ॥
 आक्रमते सूर्यः ॥ ज्योतिरुमनइतिवाच्यम् ॥ नेह । आ
 क्रामति धूमो हर्म्यतलात् ॥ वेः पादविहरणे १ ३ ४१ ॥
 साधुविक्रमते वाजी ॥ प्रोपाभ्यांसमर्थाभ्यां १ ३ ४२ ॥
 प्रारंभेन योस्तुल्यार्थता ॥ प्रक्रमते । उपक्रमते ॥ सम
 र्थाभ्यां किं । प्रक्रामति । गच्छतीत्यर्थः । उपक्रामति ।
 आगच्छतीत्यर्थः ॥ अनुपसर्गाद्वा १ ३ ४३ ॥ क्रामति ।
 क्रमते ॥ अपह्ववेज्ञः १ ३ ४४ ॥ शतमपजानीते । अप
 लपतीत्यर्थः ॥ अकर्मकाञ्च १ ३ ४५ ॥ सर्पिषो जानी
 ते ॥ सर्पिषो पायेन प्रवर्ततइत्यर्थः ॥ समवप्रविभ्यः स्यः
 १ ३ २२ ॥ संतिष्ठते । अत्रतिष्ठते । प्रतिष्ठते । विति
 ष्ठते । आहः प्रतिज्ञायां ॥ शब्दानित्यमोतिष्ठते ॥ प्रका
 शनस्येयाख्ययोश्च १ २ २३ ॥ गोपीकृष्णायतिष्ठते ॥
 आशयंप्रकाशतीत्यर्थः । संशय्यकर्णादिपुतिष्ठतेयः ॥ क

णादीन्निर्णेतृत्वेनाश्रयतीत्यर्थः ॥ उदोनूध्वकर्मणि १
 ३ २४ ॥ मुक्तावुत्तिष्ठते । अनूध्वैतिकि । पीठादुत्तिष्ठति ॥
 उपान्मंत्रकरणे १ ३ २५ ॥ आग्नेययात्रीध्रमुपतिष्ठते ।
 मंत्रकरणेकिम् ॥ भर्तारमुपतिष्ठतियौवनेन । उपाद्वेव
 पूजासंगतिकरणमित्रकरणपथिष्वितिवाच्यम् ॥ आदि
 त्यमुपतिष्ठते । गंगायमुनामुपतिष्ठते । रथीकानुपति
 ष्ठते । मित्रीकरोतीत्यर्थः । पंथाःसुघ्नमुपतिष्ठते ।
 प्राप्नोतीत्यर्थः ॥ वालिष्णायाम् ॥ भिक्षुकःप्रभुमुपतिष्ठ
 त्तिउपतिष्ठतेवा ॥ उद्विभ्यांतपः १ ३ २७ ॥ अकर्म
 कादित्येव । उत्तपते ॥ वितपते । दीप्यतइत्यर्थः ।
 स्वांगकर्मकाञ्चेतिवक्तव्यम् ॥ उहपते । वितपतेपाणिं ।
 नेह । सुवर्णमुहपति ॥ आडोयमहनः १ ३ २८ ॥
 आयच्छते । आहते । अकर्मकात्स्वांगकर्मकादित्येव ।
 नेह । परस्पशिरआहन्ति ॥ आत्मनेपदेष्वन्यतरस्याम्
 २ ४ १४ ॥ हनोवधादेशोवालुडि ॥ आवधिष्ठ । आ
 वधिषातां । आवधिषत ॥ हनःसिच् १ २ १४ ॥ कित् ।
 अनुनासिकलोपः ॥ आहत । आहसातां । आहसत ॥
 यमोगंधने १ ३ १५ ॥ सिचकित् । गंधनंसूचनंपरदो
 षाविष्करणं ॥ उदायत । गंधनेकिं । उदायंस्तपादम् ।
 आकृष्टवानित्यर्थः ॥ समोगस्पृच्छिभ्याम् १ ३ २९ अक
 र्मकाभ्यामित्येव । संगच्छते ॥ वागमः १ २ १३ ॥ गमःपरी
 भलादीलिङ्सिचौवाकितौस्तः ॥ संगसीष्ठ । संगंसीष्ठ । स
 मगत । समगस्त । समृच्छते । अकर्मकाभ्यांकिम् ॥ आ
 मंसंगच्छति । विदिपृच्छिस्वरतीनामुपसंख्यानम् ॥ वि

स्तरेयग्रहणं । संवित्ते । संविदाते ॥ वेत्तेर्विभाषा ७१७ ॥
 वेत्तेः परस्य भूादेशस्यातो रुडागमो वा । संविद्रते । संविदते ।
 संपृच्छते । संस्वरते । अथास्मिन्तकर्मकाधिकारे हनिगम्या
 दीनां कथमकर्मतेति चेत् ॥ शृणु । धातोरर्थान्तरे वृत्ते
 धात्वर्थे नोपसंग्रहात् ॥ प्रसिद्धेरविवक्षातः कर्मणोऽकर्मि
 काक्रिया ॥१॥ वहतिभारं । नदीवहति । स्पंदतइत्यर्थः ।
 जीवति । नृत्यति ॥ प्रसिद्धेर्यथा । मेघोवर्षति । कर्म
 णोऽविवक्षातो यथा । हितान्नयः संशृणुते सकिंप्रभुः ॥
 संमाननोत्संजनाच्चार्यकरणज्ञानभृतिविगणनव्ययेपुनि
 यः १३ ३६ ॥ शास्त्रेनयते । दण्डमुन्तयते । उत्क्षिप
 तीत्यर्थः । माडवकमुपनयते । तत्त्वन्तयते । कर्मकरा
 नुपनयते । करं विनयते । राज्ञेदेयं भागम्परिशोधयतीत्य
 र्थः । शतं दिनयते । घर्मार्थं विनियुंक्तेइत्यर्थः । उपसर्गा
 दस्यत्पूर्वाविति वाच्यम् ॥ बंधन्तिरस्यतिनिरस्यते । स
 मूहति । समूहते ॥ उपसर्गाद्भ्रस्वऊहतेः ७१ २३ ॥ यादौ
 क्लितिः । ब्रह्मसमुह्यात् । अग्निंसमुह्य ॥ निचमुपविभ्योहूः
 १३ ३० ॥ निहूयते ॥ स्पर्द्धायामाहः १३ ३१ ॥ कृष्ण
 श्राणूरमाहूयते । स्पर्द्धायां किं । पुत्रमाहूयति ॥ उदेश्व
 रः सकर्मकात् १३ ५३ ॥ धर्ममुच्चरते । उल्लंघ्यगच्छती
 त्यर्थः ॥ समस्तृतीयायुक्तात् १३ ५४ ॥ रथेनसंचरते ॥
 दाणश्चसाचेच्चतुर्थ्यथे १३ ५५ ॥ समोदाणस्तृतीयां
 तेनयुक्तादुक्तं स्यात्तृतीयाचेच्चतुर्थ्यर्थे ॥ दास्यासंयच्छतेका
 मी ॥ उपादायः स्वकरणे १३ ५६ ॥ स्वकरणंस्वीकारः ।
 भार्यामुपयच्छते ॥ विभाषोपघमने १२ १६ ॥ यमः

सिचकिद्वाचिवाहेर्थे ॥ रामःसीतामुपायत । उपायस्त
 वा । उदबोढेत्यर्थः ॥ ज्ञाश्रुस्मृदृशांसनः १ ३ ५७ ॥
 सन्नंतानामेषांप्राग्वत् । धर्मजिज्ञासते । श्रुश्रूषते । सु
 स्मूर्षते । दिदृक्षते ॥ नाऽनोर्ज्ञः १ ३ ५८ ॥ पुत्रमनु
 जिज्ञासति ॥ प्रोपाभ्यांयुजेरयज्ञपात्रेषु १ ३ ६४ ॥
 प्रयुंक्ते । उपयुंक्ते । स्वराद्यन्तोपसर्गादितिवाच्यं ॥ उ
 द्युंक्ते । नियुंक्ते । अयज्ञपात्रेषुकिं । द्वन्द्वंन्यचिपात्राणि
 प्रयुनक्ति ॥ समःक्षणुवः १ ३ ३३ ॥ सक्षणुतेशस्त्रम् ॥ गं
 घनावक्षेपणसेवनसाहसिक्यप्रतियत्प्रकथनोपयोगेषुकृ
 जः १ ३ ३२ ॥ गन्धनंहिंसा । उत्कुरुते । सूचयतीत्य
 र्थः । अवक्षेपणंभर्त्सनं । श्येनोवर्त्तिकामुदाकुरुते । भ
 र्त्सयतइत्यर्थः । हरिमुपकुरुते । सेवते । परदारान्प्र
 कुरुते । तेषुसहसाप्रवर्त्तते । एधोदकस्योपस्कुरुते । गु
 णमाधत्ते । कथाःप्रकुरुते । प्रकथयतीत्यर्थः । शतंप्र
 कुरुते । धर्मार्थंविनियुंक्ते । एषुकिम् ॥ कटंकरोति ॥
 इत्यात्मनेपदप्रक्रिया ॥ ॥ शेषात्कर्त्तरिपरस्मैपदम् ॥
 श्रि । श्रियति ॥ विभाषाश्वेः ६ १ ३० ॥ संप्रसारणम्
 लिटियडिच । शुशाव । श्रुश्रुवतुः । श्रयतेर्लिट्यभ्यास
 लक्षणप्रतिषेधः ॥ शिश्राय । शिश्रियतुः । शिश्रियुः ।
 शूयात् । जृस्तंभिवत्यड्वा ॥ श्रयतेरः ७ ४ १८ ॥
 आडि । अश्रवत् । अश्रवः । विभाषेतिचड् । अशि
 श्रियत् । अश्रयीत् ॥ अनुपराभ्यांकृजः १ ३ ७९ ॥
 कर्त्तृगेफलेगन्धनादौचपरस्मैपदंस्यात् ॥ अनुकरोति ।
 पराकरोति ॥ अशिप्रत्यतिभ्यःक्षिपः १ ३ ८० ॥ क्षि

प्रप्रेरणे । स्वरितेत् । अभिक्षिपति ॥ प्राद्वहः १३ ८१
 प्रवहति ॥ परेर्मृषः १३ ८२ः परिमृष्यति ॥ व्याहूपारिभ्यो
 रमः १३ ८३ ॥ विरमति । आरमति ॥ उपाञ्च १३ ८४
 यज्ञदत्तमुपरमति । उपरमयतीत्यर्थः । अन्तर्भावित
 ग्यर्थोऽयम् ॥ विभाषाकर्मकात् १३ ८५ ॥ उपाद्र
 मेःपरस्मैपदंवास्यात् ॥ उपरमति । उपरमते । निवर्त
 तइत्यर्थः ॥ बोधयुधनशजनेह्प्रुदुश्रुभ्योणेः १३ ८६ ॥
 एभ्योऽण्यन्तेभ्यःपरस्मैपदंस्यात् । णिचश्चेत्यस्यापवादः ।
 बोधयतिपदं । बोधयतिक्राष्टानि । नाशयतिदुःखं ।
 जनयति सुखं । प्रावयति । प्रापयतीत्यर्थः । द्रावय
 ति । श्रावयति ॥ क्रीड्जीनांगौ ६ १ ४८ ॥ आत्वं
 स्यात् । अध्यापयति ॥ णौचसंश्रद्धोः २ ४ ५१ ॥ स
 न्परेचह्परेणौड्ढोगाह्वा ॥ अध्यजीगपत् ॥ अध्या
 पिपत् । क्रापयति । जापयति ॥ निगरणचलनार्थेभ्य
 श्च १३ ८७ ॥ निगारयति । चलयति ॥ अदेःप्रतिपेधः ।
 आदयतेदेवदत्तेन ॥ अणावकर्मकाच्चित्तवत्कर्तृकात् ।
 १३ ८८ ॥ ग्यन्तात्परस्मैपदम् ॥ शैतेकृष्णस्तंगोपी
 शाययति ॥ नपादम्याह्यमाह्यसपरिमुहुरुचिन्तित्वदव
 संः १३ ८९ ॥ एभ्योऽण्यन्तेभ्यःपरस्मैपदन्त ॥ पायय
 ते । दमयते । आया मयते । आयासयते । परिमोह
 यते । रोचयते । नर्तयते । वादयते । वासयते । धे
 टउपसंख्यानम् ॥ धापयते । अकर्त्रभिप्रायेशेषादितिपर
 स्मैपदंस्यादेव । वत्सान्पाययतिपयः ॥ इतिपदव्यवस्था ॥
 भावकर्मणोः १३ १३ ॥ लस्यतडानौस्तः ॥ सार्वधातु

केयक् ३ १ ६७ ॥ भावकर्मत्राचिनिसार्वधातुकेधातो
 र्यक्स्यात् ॥ भावःक्रिया । साचभावार्थकलकारेणानू
 द्यते । युष्मदस्मद्ग्रांसामानाधिकरण्याभावात्प्रथमपुरु
 षः ॥ तिङ्वाच्यक्रियायाश्चद्रव्यरूपत्वेनद्वित्वाद्यप्रतीते
 र्नाद्विवचनादिकम् । किन्तु एकवचनमेवोत्सर्गतः ॥ त्व
 यामयाअन्यैश्चभूयते । वभूवे ॥ स्यसिचसीयुट्तासि
 षुभावकर्मणोरुपदेशेज्जनग्रहदुशांवाचिण्वदिट् च ६ ४
 ६२ ॥ उपदेशेयोच्यतदन्तानांहनादीनांचचिणीवांगका
 र्यंवास्यात्स्यादिषुभावकर्मणोर्गम्यमानयोःस्यादीनामि
 ङागमश्च । चिण्वद्वावपक्षेअयमिट् ॥ चिण्वद्वावाद्दृ
 ङिः । भाविता । भविता । भाविष्यते । भाविष्यते ।
 भूयताम् । अभूयत । भूयेत । भाविषीष्ट । भाविषीष्ट ॥
 चिराभावकर्मणोः ३ १ ६६ ॥ चिश्चिण्वत्स्याद्भावकर्मवा
 चितेपरे । अभावि । अभविष्यत । अकर्मकोऽप्युपस
 र्गवशात्सकर्मकः । अनुभूयतेआनंदश्चैत्रेणत्वयामयाच ।
 अनुभूयेते । अनुभूयन्ते । त्वंअनुभूयसे । अहंअनुभू
 ये । अन्वभावि । अन्वभाविषातां । अन्वभविषातां ।
 णिलोपः । भाव्यते । भावयाञ्चक्रे । भावयांवभूवे ।
 भावयामासे । चिरावदिट्आभियत्वेनासिद्दुत्वास्मिलो
 पः । भावयिष्यते । भाविष्यते । भाव्यतां । अभव्य
 त । भाव्येत । भावयिषीष्ट । भाविषीष्ट । अभवि ।
 अभविषाताम् ॥ अभवयिषाताम् ॥ वुभूष्यते ॥
 वुभूषाञ्चक्रे । वुभूषितां । वुभूषिष्यते । वुभूष्यते ।
 अकृत्सार्वधातुकेतिदीर्घः । स्तूयतेविष्णुः । स्ताविता ॥

स्तोता । स्ताविष्यते । स्तोप्यते । अस्तावि । अस्ता
 विपातां । अस्तोपातां । गुणोतीतिगुणः अर्यते ।
 स्मर्यते । अर्यत्युतामितिगुणः । आरे । सस्मरे । उप
 देशग्रहणाच्चिरावदिट् । आरिता । अर्ता । स्मारिता ।
 स्मर्ता । नलोपः । स्रस्यते । सस्त्रसे । इदितस्तु । नद्यते ।
 इज्यते ॥ तनोतेर्यकि ६ ४ ४४ ॥ आदंतादेशोवास्यात् ।
 तायते । तन्यते ॥ तपोनुतापेच ३ १ ६५ ॥ ज्ञेश्चि
 र्गनकर्मकर्त्तरिअनुतापेच । अन्वतप्रपापेन । घुमास्येती
 त्वं । दीयते । धीयते । ददे । दधे ॥ आतोयुकचिण्कृतोः
 ७ ३ ३३ ॥ आदन्तानांयुगागमश्चिणिङिणितिकृतिच ।
 दायिता । दाता । दायिपिष्ट । दासीष्ट । अदायि ।
 अदायिपातां । अदिपातां ॥ शम्यतेमोहोमुकुंदेन ॥
 चिण्मुलोदीर्घान्यतरस्यां ६ ४ १३ ॥ चिरांपरेणमुल्प
 रेचणौमितामुपधायादीर्घावा । शामिता । शमिता ।
 शमयिता । शामिष्यते । शमिष्यते । शमयिष्यते ।
 शयंतत्वाभावेशम्यतेमुनिना ॥ नोदाहोपदेशस्यमान्तस्या
 नाचमेः ७ ३ ३४ ॥ उपधायावृद्धिर्नस्याच्चिणिङिणितिकृ
 तिच । अशमि । अदमि । उदाहोपदेशस्येतिकिं । अगा
 मि । मान्तस्येतिकिं । अवादि । अनाचमेतिकिं । आचा
 मि । अनाचमिकमिवमीनामितिवक्तव्यम् । अकामि ।
 अचामि ॥ भंजेश्चिणि ६ ४ ३३ ॥ नलोपोवा । अभ्राजि ।
 अभंजि । लभ्यते ॥ विभाषाचिण्मुलोः ७ १ ६९ ॥
 लभेर्नुम् । अलंभि । अलाभि । यदाकर्मैवकर्त्तृत्वेनवि
 वक्षितन्तदासकर्मकाणामपिअकर्मत्वात्कर्त्तरिभावेचलः

कर्मवत्कर्मणातुल्यक्रियः १ १ ८७ ॥ कार्यातिदेशोयं ।
 कर्मस्थयाक्रिययातुल्यक्रियःकर्त्ताकर्मवत् ॥ तेनयगात्म
 नेपदं चिण्चिण्वदिट्चस्युः । पच्यतेफलम् । भिद्यतेका
 ष्ठं । अपाचि । अभेदि । भावेतुभिद्यतेकाष्टेन । भूषा
 वाचीनांकिरादीनांसन्तानांचयक्चिणौचिण्वदिट्चने
 तिवक्तव्यम् । अलंकुरुतेकन्या । अलसकृत । अवकि
 स्तेहस्तौ । अवाकीर्षु । अवाकरिष्टु । गिरते । अगो
 ष्ठु । अगरिष्टु । आद्रियते । आदृत । किरादिस्तुदाद्यं
 तर्गणः । चिकीर्षतेकटः । अचिकीर्षिष्टु ॥ तपस्तपःक
 र्मकस्यैव ३ १ ८८ ॥ कर्त्ताकर्मवत् । तप्यतेतपस्ता
 पसः । अर्जयतीत्यर्थः । अतप्त । तपःकर्मकस्यैवेति
 किम् । उत्तपतिसुवर्णंसुवर्णकारः । सकर्मकाणांप्रतिषे
 धोवक्तव्यः । अजाग्रामंनयति । दुहिप्रच्योर्वहुलंसक
 र्मकयोरितिवाच्यं ॥ नदुहस्तुनमांयक्चिणौ ३ १ ८९
 एषांकर्मकर्त्तरियक्चिणौन । शप् । तस्यलुक् । गौःप
 योदुग्धे ॥ अचःकर्मकर्त्तरि ३ १ ६२ ॥ अजंताचून्नेश्चि
 ण्वाकर्मकर्त्तरितेपरे । अकारि । अकृत ॥ दुहश्च ३ १
 ३३ ॥ तथा । अदोहि । अदुग्ध । लुग्वेतिक्सस्यलुक्
 पक्षेयं । अधुक्षत । उदुवरःफलंपच्यते ॥ कुषिरंजोःप्रा
 चांशयन्यरस्मैपदंच ३ १ ९० ॥ अनयोःकर्मकर्त्तरि
 नयक्किन्तुशयनपरस्मैपदंचात्मनेपदापवादः । कुष्यति
 कुष्यतेपादः । रज्यतिरज्यतेवस्त्रम् यगविषयेतुनास्यप्र
 वृत्तिः । कोषिषीष्टु । रंक्षीष्टु ॥ इतिभावकर्मप्रक्रिया ॥
 अभिज्ञावचनेलृट् ३ २ १०२ ॥ स्मृतिवोधिन्पपदे

भूतानद्यतनेधातोर्लृट् लङीपवादः । वसनिवासे । स्मरसि
 कृष्णगोकुलेवत्स्यामः । एवंबुध्यसेचेतयसेइत्यादिप्रयोगे
 पि ॥ नयेदि ३ २ १०३ ॥ यद्योगे उक्तम् । अभिजानासि
 यद्वनेश्रभुञ्जमहि ॥ विभाषासाकांक्षे ३ २ ११४ ॥ उक्त
 विषये लृङ्वा । लक्ष्यलक्षणभावेनसाकांक्षश्चेद्वात्वर्थः ।
 स्मरसिकृष्णवनेवत्स्यामस्तत्रगाश्रारयिष्यामः । वासोल
 क्षणंचारणंलक्ष्यम् । पक्षे लृङ् । परोक्षे लिट् । चकार ।
 उन्नमपुरुषेचिह्नविक्षेपादिनापरोक्ष्यं । सुप्ताहंकिलविल
 लाप । अत्यन्तापहूवेलिङ् वक्तव्यः । कलिङ्गप्रवात्सीः ॥
 नाहंकलिंगान्जगाम ॥ प्रक्षेवासन्नकाले ३ २ ११७ ॥
 पृच्छमानेर्धेलिङ् विषये लृङ् लिठीस्तथासन्नकाले । अंग
 च्छक्तिम् । जगामकिम् ॥ लट्स्मे ३ २ ११८ ॥ लि
 टोपवादः । यज्ञतिस्मयुधिष्ठिरः ॥ अपरोक्षे च ३ २
 ११९ ॥ भूतानद्यतने लट् स्यात्स्मयोगे । एवंस्मपितात्र
 वीति ॥ ननौपृष्टप्रतिवचने ३ २ १२० ॥ भूते लट् ।
 अकार्षीः किम् । ननुकरोमिभो ॥ नन्वोर्विभाषा । ३ २
 १२१ ॥ अकार्षीः किम् । नकरोमि । नाकार्षम् । अहंनु
 करोमि । अहंन्वकार्षम् ॥ पुरिलुङ्चास्मे ३ २ १२२ ॥
 पुरायोगे भूतानद्यतनेवालुङ्चात्तदनुस्मयोगे । पक्षे य
 याप्राप्तम् । वसन्तीहपुराक्वात्राः । अत्रात्सुः । अवस
 न् । उपूर्वाः ॥ अस्मइति किम् । यजतिस्मपुरा । भवि
 ष्यतीत्यनुवर्त्तमाने ॥ यात्रत्युरानिपातयोर्लट् ३ ३ ४ ॥
 यावद्भुक्ते । पुराभुक्ते । निपातयोः किम् । यावद्दास्य
 ते । तावद्दोक्षते । करणभूतयापुरायास्यति । विभाषाक

दाकर्ह्याः ३ ३ ५ ॥ लट्स्यात् । कदाकर्हिवाभुंक्ते भोक्ष्य
 तेभोक्तावा ॥ वर्त्तमानसमीप्येवर्त्तमानवद्वा ३ ३ १३१ ॥
 वर्त्तमानेयेप्रत्यया उक्तास्तेवर्त्तमानसमीपेभूते भविष्यति
 चवास्युः । कदाआगतोसि । अयंआगच्छामि । आग
 मंवा । कदागमिष्यसि । एषगच्छामि । एषगमिष्यामि
 वा ॥ आशंसायाभूतवच्च ३ ३ १३१ ॥ भविष्यत्काले
 भूतवद्वर्त्तमानवच्चप्रत्ययावास्युराशंसायां । देवश्चेदवर्षी
 दूर्षतिवर्षिष्यतिवाधान्यमवाप्स्मवपाम वस्रामोवा ॥
 क्षिप्रवचनेलृट् ३ ३ १३२ ॥ क्षिप्रपर्यायोपपदेपूर्ववि
 षयेलृट् । वृष्टिश्चेत्क्षिप्रमाशुत्वरितंवाआयास्यतिशी
 घ्रं वस्रामः ॥ आशंसावचनेलिङ् ३ ३ १३४ ॥ आशं
 सावाचिन्युपपदेभविष्यतिलिङ्स्यान्नभूतवत् । गुरुश्चे
 दुपेयादासंसेअधीयीय ॥ हेतुहेतुमतोर्लिङ् ३ ३ १५६
 वास्यात् । कृष्णंनमेच्चेत्सुखंयायात् । कृष्णंनस्यतिचे
 त्सुखंयास्यति । भविष्यत्येवेष्यते । नेह । हन्तीति
 पलायते ॥ इकार्थेषुलिङ् लोटौ ३ ३ १५७ ॥ इच्छामि
 भुंजीतभुंक्तांवाभवान् । एवङ्कामयेप्रार्थये । कामप्रवेश
 नइतिवक्तव्यम् ॥ नेह । इच्छन्करोति ॥ लिङ् च । ३ ३
 १५८ ॥ समानकर्तृकेषुइच्छार्थेषु ॥ भुंजीयेतीच्छति । वि
 धिनिमंत्रणेति लिङ् । विधिः प्रेरणं । भृत्यादेर्निकृष्टस्य
 प्रवर्तनम् । यजेत । निमंत्रणंनियोगकरणं । आवश्यके
 श्राद्धभोजनादौदौहित्रादेः प्रवर्तनं । इहभुंजीत । आमं
 त्रणंकामचारानुज्ञा । इहआसीत् । अधीष्टः सत्कार
 पूर्वकोव्यापारः । पुत्रमध्यापयेत् । संप्रध्न संप्रधारणं ।

किम्भोवेदमधीयायउततर्कम् । प्रार्थनंयाञ्चा । भोभो
जंनंलभेय । एवंलोट् ॥ प्रैपातिसर्गप्राप्तकालेपुकृत्याश्च
३ ३ १६३ ॥ प्रैपोविधिः अतिसर्गःकामचारानुज्ञा । भ
वतायष्टव्यम् । चाल्लोटोऽनुकर्षणंप्राप्तकालार्थम् । भवा
न्यजतां ॥ अर्हकृत्यवृत्तश्च ३ ३ १६९ ॥ चाल्लिट् । त्वङ्क
न्यांवहेः ॥ शकिलिट्च ३ ३ १७२ ॥ शक्तौलिट्स्याञ्जात्कृ
त्याः । त्वम्भारंवहेः ॥ धातुसंबधेप्रत्ययाः ३ ४ १ ॥ धा
त्वर्थानांसंबधेयत्रकालेप्रत्ययाउक्तास्तोन्यत्रापिस्युः ॥
तिङन्तवाच्यक्रियायाःप्राधान्यात्तदनुरोधेनगुणभूतक्रि
यावाचिभ्यः प्रत्ययाः । वसन्ददर्श । भूतेलट् अतीतवा स
कर्तृकर्तृकन्दर्शनमित्यर्थः । सोमयाज्यस्यपुत्रोभविता ।
सोमेनयक्ष्यमाणोयः पुत्रस्तत्कर्तृकंभवम् ॥ क्रियासमभि
हारेलोट्लोटोहिस्वौवाचतध्वमोः ३ ४ २ ॥ पौनः पुन्ये
भृशार्थेचद्योत्येधातोर्लोट् तस्यचहिस्वौस्तस्तिङामपवा
दः । तीचहिस्वौक्रमेणपरस्मैपदात्मनेपदसङ्ज्ञौस्तस्तिङ्
संज्ञौच । तध्वमोर्विपयेतुहिस्वौवास्तः । पुरुषैकवचन
संज्ञेनानयोरतिदिश्येते हिस्वविधानसाभर्थ्यां ह्येनसकल
पुरुषवचनवि पयेपरस्मैपदिभ्योहिः कर्त्तरिष्वात्मनेपदि
भ्यः स्वोभावकर्मकर्तृषु ॥ समुच्चयेन्यतरस्याम् ३ ४ ३ ॥
अनेकक्रियासमुच्चयेद्योत्येप्रागुक्तंवास्यात् ॥ यथाविध्य
नुप्रयोगः पूर्वस्मिन् ३ ४ ४ ॥ आद्येलोट् विधाने लोट्प्रकृ
तिभूतएवधातुरनुप्रयोज्यः ॥ समुच्चयेसामान्यवचनस्य
३ ४ ॥ समुच्चयेलोट्विधौसामान्यार्थस्यधातोरनुप्रयोगः
स्यात् । अनुप्रयोगाद्यथायथंलडादयस्तिवादयश्च । ततः

संख्याकालयोः पुरुषविशेषार्थस्यचाभिव्यक्तिः । क्रियास
मभिहारेद्देवाच्चे । याहियाहीतियाति । पुनः पुनरतिशये
नवायानंह्यंतस्यार्थः । एककर्तृकंवर्तमानंयानंयातीत्यस्य
इतिशब्दस्तुअभेदान्वयेतात्यर्थ्यद्वाहयति । एवंयातः । यां
ति । याथः । याथ । यातयातेतियूयंयाथ ॥ याहियाहीत्य
यासीत् यास्यतिया । अधीष्ठाधीष्टेत्यधीते । ध्वंविषयेतु
पक्षेष्प्रधीध्वमधीध्वमिति यूयमधीध्वे । समुच्चयेशक्तून्यि
बधानाःखादेत्यभ्यवहरति । अन्नम्भुङ् क्ष्वदाधिकमा
स्वादस्वेत्यभ्यवहरते तध्वमोस्तु । पिवतखादतेत्यभ्यव
हरथे । भुङ्गध्वमास्वाद ध्वमित्यभ्यवहरध्वे पक्षेतुहिस्वौ
अत्रसमुच्चयमानविशेषाणामनुप्रयोगार्थेनसामान्येनाभे
दान्वयः । पक्षेशक्तून्पिवतिधानाः खादति अन्नंभु
ङ्क्तेदाधिकमास्वादते । एतेन पुरीमस्कन्दलुनीहिन
न्दनंमुषाणरत्नानिहरामराङ्गनाः । विगृह्यचक्रेनमुचि
द्विषावलीयइत्यमस्वास्थ्यमहर्दिवन्दिवः ॥ इतिव्याख्या
तम् ॥ अवस्कन्दलवनादिरूपाभूतानद्यतपरोक्षाएक
कर्तृकाअस्वास्थ्यक्रियेत्यर्थात् ॥ इहपुनः पुनश्चस्कन्दे
त्यादिरर्थइतिव्याख्यानंभ्रममूलकमेव ॥ द्वितीयसूत्रेक्रि
यासमभिहारेइत्यस्याननुवृत्तेः । लोडन्तस्यद्वित्वापत्ते
श्च । पुरीमवस्कन्देत्यादिमध्यमपुरुषैकवचनमित्यपिके
षांचिद्भ्रमएव पुरुषवचनसंज्ञेइहनेत्युक्तत्वात् ॥ ६३ ॥
इतिलकारार्थप्रक्रिया ४ ॥ ६३ ॥ इतितिडन्तप्रक्रिया ॥

॥ समाप्ता जाता ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

धातोः ३ १ ११ । आतृतीयाध्यायान्तं येप्रत्ययास्ते
 धातोः परेस्युः । कृदतिङितिकृत्संज्ञा वाऽसरूपोऽस्त्रियाम्
 २ १ १४ । अस्मिन्धात्वधिकारोऽसरूपोपवादः प्रत्यय
 उत्सर्गस्यवावाधकःस्यधिकारीक्तंविना । कृत्याः ३ १
 १५ । शत्रुलृच्चावित्यतःप्राक्कृत्यसंज्ञाःस्युः । कर्तरिकृत्
 ३ ४ ६७ । इतिप्राप्ते । तयोरेवकृत्यक्तखलर्थाः ३ ४
 ७० । एतेभावकर्मणोरेवस्युः । तव्यत्तव्यानीयरः ३ १
 १६ । धातोरेतेस्युः । एधितव्यं । एधनीयत्वयाभावे औ
 त्सर्गिकमेकवचनंक्लीवत्वंच । चेतव्यश्चयनीयोवा धर्मस्त्व
 या । केलिमरउपसंख्यानं पचेलिमाभाषाः । पक्तव्या
 इत्यर्थः । भिदेलिमाः शरलाः । कर्मणिप्रत्ययः वसेस्तव्य
 त्कर्तरिणिञ्च वसतीतिवास्तव्यः । कृत्यचः ८ ४ २९ उप
 सर्गस्थान्निमित्तात्परस्याचउत्तरस्यकृत्स्थस्यनस्यणत्वं—
 स्यात् । प्रयाणीयं । अचः किं । प्रमग्नः । निर्विस्वस्योपसं
 ख्यानम् ॥ णोर्विभाषा ८ ४ ३० । प्राग्वत् । प्रयापणीयं ।
 प्रयापनीयं । हलश्चेजुपधात् ८ ४ ३१ । हलादेरिजुपधा
 दातोः परस्यकृन्नस्याचः परस्यणोवा । प्रकोपणीयम् ।
 प्रकोपनीयं । हलः किं । प्रोहणीयं । इजुपधात्किं । प्रव
 पणीयं । इजादः सनुमः ८ ४ ३२ । सनुमश्चेद्ववतिङजा

देहलन्ताद्विहितोयःकृत्तत्स्थस्यैव । इखिगतौ । प्रेखणीयं
 डजादेः किं मगिसर्पणे प्रमंगनीयं । वानिसनिक्षनिन्दा
 म् ८ ४ ३३ । एषानस्यगोवाकृतिप्रणिंसितव्यं प्रनिंसि
 तव्यं । नभाभूपूकमिगमिष्पायीवेपाम् ८ ४ ४३ । एभ्यः
 कृत्तस्यगोन । प्रभानीयं । प्रभवनीयं । ग्यन्तभादीना
 मुपसंख्यानं । प्रभापनीयं । कृत्यल्युटोवहुलं ३ ३ ११३ ॥
 क्वचित्प्रवृत्तिःक्वचिदप्रवृत्तिः । क्वचिद्विभाषाक्वचिदन्यदे
 व विधेर्विधानं बहुधासमीक्ष्यचतुर्विधंवाहुलकं वदन्ति
 १ स्नात्यनेनस्नानीयंचूर्णं दीयतेऽस्मैदानीयोविप्रः । ऋदुप
 धाञ्चाक्लृपिचृतेः ३ १ ११० । क्यप्स्यात् वृत्वृत्त्यम् वृध्
 वृध्यम् क्लृपिचृत्त्योस्तुकल्प्यम् चर्त्यम् अचोयत् ३ १
 ९७ । चेयम् जेयम् ईद्यति ६ ४ ६५ । आतः गुणः देयम्
 ग्लेयम् पोरदुपधात् ३ १ ९८ । पवर्गान्ताददुपधाद्वात्
 ग्यतौपवादः । शप्यम् लभ्यम् आडोयि ७ १ ६५ । आ
 डः परस्यलभेर्नुम्यादौप्रत्यये आलंभ्योगौः । उपात्प्रशंसा
 याम् ७ १ ६६ । उपलभ्यः साधुः स्तुतौ किं उपलब्धुंशक्यः
 उपलभ्यः शकिसहोश्च ३ १ ९९ । शक्यम् सह्यम् गदमद
 चरयमश्नानुपसर्गे ३ १ १०० । गदम् मद्यम् चर्त्यम् चरे
 राडिचागुरौ । आचर्य्यादेशः अगुरौकिम् आचार्य्यागुरुः
 यम्यम् अवद्यपण्यवर्य्या गर्ह्यपणितव्यानिरोधेषु ३ १
 १०१ । अवद्यम् पापम् पण्यविक्रयम् शतेनवर्य्याक
 न्या वह्यंकरणं ३ १ १०२ । वहंत्यनेनेतिवह्यं शकटं
 वाह्यमन्यत् । अर्य्यःस्वामिवैश्ययोः ३ १ १०३ । अन
 योः किं आर्य्याब्राह्मणः उपसर्य्याकाल्याप्रजनं गर्भग्रह

णेप्राप्तकालांचेदित्यर्थः उपसर्गागौः गर्भाधानार्थंवृष
 भेणोपगन्तुयोग्येत्यर्थः प्रजनेकालयेतिकिम् उपसर्गा
 काशी प्राप्तव्येत्यर्थः अजर्यंसंगतम् ३ १ १०५ । विशे
 ष्यंचेत् नजीर्यतीत्यजर्यंसतांसंगतम् वदःसुपिक्य पूच
 ३ १ १०६ । चाद्यत् ब्रह्मोद्यम् ब्रह्मवद्यम् भुवोभावे
 ३ १ १०७ । क्यप् ब्रह्मणोभावोब्रह्मभूयम् । हनस्तच
 ३ १ १०८ । चात्क्यप् ब्रह्मणोहननंब्रह्महत्या एति
 स्तुशास्वृदृजुषः क्यप् ३ १ १०९ । इस्वस्यपितिकृति
 तुक् ६ १ ७११ । इत्यः स्तुत्यः शिष्यः वृद्धितिवृजोग्र
 हणंनवृडःवृत्यः वृडस्तुवार्याऋत्विजः आदृत्यः जुष्यः
 पुनःक्यवृक्तिःपरस्यापिण्यतीवाधनार्था अवश्यस्तुत्यः
 मृजेर्विभाषा ३ १ ११३ ॥ मृजेःक्यद्वा मृज्यःऋहलो
 र्ण्यत् ३ १ १२० । ऋवर्णान्ताद्ब्रलन्ताच्चण्यत् चजोः
 कुधिण्यतोः ७ ३ ५२ ॥ चजोःकुत्वांचित्तिण्यत्तिच नि
 ष्ठायांमनिटडितिवक्तव्यम् । तेनेहन गर्ज्यम् मार्ग्यः ।
 औरावश्य के ३ १ १२२ ॥ ग्यत् पाव्यम् लुपेदवत्रय
 मःकृत्येतुंकाममनसोरपि । समोवाहिततयोर्मांसस्यप-
 चियुट्घजोः । अवत्रयलाव्यम् भव्यगेयप्रवचनीयोप
 स्थानीयजन्याप्लाव्यापात्यावा ३ ४ ६८ ॥ एतेकृत्यान्ताः
 कर्त्तरिवानिपात्यन्ते भवतीतिभव्यः भव्यमनेनवा । भो
 ज्यंभक्ष्ये ७ ३ ६९ भोग्यमन्यत् वचोशब्दसंज्ञायाम् ७ ३ ६७
 नकुत्वं वाच्यम् वाक्यमन्यत् । राजसूर्यसूर्यमृपोद्यरूच्य
 कुप्यकृष्टपच्याव्यथ्याः ३ १ ११४ ॥ एते सप्तक्यवन्तानि
 पात्यन्ते । भिद्योध्यौनदे २ १ १२५ ॥ नदेकिं भेत्ता

उज्झिता । पुष्पसिध्यौनक्षत्रे ३ १ ११६ । विपूयविनी
 यजित्यामुज्जकल्कहलिषु ३ १ १६७ । विपूयोमुज्जःवि
 नीयः कल्कः जित्योहलिः । प्रत्यपिभ्यांग्रहेः ३ १ ११८ क
 न्दसीतिवक्तव्यम् । प्रतिगृह्यम् अपिगृह्यम् लोकेतु ।
 प्रतिग्राह्यम् अपिग्राह्यम् ॥ पदास्वैरिवाह्यापक्षेषुच ३
 १ ११९ ॥ अवगृह्यम् प्रगृह्यम्पदम् । अस्वैरीपरत
 न्तः गृह्यकाशुकाः । ग्रामगृह्यासेना आर्यैर्गृह्यते । आ
 र्यगृह्यः तत्पक्षाश्रितइत्यर्थ । विभाषाकृवृषोः ३ १ १२०
 कृत्यं वृष्य कार्यं वर्षं युग्यञ्चपत्रे । पत्रंवाहनंयोग्यमन्यत्
 अमावस्यदन्यतरस्यां ३ १ १२२ ॥ अमासहवसतोऽस्या
 उचन्द्रार्कावित्यमावस्या । अमावास्यावा अग्नौपरिचा
 ययोपचाप्यसमूह्याः ३ १ १२१ अग्नावितेसाधवः । क्रतौकु
 गडपाय्यसंचायौ ३ १ १३० चित्याग्निचित्येच ३ १ १३२
 चित्याग्निः अग्नेश्रयनमग्निचित्या । इतिकृत्यप्रत्ययाः
 ग्वुल्लचौ ३ १ १३३ ॥ धातोरितौस्तः कर्त्तरिकृदितिक
 त्रर्थे युवोरनाकौ । युवुएतयोरनुनासिकयोरितौस्तः का
 रकःकर्त्ता । नन्दिग्रहिपचादिभ्योऽल्युणिन्यचः ३ १ १३४
 नन्दादेऽल्युर्ग्रहादेर्णिनिःपचादेरचस्यात् ॥ नन्दयतीतिन
 न्दनः । जनार्दनः लवणः गणेनिपातनाटणत्वम् । ग्रा
 ही स्थायी मन्त्री पचः । आकृतिगणोयम् इगुपधज्ञा
 प्रीकिरःकः ३ १ १३५ ॥ क्षिपः बुधः कृशः ज्ञः प्रियः
 किरः । आतश्रोपसर्गे ३ १ १३६ ॥ प्रज्ञः सुगलः पात्रा
 ध्माधेट्टदृशःशः ३ १ १३७ ॥ पिवः जिघ्रः धमः धयः
 पत्रयः अनुपसर्गाह्लिपविन्दधारिपारिवेद्युदेजिचति सा

तिसाहिभ्यश्च ३ १ १३८ । लिपः विन्दः धारयः पा
 रयः वेदयः उदेजयः चेतयः सातयः साहयः अनुपस
 गात्किं । प्रलिपः गवादिपुविन्देःसंज्ञायाम् । गोवि
 न्दः अरविन्दः । ददातिदधात्योर्विभाषा ३ १ १३९ ॥
 ददः दधः पक्षेवक्षमाणोणः । उवलितिकसंतेभ्योणः ३ १
 १४० ॥ वास्यात् उवालः उवलः चालः चलः । श्याऽऽद्य
 धास्तुसंस्त्रतीणवसाऽवहलिहश्निपश्वसश्च ३ १ १४१ ।
 अवश्यायः आत् दायः धायः व्याधः आस्त्रावः संस्त्रावः
 अत्यायः अवसायः अवहारः लेहः श्लेषः श्वासः । विभा
 षाग्रह ३ १ १४३ ॥ व्यवस्थितविभाषेयम् । तेनजल
 चरेग्राहः ज्योतिषिग्रहः । गेहेकः ३ १ १४४ ॥ गृह्णा
 तिधान्यादिकमितिगृहम् । शिल्पिनिष्पुन् ३ १ १४५ ।
 क्रियाकौशलंशिल्पम् । पःप्रत्ययस्य १ ३ ६ ॥ आदि
 रित् नृतिखनिरञ्जिभ्यएव । नर्त्तकः खनकः असि अकेने
 चरञ्जेर्नलोपोवाच्यः । रजकः गस्थकन् ३ १ १४६ गायते
 स्थकन् गायकः ग्युट्च ३ १ १४७ ॥ गायनः । प्रसृत्वःस
 मभिहारेवुन् ३ १ १४९ । समभिहारग्रहणेनसाधुकारि
 त्वलक्ष्यते प्रवकः सरकः लवकः आशिपिच ३ १ १५० ॥
 वुन्स्यात् । जीवतोऽजीवकः । तत्रोपपदं सप्तमीस्थम् ॥
 १ ३ १२ ॥ सप्तम्यन्तेपदेकर्मणीत्यादौवाच्यत्वेनस्थितं
 यत्कुम्भादितद्वाचकंपदमुपपदसंज्ञस्यात् । कर्मण्यण् ३
 १ ११० । कर्मण्युपपदेधातोरण् कुम्भं करोतीतिकुम्भका
 रः अतोनुपसर्गकः ३ २ ३ ॥ कर्मण्युपपदे अणोपवादः
 गोदः । कम्बलदः अनुपर्गे किं गोसंदायः । मूलविभुजा

दिभ्यःकः ॥ मूलानिविभुजतिमूलविभुजोरथः आकृतिग
 णोयम् । महीध्रःकुध्रः । सुपिस्थः ३ २ ४ कःस्यात् सम
 स्थःविषमस्थःसुपीतियोगविभागादन्यस्मादापि । द्वाभ्यां
 पिवतिडतिद्विपः । अम्बाम्बगोभूमिसव्यापद्वित्रिकुशेकु
 शंक्कङ्गुमञ्जिपुञ्जिपरमेवार्हेर्दिव्यग्निभ्यःस्थः ४ ३ ९७ ॥
 एभ्यःस्थस्यसस्यषःस्यात् द्विष्टः त्रिष्टः । तुन्दशोकयोःप
 रिमृजापनुदोः ३ २ ५ ॥ तुन्दशोकयोःकर्मणोरुपपदयोरा
 भ्यांकः । आलस्यसुखाहरणयोरितिवक्तव्यम् ॥ तुन्दप
 रिमृजोऽलसः । शोकापनुदः ॥ सुखस्याऽऽहर्त्ता । प्रेदाज्ञः
 ३ २ ६ ॥ कःस्यात् सर्वप्रदः । पथिप्रज्ञः समिख्यः ३ २
 ७ ॥ गोसंख्यः । गापोष्टक् । ३ २ ७ ॥ कर्मण्युपपदे ।
 सामगः पिवतेसुराशीध्वोरितिवाच्यम् । सुरापी शिधुपी
 हरतेरनुद्यमनेच् ३ २ ९ ॥ अंशहरः । अनुद्यमनेकिं भो
 रहारः । शक्तिलाङ्गलांकुशतोमरयष्टिघटघटीधनुष्पुग्रहः
 शक्तिग्रहः । वयसिच ३ २ १० ॥ उद्यमनार्थसूत्रम् ॥
 कवचहारःकुमारः । आङ्किताक्विल्ये ३ २ ११ ॥ पुष्या
 ण्याहरतितच्छीलःपुष्याहरः । अर्हः ३ २ १२ ॥ अ-
 चस्यात् कर्मण्युपपदे पूजार्हाब्राह्मणी । स्तंवकर्णयोरमि
 जपोः ३ । १ १३ ॥ हस्तिसूचकयोरितिव्यक्तव्यम् स्तं
 वेरमोहस्ती कर्णजपःसूचकः । अधिकरणेशेतेः । ३ २
 १५ खेशेतेखशयःपार्श्वदिषूपसंख्यानम् । पार्श्वभ्यांशे
 तेपार्श्वशयः पृष्टशयः उदरशयः । चेरष्टः ३ २ १६ ॥
 अधिकरणेउपपदे कुरुचरः । भिक्षासेनादायेषुच ३ २
 १७ ॥ भिक्षाचरःसेनाचरः आदायेतिल्पवंतम् आदाय

चरः । कृजोहेतुताच्छीत्यानुलोम्येषु ३ २ २० ॥ एपु
 धोत्येषुकृजष्टः । अतःकृकमिकंसकुम्भपात्रकुशाकणीप्र
 नव्ययस्य १ ३ ४६ ॥ अतउत्तरस्यानव्ययविसर्गस्यस
 मासेनित्यंसादेशःकरोत्यादिपुपरेषु । यशस्करोविद्या ।
 श्राद्धकरः वचनकरः । दिवाविभानिशाप्रभाभास्कारा
 न्तानन्तादिवहुनांदीकिलिपिलिविलिभक्तिकर्तृचित्र—
 क्षेत्रसख्याजंघावाहृहर्यत्तद्धनुररुष्पु ३ २ २१ ॥ एपुकृज
 ष्टोऽहेत्वादावपि दिवाकरः विभाकरः निशाकरः कस्का
 दित्वात्सः । भास्करः बहुकरः एककरः द्विकरः अहस्क
 स्करः धनुस्करः अरुस्करः । नशब्दश्लोककलगाथावैरत्राटु
 सूत्रमन्त्रपदेषु ३ १ २३ ॥ एपुकृजष्टीन शब्दकारः स्तंभश
 कृतोरिन् ३ २ २४ ॥ त्रीहिवत्सयोरितिवक्तव्यम् स्तंभक
 रित्रीहिः शकृत्करिर्वत्सः । हरतेर्दृतिनाथयोःपशौ ३ २
 २५ ॥ दृतिहरिः नाथंनासारज्जुंहरतीतिनाथहरिःपशु ।
 फलेग्रहिरात्मभरिश्च ३ २ २६ ॥ एतौनिपात्यंते । चात्कु
 क्षिंभरिः चान्द्रास्तुआत्मोदरकुक्षिप्रितिपेठुः ज्योत्स्नाकरं
 भमुदरंभरयश्चकोराः इतिमुरारिः । एजेःखशू ३ २ २७ ॥
 ग्यन्तात् । अरुर्द्विपदजंतस्यमुम् ६ ३ ६७ ॥ अरुपोद्वि
 पतोऽजंतस्यमुम्बिदन्तेनत्वव्ययस्य शित्वाच्छ्वादिः ।
 जनंएजयतीतिजनमेजयः । वातशुनीतिलशर्द्रेप्रजधटूतु
 दजहातिभ्यःखशू । वातमजामृगाः । खित्यनव्ययस्य
 ६ ३ ३६६ ॥ ह्रस्वः शुनिन्वयः तिलंतुदः शर्द्वंजहामाषाः
 नासिकास्तनयोधर्माधेटोः १ २ २९ ॥ स्तनधेटोनासि
 कायांधमश्रोतिवक्तव्यं स्तनंधयः नासिकंधमः नासिकं

धयः टित्वात्स्तनंधयो । नाडिमुष्ट्रोश्च ३ २ ३० ॥ धमा
 धेठोःखश् नाडिंधमः नाडिंधयः मुष्टिंधमः मुष्टिंधयः
 उदिकूलेरुजिबहोः ३ २ ३१ ॥ कूलमुद्रुजः कूलमुद्रहः
 वहाभ्रलिहः ३ २ ३२ ॥ वहः स्कद्रुः तलेढीतिवहंलि
 होगौः । अभ्रलिहोवायुः । परिमाणपचः ३ २ ३३ ॥
 प्रस्थपचास्थाली खारिंपचःकटाहः । मितनखेच ३ २
 ३५ ॥ मितंपचाब्राह्मणी नखंपचायवागूः । विध्वरु
 षोस्तुदः ३ २ ३५ ॥ विधुन्तुदः अरुन्तुदः । असूर्यल
 लटयोर्दृशितपोः ३ २ ३५ ॥ असूर्यमित्यसमर्थसमासः
 दृशिनानजःसंबंधात् असूर्यंपशयाराजदाराः ललाटंत
 पःसूर्यः । प्रियवशेवदःखच् ३ २ ३८ ॥ प्रियंवदः वशं
 वदः गमेःसुपिवाच्यः मितंगमोहस्ती । विहायसोवि
 हच ॥ खचडिद्वावाच्यः विहंगमः विहंगः भुजंगः भु
 जंगमः । द्विषत्परयोस्तापेः ३ २ ३९ ॥ खच् । खचि
 ह्रस्वः ६ ४ ९४ खचिपरेणौउपधायाह्रस्वः द्विषन्तंपरंवा
 तापयतिद्विषंतपः परन्तपः वाचियमोब्रते ३ २ ४० ॥
 खच् । वाचयमपुरंदरौच ६ २ ६२ ॥ वाक् पुरोरमंत
 त्वनिपात्यते वाचयमोमौनब्रती ब्रतेकिं अशक्त्यादि
 नावाचयच्छीतिवाग्यामः । पूःसर्वयोदारिसहोः ३ २
 ४१ ॥ खच् पुरंदारयीतिपुरंदरः सर्वंसहः भगंदारयती
 तिभगंदरइतिकथंवाहुलकात् । सर्वकूलाभ्रकरीषेषुकषः
 ३ २ ४२ ॥ सर्वकषः खलः कूलंकषानदी अभ्रकषोवा
 युः करीषंकषावात्याः । मेघर्तिभयेषुकृजः ३ २ ४३ ॥
 मघंकरः ऋतिकरः भयंकरः भयशब्दनतदंत विधिः अ

भयंकरः । क्षेमप्रियमद्देराच ३ २ ४४ ॥ एपुकृजोण्
 चात्खच् क्षेमंकरः क्षेमकारः प्रियंकरः प्रियकारः भद्रं
 करः भद्रकारः । कथंताहिंअल्पारंभाः क्षेमकराइति ॥
 कर्मणःशेषत्वविवक्षायांपचाद्यच् । एवंगङ्गाधरोभूधरा
 दयः । आशितेभुवःकरणभावयोः ३ २ ४५ ॥ खच् ।
 आशितोभवत्यनेनआशितंभवन्नोदनः । आशितस्य
 भवनं आशितंभवः । संज्ञायांभृदृजिघारिसहितपिद
 मः ३ २ ४६ ॥ खच् विश्वंविभर्तीतिविश्वंभरः स्यंत
 रंसाम पतिंवराकन्या शत्रुंजयोहस्ती युगंधरःपर्वतः ।
 शत्रुंसहः शत्रुंतपः शरिंदमः । गमश्च ३ २ ४७ ॥ सु
 तंगमः अंतात्यंताध्वदूरपारसर्वानंतेपुडः ३ २ ४८ गमेः
 अंतगः सर्वत्रपन्नयोरितिवाच्यं सर्वत्रगः पन्नंपतितं
 गच्छतीतिपन्नगः उरसोलोपश्च उरसागच्छतीत्पुरगः
 सुदुरोरधिकरणे सुखेनगच्छतीत्पत्रसुगःदुर्गः अन्यत्रापि
 दृश्यतइतिवाच्यं ग्रामगः डेचविहायसोविहादेशोवा
 च्यः विहगः । आशिपिहनः ३ २ ४९ ॥ शत्रुंत्रध्यात्
 शत्रुहः आशिपिकिं शत्रुघातः । दारावाहनोणन्तस्यच
 टः संज्ञायां । दारुशब्देआहपूर्वाद्द्वन्तेरराटोतस्य दारवा
 घाटः । चारौवा ॥ चारवाघाटः । चारवाघातः । अपे
 क्केशतमसोः ३ २ ५० ॥ अपपूर्वाद्द्वन्तेर्डः अनाशीर
 र्थमिदम् क्लेशापहः पुत्रः तमोपहःसूर्यः कुमारशीर्षयो
 णिनिः ३ २ ५१ ॥ कुमारघाती शिरसः शीर्षभात्रोनि
 पात्यते शीर्षघाती लक्षणेजायापत्योष्टक् ३ २ ५२ ॥
 हन्तेष्टक् लक्षणवतिकर्त्तरि । जायाघ्नोना पतिघ्नोस्त्री

अमनुष्यकर्त्तृकेच ३ २ ५३ ॥ जायाघ्नस्तिलकाल
 कः । पतिघ्नीपाणिरेखा पित्तघ्नघ्नितं अमनुष्येति किं ।
 अखुघातः शूद्रः । अथ कथम्बलभद्रः । प्रलंबघ्नः ।
 कृतघ्नइत्यादि । मूलविभुजादित्वात्सिद्धं । चोरघातो
 नगरघातो हस्तीतितुवाहुलकाद ण् । शक्तौहस्तिकपा
 टयोः ३ २ ५४ ॥ हन्तेष्टक् मनुष्यकर्त्तृकार्थमिदं । हास्ति
 घोना कपाटघ्नश्चोरः । कवाटेतिपाठान्तरं पाणिघता
 डघौशिल्यनि ३ २ ५५ ॥ शिल्यनिकिं पाणिघातः ।
 ताडघातः राजघउपसंख्यानं राजानंहंति राजघः आ
 द्यसुभगस्थूलपलितनग्नांऽधिप्रियेषुच्यर्थेष्वचौकृजःकरणे
 ख्युन् ३ २ ५६ ॥ एषुच्यर्थेष्वच्यन्तेषुकर्मसूपपदेषुकृजः
 ख्युन् । अनाढ्यमाढ्यकुर्वन्त्यनयाआढ्यकरणी । अचौ
 किं आढ्यीकुर्वन्त्यनेन । कर्त्तरिभुवःखिष्णुचखुकजौ ३
 २ ५७ ॥ आढ्यादिषुच्यर्थेष्वच्यन्तेषुभवतेरतौस्तः । अना
 द्यआढ्योभवति । आढ्यम्भविष्णुः । आढ्यम्भावुकः ।
 सत्सूद्विषदुहदुहयुजविदभिदक्विदाजनीराजामुपसर्गपि
 क्षिप् ३ २ ६१ । एभ्यःक्लिवुपसर्गसत्यसतिचसुप्युपपदे ।
 द्युसत् सदिरप्रतेरितिषः उपनिषत् अण्डसूः प्रसूः ।
 मित्राद्विट् प्रद्विट् मित्रध्रुट् प्रध्रुट् गोधुक् प्रधुक् अश्वयुक्
 प्रयुक् देववित् निवित् अग्रग्रामाभ्यांनयतेर्णवाच्यः ॥
 अग्रणीः ग्रामणीः भजोऽग्नवः ३ २ ६२ ॥ अंशभाक् प्रभाक्
 अदोनन्ते ३ २ ६८ ॥ विट्स्यात् आममत्तीत्यामात्
 सस्यात् अनन्ते किं अन्नादः ऋब्येच ३ २ ६९ ॥ अदेर्विट्
 पूर्वेणसिद्धेवचनंवा सरूपेतिप्राप्ताण् वाधनार्थम् ऋब्या

त् आममांसभक्षकः दुहःकपघश्च ३ २ ७० ॥ कामदुघा
 घ्नन्त्येभ्योपिदृश्यन्ते ३ २ ७५ ॥ मनिन् क्निप् वनिप्
 विच् एतेप्रत्ययाधातोस्युः । नेद्वशिकृति ७ २ ८ ॥ वशादेः
 कृतङ्गण सुशर्मा प्रातरित्वा । विङ्गनोरनुनासिकस्यात्
 ६ ४ ४१ ॥ विजायत इति विजावा । ओण्ट अपन
 यने । अत्रावा रोट् रेट् सुगण् । क्तिप्च ३ २ ७६ ॥
 अयमपिदृश्यते । उखास्रत् पर्णध्वत् वाहभट् । अन्तः
 ८ ४ २० ॥ पदान्तस्यानितेर्नस्यणत्वंस्यादुपसर्गस्यान्ति
 मित्तात्परश्चेत् । हेप्राण् आशासः क्त्वाउपधायाइत्वंवाच्यं
 आशीः इत्वात्वे गीः पूः मोनोधातोः । प्रतान् प्रशान्
 गमः क्त्वा ६ ४ ४० ॥ अनुनासिकलोपः अङ्गत् गमा
 दीनामितिवक्तव्यं । परीतत् संयत् ऊङ्चगमादीना
 मितिवक्तव्यं । लोपश्चगूः भूः स्यःकच ३ २ ७७ ॥
 चात्क्विप् शंस्यः शंस्याः सुप्यजातौगिनिस्ताच्छीत्ये ३
 २ ७८ ॥ अजात्यर्थेधातोर्गिनिस्ताच्छीत्येघोत्ये उध्न
 भोजी शीतभोजी मनः ३ २ ८२ ॥ सुपिमन्यतेर्गिनिः
 दर्शनीयमानी आत्ममानेखश्च ३ २ ८३ ॥ स्वकर्मके
 मननेवर्तमानान्मन्यतेः सुपिखश् चाणिनिः पण्डितमा
 त्मानंमन्यतेपण्डितंमन्यः । पण्डितमानी इचएकाचोम्प्र
 त्ययवच्च ६ ३ ६८ ॥ इजंतादेकाचोस्पात्सचस्वाद्यंवत्
 खिदंतेपरे औतोऽम्शतोः गांमन्यः वाऽम्तोः स्त्रियंमन्यः
 स्त्रींमन्यः नृ नरंमन्यः भुवंमन्यः श्रियमात्मानं मन्यते
 श्रिमन्यंकुलं भाष्यकारप्रयोगाच्छिब्दस्यह्रस्वो मुममो
 रभावश्च भूते ३ २ ८४ ॥ अधिकारीऽयं वर्तमाने लडिति

यावत् करणेयजः ३ २ ७५ ॥ करणे उपपदे भूतार्थाद्यजेर्णि
 निः कर्तरि सोमेनेष्टवान्सोमयाजी कर्मणिहनः ३ २ ७६ ॥
 पितृव्यघाती ब्रह्मभूणवृत्रेषुक्लिप् ३ २ ८७ ॥ ब्रह्महा
 भूणहा वृत्रहा क्लिप्चेत्येवसिद्धे ब्रह्मादिष्वेवक्लिवेवेति द्वि
 विधनियमार्थमिदम् एवमग्रेपि सुकर्मपापमंत्रपुण्येषुकृ
 जः ३ २ ८९ ॥ सुकृत् कर्मकृत् पापकृत् मंत्रकृत् पुण्य
 कृत् सोमसुजः ३ २ ९० ॥ सोमसुत् अग्नौचेः ३ २
 ९१ ॥ अग्निचित् कर्मण्यग्न्याख्यायाम् ३ २ ९२ ॥
 कर्मण्युपपदे कर्मण्येवकारकेचिनोतेः क्लिप् अग्न्याधार
 स्थलविशेषस्याख्यायाम् श्येनइवचितः श्येनचित् कर्म
 णीनिर्विक्रियः ३ २ ९३ ॥ कर्मण्युपपदे विपूर्वात्क्री
 णातेरिनिः । कुत्सितग्रहणं कर्तव्यं सोमविक्रयी घृतवि
 क्रयी दृशोः क्लिप् ३ ३ ९४ ॥ कर्मणिभूते पारंदृष्टवा
 न्पारदृश्वा राजनियुधिकृजः ३ २ ९५ ॥ क्लिप् युधि
 रंतर्भावितण्यर्थः । राजानं योधितवान् राजयुधवा राज
 कृत्वा सहेच ३ २ ९६ ॥ सहयुधवा सहकृत्वा सप्तम्यां
 जनेर्दः ३ २ ९७ ॥ तत्पुरुषेकृतिबहुलं ६ ३ ९४ ॥ डेर
 लुक् सरसिजं सरोजं उपसर्गेचसंज्ञायाम् ३ २ ९९ ॥
 प्रजा अनौकर्मणि ३ २ १०० ॥ अनुपूर्वाज्जनेः कर्म
 ण्युपपदेर्दः पुमांसमनुरुध्यजाता पुमनुजा अन्न्येष्वपि
 दृश्यते ३ २ १०१ ॥ अजः द्विजः ब्राह्मणजः अपिश
 ब्दः सर्वापाधिव्यभिचारार्थः तेनधात्वन्तरादपिकारका
 न्तरेष्वपिक्वचित् परितः खातापरिखा पञ्चम्यामजातौ
 ३ २ ९८ ॥ जातिशब्दवर्जिते पञ्चम्यन्तेजनेर्दः संस्का

रजः अट्टपृजः क्तक्तवतूनिष्ठा ११ २६ ॥ एतौनिष्ठासं
 ज्ञीस्तः निष्ठा ३ २ १०२ ॥ भूतार्थवृत्तेर्धातोर्निष्ठास्या
 त् तत्रतयोरेवेतिभावकर्मणोः क्तः कर्त्तरिकृदितिकर्त्तरि
 क्तवतुः स्वातंमया स्तुतस्त्वयाविष्णुःविश्वंकृतवान् ।
 अदोजग्धिल्यंप्रिकिति २ ४ ३६ ॥ ल्यपितादौकितिच
 इकारउच्चारणार्थः । जग्धम् । निष्ठायामण्यदर्थे ६ ४
 ६० ॥ ण्यदर्थोभायकर्मणीततोऽन्यत्रनिष्ठायांक्षियोदीर्घः
 स्यात् । क्षियोदीर्घात् ८ २ ४६ निष्ठातस्यनः क्षीणवान्
 भावकर्मणोस्तुक्षितःकामोमया उर्णोतेर्णुवद्वावोत्राव्यः ।
 तेनएकाधत्वात्तेद् उर्णुतः । रदाभ्यांनिष्ठातोःपूर्वस्य
 चदः ८ २ ३२ ॥ रदाभ्यांपरस्यनिष्ठातस्यनोनिष्ठापेक्ष
 यापूर्वस्यधातोर्दस्यच ऋ शीर्णः भिन्तः क्खिन्तः । संयो
 गादेरातोधातोर्यरावतः ८ २ ४३ ॥ यरावत्संयोगादे
 रादंतान्निष्ठातस्यनः द्राणः ग्लानः । ल्वादिभ्यः ८ २
 ४४ ॥ एकविंशतेर्लूजादिभ्यः प्राग्वत् । लूनः ज्या ग्रहि
 ज्या । हलः ६ ४ २ ॥ अंगावयवाद्गुलःपरंयत्संप्रसार
 णंतदंतस्यांगस्यदीर्घः जीनः । दुग्वोदीर्घश्च ॥ दुगतौ
 दूनः गुपुरिपोत्सर्गे गूनः । पूजोविनाशे ॥ पूनायवाः
 विनष्ठाइत्यर्थः पूतमन्यत् । सिनोतेग्रासकर्मकर्त्तृकस्य
 सिनोग्रासः ग्रासंतिकिं सितापासेनसूकरी कर्मकर्त्तृके
 तिकिं सितोग्रासोदेवदत्तेन । ओदितश्च ८ २ ४५ ॥
 प्राग्वत् भुजोभुग्नः टु ओश्चि शूनः । द्रवमूर्तिस्पर्शयोः
 श्यः ६ १ २४ ॥ द्रवस्यमूर्त्तौकाठिन्येस्पर्शार्थेश्यैडः
 संप्रसारणस्यान्निष्ठायाम् । श्योऽस्यर्शे ८ २ ४७ ॥

श्यैङानिष्ठातस्यनःस्यादस्पर्शर्थे ॥ शीनघृतं अस्पर्श
 किं शीतंजलं द्रवमूर्तिस्पर्शयोरितिकिं संशयानोवृश्चिकः
 शीतात्संकुचितइत्यर्थः । प्रतेश्च ६ १ २५ ॥ संप्रसार
 णंनिष्ठायां । प्रतिशीनः । विभाषाभ्यवपूर्वस्य ६ १
 २६ ॥ तथा अभिशयानं घृतं अभिशीनं अवशयानः
 अवशीनोवृश्चिकः व्यवस्थितविभाषेयं तेनेहन समवशया
 नः । अंचोनपादाने ८ २ ४८ ॥ निष्ठातस्यनः । य
 स्यविभाषा ७ २ १५ ॥ यस्यक्वचिद्विद्विहितस्ततोनिष्ठा
 याइरान उदितोवेतिक्रायांवेड्त्वादिहनेट् ससक्रः अन
 पादानेकिं उदक्तमुदकंकूपात् । दिवोऽविजिगीषायाम्
 ८ २ ४९ ॥ दूनः विजिगीषायांतु द्यूतं । निर्वाणोऽवा
 तेः ८ २ ५० ॥ अवाते इतिकेदः निर्पूर्वाद्वातेर्निष्ठा
 तस्यनत्वस्याद्वातश्चेत्कर्त्तान् निर्वाणोऽग्निर्मुनिर्वा वा
 तेतुनिर्वातोवातः । शुषःकः ८ २ ५१ ॥ निष्ठातस्य
 कः शुष्कः । पचोवः ८ २ ५२ ॥ पक्वः । क्षायोमः ८
 २ ५३ ॥ क्षामः । स्त्यःप्रपूर्वस्य ६ १ २३ ॥ प्रात्स्त्यः
 संप्रसारणंनिष्ठायां । प्रस्त्योन्यतरस्याम् ८ २ ५४ ॥
 निष्ठातस्यमोवा प्रस्तीमः प्रस्तीतः प्रात्किं स्त्यानः ।
 अनुपसर्गात्फुल्लक्षीवकृशोलाद्याः ८ २ ५५ ॥ एतेनिपा
 त्यंते त्रिफलाः फुल्लः निष्ठातस्यलत्वनिपात्यते कथत्वे
 कदेशस्यापीदंनिपातनमिष्यते फुल्लवान् अनुपसर्गात्किं
 आदितश्च ७ २ ५६ ॥ आकारेतोनिष्ठायाइरान् ।
 तिच ७ २ ८९ ॥ चरफलोस्तउत्तादौकिति प्रफुल्लः
 प्रक्षोवितः प्रकृशितः प्रोलाघितः । उत्फुल्लसंफुल्लयोरु

पसंख्यानम् उदविदोन्दत्राघ्राहीभ्योऽन्यतरस्याम् ८ २
 ५६ ॥ निष्ठातस्यनः नुन्नः नुन्नः विन्नः विन्नः । उन्दी ।
 श्रीदितोनिष्ठायाम् ७ २ १४ ॥ श्वयतेरीदितश्चनिष्ठा
 याइराने उन्नः उन्नः इत्यादि । नध्याख्यापमूर्च्छिमदाम्
 ८ २ ५७ ॥ एभ्योनिष्ठातस्यनोन । ध्यातः ख्यातः ।
 पूर्तः । राल्लोपः ६ ४ २१ ॥ क्कौरुलादावनुनासिकादौ
 चप्रत्यये मूर्त्तः मत्तः विन्नोभोगप्रत्यययोः ८ २ ५८ ॥
 विन्दतेनिष्ठातस्यनिपातोऽयंभोग्येप्रतीतेचार्थ ॥ विन्नः
 पुरुषः अनयोः किं विन्नः भित्तं शकलं ८ २ ५९ ॥
 भिन्नमन्यत् ऋणमाघमर्ण्ये ८ २ ६० ॥ ऋतमन्यत् ।
 स्फाद्यः स्फीनिष्ठायाम् ६ १ २२ ॥ स्फीतः इणनिष्ठा
 याम् ७ २ १७ ॥ निरःकुपोनिष्ठायाम् इट् यस्यविभाषे
 तिनिषेधेप्राप्ते पुनर्विधिः निष्कुपितः वसतिक्षुधोरिट् ७
 २ ५२ ॥ आभ्यांत्कानिष्ठयोर्नित्यमिट् उपितः क्षुधि
 तः अञ्चेः पूजायाम् ७ २ ५२ त्कानिष्ठयोरिट् अञ्चितः
 तः गतौतुष्टक्तः लुभोऽविमोहने ७ २ ५४ त्कानिष्ठयोरि
 ट् नतुगाध्यं लुभितः गाध्यंतुलुब्धः क्लिशः त्कानिष्ठयो
 ७ २ ५० ॥ इड्वा क्लिशितः क्लिष्टः पूडश्च ७ २ ५१ ॥
 त्कानिष्ठयोरिट्वा पूडः त्काच १ २ २२ ॥ निष्ठासे
 ट् किन्नस्यात् पवितः पूतः त्काग्रहणमुन्नरार्थं नोपधा
 दित्यत्रहिक्कैवसंवध्यते निष्ठाशीड् स्वदिमिदिद्विदि
 धृपः १ २ १९ ॥ सेट्किन्न शयितः आदिकर्मणिनिष्ठा
 वक्तव्या आदिकर्मणिक्तः कर्त्तरिच ३ ४ ७० ॥ चाद्वा
 वकर्मणोः विभाषाभावादिकर्मणोः ७ २ १७ ॥ आदि

तोनिष्ठायाड्वा प्रस्वदितश्चैत्रः प्रस्वदितन्तेन जिष्णि
 देतिभ्वादिरत्रगृह्यते जीद्धिःसाहचर्यात् स्वद्यतेस्तुस्वि
 दितइत्येव जिमिदा जिक्षिवदा दिवादीभ्वादीच प्रमेदि
 तः प्रक्ष्वेदितः प्रधर्षितः धर्षितन्तेन सेट्किं प्रस्विन्नः
 प्रस्विन्नन्तेनेत्यादि मृषस्तितीक्षायाम् १ २ २० ॥ सेट्
 निष्ठाकिन्न मर्षितः क्षमायांकिं अपमृषितंवाक्यं अ
 विस्पष्टमित्यर्थः उदुपधाद्वावादिकर्मणोरन्यतरस्याम् १
 २ २१ ॥ उदुपधात्पराभावादिकर्मणोः सेणिनष्ठावाकि
 न्न द्युतितं द्योतितं मुदितं मोदितं साधुना प्रद्योतितः
 प्रद्युतितः प्रमुदितः प्रमोदितः । साधुः उदुपधात्किं
 विदितं भावेत्यादिकिं रुचितंकार्षापणं सेट्किं ऋष्टं ।
 शब्धिकरणेभ्यएवेष्यते नेह गुध्यतेर्गुधितं । निष्ठायांसे
 टि ६ ४ ५२ ॥ णेर्लोपः भावितः भावितवान् । दृढः
 स्थूलबलयोः ७ २ २० ॥ स्थूलेवलवतिचनिपात्यते ।
 दधातेर्हिः ७ ४ ४० ॥ तादौकिति हितं । दोदद्घोः
 ७ ४ ४६ ॥ घुसंज्ञस्यदाडत्यस्यदथ् तादौकिति चत्वं
 दत्तः । गत्यर्थाकर्मकश्लिषशीड्स्थासवसजनरूहजीर्यति
 भ्यश्च ३ ४ ७२ ॥ एभ्यःकर्त्तरिक्तः स्याद्वावकर्मणोश्च ।
 गंगांगतः गङ्गांप्राप्तः ग्लानःसः लक्ष्मीमाश्लिष्टोहरिः ।
 शेषमधिशायितः । द्यतिस्यतिमास्थामित्ति किति ७ ४
 ४० ॥ एषामित्तादौकिति वैकुण्ठमधिष्ठितः शिवमुपासि
 तः । हरिदिनमुपोषितः राममनुजातः गरुडमारूढः विश्व
 मनुजीर्णः पक्षेप्राप्तागंगांतनेत्यादि । क्तोधिकरणेचध्रौ
 व्यगतिप्रत्यवसानार्थेभ्यः ३ ४ ७६ ॥ एभ्योधिकरणेक्तः

चादथाप्राप्तं ॥ मुकुंदस्यासितमिदमिदंयातरमापतेः ।
 भुक्तमेतदनंतस्येत्यूचूर्गोप्योदिदृक्षवः ॥ १ ॥ पक्षेआसेर
 ऽकर्मकत्वात्कर्त्तरिभावेच आसितोमुकुंदः आसिततेने ।
 गत्यर्थेभ्यःकर्त्तरिकर्मणिच ॥ रमापतिरिदंयातः । तेनेदं
 यातम् । भुजेःकर्मणि ॥ अनन्तेनेदंभुक्तं । वर्त्तमानेइत्य
 धिकृत्य । जीतःक्तः ३ २ १८७ ॥ द्विवसः । मतिवु
 द्विपूजार्थेभ्यश्च ३ २ १८८ ॥ राज्ञांमतः इष्टः वुद्धः ।
 विदितः पूजितः अर्चितः चकारोऽनुक्तसमुच्चयार्थः ।
 शीलितोरक्षितः क्षान्तः आक्रुष्टोजुष्टइत्यादि । नपुंस
 केभावेक्तः ३ ३ ११४ ॥ क्लोवत्त्वविशिष्टेभावेकालसा
 मान्येक्तः जल्पितं हसितं । सुयजोर्ध्वनिप् ३ २ १०३
 भूते सुत्वा यज्वा ॥ जीर्यतेरदन् ३ २ १०४ ॥ जरन् ।
 जरन्तौ वासरूपन्यायेननिष्ठापि जीर्णोर्जीर्णवान् । क्वं
 दसिलिट् ३ २ १०५ ॥ लिटःकानज्वा ३ २ १०६ ॥
 क्लसुश्च ३ २ १०७ ॥ भूतसामान्येक्वदसिलिट्त्स्यकान
 च्क्लसूवास्तः तडानावात्मनेपदं चक्राणः म्वोश्च ॥ ज
 गन्वान् कवयस्तुब्राहुलकाल्लोकेपिप्रयुज्यन्ते ततस्थिवासन
 गरोपकण्ठे श्रेयांसिसर्वा श्यधिजग्मुपस्तेइत्यादि । व
 स्वेकाजादघसां ७ २ ६७ ॥ कृतद्विर्वचनानामेकाचा
 मादन्तानांघसेश्चवसोरिट्स्यान्तान्येपाम् ॥ आदिवान्
 आरिवान् ददिवान् जक्षिवान् एषांकिं वभूवान् । भा
 पायांसदत्रसश्रुवः ३ २ १०८ ॥ सदादिभ्योभूतसामान्ये
 भाषायांलिङ्वास्यात्तस्यचनित्येक्लसुः । निपेटुपीमासन
 वन्धधीरः अध्युपपस्तामभवञ्जनस्य शुश्रुवान् । उपे

यिवाननाश्वाननूचानश्च ३ २ १०९ ॥ एतेनिपात्यन्ते ।
 उपादिणीलिङ्वातस्यक्कसुः इट् उपेयिवान् नात्रोपस
 र्गस्तत्रं ईयिवान् नजाऽश्रातेःक्कसोरिडभावश्च । अना
 श्वान् अनोर्वचेःकर्त्तरिकानच् ॥ वेदस्यानुवचनकृतवा
 नऽनूचानः । लटःशतृशानचावप्रथमासमानाधिकरणे
 ३ २ १२४ ॥ अप्रथमान्तेनसामानाधिकरण्ये लटएतौ
 वास्तः शचादिः पंचतंचैत्रंपश्य । आनेमुक् ३ २ ८२
 अंगस्यातः पचमानंचैत्रंपश्य लडित्यनुवर्त्तमानेपुनर्ल
 ङ्ग्रहणात्प्रथमासामानाधिकरण्येपिक्कचित् सन्दिजः ।
 ईदासः २ २ ८३ ॥ आनस्य आदेःपरस्य आसीनः ।
 विदेःशतुर्वसुः ७ २ ३६ ॥ वेत्तेःपरस्यशतुर्वसुरादेशोवा ।
 विद्वान् विदन् । तौसत् ३ २ २७ ॥ तौशतृशानचौस
 त्संज्ञौस्तः । लटः स द्वा ३ ३ १४ ॥ करिष्यन्तंकरि
 ष्यमाणंपश्य । ताच्छील्यत्रयोवचनशक्तिषुचानश् ३ २
 १२८ ॥ अग्नौजुह्वानः कवचंविभ्राणः शत्रुनिघ्नानः ।
 आक्तेस्तच्छीलतद्गुर्मतत्साधुकारिषु ३ २ ३४ ॥ क्षिप
 मभिव्याप्यवह्यमाणाःस्तच्छीलादिषुकर्त्तृषुबोध्याः । त
 न् ३ २ १३५ ॥ कर्त्ता कठान् । स्पृहिगृहिपतिदयिनि
 द्रातन्द्वाश्रद्वाभ्यञ्जालुच् ३ २ १५८ ॥ आद्यास्त्रयश्चुरा
 दावदन्ताः स्पृहयालुः । शीडोवाच्यः ॥ शयालुः । अ
 लङ्कृञ्जिनिराकृञ्प्रजनोत्पचोत्पतोन्मदरुच्यपत्रपवृतुवृधु
 सहचरइष्नुच् २ २ १३६ ॥ अलङ्कारिष्नुः । गलाजिस्थ
 श्रग्घ्नुः ३ ३ १३९ ॥ गिदयन्तुकित् तनस्थईत्वंन ।
 गलास्नुः गित्वात्तगुणः । जिष्नुः स्थाष्नुः चाद्भुवः ।

श्रुतः कितीत्यत्र गकारप्रश्नेपान्नेट् भूष्णुः । त्रसिगृधिधृ
 पिक्षिपेः क्रुः ३ २ १४० ॥ त्रस्तुः गृध्रुः धृष्णुः क्षिप्नुः ।
 शमित्यष्टाभ्योधिनुण् ३ २ १४१ ॥ उकारउच्चारणार्थ
 इति काशिका ॥ अनुबंधइतिभाष्यं । तेनशमिनितरा
 शिमनीतरेत्यत्र उगितश्चेतिह्रस्वविकल्पः । नचैवंशमी
 शमिनावित्यादौनुम्प्रसंगः । भ्रुलग्रहणमपकृष्यभ्रुलंताना
 मेवतद्विधानात् ॥ नोदाहोपदेशस्येतिवृद्धिनिषेधः ॥
 शमी तमीत्यादि । संपृचानुरुधाद्यमाद्यसपरिसृ संसृ
 ज परिदेविः संज्वर परिक्षिप परिरट परिवद परिहृद
 परिमुह दुप द्विप दुह दुह युजा क्रीड विविच त्यज
 रज भजा तिचरा पचरा मुपा ऽभ्या हन श्र ३ २
 १४२ ॥ धिनुण्स्यात् संपकीत्यादि । वौ कपलसकत्य
 श्रंभः ३ २ १४३ ॥ विक्रापी । अपेच लपः ३ २ १४४
 चाहौ अपलापी विलापी । चलनशब्दार्था दकर्मकाद्यु
 च् ४ २ १४८ ॥ चलनार्थाञ्छब्दार्थाञ्चयुच्स्यात् । च
 लनः चोपनः कंपनः शब्दनः रवणः अकर्मकात्किं प
 ठिताविदां । अनुदात्तेत श्र हलादेः । ३ २ १४९ ॥
 अकर्मकाद्युच् वर्तनः अनुदात्तेतः किं भविता हलादेः
 किं एधिता अकर्मकात्किं वसितावस्त्रम् । निन्द हिंस
 क्षिश खाद विनाश परिक्षिप परिरट परिवादिः व्या
 भाषा सूजो वुज् ३ २ १४६ ॥ एभ्योवुज् निन्दकः ।
 हिंसकइत्यादि । देविक्रुशोश्चोपसर्गे । ३ २ १४७ ॥
 आदेवकः आक्रोशकः उपसर्गे किं देवयिता क्रोष्टा ।
 लष पत पद स्याभू वृष हन कम गम श्र भ्यउकज् ।

३ २ १४५ ॥ लापुकः पातुकः । जल्य भिक्ष कुह लुठ
 वृडः षाकन् ३ २ १५५ ॥ जल्पाकः । सनाऽशंसभि
 क्ष उः ३ २ १६८ ॥ चिकीर्षुः आशंसुः भिक्षुः । स्थेश
 भासपिसकसोवरच् ३ २ १७५ ॥ स्यावरः । इत्यादि
 यश्चयडः ३ २ १७६ ॥ यातेर्यडंताद्वरच् अतोलोपः ।
 तस्याचःपरस्मिन्नितिस्थानिवद्भावेप्राप्ते । न पदान्तद्वि
 र्वचनवरेयलोपस्वरसवर्णानुस्वारदीर्घजश्चर्विधिषु १ १
 ५८ ॥ पदस्यचरमावयवेद्विर्वचनादौचकर्त्तव्येपरनिमि
 त्तोजादेशोनस्थानिवत् । इति यलोपप्रतिस्थानिवत्त्व
 निषेधाह्लोपोव्योर्वलीतियलोपः ॥ अह्लोपस्यस्थानिव
 त्वमाश्रित्याऽतोपेप्राप्तेवरलुप्तंनस्थानिवत् । यायावरः
 भ्राज भास धुर्विद्युतो जिं पृ जु ग्रावस्तुवः क्षिप् ३ २
 १७७ विभ्राट् भाः धूः विद्युत् उर्क् । पूः दृशिग्रहणस्याऽ
 पकर्षणाज्जवतेदीर्घः जूः ग्रावस्तुत् । क्षि ह्यचिप्रकृत्वा
 यतस्तुकटप्रजुश्रीणां दीर्घां ऽसंप्रसारणं च ॥ वक्तीति
 वाक् पृच्छतीतिप्राट् आयतंस्तौति आयतस्तूः कठंप्र
 वतेकटप्रूः जूरुक्तः अयतिहरिंश्रीः । ध्यायतेःसम्प्रसा
 रणंच ॥ धीः दाम्नीशसयु युज स्तु तुद सि सिच मिह
 पत दंश नहः करणे ३ २ १८२ ॥ दावादेःष्टन्करणे
 र्थं दात्यनेनदात्रं नेत्रं । तितुत्रतथसिसुसरकसषु च ३
 २ ९ । एषांदशानामिरान शास्त्रं योत्रं योत्क्रं स्तोत्रं
 तोत्रं सेत्रं सेत्क्रं मेद्रं पत्रं दंष्ट्रा नद्धी । हलसूकरयोः
 पुवः ३ २ १८३ ॥ पूड्पूजोःकरणेष्टन्तच्चेत्करणंहलसूक
 रयोरवयवः हलस्यसूकरस्यवापोत्रं मुखमित्यर्थः । अ

त्रिं लू धू सू खन सह चर डत्रः ३ २ १८४ ॥ अरित्रं
 लत्रिं धवित्रं सवित्रं खनित्रम् सहित्रं चरित्रं पुवःसंज्ञा
 यां ३ २ १ ८५ ॥ पवित्रं ॥ अथोणादयः ॥ कृवापाजिमिस्व
 दिसाध्यशूभ्यउण् करोतीतिकारुः वायुः पायुः गुदं जायु
 रौषधं मायुः पित्तं स्वादुः साध्नोतिपरकार्यमितिसाधुः
 आशु शीघ्रं हरिमितयोर्दुर्वः दुगतौ अस्मात् हरिमितं
 योरुपपदयोः कुः सचडित् हरिभिर्दुयतेहरिदुर्वृक्षः मितं
 द्रघतीतिमितदुः समुद्रः शतेच शतधाद्रवतीतिशतदुर्न
 दीभेदः । अंडूदुन्भूजं वृकफेलूककन्धूदिधिपूः ॥ एतेकूप
 त्ययांतानिपात्यन्ते । शमेढः ॥ बाहुलकात्तुइत्संज्ञाढस्य
 एया देशइट्चनभवति शंढःस्पात्युंसिगोपतौ कमरठः ॥
 कमठःकच्छपेपुंसिभाण्डभेदेनपुंसकमितिमेदिनी । रमे
 वृद्धिश्च ॥ रामठंहिगुः । शमेःखः ॥ शंखः । कणेष्टः ॥
 कण्ठः । जमंताड्डः ॥ जमितिप्रत्याहारः । दण्डोऽस्त्री
 लगुडेपिस्यादित्यमरः ॥ रण्डामूषिकपर्यांचविधवा
 यांचयोषितीतिमेदिनी । खण्डोऽस्त्रीशकलेनेक्षुचिकारम
 णिभेदयोरितिमेदिनी । मनज्ञाने मण्डःपंचांगुलेशंकुभे
 देक्लीवंतुमस्तुनीतिमेदिनी । पतिचण्डिभ्यामालज् ॥ पा
 तालनागलोकेस्याद्विवरेवडवानलेइतिमेदिनी । चण्डा
 लोमातङ्गः ॥ प्रज्ञादित्वादणिचांडालोपीत्युज्वलदत्तः ।
 तन्न ॥ कुलालवरुडकर्मारनिषादचंडालेमित्राऽमित्रेभ्य
 शकृन्दसीतिचण्डालशब्दात्स्वःर्थेणविदधतावात्त्रिकेनत
 द्वाप्येणचसहविरोधात् । गन्गस्यदोः ॥ गङ्गा अङ्गःपु
 रोडाशः । भृजःकिन्नुट्च ॥ भृजोगन्कित्तस्यान्तस्यनुट्

च । भृंगाः । षिट्गाऽलिधूम्याटाः । ऋ गातेर्ह्रस्वश्च ॥
 ऋगं । अर्त्तिस्तुसुहुसृधृक्षिक्षुभायावापदियक्षिणीभ्योम
 न् ॥ एभ्यश्चतुर्दशभ्योमन् । अर्मश्चक्षुरोगः ॥ स्तोमः
 सोमः होमः । सर्मागमनं धर्मः ॥ क्षेमंकुशलं क्षोमं । भाम
 आदित्यः ॥ यामः वामः । शोभनदुष्टयोः ॥ पद्मं । यक्ष्मो
 रोगराजः नेमः । अवतेष्टिलोपश्च ॥ मन्प्रत्यस्याऽयंठिलो
 पो नतुप्रकृतेः । अन्यथाडिदित्येवब्रूयात् । ज्वरत्वरस्त्रि
 व्यविमवामुपधायाश्च ६ ४ २० ॥ एषामुपधावकारयो
 रुट्कौभलादावनुनासिकादौचप्रत्यये । अत्रङ्ङितीतिना
 नुवर्त्तते ॥ अवते स्तुनिकृतेओतुरितिदर्शनात् । स्वरा
 दिपाठादव्ययत्वम् अवतीओम् । ग्रासेराच ॥ ग्रामः
 आविसिविसिशुषिभ्यःकित् ॥ एभ्यःमन् । ऊमं नगरं । स्यू
 मोरश्मिः । सिमःसर्वः ॥ शुष्ममग्निसमीपयोः । घर्मः
 घृधातोर्निपातोयं । ग्रीष्मः ॥ ग्रसतेर्निपातोयं । अशू
 पुषिलटिकणिखटिविशिभ्यःकृन् ॥ अश्वः पुष्वःस्यादृतु
 सूर्ययोः । लट्ठः पक्षिभेदःफलंच ॥ कणवषापं । खट्वा
 विश्वं । कनिन्युवृषितक्षिराजिधन्विद्युप्रतिदिवः ॥ यौ
 तिङ्गितियुवा । वृषाइन्द्रः । तक्षा राजा ॥ धन्वामरुः ।
 धन्वशरासनं । द्युवासूर्यः ॥ प्रतिदीव्यत्यस्मिन्प्रतिदि
 वादिवसः । उषिकुषिगाऽर्त्तिभ्यस्थन् ॥ ओष्ठः कोष्ठः ।
 गाथा ॥ अर्थोभिधेयोरैवस्तुप्रयोजननिवृत्तिष्वित्यमरः
 पातृतुदिवचिरिचिसिचिभ्यस्थक् ॥ पीथोरविर्घृतपीथं ।
 तीर्थशास्त्राऽध्वरक्षेत्रोपायोपाध्यायमन्त्रिषु । अवतार
 षिजुष्टांभःस्त्रीरजःसुचविश्रुतमितिविश्वः ॥ तुत्योग्निः

उक्थं चामभेदः । रिक्थम् ॥ बाहुलकादृचरपि । रिक्थम्
 कृथं धनं वसु सिक्थं । ग्लानुदिभ्यां ङीः ॥ ग्लीः । नीः ॥
 च्विरव्ययम् ॥ डौरित्ये च ग्लीकरोति । कृमेजन्तइतिसि
 ह्नेनियमार्थमिदं ॥ उणादिप्रत्ययान्तश्च्यन्तएवेति । ग
 मेडाः ॥ गौर्नाः ॥ दित्ये वलीवर्दे किरणकृतुभेदयोः । स्त्री
 तुस्याद्विशिभारत्यां भूमौ तु सुरभात्रपि ॥ नृस्त्रियोः स्वर्गत्र
 जांबुरास्मिद्गवाणलोमसु । बाहुलकात्छुतेरपि ङीः ङी
 स्त्रीस्वर्गांतरिक्षयोः । एतेर्ङः ॥ राः । भ्रमेश्रङ्गः ॥ भूः ।
 चाङ्गमेः । अग्रगूः ॥ उदेर्नलोपश्च ॥ चाद्युच् । ओदनः
 गमेर्गश्च ॥ चाद्युच् । गगनम् । कृपृजिमंदिनिधाजः
 क्युः ॥ किरणः । पुरणः समुद्रः ॥ वृजनमरिक्षं मंदनं
 स्तोत्रं । निधनंकुलनाशयोः । धृपेर्धिपचसंज्ञायां ॥
 धिपणोगुरुः । धिपणाधीः ॥ (तृन्तृचौसिद्धदादिभ्यः
 संज्ञायां ॥ शंसादिभ्यः क्षदादिभ्यश्चक्रमात्तृन्तृचौस्तस्तौ
 चाऽनिटौ । शंस्ता शंस्तरौ शंस्तरः ॥ क्षदिःसौत्रोधा
 तुः । क्षत्तास्यात्सारथौ द्वास्थे वैश्यायामपिशूद्रजे । बहु
 लमन्यत्रापि । मन् मन्ता ॥ हन् । हन्ता । इत्यादि)
 नपूतनेष्टत्वष्टृहोतृपोतृभ्रातृजामातृमातृपितृदृहिदृ ॥ ए
 तेतृन्तृजन्तानिपात्यन्ते । नप्ता इत्यादि । सावसेर्ऋन्
 स्वसा । यतेर्दृद्धिश्च ॥ भार्यास्तुभ्रातृवर्गस्ययातरःस्युः
 परस्परं । नजिचनंदेः ॥ ननन्दतीतिननान्दा । इहवृ
 द्विनानुवर्त्ततइत्येके । ननान्दातुस्वसापत्युर्ननंदानन्
 दिनीचसेतिशब्दार्णवः दिवेर्ऋः देवादेवरः । स्वामिनो
 देवदेवरी । नयतेर्ङिञ्च ॥ ना । नरी । अर्चिशुचिहु

सृपिकादिक्वदिभ्यःइसिः ॥ अर्चिःशोचिरुभंक्लीवेप्रका
 शोद्योतआतपः । हविः सर्पिः । इस्मन्त्रक्लिषुच ३ ४
 १७ ॥ क्वादेःह्रस्वःस्यात् । क्वादिःपटलं क्वादिः । वृहेर्नलो
 पश्च ॥ वर्हिर्नाकुशशुष्मणोः । द्युतेरिसिन्नादेश्चजः ॥
 ज्यातिः । जनेरुसिः ॥ जनुर्जननजन्मानीत्यमरः अर्त्ति
 पृत्रप्रियजितनिधनितपिभ्योनित् ॥ अरुः । परुर्ग्रथिः
 वपुः यजुः तनुषी धनुः ॥ धनुरस्त्रियां । तपुःसूर्याग्नि
 शत्रुषु । एतेर्णिञ्च ॥ आयुः आयुषी । चक्षेःशिञ्च ॥ चक्षुः
 मुहेःकिञ्च ॥ मुहुःपुनरव्ययं । पानीविषिभ्यःपः ॥ रक्ष
 त्यस्मादात्मानमितिपापं । तद्योगात्पापः ॥ नेपः । पु
 रोहितः । वेष्यः पानीयं । स्तुवोदीर्घश्च ॥ स्तूपः समु
 क्रायः । सुशृश्रुभ्यांनिञ्च ॥ चात्कित् । सूपः । बाहुल
 कादूत्वंशूर्प्यः । कुयुभ्यांच ॥ कुवन्तिमंडूकाअस्मिन्निति
 कूपः । युवन्तिवध्नन्तिअस्मिन्निति यूपः । खण्यशिल्प
 शण्यवाण्यहपपर्पतल्पाः । सप्तैतेपप्रत्ययान्तानिपात्यन्ते ।
 स्तनिहृषिपुषिगदिमदिभ्योणेरित्तुच् ॥ अयामन्तेतिणे
 रय् । स्तनयित्तुः । हर्षयित्तुः । पोषयित्तुः । गदयित्तुः
 मडयित्तुः । मदिरा । अशंसरः ॥ अक्षरं । वसश्च ॥
 वत्सरः । संपूर्वाञ्च ॥ संवत्सरः । परिवत्सरः । कृशृश
 लिकलिगदिभ्योऽभच् ॥ करभः । शरभः । शलभः । क
 लभःकरिशावकः ॥ गर्दभः । ऋषिवृषिभ्यांकित् ॥ ऋ
 षभः । वृषभः । रासिवल्लिभ्यांच ॥ रासभः । वल्लभः
 नियोमिः ॥ नेमिः । अर्त्तुरुञ्च ॥ उर्मिः । भुवःकित् ॥
 भूमिः । अंगेनिर्नलोपश्च ॥ अग्निः । वहिप्रिश्चुयदु

गलाहात्वरिभ्योनित् ॥ वह्निः । श्रणिः । श्रोणिः । यो
 निः । द्रोणिः । गलानिः । हानिः । तूर्णिः । पातेर्डतिः ।
 पतिः । सूडः क्रिः ॥ सूरिः । अदिशदिभूशु भिभ्यः क्रिन्
 अद्रिः शद्रिः । शर्करा भूरिः । प्रचुरं शुभिः ब्रह्मा ।
 वलिमलितनिभ्यः कयन् ॥ वलयः मलयः तनयः । मा
 ह्याससिभ्योयः ॥ माया ह्याया सस्यं वाहुलकात्सव्यंद
 क्षिणवामयोः । जनैर्यक् ॥ येत्रिभापा जन्यं युट्ठं जाया
 सर्वधातुभ्यडन् ॥ पचिरग्निः तुडिः तुण्डिः वलिः वटिः
 यजिः काशतइतिकाशिः । पतिः मलिः केलिः मसीप
 रिणामे मसिः ॥ वोधिः नंदिः कलिः हरिर्विष्णावहा
 विन्द्रेभेकेसिंहेहयैरथौ ॥ चन्द्रेकीलेप्लवंगेचयमेवातेचकी
 र्तिः ॥ १ ॥ इगुपधात्कित् ॥ कृपिः ऋपिः शुचिः ।
 मनेरुञ्च ॥ अतः मुनिः । जनिघासिभ्यामिण् ॥ जनि
 र्जननं घासिर्भक्ष्यमग्निश्च । अचड् ॥ रविः तरिः प
 विः कविः अरिः । कुण्डिकं प्योर्नलोपश्च ॥ कुडिः क
 पिः । इपेः क्सुः ॥ इक्षुः । कृपेर्वर्णे ॥ नक्स्यात् कृष्णः
 दाभाभ्यांनुः ॥ दानुर्दाता भानुः । विपेः किञ्च ॥ विष्णुः
 सितनिजनिगमिसिसच्यविधाञ्कृशिभ्यस्तुन् ॥ सेतुः
 तंतुः जंतुः गंतुः मस्तुर्दधिमंड । सक्तुः ओतुः धातुः ।
 क्रीष्टा । अविट्स्तृत्त्रिभ्यर्इः ॥ अत्रोर्नारीरजस्वला ।
 तरीः स्तरीः तंत्रीः । यापोः किद्वेच ॥ ययीः पपीः स्या
 त्सोमसूर्ययोः । वात्प्रमीः ॥ निपातोयं । लक्ष्मेर्मुट्च
 लक्ष्मीः । सर्वधातुभ्योमनिन् ॥ कर्म चर्म भस्म जन्म
 शर्म स्याम । वृहेर्नाञ्च ॥ नकारस्य अकारः ब्रह्मतत्वंत

पोवेदोब्रह्माविप्रःप्रजापतिः । नामन्सीमन्व्योमन्रोमन्
 लोमन्पापमन्ध्यामन् ॥ सप्तैतेनिपात्यन्त्ये । सातिभ्यां
 मनिन्मनिणौ ॥ साम आत्मा । हनिमशिभ्यांसिकन् ॥
 हंसिकाहंसयोषिति मक्षिका । गिरउडच् ॥ गरुडः ।
 शृद्भसोऽदिः ॥ शरत् । दरद्दृदयकूलयोः भसज्जघनं
 त्यजितनियजिभ्योडित् ॥ त्यद् तद् यद् । एतेस्तुट्च
 एतद् । युष्यसिभ्यामदिक् ॥ त्वं अहं । इन्देःकमिन्न
 लोपश्च ॥ इदं कायतेर्डिमिः किं सर्वधातुभ्यःष्ट्रन् वस्त्रं
 अस्त्रं शस्त्रं । अमिचिमिदिशसिभ्यः त्क्रः ॥ अत्रं चित्रं
 मित्रं शस्त्रं पुवोह्रस्वः पुत्रः । स्त्यायतेर्ड्रट् स्त्री । सूचेः
 स्मन् सूक्ष्मम् पातेडुम्सुन् पुमान् वसेस्तिः ॥ वस्तिर्ना
 भेरधोद्वयोः । सावसेः स्वस्ति । वीतसेः ॥ वितस्तिर्द्वा
 दशांगुलावित्यमरः । सर्वधातुभ्योऽसुन् ॥ चेतः सरः ।
 पयः पयसीत्यादि । अशेर्देवनेयुट्च ॥ देवनेस्तुतौ यशः
 उव्जेर्वलेवलोपश्च ॥ औजः । अयतेःस्वांगेशिरःकिञ्च ॥
 अयतेः शिरआदेशोऽसुन्किञ्च शिरः अर्तेरुञ्च ॥ उरः ।
 भूरजिभ्यांकित् ॥ भुवः रजः । वसर्णिञ्च ॥ वासोवस्त्रं
 चन्देरादेश्चक्चः कृन्दः । पचित्रचिभ्यांसुट्च ॥ पक्षसीतु
 स्मृतौपक्षौ वक्षः । नजिहनएहच ॥ अनेहा । अनेहसौ
 विधाजोवेधच ॥ वेधाः । चन्द्रेमोडित् ॥ चन्द्रोपपदान्मा
 ङोऽसिःसचडित् चन्द्रमाः । उपःकित् ॥ उपः अप्सराः
 सत्तेरप्पूर्वादिसिः ॥ प्रायेणाऽयंभूम्नि ॥ अप्सरसः । वसेः
 कनसिः ॥ उशना । अदिभुवोडुतच् ॥ अद्भुतं । गुधे
 रुमः गोधूमः । तृहेःक्रोहलोपश्च ॥ तृणं । उदिचेर्डैसिः

उच्चैः नौदीर्घश्च नीचैः पूजोयसुग्नस्वश्च यत्प्रत्ययः
 पुण्यं उदिदृणांतेरजजौपूर्वपदांत्यलोपश्च उदरम् डित्स्व
 नेर्मुट्चोदाहृतः अजल्चडिद्दातोर्मुट् । मुखं घ्रमेःसन्
 अंसः मुहेः खोमूर्च मूर्खः नहेर्हलोपश्च नखः शीङोह्रस्वश्च
 शिखा माहऊखोमयच मयूखः जनेष्ट्वलोपश्च जटा ।
 क्लिशोरन्ललोपश्च केशः फलेरितजादेश्चपः पलितं कृजा
 दिभ्यःसञ्ज्ञायांनुन् करकः कटकः नरकः नरकोनारको
 पिचेद्विरूपकोशः चीकयतेराद्यन्तविपर्ययश्च ॥ कीचकः
 जनेररष्टच जटरं ह्यतेः कन्यन्हिरच हिरण्यं कृजः पासः
 कर्पासः विल्वादित्वात्कार्पासं ऊर्णोतेर्डः ऊर्णा दधाते
 र्यन्नुट्च धान्यं चतेरूरन् चत्वारः प्राततेररन् प्रातः
 अमेस्तुट्च घ्रन्तः दहेर्गोलोपोदश्चनः दहेर्गप्रत्ययोधातो
 रन्त्यस्यलोपोदस्यनः नगः हन्तेरच् घुरच घोरं तरतेर्डिः
 त्रयः ग्रहेरनिः ग्रहाणिः प्रथेरमच् प्रथमः चरेश्च चरमः
 मंगेरलच् ॥ मंगलम् ॥ इत्युणादिः ॥ उणादयोवहुलम्
 ३ ३ १ ॥ एतेवर्त्तमानेसंज्ञायांवहुलंस्युः ॥ केचिदविहि
 ताश्चप्यूह्याः ॥ सञ्ज्ञासुधातुरूपाणिप्रत्ययाश्चततःपरे ॥
 कार्याद्विद्यादनूबंधमेतच्छास्त्रमुणादिषु (दासगोत्रौसं
 प्रदाने ३ १ ७३ ॥ एतौनिपात्येते । दासंतिअस्मैदासः
 गांहंतिअस्मैगोत्रः । अतिथिः) तुमुन्नावुलौक्रिया
 यांक्रियार्थायां ३ ३ १० ॥ क्रियार्थायांक्रियायामुपप
 देभविष्यदर्थेधातोरेतौस्तः ॥ मान्तत्वादव्ययत्वम् ॥ कृ
 ष्णंद्रपुंयाति कृष्णंदर्शकोयाति । कालसमयवेलासुतुमु
 न् ३ ३ १६७ ॥ कालःसमयोवेलावाभोक्तुं । भावे ३

३ १८ ॥ सिद्धावस्थापन्तधात्वर्थवाच्येधातोर्घञ् ॥ पा
 कः । अकर्त्तरिचकारकेसंज्ञायाम् ३ ३ १९ ॥ कर्त्तृभि
 न्नेकारकेघञ् । घञिचभावकरणयोः ६ ४ २७ ॥ रज्जे
 र्नलोपः रागः अनयोः किं रज्यत्यस्मिन्नितिरंगः । नि
 वासचित्तिशरीरोपसमाधानेष्वादेश्चकः ३ ४ ४१ ॥ ए
 षुचिनोतेर्घञादेश्चकः । उपसमाधानंराशीकरणं निका
 यः । आकायः कायः । गोमयनिकायः ॥ एरच् ३ ३
 ५६ ॥ इवर्णान्तादच् । चयः । ऋदोरप् ३ ३ ५७ ॥
 ऋवर्णान्तादुवर्णान्तादप् ॥ करः गरः शरः यवः ।
 लवः स्तवः पवः । घञर्थेकवृिधानं ॥ प्रस्थः विघ्नः ।
 द्वितःक्रिः ३ ३ ८८ ॥ भावेस्वभावात् ॥ क्रर्ममूनित्य
 म् ४ ४ २० ॥ क्रिप्रत्ययान्तान्मन्निर्वृत्तेर्थे । पाकेन
 निर्वृत्तं । पक्रिमं डुवप् ॥ उपत्रिमं । द्वितोऽथुच् ३ ३
 ८९ ॥ अयमपिभावे ॥ टुवेषूकंपने । वेपथुः श्वयथुः ।
 यजयाचयतविच्छप्रच्छरक्षोनङ् । ३ ३ ९० ॥ यज्ञः ।
 याज्ञा यत्नः विश्नः प्रश्नः रक्ष्णः स्वपोनन् ३ ३ ९१ ॥
 स्वप्नः । उपसर्गघोःकिः ३ ३ ९२ ॥ प्रधिः उपाधिः ।
 स्त्रियांक्तिन् ३ ३ ९४ ॥ स्त्रीलिंगेभावादौक्तिन् ॥ घञो
 पवादः । कृतिः स्तुतिः । ऋत्वादिभ्यःक्तिन्निष्ठावद्
 क्तव्यः ॥ तेननत्वं कीर्णिः । गीर्णिः धूनिः लूनिः पूनिः
 संपदादिभ्यःक्लिप् ॥ संपत् विपत् आपत् क्लिन्नपीष्य
 ते ॥ संपत्तिःविपत्तिः । आपत्तिः । उतियूतिजूतिसा
 तिहेतिकीर्त्तयश्च ३ ३ १९७ ॥ एतेनिपात्याः । कृजः
 ३ ३ १०० ॥ क्यप् ॥ कृत्या । शच ३ ३ १०० ॥ कृ

जःशः । चात्किन् ॥ प्रकरणं प्रक्रिया कृतिः ।
 ३ ३ १०१ ॥ इपेनिपातीयं । अःप्रत्ययात् ३ ।
 प्रत्ययांतेभ्यःस्त्रियामकारप्रत्ययः चिकीर्षा पुत्रः
 गुरोश्चहलः ३ ३ १०२ ॥ गुरुमतोहलंतास्त्रियामप्र
 ईहा ऊहा । पिद्दिदादिभ्योह् ३ ३ १०४ ॥ जृ
 शोहिगुणः ॥ जरा त्रपूप त्रपा भिदा विदारणा
 भित्तिरन्या क्तिदा मृजा । क्रपेःसंप्रसारणं च ॥
 आतश्चोपसर्गं ३ ३ १०६ ॥ अङ्स्यात् उपद
 न्तर्द्धा । ग्यासंश्रंथोयुच् ३ ३ १०७ ॥ अस्याप
 कारणा । रोगाख्यायांरावुल् बहुलम् । ३ ३
 प्रच्छर्दिको प्रवाहिका विचर्चिका क्वचिन्त शिः
 धात्वर्थनिर्देशेगबुत्वक्तव्यः । आसिका । इकृश्चि
 तुनिर्देशे ॥ पचिः पचतिः । वर्णात्कारः निर्देशः
 अकारः ककारः रादिफः रेफः नपुंसकेभावेक्तः ॥
 ३ ३ ११५ ॥ हसितं हसनं । करणाधिकरणयोश्च
 ११७ ॥ ल्युट् अनुमानः अनुमानी । पुंसिसं
 प्रायेण ३ ३ ११८ ॥ क्वादेर्घ्युपसर्गस्य । ६ ४
 द्विप्रभृत्युपसर्गहीनस्यक्वादेर्ह्रस्वाघे दन्तक्वदः ।
 वन्त्यस्मिन्नित्याकरः । अवतृस्तोर्घञ् ३ ३ १
 अवतारः अत्रस्तारीजवनिका । हलश्च ३ ३
 हलंताद्घञ् घापवादः । रमतेयोगिनोऽस्मिन्निति
 अपमृज्यतेनेनव्याध्याधिकमित्यपामार्गः । ईषा
 क्वाकृक्वार्थेषुखल् ३ ३ १२६ ॥ एपुदुःखसुखार्थेषु
 खल् । तयोरवेतिभावेकर्मणिच ॥ कृक्वे दुष्कर

वता ॥ अकृक्त्वे ईषत्करः सुकरः । आतोयुच् ३ ३ १२८
 खलोपवादः ईषत्यानःसोमोभवता दुष्यानः सुपानः
 आवश्यकामर्ग्ययोर्णिनिः ३ ३ १७० ॥ अवश्यंका
 री शतंदायी । कृत्याश्च ३ ३ १७१ ॥ तथाधातोः ।
 अवश्यसेव्योहरिः । शतदेयं । क्तिच्क्त्तौचसंज्ञायाम् ३
 ३ १७४ ॥ आशिषि वातिर्वायुः ॥ शिवोदेयादेनंशि
 वदत्तः । अलंखत्वोःप्रतिषेधयोःप्राचांक्का ३ ७ १८ ॥
 प्राचामितिपूजार्थम् । प्रतिषेधयोरलंखत्वोरुपपदयोः
 क्का दीदद्घोः ॥ अलंदत्त्वा घुमास्थेतीत्वं पीत्वाखलु ।
 अलंखत्वोः किं माकार्षीः प्रतिषेधयोःकिं अलंकारः
 समानकर्त्तृकयोःपूर्वकाले ३ २ २१ ॥ समानकर्त्तृकयोर्धा
 त्वर्थयोःपूर्वकालेविद्यमानाद्घातोःक्का । अव्ययकृतोभा
 वे ॥ भुक्काब्रजति द्वित्वमतंत्रम् । स्नात्वाभुक्कापीत्वाब्र
 जति । नक्कासेट् १ २ १८ ॥ सेट्क्काकिन्त् शयित्वा
 सेट्किं । कृत्वा । रलोव्युपधाद्दृलादेःसंश्च १ २ २६ ॥
 इवर्णोवर्णोपधाद्दृलादेरलंतात्परौक्कासनौसेटौवाकितौ
 स्तः ॥ द्युतित्वा द्योतित्वा ॥ लिखित्वा लेखित्वा ॥
 व्युपधात्किं वर्त्तित्वा रलःकि । सेवित्वा हलादेःकिं ।
 एषिट्वा सेट्किं भुक्का । उदितोवा ७ २ ५६ ॥ उदि
 तःपरस्यक्कइट्वा शमित्वा शांत्वा देवित्वा क्वीःशूडनु
 नासिकेतिउट् ॥ द्यूत्वा । दधातेर्हिः ॥ हित्वा । जहा
 तेश्रक्त्वि ७ ४ ४३ ॥ हित्वा हाडस्तुहात्वा समासेने
 ज्पूर्वक्त्तौल्यप् ७ १ ३७ ॥ अव्ययपूर्वपदेनज्समासेक्का
 ल्पवादेशः तुक् प्रकृत्य अनज्किं अकृत्वा अव्ययपूर्व

पदात्कं परमकृत्वा । वात्यपि ६ ४ ३१ ॥ अनुदा
 तोपदेशवनतितनोत्यादीनामनुनासिकलोपः । सचव्य
 वस्थितः मान्तानिटांवा । नांतानिटांनित्यं आगम्य ।
 आगत्य प्रहत्य अदोजग्धिः प्रजग्ध्य । नत्यपि ३ ४
 ६९ ॥ घुमास्थेतीत्वं प्रदाय । प्रमायेत्यादि । आभी
 क्षण्येणमुल्च ३ ४ २२ ॥ पौनःपुन्येदोत्येक्त्वात्रिपये
 णमुल्क्त्वाच । नित्यवीप्सयोः ८ १ ४ ॥ आभीक्ष्येवी
 प्सायांचदोत्येपदस्यद्वित्वंस्यात् । आभीक्ष्यन्तिहन्ते
 प्रव्ययसज्ञककृदंतेपुच । पचति पचति स्मारं स्मारं
 मतिगुरुं स्मृत्वास्मृत्वा । पायं २ भोजं २ प्रावं २ ।
 अन्यथैवंकथमित्यंसुसिद्धाप्रयोगश्चेत् ३ ४ २७ ॥ एपु
 कृत्वात्प्रयोगानर्हइत्यर्थः । अन्यथाकारं । एवकारं ।
 कथंकारं इत्थंकारंभुंक्ते इत्थंभुक्तइत्यर्थः । सिद्धेति
 किं शिरोऽन्यथाकृत्वाभुंक्ते । यावतिविंदजीवोः ३ ४
 ३० ॥ यावद्वेदंभुंक्ते यावत्तन्भतेतावदित्यर्थः । यावज्जी
 वमधीते । निमूलसमूलयोःकपः ३ ४ ३४ ॥ कर्मण्यु
 पपदे । कपादिपुयथाविध्यनुप्रयोगः ३ ४ ४६ ॥ य
 स्माणमुलुक्तःसएवानुप्रयोक्तव्यः । निमूलकापंकपति ।
 समूलकापंकपति । निमूलंसमूलंकपतीत्यर्थः । शुक्ल
 णरुक्षेपुपिपः ३ ४ ३५ ॥ एपुकर्मसुपिपेर्णमुल् । शुक्ल
 पेपंपिनष्टि शुक्लंपिनष्टीत्यर्थः । चूर्णपेपं । रुक्षपेपं ।
 समूलाकृतजीवेपुहन्कृज्ग्रहः ३ ४ ३६ ॥ कर्मणीत्येव
 समूलघातहन्ति अकृतकारं करोति । जीवग्राहंगृह्णाति

जीवंतंगृह्णातीत्यर्थः । करणेहनः ३ ४ ३७ ॥ पादघा
 तंहन्ति पादेनहन्तीत्यर्थः स्नेहनेपिषः ३ ४ ३८ ॥ स्निह्य
 तेयेनतस्मिन्करणेपिषेर्णमुल् उदपेषंपिनाष्टि उदकेनपिन
 ष्टीत्यर्थः । हस्तेवर्त्तिग्रहोः ३ ४ ३९ ॥ हस्तार्थेकरणे ।
 हस्तवर्त्तम्बवर्त्तयति । करवर्त्तम् । हस्तेनगुलिकां करोती
 त्यर्थः । हस्तग्राहंगृह्णाति । करग्राहं पाणिग्राहं । स्व
 पुषः ३ ४ ४० ॥ करणइत्येव । स्वइत्यर्थग्रहणं ।
 तेनस्वरूपेपर्यायेविशेषेषुचणमुल् ॥ स्वपोषंपुष्णाति ।
 धनपोषं गोपोषं । समासत्तौ ३ ४ ५० ॥ तृतीयासप्त
 म्योर्णमुल्सन्निकर्षे केशग्राहंयुध्यन्ते हस्तग्राहंयुध्यन्ते ।
 स्वाङ्गेतसप्रत्ययेकृभवोः ३ ४ ६१ ॥ त्काणमुलौस्तः ।
 मुखतःकृत्य मुखतःकृत्वा मुखतः कारं । मुखतःकृत्य मु
 खतोभूत्वा । मुखतोभावम् ॥ ॥ ॥ ॥

॥ इतिकृतप्रक्रिया समाप्ता जाता ॥

प्रातिपदिकार्थलिङ्गपरिमाणवचनमात्रेप्रथमा । २
 ३ ४६ ॥ नियतोपस्थितिकःप्रातिपदिकार्थः । मात्रश
 ब्दस्यप्रत्येकयोगः । प्रातिपदिकार्थमात्रेलिङ्गमात्राद्याधि
 क्येसंख्यामात्रेचप्रथमास्यात् ॥ प्रातिपदिकार्थमात्रे उ
 च्चैः निचैः । कृष्णः श्रीः । ज्ञानं । लिङ्गमात्रे तटः । तटी
 तटं । परिमाणमात्रे द्रोणोत्रीहिः । वचनसंख्या एकः
 द्वौ ॥ बहवः । संबोधनेच २ ३ ४७ ॥ प्रथमा हेराम
 कर्तुरीप्सिततमंकर्म १ ४ ४९ ॥ कर्तुः क्रिययापुमिष्ट
 तमङ्कारकङ्कर्मसंज्ञस्यात् । कर्मणिद्वितीया । २ ३ २ ॥
 अनुक्त हरिंभजति अभिहित्तुकर्मादौप्रथमैव । हरिः

सेव्यते । लक्ष्म्यासेवितोहरिः ॥ शतेनक्रीतःशत्यः । अ
 श्वः । प्राप्तानन्दश्चैत्रः ॥ अभिधानंचप्रायेणतिङ्कृतद्वि
 तसमासैः । क्वचिन्निपातेनाभिधानं ॥ क्रमादमुन्वारदइ
 त्यत्रोधिसः । अकथितंच १ ४ ५१ ॥ अपादानादिवि
 शेषैरवित्रक्षितंकारकं कर्मसंज्ञं स्यात् । दुह्याच्पचूदण्डरु
 धिप्रच्छिचिब्रूशासुजिमंथमुपां ॥ कर्मयुक्स्यादकथितंतं
 थास्यान्तीहृकृप्रहां गांदोग्धिपयः । वलिंयाचतेवसुधां ।
 तण्डुलानोदनंपचति । गर्गान्शतंदण्डयति ॥ ब्रजमत्र
 रुणद्विगां । माडवकंपंथानंपृच्छति वृक्षमवचिनोतिफलां
 नि ॥ माडवकंधर्मब्रूते । शास्तिवा शतंजयतिदेवदत्तं ।
 सुधांक्षीरनिधिंमथ्नाति ॥ देवदत्तं शतंमुष्नाति । ग्राम
 मजान्दं प्रति हरतिर्कर्मतिवहतिवा । अर्थनिबंधेयंसंज्ञा ॥
 वलिंभिक्षतेवसुधां । माणवकंधर्मभापते ॥ अभिधत्तेव
 क्तीत्यादि । अकर्मकधातुभिर्योगेशःकालोभावोगंतव्यो
 ध्वाचकर्मसंज्ञकइतिवाच्यम् कुरुन्स्वपिति । मासमास्ते ।
 गोदोहमास्ते क्रोशमास्ते । गतिबुद्धिप्रत्यवसानार्थशब्द
 कर्माकर्मकाणामणिकर्तासणौ १ ४ ५२ ॥ गत्यादपर्या
 नांशब्दकर्मकाणामकर्मकाणांचाणौयः कर्तासणौकर्मस्या
 त् । शत्रून्गमयत्स्वर्गवेदार्थंस्वानवेदयत् ॥ आशयञ्चा
 मृतंदेवान्ब्रूवेदमध्यापयद्विधिं । आसयत्नलिलेपृष्ट्वो
 यःसमेश्रीहरिर्गतिः । नीवह्योर्न ॥ नाययतिवाहयति
 वाभारंभृत्येन । नियतृकर्तृकस्यवहेरनिषेधः ॥ वाहय
 तिरथंधाहान्सूतः ॥ आदिखाद्योर्न ॥ आदयतिखादय
 त्तिवाअन्तं वटुना । भक्षेरहिंसार्थस्यन ॥ भक्षयत्यन्तं वटु

ना अहिंसार्थस्यकिं । भक्षयतिवलिवर्दान्सस्यं ॥ ज
ल्यतिप्रभृतीनामुपसंख्यानं । जल्पयतिभाषयतिपुत्रंदे
वदत्तः । दृशेत् ॥ दर्शयतिहरिंभक्तान् । शब्दायतेर्न ।
शब्दाययतिदेवदत्तेन । ह्रकोरन्यतरस्याम् १ ४ ५३ ॥
ह्रकोरणौयःकर्त्तासणौवाकर्मस्यात् । हारयतिकारयति
भृत्येनभृत्यंवाकटं अभिवादिदृशोरात्मनेपदेवेतिवाच्यं ।
अभिवादयतेदर्शयतेदेवंभक्तेनभक्तंवा । अधिशीङ्स्था
सांकर्म १ ४ ४६ ॥ अधिपूर्वाणामेषामाधारःकर्मस्या
त् । अधिशेते अधितिष्ठति अध्यास्तेवावैकुण्ठंहरिः
अभिनिविशश्च १ ४ ४७ ॥ अभिनीत्येतत्संघातपूर्व
स्यविशतेराधारःकर्मस्यात् । अभिनिविशतेसन्मार्गं ॥
क्वचिन्न पापेऽभिनिवेशः । उपान्वध्याङ्वसः १ ४ ४८
उपादिपूर्वस्यवसतेराधारःकर्मस्यात् उपवसति अनुवस
ति अनुवसति अधिवसति आवसतिवावैकुण्ठंहरिः ।
अभुक्त्यर्थस्यतुन वनेउपवसति । उभसर्वतसोःकार्याधि
गुपर्यादिषुत्रिषु ॥ द्वितीयाग्नेडितान्तेषुततोन्वत्रापिदृ
श्यते । उभयतःकृष्णंगोपाः ॥ सर्वतःकृष्णं । धिकृष्णा
भक्तं उपर्युपरिलोकंहरिः । अध्यधिलोकम् ॥ अधोऽधो
लोकं अभितः परितः समयानिकषाहाहर्त्तप्रतियोगेपि ।
अभितःकृष्णं ॥ परितःकृष्णं ग्रामंसमया निकषा हाकृ
ष्णाभक्तम् ऋतेकृष्णं ॥ वुभुक्षितंनप्रतिभातिक्रिञ्चित् ।
अंतरांतरेणयुक्ते २ ३ ४ ॥ द्वितीया अंतरात्वांमांवाहरिः
अंतरेणहरिंनसुखं । कर्मप्रवचनीयाः १ ४ ८३ ॥ इत्य
धिकृत्य । अनुर्लक्षणे १ ४ ८४ ॥ लक्षणेदोत्येअनुः

कर्मप्रवचनीयसंज्ञः स्यात् ॥ गत्युपसर्गसंज्ञापवादः । कर्मप्रवचनीययुक्ते द्वितीया २ ३ ८ ॥ जपमनुप्रावर्षत् हेतुभूतजपोपलक्षितवर्षणमित्यर्थः । तृतीयार्थे । १ ४ ८५ ॥ अनुरुक्तसंज्ञः । नदीमन्वत्रसितासेना ॥ नद्या सहसंवद्भेत्यर्थः । हीने ॥ १ ४ ८६ ॥ अनुरुक्तसंज्ञः । अनुहरिंसुराः । हरेर्हीनाइत्यर्थः । उपोधिकेच १ ४ ८७ ॥ अधिकेहीनेच उपेत्ययं प्राग्वत् । अधिकेसप्तमीव क्ष्यते हीने उपहरिंसुराः । लक्षणेत्थंभूताख्यानभागवीप्सासुप्रतिपर्यनवः १ ४ ९० ॥ उक्तसंज्ञास्युः । लक्षणे वृक्षंप्रतिपर्यनुवाविद्योततेविद्युत् । इत्थंभूताख्याने ॥ भक्तोविष्णुंप्रतिपर्यनुवा । भागे ॥ लक्ष्मीर्हरिंप्रतिपर्यनुवा । हरेर्भागइत्यर्थः ॥ विष्णायां वृक्षंवृक्षंप्रतिपर्यनुवासिञ्चति एपुकिं ॥ परिपिञ्चति । अभिरभागे १ ४ ९१ ॥ भागवर्जेलक्षणादावभिरुक्तसंज्ञः स्यात् । हरिमभिवर्त्तते भक्तोहरिमभि देवदेवमभिसिञ्चति ॥ अभागेकिं । यदत्रसमाभिष्यात्तद्दीयताम् । सुःपूजायाम् १ ४ ९४ ॥ सुसिक्तं । सुस्तुतं अनुपसर्गत्वान्तपः पूजायांकिं ॥ सुषिक्तङ्कितवात्र । क्षेपोयं । अतिरतिक्रमणेच १ ४ ९५ ॥ चात्पूजायामतिरुक्तसंज्ञः । अतिदेवान्कृष्णः । कालाध्वनोरत्यंतसंयोगे २ ३ ५ ॥ इहद्वितीयास्यात् ॥ मासङ्कल्याणी । मासमधीते मासंगुडधानाः ॥ क्रोशंकुटिलानदी । क्रोशमधीते ॥ क्रोशाङ्गिरिः अत्यंतसंयोगेकिं । मासस्यद्विरधीते । क्रोशस्यैकदेशेपर्वतः स्वतंत्रःकर्त्तितकर्तृसंज्ञा । साधकतमङ्करणम् १ ४

क्रियासिद्धौ प्रकृष्टोपकारकङ्कुरणसंज्ञस्यात् । कर्तृकरणयो
 स्तृतीया २ ३ १८ ॥ अनभिहिते कर्तारिकरणे च तृती
 या स्यात् रामेण वाणेन हतो वाली । प्रकृत्यादिभ्य उपसं
 ख्यानम् ॥ प्रकृत्याचारुः । प्रायेण याज्ञिकः ॥ गोत्रेण गा
 र्ग्यः । समेनैति । विषमेणैति ॥ द्विट्रोणेन धान्यं क्रीणा
 ति । षड्चकेन पशून् गृह्णाति ॥ सुखेन दुःखेन यातीत्या
 दि । दिवःकर्मच १ ३ ४३ ॥ दिवःसाधकतमं कर्मसं
 ज्ञस्याच्चात्करणसंज्ञं च । अक्षैरक्षान्वादीव्यति । सहयु
 क्तप्रधाने २ ३ २९ ॥ सहार्थेन युक्तेऽप्रधाने तृतीया ।
 पुत्रेण सहागतः पिता ॥ एवसाकं सार्द्धं संयोगेषु । वि
 नापितद्योगं तृतीया ॥ वृद्धो यूनेति निर्देशात् । येनाङ्ग
 विकारः २ ३ २० ॥ येनाङ्गेन विकृतेनाङ्गिनो विकारो ल
 क्ष्यते ततस्तृतीया । अक्षणाकाणः ॥ अक्षिसम्बन्धिकाण
 त्वविशिष्टइत्यर्थः । अपवर्गे तृतीया २ ३ ६ ॥ अपवर्गः
 फलप्राप्तिः । तस्यान्वोत्यायां कालाध्वनोरत्यंतसंयोगे
 तृतीया स्यात् अन्हाक्रोशेन वानुवाकोऽधीतः ॥ अपवर्गे
 किं । मासमधीतो नायातः ॥ हेतौ २ ३ २३ ॥ तृती
 या दशडेन घटः । इत्थं भूतलक्षणे २ ३ २० ॥ तृतीया ।
 जटाभिस्तापसः । जटाज्ञानज्ञाप्यतापसत्वविशिष्टइत्य
 र्थः ॥ संज्ञोन्यतरस्यां कर्मणि २ ३ २२ ॥ संपूर्वस्य जा
 नातेः कर्मणि तृतीया । पित्रापितरं वा संजानीते । कर्मणा
 यमभिप्रैतिसंप्रदानम् १ ४ ३२ ॥ दानस्य कर्मणा य
 मभिप्रैतिसंप्रदानसंज्ञः । चतुर्थीसंप्रदाने २ ३ १३ ॥
 अनुक्ते । विप्राय गान्ददाति ॥ क्रियया यमभिप्रैतिसोपि

संप्रदानम् । पत्येशेते ॥ परिक्रयणेसंप्रदानमन्यतरस्यां ।
 १ ४ ४४ ॥ नियतकालंभृत्यास्वीकरणंपरिक्रयणन्त
 स्मिंसाधकतमंकारकंसंप्रदानंवा । शतेनशतायवापरिक्री
 तः । तादर्थ्यंचतुर्थीवाच्या मुक्तयेहरिभजति । उत्पाते
 नज्ञापितेच ॥ वातायकपिलाविद्युत् । नमःस्वस्तिस्वा
 हास्वधाऽलंबपट्टयोगाच्च २ ३ १६ ॥ एभिर्योगेचतुर्थी
 स्यात् । हरयेनमः प्रजाभ्यःस्वस्ति ॥ अग्नयेस्वाहा पि
 तृभ्यःस्वधा । अलमितिपर्याप्त्यर्थग्रहणं ॥ तेनदैत्येभ्यो
 हरिरलंप्रभुःसमर्थःशक्तइत्यादि । ध्रुवमपायेपादानं १
 ४ २४ ॥ अपायोविश्लेषस्तस्मिन्साध्येध्रुवभवधिभूतम
 पादानं । अपादानेपञ्चमी २ ३ २८ ॥ ग्रामादाया
 ति धावतोश्चात्पततिइत्यादि । जनिकर्तुःप्रकृतिः १ ४
 ३० ॥ जायमानस्यहेतुरपादानंस्यात् । ब्रह्मणःप्रजाः
 प्रजायन्ते ॥ लपव्लोपेकर्मण्यधिकरणेच ॥ प्रासादात्प्रे
 क्षते । आसनात्प्रेक्षते ॥ प्रासादमारुह्य आसनेउपवि
 श्य प्रेक्षतइत्यर्थः । विभाषागुणेस्त्रियां २ ३ २५ ॥
 गुणेहेतावस्त्रीलिङ्गेपंचमीयास्यात् ॥ जाड्राज्जाडेऽन
 वावद्दुः । गुणेकिं ॥ धनेनकुलं अस्त्रियांकिं । बुद्ध्यामु
 क्तः ॥ विभाषेतियोगविभागादगुणेस्त्रियांचक्वचित् । धू
 मादग्निमान् ॥ नास्तिघटोनुपलब्धेः । पृथग्विनानाना
 भिस्तृतीयान्यतरस्यां २ ३ २३ ॥ एभिर्योगेत्तृतीयास्या
 त्पंचमीद्वितीयेच । पृथग्रामेणरामाद्रामंवा ॥ एवंविना
 नाना । अन्यारादितरर्त्तदिकृशब्दांचूत्तरपदाजाहियुक्ते
 ३ ३ २९ ॥ अन्यइत्यर्थग्रहणं । इतरग्रहणंप्रपंचार्थं ॥

अन्योभिन्नइतरोवाकृष्णात् । आरात्त्रनात् । ऋतेकृ
 ष्णात् पूर्वाग्रामात् दिशिदृष्टःशब्दोदिकशब्दः । तेनसं
 प्रतिदेशकालवृत्तिनायोगेपिभवति ॥ चैत्रात्पूर्वःफा
 ल्गुनः । प्राक्प्रत्यग्वाग्रामात् ॥ आच्दक्षिणाग्रामात् ।
 आहिदक्षिणाहिग्रामात् । अपपरीवर्जने १ ४ ८८ ॥
 एतौवर्जनार्थैकर्मप्रवचनीयसञ्ज्ञौस्तः । आङ्मर्यादावच
 ने १ ४ ८९ ॥ आङ्मर्यादायामुक्तसंज्ञः । वचनग्रहणादभि
 विधावपि । पंचम्यपाङ्परिभिः २ ३ १० ॥ एतैःक
 र्मप्रवचनीयैर्योगेपंचमी । अपहरेःपरिहरेःसंसारः । प
 र्यत्रवर्जने ॥ साहचर्यात् । लक्षणादौतु हरिंपरि आमु
 क्तेःसंसारः ॥ आसकलाद्ब्रह्म । प्रतिःप्रतिनिधिप्रतिदा
 नयोः १ ४ ९२ ॥ एतयोरर्थयोः प्रतिरुक्तसंज्ञःस्यात् ।
 प्रतिनिधिप्रतिदानेचयस्मात् २ ३ २५ ॥ अत्रकर्मप्र
 वचनीययोगेपंचमी ॥ प्रद्युम्नःकृष्णात्प्रति । तिलेभ्यः
 प्रतियच्छ्रुतिमाषान् । षष्ठीशेषे २ ३ ५० ॥ कारकप्रा
 तिपदिकार्थव्यतिरिक्तःस्वस्वामिभावादिःशेषस्तत्रषष्ठी।
 राजःपूरुषः ॥ कर्मादिनामपिसंबंधमात्रविवक्षयांषष्ठेप्रव
 सतांगतं । सर्पिषोजानीते । मातुःस्मरति ॥ एधोदक
 स्योपस्कुरुते । भजेशंभोश्चरणयोः ॥ फलानांतृप्तः । क
 र्तृकर्मणोःकृति २ ३ ६५ ॥ कृद्योगेकर्त्तरिकर्मणिचषष्ठी
 कृष्णस्यकृतिः । जगतःकर्त्ताकृष्णः ॥ गुणकर्मणिवेष्यते ।
 नेताश्वस्यस्रुघ्नंस्रुघ्नस्यवा । कृतिकिं ॥ तद्धितेमाभूत् ।
 कृतपूर्वाकटम् । उभयप्राप्तौकर्मणि २ ३ ६६ ॥ उभ
 योःप्राप्तिर्यास्मिन्कृतितत्रकर्मण्येवषष्ठी । आश्रयैर्गवा

न्दीहोऽगोपेन । कृत्यानां कर्त्तरि वा २ ३ ७१ ॥ पृष्ठी ।
 मयाममवासे व्योहरिः । क्तस्य च वर्त्तमाने २ ३ ६७ ॥
 वर्त्तमानार्थस्य क्तस्य योगे पृष्ठी । नलोकेति वक्ष्यमाणनि
 पेधस्यापवादः ॥ राज्ञां मतः बुद्धः पूजितो वा । अधिकरण
 वाचिनश्च २ ३ ६८ ॥ क्तस्य योगे पृष्ठी । इदमेपांशयि
 तम् ॥ नलोकाव्ययनिष्ठा खलर्थतृणाम् २ ३ ६९ ॥
 एपांयोगे पृष्ठीन । लादेशाः । कुर्वन् कुर्वाणः सृष्टिंहरिः
 उहरीदिदृक्षुः ॥ अलंकरिष्णुर्वा । उक्त दैत्यान् घातुको
 हरिः । कमेरनिपेधः ॥ लक्ष्म्याः कामुकः ॥ अत्रययम् ॥
 जगत्सृष्ट्या निष्ठा दैत्यान् हतवान् । विष्णुना हता दैत्याः
 खलर्थः । इपत्करः प्रपञ्चो हरिणा । तृन्निति प्रत्याहा
 रः । शतृशानचावितितृशब्दादारभ्य तृनीनकारात् । शा
 नच् ॥ सोमंपद्यमानः । चानश् ॥ आत्मानं मण्डयमानः
 शतृ । वेदमधीयन् ॥ तृन् । कर्त्ता लोकान् । द्विपः शतुर्वा
 मुरस्य मुरं वा द्विपन् । सर्वायंकारकपष्ट्याः प्रतिपेधः ॥
 शेषे पृष्ठी तु स्यादेव । ब्राह्मणस्य कुर्वन् ॥ नरकस्य जिष्णुः ।
 अकेनोर्भविष्यदाधमर्णयोः २ ३ ७० ॥ भविष्यत्यक्त
 स्य भविष्यदाधमर्णार्थेन योगे पृष्ठीन । सतः पालको
 वतरति ॥ ब्रजंगामी । शतंदायी ॥ निमित्तपर्यायप्रयो
 गे सर्वासां विभक्तीनां प्रायदर्शनम् ॥ किन्निमित्तं वसति ।
 केन निमित्तेन ॥ कस्मै निमित्तायेत्यादि ॥ एवं किं कारणं
 को हेतुः । किं प्रयोजनमित्यादि ॥ प्रायग्रहणादसर्वना
 म्नः प्रिथमाद्वितीयेन स्तः ज्ञानेन निमित्तेन हरिः सेव्यः । ज्ञा
 नायनमित्तायेत्यादि । पष्ट्यात्सर्थप्रत्ययेन २ ३ ३०

ग्रामस्यदक्षिणतः । पुरः । पुरस्तात् ऊपरिउपरिष्ठात् ॥
 एनपाद्वितीया २ ३ ३१ ॥ एनपेतियोगविभागात्यष्ट
 पि । दक्षिणेनग्रामं । ग्रामस्यवा एवमुत्तरेण । दूरान्ति
 कार्थैःषष्ट्यन्यतरस्यां । २ ३ ३४ ॥ एतैर्योगेषष्टीपंच
 मीच दूरनिकटंवाग्रामस्यग्रामाद्वा । दिवस्तदर्थस्य २
 ३ ५८ ॥ द्युतार्थस्यक्रयविक्रयरूपव्यवहारार्थस्यचदिवः
 कर्मणिषष्टी । शतस्यदीव्यति । तदर्थस्यकिं ॥ ब्राह्म
 णंदीव्यति । स्तौतीत्यर्थः । विभाषोपसर्ग २ ३ ५९
 शतस्यशतंवाप्रदीव्यति । आधारीऽधिकरणं १ ४ ४५
 कर्त्तृकर्मद्वारातन्निष्ठक्रियायाञ्चाधारःकारकमधिकरणसं
 संज्ञंस्यात् । सप्तम्यधिकरणेच २ ३ ३६ ॥ चादूरान्ति
 कार्थैभ्यः । औपश्लेषिकोवैषयिकीऽभिव्यापकश्चेत्याधार
 स्त्रिधा । कटेआस्ते स्थाल्यांपचति ॥ मोक्षेइकास्ति सर्वं
 स्मिन्नात्मास्ति । वनस्यदूरे ॥ अंतिकेवा । तस्येन्विष
 यस्यकर्मण्युपसंख्यानम् ॥ अतीतिव्याकरणे । साधु
 साधुप्रयोगेच ॥ साधुःकृष्णोमातरि । असाधुर्मातुले ॥
 निमित्तात्कर्मयोगे ॥ चर्मणिद्वीपिनंहन्तिदन्तयार्हन्तिकुं
 जरं कशेषुचमरींहन्तिसीम्निपुष्कलकोहतः ॥ यस्यचभा
 वेनभावलक्षणम् । २ ३ ३७ ॥ यस्यक्रिययाक्रियांतरल
 द्यतेततःसप्तमी ॥ गोषुदुह्यमानासुगतः । षष्टीचानादरे
 २ ३ ३८ ॥ अनादराधिक्येभावलक्षणेषष्टीसप्तम्यौस्तः ।
 रुदतिरुदतोवाप्राव्राजीत् ॥ रुदन्तंपुत्रादिकमनादृत्यस
 न्यस्तवानित्यर्थः । स्वामीश्वराधिपतिदायादसाक्षिप्रति
 भूपसूतैश्च २ ३ ४० ॥ एभिर्योगेषष्टीसप्तम्यौस्तः । ग

वांगोपुत्रास्वामी । आयुक्तकुशलाभ्यां चासेवायां २ ३
 ३० ॥ आभ्यांयोगेपष्टीसप्तम्यौस्तः । आयुक्तोव्यापारः
 आयुक्तःकुशलोवाहरिपूजनेहरिपूजनस्यवा । आसेवा
 यांकिं ॥ आयुक्तो गौःशकटे ॥ इपद्युक्तइत्यर्थः । यतश्च
 निर्द्वारणं २ ३ ४१ ॥ जातिगुणक्रियासंज्ञाभिःसमुदा
 यादेकदेशस्यपृथक्करणंवतस्ततःपष्टीसप्तम्यौस्तः । नृणां
 नृपुत्राव्राह्मणःश्रेष्ठः । गवांगोपुत्राकृष्णागौर्वहुक्षीरा ॥
 गच्छतांगच्छत्सुवाधावन्शीघ्रः क्वात्राणांक्वात्रेपुत्रामैत्रः
 पटुः । पञ्चमीविभक्तौ २ ३ ४२ ॥ विभागेविभक्तं
 निर्द्धार्यमाणस्ययत्रभेदएवतत्रपंचमी । माथुराःपाटलि
 पुत्रेभ्यश्चाढ्यतराः । साधुनिपुणाभ्यामर्चायांसप्तम्यप्रतेः
 २ ३ ४३ ॥ मातरिसाधुर्निपुणोवा । अर्चायांकिं ॥
 निपुणोराज्ञोभृत्यः । इहतत्वकथनेतात्पर्यम् ॥ अत्रत्या
 दिभिरितिवक्तव्यम् । साधुर्निपुणोवामातरम्प्रतिपर्यनु
 वा अधिरोश्वरे १ ४ ८७ ॥ स्वस्वामिसम्बन्धेधिः
 कर्मप्रवचनीयः । यस्मादाधिकंयस्यचेश्वरत्रचनन्तत्रसप्त
 मी २ ३ ९ अत्रकर्मप्रवचनीययुक्तेसप्तमी । उपपराद्धे
 हरेर्गुणाः । परार्द्धादधिकाइत्यर्थः ऐस्वर्यतुस्वस्वामि
 भ्यांपर्यायेणसप्तमी अधिभुविरामः अधिरामेभूः इति
 विभक्त्यर्थाः इतिकारकं ॥ समासःपञ्चधा तत्रसमसनं
 समासः सचविशेषसञ्ज्ञाविनिर्मुक्तःकेवलसमासःप्रथमः
 प्रायेणपूर्वपदार्थप्रधानोऽव्ययीभावोद्वितीयः । प्रायेणोत्त
 रपदार्थप्रधानस्तत्पुरुषस्तृतीयः तत्पुरुषभेदः कर्मधार
 यःकर्मधारयभेदोद्विगुः प्रायेणान्यदार्थप्रधानोबहुव्रीहिश्च

तुर्यः प्रायेणोभयपदार्थप्रधानोद्वन्द्वःपञ्चमः ॥ समर्थः
 पदविधिः २ १ १ ॥ पदसंबन्धीयोविधिः ससमर्था
 श्रितोबोध्यः प्राक्काडारात् समासः २ १ ३ ॥ कडाराः
 कर्मधारयइत्यतः प्राक्समासइत्यधिक्रियते सहसुपा २
 १ ४ ॥ सुप्सुपासहवासमस्यते समासत्वात्प्रातिपदि
 कत्वेसुपोलुक् । परार्थाभिधानंवृत्तिः कृत्तद्धितसमासैक
 शेषसनाद्यन्ताधातुरूपाः पंचवृत्तयः वृत्त्यर्थावबोधकंवा
 क्यंविग्रहः सचलौकिकोऽलौकिकश्चद्विधा ॥ तत्रपूर्वभूत
 इतिलौकिकः । पूर्वअभूतसुइत्यलौकिकःभूतपूर्वः भूत
 पूर्वचरडितिनिर्देशात्पूर्वनिपातः । इवेनवासमासोविभ
 क्त्यलोपश्च वागर्थौइव वागर्थाविव ॥ इतिकेवलसमासः
 अव्ययीभावः अधिकारीयं प्राक्तत्पुरुषात् । अव्ययंवि
 भक्तिसमीपसमृद्धिव्युद्गृथार्थाभावात्ययासम्प्रतिशब्दप्रादु
 र्भावपश्चादथानुपूर्व्ययोगपद्यसादृश्यसंपत्तिसाकल्पान्त
 वचनेषु २ १ ६ ॥ विभक्त्यर्थादिषुवर्तमानमव्ययंसुव
 न्तेननित्यंसमस्यते । प्रायेणविग्रहोनित्यसमासः । प्रा
 येणास्वपदविग्रहोवा विभक्तौ हरिडि अधिइतिस्थिते ।
 प्रथमानिर्दिष्टंसमासउपसर्जनम् १ २ ४३ ॥ समासशास्त्रे
 प्रथमानिर्दिष्टमुपसर्जनंस्यात् । उपसर्जनंपूर्वम् २ २
 ३० ॥ समासउपसर्जनंप्राक्प्रयोज्यम् । इत्यधेःप्राक्प्र
 योगः ॥ सुपोलुक् । एकदेशविकृतस्यानन्यत्वात्प्रातिप
 दिकसंज्ञायांस्वाद्युत्पत्तिः ॥ अव्ययीभावश्चेत्प्रव्ययत्वा
 त्सुपोलुक् ॥ अधिहरि । अव्ययीभावश्च १ ४ १८ ॥
 नपुंसकंस्यात् । गाःपातीतिगोपाः ॥ तस्मिन्नित्यधिगो

पम् । नाव्ययीभावादतीत्वपञ्चम्याः २ १ ७३ ॥ अदन्ता
 दव्ययीभावात्सुपोनलुक्त्स्यपञ्चमींविनाअमादेशः ॥
 कृष्णस्यसमीपंपउपकृष्णम् । तृतीयासप्तम्योर्वहुलम् २ १
 ८१ ॥ अदन्तादव्ययीभावात्तृतीयासप्तम्योर्वहुलमम्भा
 वः । उपकृष्णेनउपकृष्णं ॥ बहुलग्रहणात्समुद्रमुन्म
 त्तगङ्गमित्यादौनित्यमम्भावः ॥ मद्राणांसमृद्धिःसुमद्रम्
 यवनानांव्यृद्धिर्दुयवनम् । मक्षिकाणामभावोनिर्मक्षिकं
 हिमस्यात्ययोऽतिहिमं । निद्रासंप्रतिनयुज्यतेऽतिनिद्र
 म् ॥ हरिशब्दस्यप्रकाशइतिहरि । विघ्नोःपश्चादनुवि
 ष्णु ॥ योग्यताव्रीप्सापदार्थानतिवृत्तिसादृश्यानियथा
 र्थाः ॥ रूपस्ययोग्यमनुरूपम् ॥ अर्थमर्थंप्रतिप्रत्यर्थम् ॥
 शक्तिमनेतिक्रम्ययथाशक्ति ॥ अव्ययीभावेचाकाले ६
 ३ ८५ ॥ सहस्यसःस्यादव्ययीभावेनतुकाले । हरेःसादृश्यं
 सहरि । कालेतुसहपूर्वाह्लम् ॥ जेष्ठस्थानुपूर्व्येणेत्यनुजे
 ष्ठम् । चक्रेणयुगपत्सचक्रम् ॥ सदृशःसख्याससखि ।
 क्षत्राणांसंपत्तिःसक्षत्रं । तृणमप्यपरित्यज्यसतृणम् ॥
 अग्निग्रन्थपर्यन्तमधीतिसाग्नि यथासादृश्ये २ १ ७ ॥
 असादृश्येएवयथाशब्दःसमस्यते तेनेहन । यथाहरिस्त
 थाहरः ॥ यावदवधारणे २ १ ८ ॥ यावन्तःश्लोकास्ता
 वन्तोऽच्युतप्रणामाडतियावच्छोकम् । सुप्यतिनामात्रा
 र्थे १ १ ९ ॥ शाकस्यलेशःशाकप्रति । विभाषा २ १ ११ ॥
 अधिकारोयम् । अपपरिवहिरंचत्रःपञ्चम्याः २ १ १२ ॥
 अपविष्णुसंसारः । अपविघ्नोः ॥ परिविष्णु । परिवि
 ष्नोः ॥ बहिर्वनं । बहिर्वनात् । प्राग्वनम् । प्राग्वनात् ॥

तिष्ठद्गुप्रभृतीनिच २ १ १७ ॥ एतानिनिपात्यन्ते ।
 तिष्ठन्तिगावोयस्मिन्कालेसतिष्ठद्गुदोहनकालः ॥ पारं
 मध्येषष्टावा २ १ १८ ॥ पारमध्यशब्दौषष्टन्तेनसह
 वासमस्यते । एदन्तत्वंचानयोर्निपात्यते ॥ पारंगङ्गं ।
 गङ्गापारं । मध्येगङ्गं ॥ गङ्गामध्यम् । महाविकल्पेन
 वाक्यमपि । संख्यावंशयेन २ १ १९ ॥ वंशोद्विधा ।
 विद्ययाजन्मनाच ॥ तत्रभवोवंशयः । तद्वाचिनासहसं
 ख्यासमस्यते ॥ द्वौमुनिवंशयौद्विमुनि । व्याकरणस्यत्रि
 मुनि ॥ विद्यातद्वृतामभेदविवक्षायान्तुत्रिमुनिव्याकरण
 म् । एकविंशतिभारद्वाजम् । नदीभिश्च २ १ २० ॥
 नदीभिःसंख्यावासमस्यते । समहारेचायमिष्यते पञ्च
 गङ्गं द्वियमुनम् ॥ अन्यपदार्थैचसंज्ञायाम् २ १ २१ ॥
 अन्यपदार्थैसुव्रतंनदीभिः सहनित्यंसमस्यतेसंज्ञायां वि
 भाषाधिकारेपिवाक्येनसंज्ञानवगमादिहनित्यसमासः ।
 उन्मन्तगङ्गनामदेशः । लोहितगङ्गं ॥ तद्विधाः ४ १
 ७६ ॥ आपञ्चमसमाप्तेरधिकारोयम् । अव्ययीभावेशर
 त्प्रभृतिभ्यः ५ ४ १०७ ॥ शरदादिभ्यष्टच्स्यात्समासान्तो
 ऽव्ययीभावे । शरदःसमीपमुपशरदम् ॥ प्रतिविपाशम्
 शरद् । विपाश् अनस् मनस् उपानह् ॥ दिव् हिमवत्
 अनडुह् ॥ दिश् दृश् विश् चेतस् चतुर् त्यद् तद् यत्
 कियत् जरायाजरस्च उपजरसम् अनश्च ५ ४ १०८ ॥
 अनन्तादव्ययीभावादृच्स्यात् नस्तद्धिते ६ ४ १४४ ॥
 नान्तस्यभस्यटोर्लोपस्तद्धिते ॥ उपराजम् अध्यात्मम्
 नपुंसकादन्यतरस्याम् ४ ५ १०९ ॥ अन्तंतयत्क्रीवंत

दन्तादव्ययीभावादृच्चास्यात् उपचर्मम् उपचर्म भ्रवः
 ५ ४ ११२ ॥ भ्रयन्तादव्ययीभावादृच्चास्यात् ॥ उप
 समित् उपसमिधम् ॥ नदीपौर्णमास्याग्रहायणीभ्यः ५
 ४ ११० ॥ वाटच्चास्यात् ॥ उपनदम् ॥ यस्येतिचेति
 इलोपः ॥ उपनदीत्यादि ॥ गिरेश्चसेनकस्य ५ ४
 ११३ ॥ टच्चास्यात् ॥ उपगिरम् ॥ उपगिरि ॥ प्रति
 परसमेतुभ्याक्ष्णः ॥ टच्चास्यात् ॥ अक्ष्णोभिमुखम् प्र
 त्यक्षम् । अक्ष्णः परम्परोक्षम् ॥ अतएवसमासः ॥ प
 रोक्षेलिडितिनिपातनात्परस्यौकारः । इत्यादि ॥ इत्य
 व्ययीभावः ॥ तत्पुरुषः २ १ २२ ॥ अधिकारोयम्प्रा
 ग्वहुग्रीहेः । द्विगुश्रं २ १ २३ ॥ तत्पुरुषसंज्ञः ॥ द्वि
 तीयांश्रितांतीतपतितगतात्पस्तप्राप्तापन्तैः २ १ २४
 द्वितीयान्तंश्रितादिप्रकृतिकैः सुवन्तैःसहवासमस्यते ॥
 कृष्णांश्रितःकृष्णश्रितः । इत्यादि ॥ तृतीयात्तत्कृतार्थे
 नगुणवचनेन २ १ ३० ॥ तृतीयान्तंतृतीयान्तार्थकृत
 गुणवचनेनार्थेनचसहप्राग्वत् ॥ शंकुलयाखंडः । शकु
 लाखंडः ॥ धान्येनार्थोधान्यार्थः ॥ तत्कृतेतिकिं ॥ अ
 द्वाकाणः ॥ पूर्वसदृशसमोनार्थकलहनिपुणमिश्रश्लक्ष्णैः
 २ १ ३१ ॥ तृतीयांतमेतैःप्राग्वत् ॥ मासपूर्वः ॥ मातृ
 सदृशः ॥ पितृसमः ॥ जनार्थः ॥ मापोनंकार्योपणम् ।
 मापविकलम् ॥ वाक्कुलहः ॥ आचारनिपुणः ॥ गुडमि
 श्रः ॥ आचारश्लक्ष्णः ॥ अत्रैरस्योपसंख्यानम् ॥ मासावरः
 श्रन्तेनेव्यंजनम् २ १ ३४ ॥ संस्कारकद्रव्यवाचकनूत
 तीयान्तमन्तेनसहप्राग्वत् ॥ दध्नाउपसिक्तम्श्रोदनन्द

ध्योदनं । भक्ष्येणमिश्रीकरणम् २ १ ३५ ॥ गुडेनमि
 श्राधानागुडधानाः । कर्तृकरणेकृताबहुलम् २ १ ३२ ॥
 कर्त्तरिकरणेचतृतीयाकृदन्तेनबहुलंप्राग्वत् । हरिणात्रा
 तोहरित्रातः नखभिन्नः ॥ कृद्गुहणेगतिकारकपूर्वस्यापि
 ग्रहणम् नखनिभिन्नः । चतुर्थीतदर्थार्थवलिहितसुखर
 क्षितैः २ १ ३६ ॥ चतुर्थ्यंतार्थाययत्तद्वाचिनार्थादिभिश्चतु
 र्थ्यंतंप्राग्वत् । यूपायदारूपदारु ॥ तदर्थेनप्रकृतिविकार
 भावएवेष्टिः ॥ तेनेहन रंधनायस्थाली अश्वघासादयस्तु
 षष्ठीतत्पुरुषाः । अर्थेननित्यसमासोविशेष्यलिङ्गताचेति
 वक्तव्यं द्विजायायद्विजार्थः सूषः द्विजार्थायवागूः द्विजार्थ
 पयः । भूतवलिः ॥ गोहितं । गोसुखं ॥ गोरक्षितं पञ्च
 मीभयेन २ १ ३७ ॥ चोराद्वयं । चोरभयं ॥ स्तोकां
 तिकदूरार्थकृक्काणिकेन २ १ ३९ ॥ पंचम्याःस्तोका
 दिभ्यः ६ ३ २ ॥ अलुगुत्तरपदे । स्तोकान्मुक्तः ॥ अ
 ल्पान्मुक्तः । अंतिकादागतः ॥ अभ्याशादागतः । दूरा
 दागतः ॥ विप्रकृष्टादागतः । कृक्कादागतः ॥ षष्ठी २
 २ ८ ॥ सुवन्तेनप्राग्वत् । राज्ञःपुरुषः ॥ राजपुरुषः ।
 याजकादिभिश्च २ २ ९ ॥ षष्ठं तंसमस्यते । वक्ष्यमा
 णस्यापवादः । ब्राह्मणयाजकः ॥ देवपूजकः । याज
 कपूजकपरिचारकपरिवेषकस्नातकाध्यापकोत्सादकोद्व
 र्तकहोतृपोतृभर्त्तरथगणकपत्तिगणकानि ॥ गुणात्तरेणत
 रलोपश्च ॥ तरवंतंयद्गुणवाचितेनसमासः । सर्वेषांश्चे
 ततरःसर्वश्चेतः ॥ सर्वेषांमहत्तरःसर्वमहान् । ननिर्द्वार
 णेन २ २ १० ॥ षष्ठीनसमस्यते । नृणांद्विजःश्रेष्ठः ॥

पूरणगुणसुहितार्थसद्व्यवयवसमानाधिकरणेन २ २
 ११ ॥ पूरणाद्यर्थैःसदादिभिश्चपष्टीनसमस्यते । सतांपष्टः
 काकस्यकाण्यर्थम् । सुहितार्थास्तृप्तर्याः ॥ फलानांसु
 हितः । सत् ॥ द्विजस्यकुर्वन्कुर्वाणोवा । ब्राह्मस्यकृत्वा
 पूर्वोत्तरसाहचर्यात्कृदव्ययमेवगृह्यते ॥ तेनतदुपरीत्या
 दिसिद्धं । ब्राह्मणस्यकर्त्तव्यं ॥ तक्षकस्यसर्पस्य । केन
 चपूजायां २ २ १२ ॥ मतिवृद्धिसूत्रेणविहितोयःकस्त
 दन्तेनपष्टीनसमस्यते राज्ञामतोबुद्धःपूजितोवा । अधि
 करणवाचिनाच २ २ १३ ॥ केनपष्टीनसमस्यते । इ
 दमेपामासितंगतंभुक्तंवा । कर्मणिच २ २ १४ ॥ उभ
 यप्राप्तौकर्मणीतियापष्टीसानमस्यते । आश्रयोर्गवांदो
 हीगोपेन ॥ तृजकाभ्यांकर्त्तरि २ २ १५ ॥ कर्त्तर्यतृज
 काभ्यांपष्टानसमासः । अर्पास्तृष्टा ॥ वज्रस्यभर्ता । ओ
 दनस्यपाचकः ॥ कर्त्तरिच २ २ १६ ॥ कर्त्तरिपष्टाअ
 केननसमासः । भवतःशायिका ॥ पूर्वापरधरोत्तरमेक
 देशिनैकाधिकरणे २ २ १७ ॥ अवयविनासहपूर्वादयः
 समस्यतेएकत्वसंख्याविशिष्टश्चेदवयवी । पष्टीसमासाप
 वादः पूर्वकायस्यपूर्वकायः । अपरकायः एकदेशिनाकिं
 पूर्वनाभेःकायस्य एकाधिकरणेकिं ॥ पूर्वशब्दात्राणां ।
 अर्द्धनपुंसकं २ २ २ ॥ समांशवाच्यर्द्धशब्दोनित्यंक्लीवे
 सप्राग्वत् । अर्द्धपिप्पल्याअर्द्धपिप्पली ॥ एकविभक्ता
 वंपष्टंरतवचनमित्युपसर्जनसंज्ञाभावाद्भ्रस्वोन । क्लीवे
 किं ॥ ग्रामार्द्धः । द्वयैक्यएव अर्द्धपिप्पलीनां ॥ द्विती
 तृतीयचतुर्थतुर्थाण्यन्यतरस्याम् २ २ ३ ॥ एतान्येकदे

शिनासहप्राग्वद्वा । द्वितीयंभिक्षायाः ॥ द्वितीयभिक्षा
 एकदेशिनाकिं । द्वितीयंभिक्षायाभिक्षुकस्य ॥ अन्यतर
 स्यांग्रहणसामर्थ्यात्पूरणगुणेतिनिषेधंवाधित्वापक्षेपष्टी
 समासः । भिक्षाद्वितीयं ॥ प्राप्तापन्नेचद्वितीयया २
 २ ४ ॥ पक्षेद्वितीयाश्रितेति समासः । प्राप्तोजीवनं ॥
 प्राप्तजीवनः । जीवनप्राप्तः ॥ आपन्नजीवनः । जीव
 नापन्नः । इहसूत्रेद्वितीययाअइतिकृत्वाअकारोपिवि
 धीयते ॥ तेनजीविकांप्राप्तास्त्रीप्राप्तजीविका । आपन्न
 जीविका ॥ कालाःपरिमाणिना २ २ ५ ॥ परिकृद्यवा
 चिनासुवन्तेनसहकालाःसमस्यन्ते । मासोजातस्ययस्य
 समासजातः ॥ सप्तमीशौंडैः २ २ ४० ॥ सप्तम्यंतं
 शौंडादिभिःप्राग्वत् । अक्षेषुशौंडः ॥ अक्षशौंडः । शौं
 ङधूर्त्तकितवव्याडप्रवीणसंवीतान्तराऽधिपपदुषण्डितकु
 शलचपलनिपुणानि । द्वितीयातृतीयेत्यादियोगविभा
 गादन्यत्रापिद्वितीयादिनाम्प्रयोगवशात्समासोज्ञेयः ॥
 दिक्संख्येसंज्ञायां ३ १ ५० ॥ विशेषणंविशेष्येणबहुल
 मित्येवसिद्धेसंज्ञायामेवेतिनियमार्थसूत्रं । पूर्वेषुकामश
 मी ॥ सप्तर्षयः । तेनेहन । उत्तरावृक्षाः ॥ पञ्चब्राह्म
 णाः । तद्विदुतार्थोत्तरपदसमाहारेच २ २ ५१ ॥ तद्विदुता
 र्थेविषयेउत्तरपदेचपरतःसमाहारेचवाच्येदिक्संख्येप्राग्व
 त् । पूर्वस्यांशालायांभवःपूर्वाशालाइतिसमासेजाते ।
 सर्वनाम्नोवृत्तिमात्रेपूर्वंपुंवत् ॥ दिक्पूर्वपदादसंज्ञायां
 जः ४ २ १०७ ॥ अस्माद्वाद्यर्थेजःस्यादसंज्ञायां । त
 द्वितेष्वचामादेः ७ २ १०७ ॥ जितिणित्चतद्वितेअचा

मादेरचोवृद्धिः स्यात् । यस्येतिच ॥ पौर्वशालः ॥ पूर्वा
 शालाप्रियायस्येतित्रिपदेवहुत्रीहौकृतेप्रियाशब्देउत्तरप
 देपूर्वयोस्तत्पुरुषः । तेनशालाशब्देआकारउदात्तः । पूर्व
 शालाप्रियः । दिक्षुसमाहारोनास्त्यनभिधानात् । संख्या
 यास्तद्धितार्थे ॥ पण्यांमातृणामपत्यंपारामातुरः मातुरु
 त्संख्यासंभद्रपूर्वायाइतिवक्ष्यमाणोऽण् । पंचगावोधनंय
 स्येतित्रिपदेवहुत्रीहौअवान्तरतत्पुरुषस्यविकल्पेप्राप्ते ।
 द्वन्द्वतत्पुरुषयोस्तत्पदेनित्यसमासवचनं ॥ गौरतद्धित
 लुकि ५ ४ १२ ॥ गौतातत्पुरुषादृचस्यात्समासांतोन
 तद्धितलुकि पञ्चगवधनः ॥ संख्यापूर्वोद्विगुः २ १ ५२ ॥
 तद्धितार्थेत्यत्रोक्तः संख्यापूर्वोद्विगुः ॥ द्विगुरेकवचनं २
 ४ १ ॥ द्विग्वर्थसमाहारएकवत्स्यात् ॥ सनपुंसकं २ ४
 १७ ॥ समाहारेद्विगुर्द्वन्द्वश्चनपुंसकस्यात् पञ्चानाङ्गवां
 समाहारःपञ्चगवं ॥ विशेषणंविशेष्येणवहुलं २१ ५७ ॥
 भेदकंभेदेनसमानाधिरणेनवहुलंप्राग्वत् । नीलमुत्पलंनी
 लोत्पलं । बहुलग्रहणात्क्वचिन्नित्यं कृष्णसर्पः क्वचिन्न ।
 रामोजामदग्न्यः । अपरस्यार्द्धेपश्चभाषोवक्तव्यः । छपर
 आसावर्द्धेपश्चार्द्धः । सन्महत्परमोत्तमोत्कृष्टाः पूज्यमा
 नैः २१ ६१ ॥ सहसमस्यन्ते सदैव्यः आन्महतःसमानाधि
 करणजातीययोः ६ ३ ४६ ॥ महावैयाकरणः तत्पुरुषः
 समानाधिकरणःकर्मधारयः १ २ ४२ ॥ पुंवत्कर्मधारय
 जातीयदेशीयेषु ६ ३ ४२ ॥ कर्मधारयेजातीयदेशीय
 योश्चपरतोभाषितपुंस्कात्परजडभाषीयस्मिन्तथाभूतपू
 र्वपुंवत् पूरण्यांप्रियादिप्रप्राप्तःपुंवद्भावोविधीयते महा

नवमी कृष्णचतुर्दशी महाप्रिया पूज्यमानैः किं उत्कृष्टो
 गौः । पङ्कादुद्धृतइत्यर्थः ॥ उपमानानिसामान्यवचनैः २
 १ ५५ ॥ घनश्यामः उपमितंब्याघ्रादिभिः सामान्याप्रयो
 गे २ १ ५६ ॥ पुषोव्याघ्रइवपुरुषव्याघ्रः । सामान्या
 प्रयोगे किं । पुरुषोव्याघ्रइवशूरः शाकपार्थिवादीनामु
 त्तरपदलोपश्च शाकप्रियः पार्थिवः शाकपार्थिवः देव
 ब्राह्मणः । कडाराः कर्मधारये २ २ ३८ ॥ कडारादयः
 शब्दाः कर्मधारये वा पूर्वप्रयोज्याः । कडारजैमिनिः । जैमि
 निकडारः ॥ मयूरव्यंसकादयश्च २ १ ७२ ॥ एतेनिपा
 त्यन्ते । मयूरोव्यंसको मयूरव्यंसकः ॥ व्यंसको धूर्तः ।
 उदकूचअवाकूचउच्चावचं । निश्चितंचप्रचितंचनिश्चप्रच
 म् ॥ नास्ति किंचनयस्यसोऽकिंचनः । आख्यातमाख्या
 तेन क्रियासातत्ये ॥ अश्नीतपिवतेत्येवंसततं यत्राभिधी
 यतेसा अश्नीतपिवता । पचतभृज्जता ॥ खादतमोद
 ता ॥ नास्तिकुतोभयंयस्यसञ्जकुतोभयः ॥ अन्यो राजा
 राजान्तरं ॥ चिदेवचिन्मात्रं ॥ नञ् २ २ ६ ॥ सुपा
 प्राग्वत् । नलोपो नञः ६ ३ ७२ ॥ नजोनस्यलोपउ
 त्तरपदे ॥ अत्राह्राणः ॥ तस्मान्नुडचि २ ३ ७४ ॥
 लुप्तनकारान्नजउत्तरपदस्याजादेर्नुट् । अनश्चः ॥ नैक
 धेत्यादौ तु नशब्देन सहसुप्पुपेति समासः । कुगतिप्रादयः
 २ २ १८ ॥ एते समर्थे न नित्यं समस्यन्ते । कुत्सितः पुरुषः
 कुपुरुषः ॥ ऊर्यादिच्चिडाचश्च १ ४ ६१ ॥ ऊर्यादयः
 च्चव्यन्ताडाजंताश्च क्रियायोगे गतिसंज्ञास्युः । उरीकृत्य ।
 उल्लीकृत्य ॥ पटपटाकृत्य । कारिकाशब्दस्योपसंख्यानं ।

कारिकाक्रिया ॥ कारिकाकृत्य । अनुकरणंचानितिप
रम् ५ ४ ६२ ॥ खाट्कृत्य । अनितिपरङ्ङिम् ॥ खाडिति
कृत्यानिरष्टीवत् । आदरानादरयोःसदसती १ ४ ६३ ॥
सत्कृत्य । असत्कृत्य ॥ भूपणोलं १ ४ ६४ ॥ अलंकृत्य ।
भूपणेकिं ॥ अलंकृत्यौदनंगतः । पर्याप्तमित्यर्थः ॥ अनु
करणमित्यादित्रिसूत्रीस्वभावात्कृञ्चिपया । अन्तरप
रिग्रहे १ ४ ६५ ॥ अंतर्हृत्य । मध्येहत्वेत्यर्थः ॥ अप
रिग्रहेकिं । अंतर्हत्वागतः ॥ हतंपरिगृह्यगतइत्यर्थः ।
कणेमनसीश्रद्धाप्रतिघाते १ ४ ६६ ॥ कणेहृत्यपयः
पिवति । मनोहृत्य ॥ कणेशब्दःसप्तमीप्रतिरूपकोनिपा
तोऽभिलाषाऽतिशयेवर्तते । मनशब्दोप्यत्रैव ॥ पुरोव्य
यं १ ४ ६७ ॥ पुरस्कृत्य । अस्तंच १ ४ ६८ ॥ अस्तमि
तिमांतमव्ययंगतिसंज्ञंस्यात् । अस्तंगत्य ॥ १ ४ ६९ ॥
अच्छगत्यर्थवदेषु १ ४ ६९ ॥ अव्ययमित्येव अच्छग
त्य । अच्छोद्य ॥ अभिमुखंगत्वाउक्काचेत्यर्थः । अव्ययं
किं । जलमच्छंगच्छति । अदोनुपदेशे १ ४ ७० ॥ अदः
कृत्यादःकृतं परंप्रत्युपदेशेप्रत्युदाहरणं । अदःकृत्वाअदः
कुरु ॥ तिरोतर्द्धौ १ ४ ७१ ॥ तिरोभूय । विभाषाकृञि
१ ४ ७२ ॥ तिरसोन्यतरस्यां ८ ३ ४२ ॥ सोवास्यात्कुप्वीः
तिरःकृत्य ॥ तिरस्कृत्य । तिरःकृत्वा उपाजेन्वाजे १ ४
७३ ॥ एतौकृञिवागतिसंज्ञौ । उपाजेकृत्य अन्वाजेकृत्य
उपाजेकृत्वा अन्वाजेकृत्वा । दुर्वलस्यवलमाधायेत्यर्थः ॥
१ ४ ७४ ॥ साक्षात्प्रभृतीन्निच १ ४ ७४ ॥ कृञिवागतिसंज्ञा
स्युः ॥ च्यर्थेइति वक्तव्यम् । साक्षात्कृत्य साक्षात्कृत्वा

लवणंकृत्य । लवणंकृत्वा मातृत्वंनिपातनात् । अनत्या
 धानउरसिमनसी १ ४ ७५ ॥ उरसिकृत्य । उरसिकृत्वा ।
 अभ्युपगम्येत्यर्थः । मनसिकृत्य मनसिकृत्वा । निश्चित्ये
 त्यर्थः ॥ अत्याधानमुपश्लेषस्तत्रन । उरसिकृत्वापाणिंशे
 ते ॥ मध्येपदेनिवचने च १ ४ ७५ ॥ एतेकृजिगतिसंज्ञा
 वास्युरनत्याधाने । मध्येकृत्य ॥ मध्येकृत्वा । पदेकृत्य
 पदेकृत्वा निवचनेकृत्य ॥ निवचनेकृत्वा । वाचनियम्ये
 त्यर्थः ॥ नित्यंहस्तेपाणावुपयमने १ ४ ७७ ॥ कृजि ।
 उपयमनंविवाहः ॥ स्वीकारमात्रमित्यन्ये । हस्तेकृत्य ॥
 पाणौकृत्य । प्राध्वंबंधने १ ४ ७८ ॥ प्राध्वमित्यव्ययं ।
 प्राध्वंकृत्य ॥ बंधनेनानुकूलंकृत्वेत्यर्थः । प्रार्थनादिना
 त्वानुकूल्यकरणेप्राध्वंकृत्वा ॥ जीविकोपनिषदावौपम्ये
 १ ४ ७९ ॥ जीविकामिवकृत्वाजीविकाकृत्य । औप
 म्येकिं ॥ जीविकांकृत्वा । प्रादिग्रहणमगत्यर्थम् । सु
 पुरुषः । प्रादयोगताद्यर्थेप्रथमया ॥ प्रगतश्राचार्यप्रा
 चार्यः । अत्यादयःक्रांताद्यर्थेद्वितीयया ॥ अतिक्रान्तौ
 मालामितिविग्रहे । एकविभक्तिचापूर्वनिपाते १ ३ ४४ ॥
 विग्रहेयन्नियतविभक्तिकन्तदुपसर्जनन्ततुतस्यपूर्वनिपा
 तः । गोस्त्रियोरुपसर्जनस्य १ ३ ४८ ॥ उपसर्जनंयो
 गोशब्दःस्त्रीप्रत्ययांतंचतदन्तस्यप्रातिपदिकस्यह्रस्वः ।
 अतिमालः । अवादयःकुष्ठाद्यर्थेतृतीयया ॥ अवक्रुष्टः
 कौकिलयावकौकिलः । पर्यादयोग्लानाद्यर्थंचतुर्थ्या ॥
 परिग्लानोध्ययनायपर्यध्ययनः ॥ निरादयःक्रांताद्यर्थे
 पंचम्या । निष्क्रान्तःकौशांब्याःनिःकौशांबिः । तत्रोप

पदंसप्तमीस्थं ॥ उपपदमतिङ् २ २ १९ ॥ उपपदंसम
 र्थेनानित्यंसमस्यतेअतिङ्तश्चसमासः । कुंभं करोतीति
 कुंभकारः । अतिङ्किं । मात्तवान्भूत् । माहिलुङीति
 सप्तमीनिर्देशान्माहुःपपदं ॥ गतिकारकोपपदानांकृद्भिः
 समासयचनंप्राक्सुवृत्पत्तेः । व्याघ्री । कच्छपी । अश्व
 क्रीतीत्यादि । अमैवाव्ययेन । २ २ २० ॥ अमैवतुल्य
 विधानंयदुपपदंतदेवाव्ययेनसहसमस्यते । स्वादुंकारं ।
 स्वादुमिणमुलूङ्तिणमुल् । नेह । कालसमयवेलास्तुमुन् ।
 कालःसमयोवेलावाभोक्तुं ॥ अमैवेतिकिं । अग्रेभोजम् ।
 अग्रेभुक्ता । विभापाग्रेप्रथमपूर्वेप्रितिष्काणमुक्तौ । अ
 माचान्येनचतुल्यविधानमेतत् । तृतीयाप्रभृतीन्यन्यतर
 स्याम् २ २ २१ ॥ उपदंशस्तृतीया यामित्यादीन्युप
 पदान्यमंतेनाव्ययेनसहवासमस्यते । मूलकेनोपदंशंभुक्ते
 मूलकोपदंशम् । उपदंशस्तृतीयायामितिणमुल् । त्काच
 २ २ २२ ॥ तृतीया प्रभृतीन्युपपदानिष्कांतेनसहवा
 समस्यते । उच्चैःकृत्य । उच्चैःकृत्वा अव्ययेयथाभिप्रेतां
 ख्यानेकृजःष्काणमुलौ । तत्पुरुषस्यांगुलेः संख्याव्ययादेः
 ५ ४ ८६ ॥ संख्याव्ययादेरंगुल्यंतस्यतत्पुरुषस्यसमा
 सांतोच्यस्यात् । द्वेअंगुलीप्रमाणमस्यद्व्यंगुलं । निरंगुलं ।
 अहःसर्वैकदेशसंख्यातपुण्याञ्चरात्रैः ५ ४ ८७ ॥ ए
 भ्योरात्रैरच्यस्यात् । चात्संख्याव्ययादेः । अर्हग्रहणन्द्व
 न्द्वार्थम् । रात्रान्हाहाःपुंसिः २ ४ २९ ॥ एतेपुंस्येव ।
 अहश्चरात्रिश्चाहोरात्रः । सर्वरात्रः । पूर्वरात्रः । संख्या
 तरात्रः । संख्यापूर्वरात्रंक्लीवं ॥ द्विरात्रं । अतिरात्रः

राजाहःसखिभ्यष्टच् ५ ४ ९१ ॥ एतदन्तात्तत्पुरुषादृच् ।
 परमराजः । कृष्णसखः । अहृष्टखोरेव ६ ४ १४५ ॥
 टिलीपः । उत्तमाहः । अहोहृष्टेभ्यः ५ ४ ८८ ॥ स
 र्वादिभ्योऽहन्शब्दस्याह्लादेशःसमासान्तेपरे । अहोद
 न्तात् ८ ४ ७ ॥ अदन्तपूर्वपदस्थान्निमित्तादहोनिनस्यणः ।
 सर्वाह्लः । नसंख्यादेःसमाहारे ५ ४ ८९ ॥ अहोह्लादे
 शोन । ह्यहः । उत्तमैकाभ्याञ्च ५ ४ ९० ॥ अहोह्ला
 देशोन । उत्तमशब्दोत्थार्थः । पुण्यशब्दमाह । पुण्यसुदि
 नाभ्यामहःक्लीवतेष्टा ॥ पुण्याहं । सुदिनाहं एकाहः ।
 अग्न्याख्यायामुरसः ५ ४ ९३ ॥ टच् । अश्वानामुरइ
 वअश्वोरसं । मुख्योश्वइत्यर्थः । ग्रामकौटाभ्यांचतक्षणः
 ५ ४ ९४ ॥ ग्रामतक्षः । कौटतक्षः अतेशुनः ५ ४ ९६ ॥
 अतिश्वोवराहः । उपमानादप्राणिषु ५ ४ ९७ ॥ अप्रा
 णिविषयोपमानवाचिनःशुनष्टच् । आकर्षःश्वेवआक
 र्षश्वः । उत्तरमृगपूर्वाच्चसकथनः ५ ४ ९८ ॥ चादुपमा
 नात् । उत्तरसकथं । मृगसकथं । पूर्वसकथं । फलक
 मिवसकथिफलकसकथं । नावोद्विगोः ५ ४ ९९ ॥ द्वि
 नावं । त्रिनावं । अर्द्धाच्च ५ ४ १०० ॥ अर्द्धनावं ।
 स्वार्थाःप्राचाम् ५ ४ १०१ ॥ द्विगोरर्द्धाच्चस्वार्थाष्टज्वा
 द्विखारं द्विखारि अर्द्धखारं अर्द्धखारी । द्वित्रिभ्यामंज
 लेः ५ ४ १०२ ॥ ह्यंजलं । ह्यंजलिः । ब्रह्मणोजानप
 दाख्यायां ५ ४ १०४ ॥ ब्रह्मांतात्तत्पुरुषादृच् । सुराष्टे
 ब्रह्मासुराष्टब्रह्मः । कुमहद्ब्रामन्यतरस्यां ५ ४ १०५ ॥
 कुब्रह्मः । कुब्रह्मा । महाब्रह्मः । महाब्रह्मा ॥ प्रकारव

चनेजातीयर् ॥ महाप्रकारोमहाजातीयः । द्यष्टनःसंख्या
 मामबहुव्रीह्यशीत्योः ६ ३ ४७ ॥ आत्स्यात् । द्वादशा ।
 अष्टादश । अबहुव्रीह्यशीत्योःकिं । द्वित्राः । द्यशीतिः ।
 प्राक्शताद्वक्तव्यं । नेह द्विशतं । त्रैख्यः ६ ३ ४८ ॥
 त्रिशब्दस्यत्रयसादेशःस्यात्पूर्वविषये । त्रयोदशः । त्रयो
 विंशतिः ॥ विभाषाचत्वारिंशत्प्रभृतौसर्वेषां । ५ ३
 ४९ द्यष्टनोस्त्रैश्चप्रागुक्तवाचत्वारिंशदादौपरे । द्विचत्वा
 रिंशत् । द्वाचत्वारिंशत् । अष्टचत्वारिंशत् । अष्टा
 चत्वारिंशत् । त्रिचत्वारिंशत् । त्रयश्चत्वारिंशत् ॥
 एवम्पञ्चांशत्पष्टीशप्रतिनवतिषु ॥ परवल्लिङ्गन्द्वन्द्वत
 त्पुरुषयोः २ ४ २६ ॥ कुक्कुटमयूर्याविमौ । मयूरीकुक्कुटा
 विमौ । अर्द्धपिप्पली । द्विगुप्राप्तापन्नालंपूर्वगतिसमा
 सेपुन ॥ पंचसुकपालेषुसंस्कृतः । पंचकपालःपुरोडाशः ॥
 प्राप्नो जीविकांप्राप्तजीविकः । आपन्नजीविकः । अलं
 कुमारिः ॥ अतएवज्ञापकात्समासः । निष्कौशांविः ॥
 पूर्ववदश्वडवौ २ ४ २७ ॥ द्वित्वमतंत्रं । अश्ववडवौ ।
 अश्ववडवान् । अपथंनपुंसकं २ ४ २९ ॥ तत्पुरुषइ
 त्येव । अन्यत्रतुअपथोदेशः । कृतसमासांतग्रहणान्तेह ।
 अपन्थाः । अकारान्तोत्तरपदोद्विगुःस्त्रियामिष्टः ॥ पं
 चपूली । अवनतोवा ॥ पंचखट्वं । पंचखट्वी । पात्रा
 दंतस्यन ॥ पंचपात्रं त्रिभुवनं । त्वतुर्युगं ॥ द्वायावा
 हुल्ये २ ४ २२ ॥ द्वायांतस्तत्पुरुषोनपुंसकंस्यात्पूर्वप
 दार्थवाहुल्ये । इक्षूणांद्वायाइक्षुद्वायं । सभाराजामनु
 अपूर्या २ ४ २३ ॥ राजपर्यायपूर्वोऽमनुष्यपूर्वश्चसभां

तस्तत्पुरुषो नपुंसकस्यात् । इनसभं ईश्वरसभं ॥ अम
 नुष्यशब्दो हृद्यारक्षः पिशाचादीनाह । रक्षःसभं पिशाच
 सभं । विभाषासेनासुराच्छायाशालानिशानां २ ४ २५
 एतदन्तस्तत्पुरुषः क्लीववा ॥ ब्राह्मणसेनं । ब्राह्मणसे
 ना ॥ इत्यादि । अशालाच २ ४ २४ ॥ संघातार्था
 यासभातदन्तस्तत्पुरुषः क्लीवस्यात् । स्त्रीसभं ॥ स्त्रीसं
 घातइत्यर्थः । अशालाकिं ॥ धर्मसभा । धर्मशालेत्यर्थः ।
 अर्द्धर्चाः पुंसिच । २ ४ ३१ ॥ अर्द्धर्चादयः पुंसिक्लीवेच
 स्युः । अर्द्धर्चम् ॥ अर्द्धर्चः । एवं ध्वजतीर्थशरीरमण्डपयू
 षदेहांकुशकलशसूत्रपात्रादयः ॥ सामान्येनपुंसकं । मृ
 दुपचति ॥ प्रातःकमनीयम् ॥ इतितत्पुरुषः ॥ शेषोव
 हुब्रीहिः २ २ २३ ॥ अधिकारोयंप्राग्द्वंद्वात् । अनेक
 मन्यपदार्थं २ २ २४ ॥ अनेकंप्रथमांतमन्यपदार्थवर्त्त
 मानंवासमस्यतेसवहुब्रीहिः ॥ सप्तमीविशेषणेवहुब्रीहौ
 २ २ ३५ ॥ सप्तम्यंतंविशेषणंचवहुब्रीहौपूर्वस्यात् ॥
 हलदन्तात्सप्तम्याःसञ्ज्ञायां ६ ३ ॥ हलन्तादन्ताच्चस
 प्तम्याअलुक् । कण्ठकालः ॥ अतएवज्ञापकाद्यधिकरण
 पदोवहुब्रीहिः । प्राप्तमुदकंयंप्राप्तोदकोग्रामः । उठरंथो
 ऽनङ्गान् । उपहतपशूद्रः ॥ उद्धृतौदनास्थाली । पीतां व
 रोहरिः । वीरपुरुषोग्रामः ॥ प्रादिभ्योधातुजस्यवाच्यो
 वाचोत्तरपदलोपः । प्रपतितपर्णः । प्रपर्णः ॥ नजोऽ
 स्त्यर्थानाञ्चोत्तरपदलोपः । अविद्यमानपुत्रीऽपुत्रः ।
 स्त्रियाःपुंवद्वाषितपुंस्कादनूङ्समानाधिकरणेस्त्रियाऽमपू
 रणीप्रियादिषु ६ ३ ३४ ॥ उक्तपुंस्कात्परउडभावा

यत्र तथाभूतस्य स्त्रीवाचकशब्दस्य पुंवाचकस्यैव रूपं स्यात्
समानाधिकरणे स्त्रीलिङ्गे उत्तरपदे न तु पुरण्याम्प्रियादौ च प
रतः ॥ गोस्त्रियोरिति ह्रस्वः ॥ चित्रगुः ॥ रूपवद्धार्यः ॥
अनूढः किं । वामोरुभार्यः ॥ पुरण्यांतु । अप्पूरणीप्र
माण्योः ५ ३ १५६ ॥ पूरणार्थप्रत्ययातं यत्स्त्रीलिङ्गं त
दन्तात्प्रमाण्यांताच्च बहुव्रीहेरप् स्यात् । कल्याणीपंचमी
यासारात्रीणांताः कल्याणीपंचमारात्रयः ॥ स्त्रीप्रमाणीय
स्य स्त्रीप्रमाणः । पुंवावनिपेधोप्प्रत्ययश्च प्रधानपूरण्या
मेव ॥ रात्रीपूरणीवाच्याचेत्युक्तोदाहरणे मुस्या । अन्य
त्र तु ॥ नद्युत्तश्च ५ ३ १५३ ॥ नद्युत्तरपदाद्दन्तोत्तर
पदाच्च बहुव्रीहेः कप् ॥ पुंवावः । केणः । ७ ३ १३ ॥
ह्रस्वः । इतिप्रण्ये ॥ नकपि ७ ४ १४ ॥ ह्रस्वः । कल्या
णपंचमीकः पक्षः । अत्रतिरोहितावयवभेदस्य पक्षस्या
न्यपदार्थतयारात्रिरं प्रधानं ॥ बहुकर्तृकः । अप्रियादि
पुकिं । कल्याणीप्रियः । प्रिया । मनोज्ञा । कल्याणी
सुभगा । दुर्भगा ॥ भक्ति । सचिवा । स्वसा । कान्ता ।
क्षान्ता । समा चपला । दुहिता । वामा । अत्रला ॥
तनया । समान्येन पुंसकं ॥ दृढं भक्तिर्यस्य स दृढभक्तिः ।
स्त्रीत्वविवक्षायां तु दृढा भक्तिः ॥ तसिलादिप्राकृत्वसुचः
६ ३ ३५ ॥ तसिलादिपुकृत्वसुजंतेपुस्त्रियाः पुंवात् ।
परिगणनं कर्तव्यं ॥ त्रतसौ । तरप्रमपौ । चरदुर्जाती
यरौ ॥ कल्पपदेशीयरौ । रूपपूपाशपौ ॥ थाल् । ति
ल्य्यनौ । एषु परेषु स्त्रियाः पुंवात् ॥ वहीपुइति । बहुत्रः ।
बहुतइत्यादि । त्वतलोर्गुणवचनस्य ॥ शुकृत्वं । शुकृ

ता ॥ भस्याद्वैतद्विते ॥ हस्तिनीनांसमूहोहास्तिकं अठे
 किं । रौहिण्यः । कुक्कुट्यादीनामण्डादिषु ॥ कुक्कुटा
 ण्डम् । मृगपदं ॥ मृगक्षीरं । काकशावः ॥ क्यङ्मानि
 नोश्च ६ ३ ३६ ॥ पुंवत् । एनीवाचरति एतायते ॥
 श्येनीवाचरति श्येतायते । दर्शनीयांस्त्रियंमन्यतेदर्शनी
 यमानिनी ॥ नकोपधायाः ६ ३ ३७ ॥ स्त्रियाःपुंवत् ।
 पाचिकाभार्यः । रसिकाभार्यः ॥ मद्रीकायते । मद्रीका
 मानिनी ॥ कोपधप्रतिषेधेतद्वितवुग्रहणम् । नेह ॥
 पाकभार्यः । संज्ञापूरण्योश्च ६ ३ ३८ ॥ नपुंवत् । द
 त्ताभार्यः । पञ्चमीभार्यः ॥ वृद्धिनिनित्तस्यचतद्वितस्या
 रक्तविकारे ६ ३ ३९ ॥ वृद्धिशब्दनविहितायावृद्धिस्तद्वे
 तुर्यस्तद्वितोरक्तविकारार्थस्तदन्तास्त्रीनपुंवत् । स्त्री
 भार्यः ॥ रक्तेतु काषायकन्थः । विकारेतु हैममुद्रिकः ।
 स्वांगाच्चेतः ६ ३ ४० ॥ स्वांगाद्यईकारस्तदन्तास्त्रीनपुंव
 त् । सुकेशीभार्यः ॥ स्वांगात्किं पदुभार्यः ईतः किं अके
 शभार्यः अमानिनीतिवक्तव्यम् सुकेशमानिनी ॥ जातेश्च
 ६ ३ ४१ ॥ नपुंवत् ब्राह्मणीभार्यः शूद्राभार्यः ॥ संख्य
 याव्ययासन्तादूराधिकसंख्याःसंख्येये ॥ २२ २५ ॥ संख्ये
 यार्थयासंख्ययाव्ययादयःसमस्यतेसवहुब्रीहिः ॥ बहुब्री
 हौसंख्येयेडजबहुगणात् ५ ४ ७३ ॥ संख्येयेयोवहुब्रीहि
 स्तस्माड्डच्समासान्तः दशानांसमीपेयेसन्तितेउपदशाः
 अवहुगणात्किं उपवहवः उपगणाः ॥ त्रिंशतेर्दिति
 ६ ४ १४२ ॥ विंशतेर्भस्यतेर्लोपोदिति आसन्नविंशाः
 विंशतेराशन्ताइत्यर्थः ॥ अदूरत्रिंशाः अधिकचत्वारिं

शाः द्वौवात्रयोवाद्वित्राः दिङ्नामान्यंतराले २२ २६ ॥ दि
 शोनामान्यन्तरालेवाच्येप्राग्बत् दक्षिणस्याः पूर्वस्याश्च
 दिशोन्तरालंदक्षिणपूर्वा । तत्रतेनेदमितिसरूपे २२ २७ ॥
 सप्तम्यंतेग्रहणविषयेसरूपेपदेतृतीयांतेचप्रहरणविषयेइ
 दंयुद्धंप्रवृत्तमित्यर्थेसमस्यतेकर्मव्यतिहारे । इचकर्मव्य
 तिहारे ॥ अन्येपामपिदृश्यते ६ ३ ३७ ॥ दीर्घः केशे
 पुकेशेपुगृहित्वाइदंयुद्धंप्रवृत्तं केशाकेशि ॥ दण्डैश्चदण्डै
 श्चप्रहृत्येदंयुद्धंप्रवृत्तंदण्डादण्डि मुष्टीमुष्टि । तेनसहे
 तितुल्ययोगे २ २ २९ ॥ तुल्ययोगेवर्तमानंसहेत्येत
 तृतीयांतेनप्राग्बत् ॥ वोपसर्जनस्य ६ ३ ८२ ॥ बहु
 ब्रीहेरवयवस्यसहस्यसःस्याद्वा । पुत्रेणसहसपुत्रः सह
 पुत्रोवागतः ॥ प्रकृत्याशिपि ६ ३ ७३ ॥ सहशब्दः ।
 स्वस्तिराज्ञेसहपुत्राय सहामात्याय अगोचत्सहलेप्रिति
 वक्तव्यं सगवे सवत्साय सहलाय ॥ बहुब्रीहौसकथ्यक्षणेः
 स्वांगात्पच् ५ ४ ११३ ॥ स्वांगवाचिसकथ्यक्षयन्ताद्ब
 हुब्रीहेःपच् दीर्घसकथः । जलजाक्षी ॥ स्वांगात्किं दीर्घस
 कथिशकटं ॥ स्थूलाक्षावेणुयष्टिः । अक्षणेदर्शनादिति
 वक्ष्यमाणोच् ॥ द्वित्रिभ्यांपमूर्द्धः ५ ४ ११५ ॥ आभ्यांमू
 र्द्धःपःस्यात्बहुब्रीहौ । द्विमूर्द्धः त्रिमूर्द्धः । अंतर्वहिभ्यां
 उचलोन्नः ५ ४ ११७ ॥ अप्रस्यात् अन्तर्लोमः । वहि
 लोमः । पादस्यलोपोहस्त्यादिभ्यः ५ ४ १२८ ॥ हस्त्या
 दिवर्जितादुपमानात्परस्य पादस्यलोपः । व्याघ्रस्येव
 पादौयस्यव्याघ्रपात् ॥ अहस्त्यादिभ्यःकिं । हस्ति नइ
 वापादौयस्यहस्तिपादः ॥ कुसूलपादः । संख्यासुपूर्वस्यः ।

५ ४ १४० ॥ पादशब्दस्यलोपः द्विपात् सुपाद् । उद्वि
 भ्यांकाकुदस्य ५ ४ १४८ ॥ लोपः । उत्काकुत् विक
 कुत् पूर्णाद्विभाषा ५ ४ १४९ ॥ पूर्णकाकुत् पूर्णकाकु
 दः । सुहृद्दुर्हृदौमित्रामित्रयोः ५ ४ १५० ॥ सुहृन्मि
 त्रं दुर्हृदमित्रः । नेतुर्नक्षत्रेअप्वक्तव्यः ॥ मृगोनेताया
 संरात्रीणांताःमृगनेत्राः रात्रयः । अज्जासिकायाःसं
 ज्ञायांसंचास्थूलात् ५ ४ १९८ ॥ नासिकांताद्वह्व्री
 हेरच्नासिकाशब्दश्चनसंप्राप्नोतिनतुस्थूलपूर्वात् । पूर्वप
 दात्संज्ञायामगः ७ ४ ३ ॥ पूर्वपदस्थान्निमित्तात्परस्य
 नस्यणोनतुगकारव्यवधाने दुरिनासिका अस्यदुणसः
 खुरखराभ्यांवानस् । खुरणाः खरणाः पक्षेअजपीष्यते ॥
 खुरणसः खरणसः ॥ उपसर्गाच्च ५ ४ १९९ ॥ उन्नसः ।
 वेर्गावक्तव्यः । विगतानासिकास्य विग्रः । ख्यश्च ॥
 विख्यः ॥ नजूदुःसुभ्योहलिसक्थ्योरन्यतरस्याम् ५ ४
 १२१ ॥ अहलः । अहलिः असक्थः असक्थिः एवं
 दुःसुभ्यां शक्त्योरितिपाठान्तरं । अशक्तः । अशक्तिः ।
 नित्यमसिच्प्रजामेधयोः ५ २ १२२ ॥ नजूदुःसुभ्यएव ।
 अप्रजाः । अमेधाः दुर्मेधाः सुमेधाः ॥ धर्मादनिच्केवला
 त् ५ ४ १२४ ॥ केवलपूर्वपदाद्योधर्मशब्दस्तदन्ताद्वह्व
 व्रीहेरनिच् कल्याणधर्मा केवलात्किं । परमस्वोधर्मोय
 स्येतित्रिपदेवह्व्रीहौमाभूत् ॥ परमस्वधर्मः इच्कर्मव्यति
 हारे केशाकेशि । मुशलामुशलि ॥ प्रसंभ्यांजानुनोर्ज्ञुः ५
 ४ १२९ ॥ प्रज्ञुः संज्ञुः । उर्ध्वाद्विभाषा ५ ४ १३० ॥
 उर्ध्वज्ञुः । उर्ध्वजानुः । उधसोनङ् ५ ४ १३१ ॥ कुण्डो

ध्री । धनुपश्च ५ ४ १३२ ॥ धनुरन्ताद्वहुव्रीहेरनडा
देशः । शार्ङ्गधन्वा । वासंज्ञायां ५ ४ १३३ ॥ शतधन्वा ।
शतधनुः । जायायानिङ् ५ ४ १३४ ॥ जायांतस्यवहु
व्रीहेर्निडादेशः । लोपोव्योर्वलि ६ १ ६६ ॥ युवतिर्जायाऽ
स्ययुवजानिः । गंधस्यदुत्पृतिसुसुरभिभ्यः ५ ४ १३५ ॥
उद्गंधिः पुतिर्गंधिः ॥ सुगन्धिः उपमानाच्च पद्मस्येवगं
धोऽस्यपद्मगन्धिः । त्रयसिदन्तस्यदत् ५ ४ १४३ ॥ सं
ख्यासुपूर्वस्येत्येव । द्विदन् चतुर्दन् सुदन् । अग्रांतश्चट्ट
श्चभृपवराहेभ्यश्च ५ ४ १४ ॥ एभ्योदन्तस्यदत्त्वा ।
कुड्मलाग्रदन्तः कुड्मलाग्रदन् । उरःप्रभृतिभ्यःकप् ॥
व्यूढोरस्कः प्रियसर्पिष्कः ॥ अर्थान्तजः ॥ अनर्थकं । न
जःकिं । अपार्थम् । इनःस्त्रियां ५ ४ १४२ ॥ इन्तताद्वहु
व्रीहेःकप् बहुदण्डिकानगरी अतिनस्मन् ग्रहणान्यर्थव
ताचानर्थकेनचतदन्तविधिंप्रयोजयति । बहुवाग्मिका ।
शेषाद्विभाषा ५ ४ १५४ ॥ अनुक्तसमासांताद्वहुव्री
हेःकत्वा । महायशाः । महायशस्कः । अनुक्तेत्यादिकिं ।
व्याघ्रपाद् । आपोन्यतरस्यां ७ ४ १५ ॥ कपिह्रस्वः ।
बहुमालाकः बहुमालकः बहुमालः । नसञ्ज्ञायां ५ ४
१५५ ॥ शेषादितिप्राप्तःकव् विश्वेदेवाप्रस्यविश्वेदेवः ।
ईयसंश्च ५ ४ १५६ ॥ ईयसंतोत्तरपदान्तकप् बहवः
श्रेयांसोस्यवहुश्रेयान् ॥ गोस्त्रियोरितिह्रस्वेप्राप्ते ॥ ईय
सोबहुव्रीहेर्न ॥ बहुश्रेयसी ॥ बहुव्रीहेःकिम् ॥ अ
तिश्रेयसी ॥ वन्दितेभातुः ५ ४ १५७ ॥ पूजार्थभात्रं
तान्तकप् ॥ प्रशस्तोभाताऽस्यप्रशस्तभाता ॥ सुभाता ॥

वन्दितेकिम् ॥ मखभातकः ॥ नद्युतश्रुतिकप् ॥ सर्वना
 मसंख्येययोर्वहुब्रीहौपूर्वनिपातः ॥ सर्वश्वेतः ॥ द्विशु
 क्रः ॥ संख्यायाअल्पीयस्याः ॥ द्वित्राः । द्वद्वेपि ॥ द्वा
 दश ॥ चाप्रियस्य ॥ गुडप्रियः प्रियगुडः गद्वादेःपरास
 प्रमी ॥ गडुकण्ठः ॥ क्वचिन्त । वहेगडुः । निष्ठा २ २
 ३६ ॥ निष्ठान्तंवहुब्रीहौपूर्वस्यात् ॥ कृतकृत्यः जाति
 कालसुखादिभ्यःपरानिष्ठावाच्या ॥ सारंगजगधी मास
 जाता ॥ सुखजाता ॥ वाहिताग्न्यादिषु ॥ आहिताग्निः वा
 अग्न्याहितः ॥ आकृतिगणोयम् ॥ इतिवहुब्रीहिः ॥
 चार्थद्वंद्वः २ २ २९ ॥ अनेकंसुवंतंचार्थैवर्तमानंबासम
 स्यतेसद्वद्वः ॥ समुच्चयान्वाचयेतरैतरयोगसमाहाराश्चा
 र्थाः ॥ तत्रेश्वरंगुरुचभजस्वेतिपरस्परनिरपेक्षस्यानेकस्यै
 कस्मिन्नन्वयःसमुच्चयः ॥ भिक्षामटगांचानयेतिअन्यत
 रस्यानुषङ्गिकत्वेनान्वयोऽन्वाचयः ॥ अनयोरसामर्थ्यात्
 समासोन ॥ धवखदिरौच्छिंधीतिमिलितानामन्वयइतरै
 तरयोगः । संज्ञापरिभाषामितिसमूहःसमाहारः ॥ राज
 दन्तादिषुपरं २ २ ३१ ॥ एषुपूर्वप्रयोगार्हंपरंस्यात् ।
 दन्तानाराजाराजदन्तः ॥ धर्मादिष्वनियमः ॥ अर्थ
 धर्मौ । धर्मार्थौ ॥ दम्यतीजम्यतिजायापती ॥ जाया
 शब्दस्यदम्भावोजभावश्रवानिपात्यते । आकृतिगणोय
 म् ॥ द्वद्वेपि २ २ ३२ ॥ पूर्वस्यात् ॥ हरिहरौ अजाद्य
 दंतं २ २ ३३ ॥ ईशकृष्णौ । अल्याचतरम् २ २ ३४
 शिवकेशवौ । ऋतुनक्षत्राणांसमाक्षराणामानुपूर्व्येण ॥
 हेमन्तशिशिरवसंताः । कृत्तिकारोहिण्यौ ॥ समाक्षरा

णांकिम् । ग्रीष्मवसंतौ ॥ लघ्वक्षरंपूर्वं ॥ कुशकाशं ।
 अभ्यर्हितं च । तापसपूर्वतौ ॥ वर्णानामानुपूर्व्येण ॥
 ब्राह्मणक्षत्रियविदूशूद्राः । भातुर्ज्यावसः । युधिष्ठिरा
 जुनौ । द्वंद्वश्च प्राणितूर्यसेनांगानाम् २ ४ २१ ॥ एषां
 द्वंद्व एकवत् ॥ पाणिपादं ॥ मार्दङ्गिकपाणविकम् ॥ र
 थिकाश्वारोहम् ॥ अध्ययनतोविप्रकृष्टाख्यानां २ ४ ५
 अध्ययनेनेप्रत्यासन्नाश्रयायेपांतेपांद्वंद्व एकवत् ॥ पद
 कक्रमकं ॥ जातिरप्राणिनां २ ४ ६ ॥ प्राणिवर्जजा
 तिवाचिनांद्वंद्व एकवत् । घांताशष्कुलि । प्राणिनांतु ॥
 विदूशूद्राः ॥ विशिष्टलिङ्गो नदीदेशोऽग्रामाः २ ४ १ ॥
 ग्रामवर्जनदीदेशत्राचिनांभिन्नलिङ्गानांद्वंद्व एकवत् ॥ उ
 ध्यश्च इरावतीचउध्येरावति । गङ्गाशोणं कुरवश्चकुरुक्षेत्र
 त्रञ्चकुरुक्षेत्रम् ॥ क्षुद्रजन्तवः २ ४ ८ ॥ एषान्द्वन्द्व
 एकवत् ॥ यूकालिक्षं आनकुलात्क्षुद्रजन्तवः ॥ येषांच
 विरोधः शाश्वतिकः २ ४ ८ ॥ प्राग्बत् अहिनकुलं ॥
 गोव्याघ्रं काकोलूकमित्यादौपरत्वाद्धिभाषावृक्षेतिप्राप्तं
 चकारेणवाध्यते ॥ शूद्राणामनिरवसितानां २ ४ १० ॥
 अवहिष्कृतानांशूद्राणान्द्वन्द्वः प्राग्बत् ॥ तक्षायस्कारं ।
 पात्राद्वहिष्कृतानांतुचण्डालमृतपाः ॥ गवाश्चप्रभृतीनि
 च २ ४ ११ ॥ यथोच्चारितानिसंधूनि दासीदांसमि
 त्यादि । विभाषावृक्षमृगतृणधान्यव्यञ्जनपशुशकुन्यश्च
 वडवपूर्वापराधरोत्तराणाम् २ ४ १२ ॥ वृक्षादीनांस
 प्रानान्द्वन्द्वोऽश्ववडवेत्यादिद्वन्द्वत्रयञ्चप्राग्बत् । वृक्षा
 दौविशेषाणामेवग्रहणम् ॥ प्लक्षन्यग्रोधम् प्लक्षन्यग्रोधाः ।

रुरुपृषतम् रुरुपृषताः । कुशकाशं कुशकाशाः ब्रीहियवं ।
 ब्रीहियवाः । दधिघृतं दधिघृते । गोमहिषं गोमहि
 षाः शुक्रवकं । शुक्रवकाः अश्ववडवं अश्ववडवौ ॥ पू
 र्वापरं पूर्वापरे । अधरोत्तरं अधरोत्तरे । फलसेनाव
 नस्पतिमृगशकुनिक्षुद्रजंतुधान्यतृणानां बहुप्रकृतिरेवद्वंद्व
 एकवदितिवाच्यम् । वदराणिचामलकानिचवदरामलक
 म् नेह ॥ वदरामलके रथिकाश्वारोहावित्यादि नदधि
 पयप्रादीनि २ ४ १४ ॥ नएकवत्स्युः दधिपयसी इ
 ध्मावर्हिषी ॥ निपातनादीर्घः । ऋक्सामे वाङ्मनसे ।
 आनङ्ऋतोद्वन्द्वे ६ ३ २५ ॥ विद्यायोनिसंबधवाचि
 नांऋदन्तानांद्वन्द्वे आनङ्स्यादुत्तरपदे । होतापोतारौ ।
 मातापितरौ । पुत्रेइत्यनुवृत्तेः । पितापुत्रौ । देवताद्वन्द्वे
 च ६ ३ ६३ ॥ इहोत्तरपदेपूर्वपदस्यानङ् मित्रावरुणौ ।
 वायोःप्रयोगेप्रतिषेधः ॥ अग्निवायू वायवग्नी । ईदग्नेः
 सोमवरुणयोः ६ ३ २७ ॥ देवताद्वन्द्वेइत्येव अग्नेःस्तु
 त्तोमसोमाः ८ ३ ८३ ॥ अग्नेःपरेषामेषांसस्पषः स
 मासे अग्निष्टुत् अग्निष्टोमः । अग्नीषोमी । अग्नी
 वरुणौ ॥ इद्वृद्धौ ६ ३ २८ ॥ वृद्धिमत्युत्तरपदेअग्नेरि
 दादेशोदेवताद्वन्द्वे । अग्नामरुतौदेवतेअस्यआग्निमारु
 तंकर्म अग्नीवरुणौदेवतेअस्यआग्निवारुणम् देवताद्व
 न्द्वेचेत्युभयपदवृद्धिः ॥ विघ्नौन आग्नावैघ्नवं । दिवोद्या
 वा ६ ३ २९ ॥ देवताद्वन्द्वेउत्तरपदे द्यावाभूमी ॥ मा
 तरापितरावुदिचां ६ ३ ३२ ॥ उदीचांकिं मातापितरौ ।
 द्वन्द्वान्नुदपहांतात्समाहारे ५ ४ १०६ ॥ चवर्गान्ताद

पहांताच्चद्वन्द्वदृच्समाहारे । वाक्त्वचम् त्वक्स्त्रजम् ।
 शमीदृपदं । वाक्त्वपम् कृत्रोपानहम् । समाहारेकिम् ।
 प्रावृट्शरदौ इतिद्वन्द्वसमासः ॥ अथैकशेषः ॥ विरूपा
 णामापिसमानार्थानाम् ॥ वक्रदण्डश्चकुटिलदण्डश्चक्र
 दण्डौ । कुटिलदण्डौ वृद्धोयूनातल्लक्षणश्चेदेवविशेषः
 १ २ ६५ ॥ यूनासहोक्तौगोत्रंशिष्यतेगोत्रयुत्रप्रत्ययमा
 त्रकृतञ्चेत्तयोः कृत्स्नवैरूप्यंस्यात् । गार्ग्यश्चगार्ग्यायण
 श्चगार्ग्यौ । वृद्धुःकिं गर्गगार्ग्यायणौ यूनाकिं । गर्गगा
 र्ग्यौ । कृत्स्नङ्किम् ॥ गार्ग्यत्रात्स्यायनौ ॥ स्त्रीपुंश्च १
 २ ६६ ॥ यूनासहोक्तौवृद्धास्त्रीशिष्यतेतदर्थश्चपुंश्चत् ॥
 गागीचगार्ग्यायणौचगर्गाः ॥ पुमान्स्त्रिया १ २ ६७ ॥
 सहोक्तौशिष्यतेतल्लक्षणएवविशेषश्चेत् । हंसोचहंसश्चहं
 सौ । भ्रातृपुत्रौस्त्रसृदुहितृभ्याम् १ २ ६८ ॥ भ्राताच
 स्वसाचभ्रातरौ ॥ पुत्रश्चदुहिताचपुत्रौ ॥ नपुंसकमनपुं
 सकेनैकवच्चास्यान्यतरस्याम् १ २ ६९ ॥ प्रक्लीवेनसहो
 क्तौक्लीवंशिष्यतेतच्चत्राएकवत्स्यात्तल्लक्षणएवविशेषश्चेत्
 शुक्लःपटः । शुक्लापटी । शुक्लंस्त्रं । तदिदंशुक्लं । ता
 नीमानिशुक्लानि ॥ पितामात्रा १ २ ७० ॥ मात्रासहो
 क्तौपितावाशिष्यते । माताचपिताचपितरौ ॥ मातापि
 तरौ ॥ श्वशुरःश्वश्रुः १ २ ७० ॥ सहोक्तौवाशिष्यते ।
 श्वशुरौ श्वश्रुश्चशुरौ ॥ त्वदादीनि सर्वैर्नित्यम् १ २ ७२
 सर्वैःसहोक्तौत्वदादीनिशिष्यन्ते । सचदेवदत्तश्चतौ ॥
 त्वदादीनामिधः सहोक्तौयत्परन्तच्छिष्यते ॥ सचयश्चतौ
 पूर्वशेषोपिदृश्यतइतिभाष्यम् ॥ सचयश्चतौ त्वदादि

तःशेषेपुंनपुंसकतोलिङ्गवचनानि ॥ साचदेवदत्तश्रतौ ।
 तच्चदेवदत्ताचयज्ञदत्तश्रतानि ॥ ग्राम्यपशुसंघेष्वतरुणेषु
 स्त्री १ २ ७३ ॥ एषुसहविवक्षायांस्त्रीशिष्यते । गावइ
 माः । ग्राम्येतिकिं । रुरवइमे पशुग्रहणङ्किम् ब्राह्मणाः ।
 संघेषुकिं एतौगावौ ॥ अतरुणेकिं । वत्साइमे । अने
 कशफेष्टितिवाच्यम् ॥ अश्वाइमे इत्येकशेषः ॥ ऋक्पू
 र्वधूः पथामानक्षे ५ ४ ७५ ॥ ऋगादान्तस्यसमासस्य
 अप्रत्ययोन्ताऽवयवः अक्षेयाधूस्तदन्तस्यन अर्द्धवः ।
 अनृचवहूचावध्येतर्धैव नेह । अनृक्साम । वहूक्सूक्तं ।
 विष्णुपूरम् विमलापसरः ॥ द्यन्तरूपसर्गभ्योऽपईत् ६ ३
 ९७ ॥ द्वीपम् अन्तरीपम् । प्रतीपं समीपम् । अवर्णा
 न्ताद्वा । प्रेपं प्रापं ऊदनोर्देशे ६ ३ ९८ ॥ अनूपोदे
 शः । राजधुरा अक्षेतु अक्षधूः दृढधूरक्षः । सखिपथः ।
 रम्यपथोदेशः ॥ अच्यत्यन्त्रवपूर्वात्सामलोन्नः ५ ४ ७५
 प्रतिसामं अनुसामं अवसामं । प्रतिलोमं अनुलोमं ।
 अवलोमं । कृष्णोदक्पाण्डुसंख्यापूर्वायाभूमेरजिष्यते ।
 कृष्णभूमः उदक्भूमः । पाण्डुभूमः द्विभूमः त्रिभूमः प्रा
 सादः ॥ संख्यायानदीगोदावरीभ्यांच ॥ पञ्चनदं सप्त
 गोदावरं अजितियोगविभागादन्यत्रापि । पद्मनाभः ।
 अक्षणोऽदर्शनान् ५ ४ ७६ ॥ अचक्षुःपर्यायादक्षणो
 ऽचस्यात् गवामक्षीवगवाक्षः ॥ अचतुरविचतुरसुच
 तुरस्त्रीपुंसधेन्वनडुहर्कसामवाङ्मनसाक्षिभुवदारगवोर्व
 ष्टीवनक्तादिवरात्रिन्दवाहर्दिवसरजसनिःश्रेयसपुरुषा
 युपह्यायुपत्रायुपर्य्य जुषजातोक्षमहोक्षवृद्धोक्षोपशुनगो

पृष्ठाः ५४ ७७ ॥ एतेपञ्चविंशतिरजन्तानिपात्यन्ते ।
 आदास्त्रयोवहुत्रीहयः । अविद्यमानानिचत्वार्यस्यप्र
 चतुरः । विगतानिचत्वार्यस्यविचतुरः । सुचतुरः ॥ अ
 पाभ्यांचतुरोऽजिप्यते । त्रिचतुराः चतुर्णांसमीपेउपचतु
 राः ततएकादशद्वन्द्वः । स्त्रीपुंसौ घेन्वनदुहं ऋक्सामे ।
 वाह्मनसे । अक्षिणीचमुवौचअक्षिभुवं । दाराश्च गावश्च
 दारगवम् ॥ ऊरुचअष्टीवन्तौचऊर्वष्टीवम् । निपातना
 हिलोपः । पदष्टीवं निपातनात्पादशब्दस्यपद्मावः । नक्त
 ष्वदिवाचनक्तन्दिवं । रात्रीचदिवाचरात्रिन्दिवं ॥ रात्रे
 र्मान्तत्वन्निपात्यते अहनिचदिवाचअहर्दिवं । विष्णावां
 द्वन्द्वोनिपात्यते । अहनिअहनीत्यर्थः । सरजसमितिसां
 कल्पेऽव्यथीभावः बहुत्रीहैतुंसरजः पङ्कजं । निश्चितश्रेयो
 निःश्रेयसं । तत्पुरुषएव । नेह । निःश्रेयान्पुरुषः । पुरु
 पस्यायुः पुरुपायुपं । ततोद्विगू ह्यायुपत्र्यायुपम् ततोद्व
 न्द्वः । ऋग्यजुपं । ततस्त्रयःकर्मधारयाः । जातोक्षः महो
 क्षः वृद्धोक्षः । शुनःसमीपंउपशुनं टिलोपाभावःसम्प्रसां
 रणञ्चनिपात्यते गोष्टेष्वागोष्ट्यः ॥ ब्रह्महस्तिभ्यांवर्च
 सः ५४ ७८ ॥ अच् ब्रह्मवर्चसं । हस्तिवर्चसं । पत्यरा
 जभ्याञ्च । पत्यवर्चसं राजवर्चसं ॥ अवसमन्धेभ्यस्तमसं
 ५४ ७९ ॥ अवतमसं । संतमसम् अन्धतमसम् अन्धव
 तप्राद्रहसः ५४ ८१ ॥ अनुरहसं अवरहसं । तप्तरहसं प्रते
 रुहसः सप्तमीस्थात् ५४ ८२ ॥ उरसीतिप्रत्युरसम् । अनुग
 वमायामे ५४ ८३ ॥ एतन्निपात्यतेदीर्घत्वे अनुगवं
 यानं यस्यचायामइतिसमासः ॥ उपसर्गादध्वनः ५४ ८४

८५ ॥ प्रगतो ध्वानं प्राध्वोरथः । नपूजनात् ५ ४ ६९
 पूजनार्थात्परेभ्यः समासांतानस्युः । सुराजा अतिराजा ।
 स्वतिभ्यामेव । नेह परमराजः ॥ किमक्षेपे ५ ४ ७०
 कुत्सितो राजा किं राजा किं सखा किंगौः । नजस्तत्पुरु
 षात् ५ ४ ७१ ॥ अराजा तत्पुरुषात्किं अधुरंशकटं ।
 पथोविभाषा ५ ४ ७२ ॥ अपथं अपन्थाः तत्पुरुषादि
 त्येव अपथोदेशः ॥ इतिसमासान्ताः ॥ अलुगुत्तरपदे ६
 ३ १ ॥ इत्यधिकृत्य ॥ ओजः सहोम्भस्तमसस्तृतीयायाः
 ६ ३ २ ॥ ओजसाकृतमित्यादि । अंजसउपसंख्यानं । अं
 जसाकृतं ॥ आत्मनश्च ६ ३ ६ ॥ तृतीयायाअलुक् । पूरणे
 इतिवक्तव्यम् पूरणप्रत्ययांतेउत्तरपदेइत्यर्थः ॥ आत्म
 नापंचमः । वैयाकरणाख्यायांचतुर्थ्याः ६ ३ ७ ॥ आत्मन
 इत्येव आत्मनेपदम् । आत्मनेभाषा ॥ परस्यच ॥ पर
 स्मैपदं परस्मैभाषा । हलदंतादितिङेरलुक् । त्वचिसा
 रः ॥ गवियुधिभ्यांस्थिरः ८ ३ १५ ॥ सस्यषः । गवि
 ष्टिरः । युधिष्टिरः ॥ अरण्येतिलकाः । अत्रसंज्ञायामि
 तिसप्तमीसमासः ॥ हृद्युभ्यांच ॥ हृदिस्पृक् । दिविस्पृक् ।
 मध्याद्गुरौ ६ ३ ११ ॥ मध्येगुरुः । अंताच्च अंतेगुरुः ।
 अमूर्द्धमस्तकात्स्वांगादकामे ६ ३ १२ ॥ कण्ठेकालः ।
 उरसिलोमा । अमूर्द्धमस्तकात्किं ॥ मूर्द्धशिखः । अका
 मेकिं । मुखेकामोस्यमुखकामः । तत्पुरुषेकृतिवहुलं
 ६ ३ १४ ॥ स्तंवेरमः । कर्णेजपः ॥ शयवासवाशिष्यका
 लात् ६ ३ १८ ॥ वालुक् खशयः । खशयः । ग्रामे
 वासः ग्रामवासः ॥ ग्रामेवासी ग्रामवासी । षष्ठाअत्रा

क्रोशे ६ ३ २१ ॥ चौरस्यकुलं आक्रोशेकिं । ब्राह्मण
 कुलं । वाग्दिकृपश्यद्गोयुक्तिदण्डहरेषु ॥ वाचोयुक्तिः
 दिशोदंडः । पश्यताहरः ॥ ग्रामुप्यावणामुप्यपुत्रिका
 मुप्यकुलिकेतिच । देवानांप्रियइतिमूर्खे ॥ अन्यत्रदेव
 प्रियः ॥ शेषपुच्छलांगुलेशुनः । शुनःशेफः ॥ शुनःपु
 च्छः । शुनोलांगुलः ॥ दिवश्चदासं । दिवोदासः ॥ ऋ
 ताविद्यायोनिबंधेभ्यः ६ ३ २३ ॥ होतुरन्तेवासी ।
 विभापास्वसृपत्योः ६ ३ २४ ॥ ऋदन्तात्पष्ट्रावालुक
 मातुःपितुभ्यामन्यतरस्यां ८ ३ ८५ ॥ स्वसुःसस्यपःस
 मासे । मातुःप्रसा । मातुःस्वसा ॥ पितुःप्रसा । पितुः
 स्वसा ॥ लुकूपक्षेतु । मातृपितृभ्यांस्वसा ८ ३ ८४ ॥
 स्वसुःसस्यपःसमासे । मातृप्रसा ॥ पितृप्रसा । असमा
 सेतु ॥ मातुःस्वसा । पितुःस्वसा ॥ इत्यलुक्समासः ॥
 घरूपकल्पचेलट्रुवगोत्रमतहतपुष्टीनेकाचोह्रस्वः ६ ३
 ४३ ॥ मापितपुंस्काद्योढीतदंतस्यानेकाचोह्रस्वःस्यात्घ
 रूपकल्पप्रत्ययेचेलडादिपुचोत्तरपदेषु । ब्राह्मणितरा ।
 ब्राह्मणीतमा । ब्राह्मणिरूपा ॥ ब्राह्मणिकल्पा । ब्राह्म
 णिचेली ॥ ब्राह्मणिद्रुवा । ब्राह्मणिगोत्रेत्यादि ॥ द्रुवःप
 चाद्यत्रिवच्यादेशगुणयोरभावोनिपात्यते ॥ ह्यःकिं दत्ता
 तरा भापितपुंस्कात्किम् । आमलकीतरा ॥ कुवलीतरा ।
 नद्याःशेषस्यान्यतरस्याम् ६ ३ ४० ॥ अड्यन्तनद्याड्यंतै
 काचेश्रधादिपुह्रस्वीवा ॥ ब्रह्मवन्धुतरा ॥ ब्रह्मवन्धूत
 रा ॥ स्त्रीतरा ॥ स्त्रितरा ॥ कृन्तघान ॥ लक्ष्मीतरा ॥ उ
 गितश्च ६ ३ ४५ ॥ उगितःपरायानदीतदंतस्यधादिपु

ह्रस्वोवास्यात् ॥ विदुषितरा ह्रस्वाभावपक्षेपुत्रत् ॥ वि
 द्वत्तरा पादस्यपदाज्यातिगोपहतेषु ६ ३ ५२ ॥ एषू
 त्तरपदेषुपादस्यपदइत्यदन्तआदेशःस्यात् ॥ पादाभ्यां
 अजतीतिपदाजिः ॥ पदातिः अज्यतिभ्यांपादेचेतीण्
 प्रत्ययः पदगः पदोपहतः ॥ पद्यत्यतदर्थे ६ ३ ५३ ॥
 पादस्यपत्स्यादत्तदर्थेयति पादौविध्यन्तिपद्याःशर्कराः ।
 विध्यध्यधनुषेतियत् ॥ अतदर्थेकिं पादार्थमुदकंपादं ।
 पादार्थाभ्यांचेतियत् ॥ उदकस्योदःसंज्ञायां ६ ३ ५७
 उत्तरपदे । उदमेघः । उत्तरपदस्यचेतिवक्तव्यम् ॥ क्षीरो
 दः । पेषवासवाहनधिषुच ६ ३ ५८ ॥ उदपेषपिनाष्टिः ।
 उदवासः ॥ उदवाहनः । उदधिघटः । एकहलादौपूर
 यितव्येन्यतरस्यात् ६ ३ ५६ ॥ उदकुम्भः । उदककुम्भः
 एकेतिकिम् । उदकस्थाली ॥ पूरयितव्येतिकिं ॥ उदक
 पर्वतः । मन्थौदनसक्तुविन्दुवज्रभारहारवीवधगाहेषुच
 ६ ३ ६० उदमन्थः उदकमन्थः ॥ उदौदनः । उदकौदनः
 इकोह्रस्वोऽङ्गो गालवस्य ६ ३ ६३ ॥ इगन्तस्याङ्गंत स्यह्र
 स्वोवाउत्तरपदे । ग्रामणिपुत्रः ॥ ग्रामणीपुत्रः । इकःकि
 रमापतिः अद्यःकिं । गौरीपतिः प्यङ्गःसंप्रसारणंपुत्रप
 त्योस्तत्पुरुषे ६ ३ १३ ॥ प्यङ्गंतस्यपूर्वपदस्यसंप्रसार
 णंस्यात्पुत्रपत्योपरतिः । संप्रसारणस्य । ६ ३ १३ १ ॥
 दीर्घःस्यादुत्तरपदे कौमुदगंध्यायापुत्रः ॥ कौमुदिगंधी
 पुत्रः ॥ कौमुदगन्धीपतिः ॥ इष्टकषीकामालानांचित
 तूलभारिषु ६ ३ ३५ ॥ इष्टकादीनांतदन्तानांचचिता
 दिषुह्रस्वःस्यात् ॥ इष्टकचितं । पक्वेष्टकचितं ॥ इषी

कतूलं । मुंजेपीकतूलं ॥ मालभारी ॥ उत्पलमालभारी ।
 ज्योतिर्जनपदरात्रिनाभिनामगोत्ररूपस्थानवर्णत्रयोवच-
 नवन्धुपु ६ ३ ८५ ॥ समानस्वसः । सज्योतिः ॥
 (चरणे ब्रह्मचारिणि ६ ३ ८५ ॥ ब्रह्मचारिणि उत्तर-
 पदेसमानस्वसश्चरणेसमानत्वेनगम्यमाने ॥ चरणःशा-
 खाब्रह्मवेदः ॥ तदध्ययनार्थं ब्रतमपि ब्रह्म ॥ तच्चरेतीति
 ब्रह्मचारी । सब्रह्मचारी इत्यादि) तीर्थये ६ ३ ८७ ॥
 यादौ प्रत्यये विवक्षिते समानस्वसः । सतीर्थ्यः । एकगु-
 रुकः । समानतीर्थवासीति यत्प्रत्ययः । विभाषोदरे ।
 ६ ३ ८८ ॥ सोदर्यः । समानोदर्यः । गृहशवतुपु ६ ३
 ८९ ॥ सदृक् । सदृशः । दृक्षेच । सदृक्षः । इदङ्किमो-
 रीशुकी । ६ ३ ९० ॥ दृग्दृशवतुसु । ईदृक् । ईदृशः ।
 कीदृक् । कीदृशः ॥ दृक्षेच । ईदृक्षः । कीदृक्षः ॥ अप-
 ष्टप्रतृतीयास्यस्यान्यस्यदुगाशीराशास्थास्थितोत्सुकोति-
 कारकरागच्छेषु ६ ३ ९१ ॥ अन्यशब्दस्यदुगागमः स्या-
 दाशीरादिपुपरेषु । अन्यदाशीः । अन्यदाशा । अन्य-
 दास्था । अन्यदास्थितः । अन्यदुत्सुकः । अन्यदूतिः ।
 अन्यद्रागः । अपष्टीत्यादिकं । अन्यस्यान्येनवाऽशीः ।
 अन्यशीः । करकेकचनार्थनिषेधः । अन्यस्यकारकोऽ-
 न्यत्कारकः । अन्यस्यायमन्यदीयः । अर्थविभाषा ६ ३
 १०७ ॥ अन्यदर्थः । अन्यार्थः ॥ क्रोः कत्तत्पुरुषेऽचि ६ ३
 १०१ ॥ अजादावुत्तरपदे ॥ कुत्सितोऽश्वः । कदम्बः । क्री-
 दन्नम् । तत्पुरुषेकि । कूप्यो राजा ॥ त्रौच ॥ कत्तयः ।
 रथवदयोश्च ६ ३ १०२ ॥ कद्रथः । कद्वदः । तृणेषु च जा

तौ । ६ ३ १०३ ॥ कत्तृणं । कापथ्यक्षयोः ६ ३ १०४ ॥
 कापथं । काक्षः । ईषदर्थे ६ ३ १०५ ॥ ईषज्जलम्
 काजलं । विभाषापुरुषे ६ ३ १०६ ॥ कुपुरुषः । का
 पुरुषः । कवंचोष्णे ६ ३ १०७ ॥ उघ्नशब्देउत्तरपदे
 कवंचाचत्रास्यात् । कोघ्नं । कवोघ्नं । कटुघ्नं ॥ पृषो
 दरादीनियथोपदिष्टं ६ ३ १०९ ॥ पृषोदरप्रकाराणि
 शिष्टैर्यथोच्चारितानितथैवसाधूनि । पृषतः उदरं । पृ
 षोदरं । तलोपः । वारिवाहकोबलाहकः । पूर्वपदस्य
 वः । उत्तरपदादेश्चलत्वं । भवेद्वर्णागमाहुंसःसिंहोवर्ण
 विपर्ययात् । गूढोत्मावर्णविकृतेर्वर्णनाशात्पृषोदरम् ॥
 मतौवहूचाऽनजिरादीनाम् ६ ३ १०८ ॥ दीर्घःस्यात् ॥
 अमरावती । अनजिरादीनांकिं । अजिरवती । वहचः
 किं । ब्रीहिमती । संज्ञायामित्येव । नेह । वलयवती ॥
 शरादीनांच ६ ३ १२० ॥ शरावती ॥ उपसर्गस्यघञ्य
 मनुष्येवहुलं ६ ३ १२१ ॥ परिपाकः । परीपाकः ।
 अमनुष्येकिं । निषादः । नरेसंज्ञायां । ६ ३ १२९ ॥
 विश्वानरः । मित्रेचर्षी । ६ ३ १३० ॥ विश्वामित्रः ।
 शुनोदंतद्रष्टाकर्णकुंदवराहपुच्छपदेषु । श्वादंतः ॥ प्रनि
 रतःशरेक्षुप्लक्षाम्रकार्प्यखदिरपीयूक्षाभ्योऽसंज्ञायामपि ८
 ४ ५ ॥ एभ्यःपरस्यवनस्यनस्यणत्वं । प्रवणं । विभाषौ
 षधिवनस्पतिभ्यः । ८ ४ ६ ॥ दूर्वावणं । दूर्वावनं ।
 शिरीषवणं । शिरीषवनं । द्यच्चत्र्यज्म्यामेव । नेह ।
 देवदारुवनं । इरिकादिभ्योन । इरिकावनं । मिरिका
 वनं । वाहनमाहितात् ८ ४ ८ ॥ आरोप्ययदुह्यतेत

द्वाचिंस्यान्तिमित्ताद्वाहनस्यनस्यणः । इक्षुवाहनं । आ
 हितात्किं । इन्द्रवाहनं । पानदेशे ८ ४ ९६ ॥ पूर्वपद-
 स्यान्तिमित्तात्परस्यपानस्यनस्यणः । क्षीरम्पानंयैपांते
 क्षीरपाणाः । उशीनराः । सुरापाणाः । प्राच्याः । वा
 भ्रावकरणयोः ८ ४ १० ॥ क्षीरपानं । क्षीरपाणं । प्रा
 तिपदिकान्तनुंविभक्तिपुत्र ८ ४ ११ ॥ पूर्वपदस्यान्ति
 मित्तात्परस्यएपुस्थितस्यनस्यणोवा । मापत्रापिणौ ॥
 ब्रीहिवापाणि । मापत्राप्रेण । पक्षेमापत्रापिनावित्या
 दि ॥ कुमतिच ८ ४ १३ ॥ कवर्गवत्युत्तरपदेप्राग्वत् ।
 हरिकामिणौ । हरिकामाणि । हरिकामेण ॥ पदव्य
 वांयेपि । ८ ४ ३८ ॥ णत्वंन । मापकुम्भवापेन ॥ अ
 तद्धितइतिवक्तव्यं ॥ आर्द्रगोमयेण । शुक्लगोमयेण ॥
 पारस्करप्रभृतीनिचसंज्ञायां ६ १ १५७ ॥ एतानि
 ससुट्कानिनिपात्यन्ते । पारस्करः । किष्किंधा । त
 द्बृहतोःकरपत्योश्चोरदेवतयोःसुट्तलोपश्च । तात्पूर्वं
 चत्वेनदकारोपिबोध्यः । तद्बृहतोर्दकारतकारौलुप्ये
 तेकरपत्योस्तुसुट् । चोरदेवतयोरितिसमुदायोपाधिः ।
 तस्करः । बृहस्पतिः । प्रायस्यचित्तिचित्तयोः ॥ प्राय
 श्रित्तिः । प्रायश्चित्तं । वनस्पतिरित्यादि । आकृति
 गणोयम् ॥ इतिसमासाश्रयविधयः ॥ समाप्तःसमाप्तः
 ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

समर्थानां प्रथमा द्वा ४ १ ८३ ॥ इदंपदत्रयमधि-
 क्रियते । प्राग्दिशंइतियावत् । प्राग्दीव्यतोऽण् ४ १
 ८३ ॥ तेनदीव्यतोत्यतःप्रागणधिक्रियते । अथपत्या-

दिभ्यश्च ४ १ ८४ ॥ एभ्योऽण्स्यात्प्राग्दीव्यतीयेष्वर्थेषु ।
 अश्वपतेरपत्यादिआश्वपतं गाणपतम् । दित्यदित्यादि
 त्यपत्युत्तरपदास्त्वयः ४ १ ८५ ॥ प्राग्दीव्यतीयेष्वर्थेषु ।
 दितेरपत्यादिदैत्यः । अदितेरादित्यस्यवाश्रादित्यः ॥
 यणोमयोद्धेवाच्ये ॥ मयइतिपंचमीयणइतिषष्ठीतिपक्षे
 यस्यद्वित्वं । हलौयमांयमिलोपः ७ ४ ६४ ॥ वास्यात् ।
 इत्यसतिलोपेद्वित्वेचसतित्रियंरूपं । असतिलोपेद्वित्व
 लोपयोर्वाद्वियं । द्वित्वाभावेलोपेचसतिएकयं । प्राजा
 पत्यः । देवाद्यजजौ । दैव्यं । दैवं । वहिषष्टिलोपोयञ्च ॥
 बाह्यः । ईकक्च ॥ कितिच ७ २ ११८ ॥ कितित
 द्वितेऽचामादेरचोवृद्धिः । वाहीकः । गोरजादिप्रसंगे
 यत् । गोरपत्यादिगव्यं । उत्सादिभ्योऽञ् ४ १ ८६ ॥
 औत्सः ॥ इत्यपत्यादिविकारांतार्थाःप्रत्ययाः ॥ स्त्रीपुं
 साभ्यांनञ्ज्ञौभवनात् ४ १ ८७ ॥ धान्यानांभवनइ
 त्यतःप्रागर्थेऽभ्यामेतौस्तः । स्त्रैणः । पौंघ्नः ॥ तस्या
 पत्यम् ४ १ ५ ९२ ॥ षष्ठ्यन्तात्कृतसंधेःसमर्थादपत्यर्थे
 उक्तावक्ष्यमाणाश्रप्रत्ययावास्युः ॥ ओर्गुणः ६ ४ १४६
 उवर्णान्तस्यभस्यगुणस्तद्धिते । ओरोदितिवक्तव्येगुणो
 क्तिःसंज्ञापूर्वकोविधिरनित्यइतिज्ञापयितुं । तेनस्वायं
 भुवमित्यादिसिद्धं । उपगोरपत्यमौपगवः । आश्वपतः
 दैत्यः । औत्सः । स्त्रैणः । पौंघ्नः । अपत्यंपौत्रप्रभृति
 गोत्रं ४ १ १६२ ॥ अपत्यत्वेनविवक्षितंपौत्रादिगोत्र
 संज्ञंस्यात् । एकोगोत्रे ४ १ ९३ ॥ गोत्रेएकएवप्रत्ययः
 स्यात् । उपगोर्गोत्रापत्यमौपगवः ॥ गर्गादिभ्योयञ्

४ १ १०५ ॥ गोत्रापत्ये । गर्गस्यगोत्रापत्यंगार्ग्यः ।
 वात्स्यः । यजजोश्च २ ४ ६४ ॥ गोत्रेयद्यजन्तमजन् तं
 चतदवयवयोरेतयोर्लुक्त्तत्कृतेवहुत्वेनतुस्त्रियां । गर्गाः ।
 वत्साः । गोत्रेऽलुगचि ४ १ ८९ ॥ अजादौप्राग्दीव्यती
 येविवक्षितेगोत्रप्रत्ययस्यालुगस्यात् ॥ गर्गाणांक्वात्राः ।
 वक्ष्यमाणोवृद्धाच्छः । आपत्यस्यचतद्वितेनाति । ६ १
 १५१ ॥ हलःपरस्यापत्ययस्यलोपस्तद्धितेनत्वाकारे ।
 गार्गीयाः । अनातिकिं । गार्ग्यायणः प्राग्दीव्यतीयेकिं ।
 गर्गेभ्योहितंगर्गीयं । अचिकिं । गर्गेभ्यःप्रागतंगर्गरूप्यं ॥
 जीवतितुवंश्येयुवा ४ १ १६३ ॥ वंश्येपित्रादौजीवतिपौ
 त्रादेर्यदपत्यंचतुर्थ्यादितद्युत्रसंज्ञमेवस्यान्नतुगोत्रसंज्ञम्
 गोत्राद्यून्यस्त्रियां ४ १ ९४ ॥ यून्यपत्येविवक्षिते गो
 त्रप्रत्ययान्तादेवप्रत्ययःस्यात्स्त्रियांतुनयुवसंज्ञा ॥ यजि
 जोश्च ४ १ १०१ ॥ गोत्रेयौयजिजौतदन्तात्फक् ॥ आय
 नेयीनीयियःफढखच्छ्वांप्रत्ययादीनां ७ १ २ ॥ प्रत्यया
 देःफस्यआयन्ढस्यएयूखस्यईन्कस्यईयूघस्यइयूस्युः ।
 गर्गस्ययुत्रापत्यंगार्ग्यायणः ॥ अतड्ज् । ४ १ ९५ ॥
 अपत्येथै । दाक्षिः ॥ वाहूदिभ्यश्च ४ १ ९६ ॥ वाह
 विः । औडुलोमिः । औडुलोमी । लोम्नोपत्येपुवहुप्र
 कारोवक्तव्यः । वाहूदिजापत्रादः ॥ उडुलोमाः । आ
 कृतिगणोयं ॥ अनृप्यानंतर्येविदादिभ्योऽज् ४ १ १०४
 येत्वत्रानृपयस्तेभ्योऽपत्येऽन्यत्रतुगोत्रे । विदस्यगोत्रं वै
 दः । वैदौ । विदाः । पुत्रस्याऽपत्यंपौत्रः । पौत्रौ । यज
 जोश्चेतिसूत्रेप्रवराध्यायप्रसिद्धंगोत्रं तेनेहन । पौत्राः ॥

एवंदौहित्रादयः ॥ शिवादिभ्योऽण् ४ १ ११२ ॥ अपत्ये ।
 शैवः । गांगः ॥ ऋष्यंधकवृद्धिकुरुभ्यश्च ४ १ ११४ ॥
 ऋषिभ्यः । वासिष्ठः । वैश्वामित्रः । अंधकेभ्यः । श्वाफ
 लकः । वृद्धिभ्यः । वासुदेवः । कुरुभ्यः । नाकुलः । साह
 देवः ॥ मातुरुत्संख्यासंभद्रपूर्वायाः ४ १ १५ ॥ संख्या
 दिपूर्वस्यमातृशब्दस्यउदादेशःस्यादण्प्रत्ययश्च । द्वैमा
 तुरः । षाण्मातुरः । सांमातुरः । भाद्रमातुरः ॥ स्त्रीभ्यो
 ढक् ४ १ १२० ॥ स्त्रीप्रत्ययान्तेभ्योढक् । वैनतेयः ॥
 कन्यायाःकनीनच ४ १ १६ ॥ चादण् कानीनोव्यासः
 कर्णश्च ॥ राजश्चशुराद्यत् ४ १ १३७ ॥ राज्ञोजातावेव ॥
 येचाभावकर्मणोः ६ ४ १६८ ॥ यादौतद्धितेऽप्रकृत्या
 स्यान्ततुभाक्कर्मणीः । राजन्यः । जातावेवेतिकिं ॥
 अन् ६ ४ १६७ ॥ प्रकृत्याऽणिपरे । राजनः । श्वशुर्यः ।
 क्षत्राद्दघः ४ १ १३८ ॥ क्षत्रियः । जातावित्येव । क्षात्रिर
 न्यः ॥ रेवत्यादिभ्यष्टक् ४ १ १४६ ॥ ठस्येकः ७ ३ ५० ॥
 अङ्गात्परस्यठस्येकादेशः । रैवतिकः ॥ गोत्रिकुंजादिभ्य
 श्चफञ् ४ १ १८ ॥ ब्रातृचफजोरस्त्रियां ५ ३ ११३ ॥
 ब्रातृवाचिभ्यश्चफजन्तेभ्यश्चस्वार्थेज्यप्रत्ययःस्यात् । कौ
 जायन्यः । कौंजायन्यौ । बहुत्वेलुग्वक्ष्यते । ब्राध्ना
 यन्यः ॥ नडादिभ्यःफक् । ४ १ १८ ॥ गोत्रइत्येव ।
 नाडायनः । चारायणः । अनंतरोनाडिः ॥ अश्वादि
 भ्यःफञ् ४ १ ११० ॥ गोत्रे । आश्वायनः ॥ इतश्चा
 निजः ४ १ १२२ ॥ इकारान्ताद्यचोऽपत्येढक्नत्वजं
 तात् । दौलेयः । नैधेयः । आत्रेयः । आत्रियो ॥ अ

त्रिभृगुकुत्सवसिष्ठगोतमांगिरीभ्यश्च २ ४ ६५ ॥ एभ्यो
गोत्रप्रत्ययस्यलुकस्यात्तत्कृतवहुत्वेनतुस्त्रियाम् । अत्र
यः । भृगवः । कुत्साः । वसिष्ठाः । गोतमाः । अंगि
रसः । शुभादिभ्यश्च ४ १ १२३ ॥ ढकस्यादपत्ये । शौ
भ्रेयः । कल्याणादीनामिन्ह ४ १ १२६ ॥ एपामिन्ह
स्यात्ढक्च । काल्याणिनेयः । वांधकिनेयः । कुलटा
यावा । ४ १ १३७ ॥ इन्हमात्रं विकल्पते ढक्तुनित्यः पू
र्वणैव । कौलटेयः । कौलटिनेयः । सतीभिक्षुक्यत्रकुल
टा ॥ चटकायाऐरक् ४ १ १२८ ॥ चटकादितिवाच्य
म् । प्रातिपदिकग्रहणे लिंगविशिष्टस्यापिग्रहणमितिसि
द्भ्रति । चटकस्यचटकायावाअपत्यंचाटकैरः । स्त्रिया
मपत्येलुग्वक्तव्यः । तयोरेवस्यपत्यंचटका ॥ गोधाया
द्रक् ४ १ १२९ ॥ गौधेरः । शुभादित्वाद्ढक् । गौधे
यः ॥ सुद्राभ्योवा । ४ १ १३१ ॥ अंगहीनाः शीलही
श्रक्षुद्रास्ताभ्योद्रक्वा । पक्षेठक् । काणेरः । काणयः ।
दासेरः । दासेयः ॥ पितृप्रसुशक्ण् । ४ १ १३२ ॥ अ
णोपवादः । पैतृप्रस्त्रीयः । ढकिलोपः । ४ १ १३३ ॥
पितृप्रसुर्यदुक्तन्तदस्यापिस्यात् । मातृप्रस्त्रीयः । मातृ
प्रसेयः ॥ कुलात्खः ४ १ १३९ ॥ कुलीनः । तदन्ता
दपि ॥ उत्तरसूत्रेअपूर्वपदादितिलिङ्गात् । आढ्यकुली
नः ॥ अपूर्वपदादन्यतरस्यांयद्ढकजौ ४ १ १४१ ॥
कुलादित्येव । पक्षेखः । महाकुलः । महाकुलीनः ॥
महाकुलीनः ॥ दुष्कुलाद्ढक् ४ १ १४२ ॥ वा । पक्षेखः ।
दौष्कुलेयः । दुष्कुलीनः ॥ स्वसुशक्णः । ४ १ १४३ ॥

स्वस्त्रीयः ॥ भ्रातुर्व्यञ्ज । ४ १ १४४ ॥ चाच्छः । भ्रातृ
 व्यः । भ्रात्रीयः ॥ मनोजातावज्यतौषुक्च ४ १ १६१
 समुदायार्थोजातिः । मानुषः । मनुष्यः ॥ तक्षणीणुपसं
 ख्यानं ॥ षपूर्वहन्धृतराज्ञामणि । ६ ४ १३५ ॥ एषाम
 णितद्धितेऽनोकारलोपः । ताक्षणः ॥ तिकादिभ्यःफिञ्
 ४ १ १५४ ॥ तैकायनिः ॥ वृद्धिर्यस्याचामादिस्तद्वृद्धम्
 १ १ ७३ ॥ यस्यसमुदायस्याचामध्येआदिवृद्धिस्तवृ
 द्ढसंज्ञस्यात् ॥ उदीचांवृद्धादगोत्रात् ४ १ १५७ ॥ आ
 म्रगुप्तायनिः । प्राचांतुआम्रगुप्तिः ॥ प्राचामवृद्धात्फि
 न्वहुलं ४ १ १६० ॥ ग्लुचुकायनिः ॥ जनपदशब्दात्क्ष
 त्रियादञ् ४ १ १६८ ॥ जनपदक्षत्रिययोर्वाचकादञ्प
 पत्ये । पांचालः । क्षत्रियसमानशब्दाज्जनपदात्तस्य
 राजन्यपत्यवत् । पांचालानां राजा पांचालः ॥ पूरैरण् ॥
 पौरवः ॥ ह्यञ् मगधकलिंगसूरमसादण् ४ १ १७० ॥
 द्यच् । आंगः । चांगः । मागधः ॥ पांडोर्डण् ॥ पां
 ड्रः ॥ वृद्धेत्कोशलाजादाज्ज्यङ् ४ १ १७१ ॥ वृद्धात् ।
 आम्बष्ठ्रः । इत् आवन्त्यः कौशल्यः । अजावस्यापत्य
 आजाद्यः ॥ कुरुनादिभ्योण्यः ४ १ १७२ ॥ कौरव्यः ।
 नैषध्यः ॥ तेतद्राजाः ४ १ १७४ ॥ अजादयस्तद्राजसञ्ज्ञाः
 स्युः ॥ तद्राजस्यबहुषुतेनैवास्त्रियां २ ४ ६२ ॥ बहुष्वर्थे
 षुतद्राजस्यलुक्त्तत्कृतबहुत्वेनतुस्त्रियाम् । पांचालाइत्या
 दि ॥ कंवोजाल्लुक् ४ १ १७५ ॥ तद्राजस्य । कंवोजः
 कंवोजौ । कंवोजादिभ्यइतिवक्तव्यम् । चोलः शकः ।
 केरलः यवनः ॥ अणिजोरनार्षयोगुरुपोत्तमयोःप्यङ्गो

त्रे ४१ १७८ ॥ आदीनामन्त्यमुत्तमन्तस्यत्तमीपमुपोत्त
मं ॥ गोत्रेषावणिजौविहितौअनार्पितदन्तयोगुरुपोत्त
मयोः प्रातिपदिकयोः स्त्रियांप्यङ्गादेशः । यदश्राप् कुमु
दगन्धर्गात्रापत्यंस्त्रीक्रीमुदगन्ध्या वाराह्या अनार्पयोः
किं वासिष्टी । गुरुपोत्तमयोः किम् । औपगवी । गोत्रेकि
म् अहिच्छत्रेजाताआहिच्छत्री ॥ इत्यपत्याधिकारः । तेन
रक्तंरागात् ४२ १ ॥ कप्रायेणरक्तंवस्त्रंकापायं । मांजिष्टं ।
रागात्किं देवदत्तेनरक्तंवस्त्रं ॥ लाक्षारोचनाडूठक् ४
२ २ लाक्षिकः ॥ रौचनिकः ॥ शकलकर्दमाभ्यामुपसं
ख्यानम् ॥ शाकलिकः । कर्दमिकः ॥ नील्याञ्जन् ॥
नील्यारक्तंवस्त्रंनीलं ॥ पीतात्कन् । पीतकं ॥ हरिद्राम
हारजनाभ्यामज् ॥ हरिद्रं । महारजनं ॥ नक्षत्रेणयुक्तः
कालः ४२ १३ ॥ तिष्यपुष्ययोर्नक्षत्राणियलोपः । ४२३ ॥
पुष्येणयुक्तं पौषंग्रहः । लुत्रविशेषः ४२४ ॥ पूर्वणविहितस्य
लुप्पष्टीदण्डात्मकस्यकालस्यावांतरविशेषश्चेन्नगम्यते ॥
अद्रपुष्यः ॥ दृष्टंसाम ४२१७ ॥ तेनेत्येव । वसिष्टेनदृ
ष्टंवासिष्टंसाम वामदेवाड्ड्रड्रौ ४२१६ ॥ वामदेवेन
दृष्टंवामदेव्यं ॥ परिवृत्तोरथः ४२१० ॥ वस्त्रेणपरिवृतो
वास्त्रोरथः । तत्रोद्धृतममत्रेभ्यः ४२१४ ॥ शरावेउद्धृतः ।
शारावञ्छोदनः ॥ संस्कृतंभक्ष्याः ४२१६ ॥ सप्तम्यन्ताद
णस्यात्संस्कृतं यत्संस्कृतंभक्ष्याश्चेत्तेस्युः ॥ भ्राष्ट्रेपुसंस्कृ
ताभ्राष्ट्राःभक्ष्याः ॥ शूलोखाद्यत् ४२७१ ॥ अणोपवाद्ः ।
शूलसंस्कृतंशूल्यंमासं । उख्यम् ॥ दध्नष्टक् । ४२१९ ॥
दध्निसंस्कृतंदाधिकं ॥ सास्मिन्यौर्णमासीति ॥ ४२२२ ॥

इतिशब्दात्संज्ञायामितिलभ्यते । पौषीपौर्णमासीअस्मि
न्यौषोमासः । साऽस्यदेवता । ४२ २४ ॥ इन्द्रोदेवताऽस्यै
न्द्रंहविः ॥ पाशुपतं । वार्हस्यत्यं । त्यज्यमानद्रव्येउद्देश्य
विशेषोदेवतामंत्रस्तुत्याच । ऐन्द्रोमंत्रः ॥ कस्येत् ४२
२५ ॥ कशब्दस्यईकारादेशःस्यात्प्रत्ययसंनियोगेन ॥ यस्ये
तिलोपात्यरत्वादादिवृद्धिः । कोब्रह्मादेवताऽस्यकायंह
विः ॥ श्रीदेवतास्यश्रायम् ॥ शुक्राद्घनू ४२ २६ ॥ शु
क्रियं । सोमाट्घण् ४२ ३० ॥ सौम्यं । वाय्वृतुपित्रुष
सोयत् ४२ ३१ ॥ वायव्यं । ऋतव्यं ॥ रीङ्ऋतः ७४ २७
अकृद्यकारेऽसार्वधातुकयकारेचौचपरैऋदन्तांगस्यरीडा
देशः ॥ यस्येतिच ॥ पित्र्यं ॥ उषस्यं ॥ द्यावापृथिवी
शुनासीरमरुत्वदग्नीषोमवास्तोष्यतिगृहमेधाच्छ्व ४२
३२ ॥ चाद्यत् । द्यावापृथिवीयं । द्यावापृथिव्यं । शुना
सीरीयं । शुनासीर्यं ॥ महाराजप्रौष्ठपदाङ्ठजू ४२ ३३
महाराजिकं । प्रौष्ठपदिकं ॥ देवताद्वन्द्वेच ७३ २१ ॥ अ
त्रपूर्वात्तरपदयोराद्यचोर्वृद्धिर्जितिणितिकितिच । अग्नि
मारुतं ॥ नेन्द्रस्यपरस्य । ७३ २२ ॥ सौमेन्द्रः । परस्य
किं । ऐन्द्राग्नः ॥ दीर्घाच्चवरुणस्य ७३ २३ ॥ नवृद्धिः ।
ऐन्द्रावरुणं । दीर्घात्किं ॥ आग्निवारुणीमनद्धाही मा
लभेत पितृव्यमातुलमातामहपितामहाः ४२ ३६ ॥ एते
निपात्यन्ते । पितुर्भातापितृव्यः ॥ मातुर्भातामातुलः ।
मातुःपितामातामहः ॥ पितुःपितापितामहः ॥ तस्यस
मूहः ४२ ३७ ॥ काकानांसमूहःकाकं । वकानांसमूहः ।
वाकम् ॥ भिक्षादिभ्योऽण् ४२ ३८ ॥ भैक्षम् । गर्भिणीनां

समूहोर्गाभिर्णिणम् । इहभस्याढइतिपुंत्रद्वावेकृते । इनख्य
नपत्ये । ६४ १६४ ॥ अन्नपत्यार्थेऽणिङ्प्रकृत्या ॥ नते
नस्तद्धितइतिटिलोपोन । युवतीनांसमूहोयौवनम् ॥
गोत्रोक्षोष्टोरभ्रराजराजन्यराजपुत्रवत्समनुप्याजाद्बुज् ।
४ २ ३९ ॥ ग्लुचुकायनीनांसमूहोर्ग्लुचुकायनकं । औक्षक
मित्यादि । आपत्यस्यचेतिचलोपेप्राप्ते ॥ प्रकृत्याकेराज
न्यमनुप्ययुवानः ॥ राजन्यकम् । मानुष्यकं । वृद्धाञ्चेति
वक्तव्यम् ॥ वाढुकं । केदारादञ्च ४ २ ४० ॥ चाद्बुज् ।
कैदार्यं । कैदारिकम् । गणिकायायजूवक्तव्यम् । गाणिक्यं
ठज्कवचिनश्च ४ २ ४१ ॥ चाढ्केदारादपि ॥ कवचि
नांसमूहःकावचिकं । कैदारिकं ॥ ग्रामजनबन्धुभ्यस्तल्
४ २ ४३ ॥ ग्रामता । जनता बन्धुता ॥ तलंतंस्त्रियाम् ॥
गजसहायाभ्यांचेतिवक्तव्यम् । गजता सहायता ॥ अ
न्हःखःऋतौ अहीनःऋतुः ॥ अचितहस्तिधेनोष्टक् ४ २
४७ ॥ इसुसुक्तान्तात्कः ७ २ ५१ ॥ इस् उस्उक् तएतद
न्तात्परस्यठस्यकः सात्कुं हास्तिकं । धैनुकं ॥ केशाश्वा
भ्यांयज्ङ्गावन्यतरस्याम् ४ २ ४८ ॥ पक्षेठगणौ । कैश्यं ।
कैशिकं । अश्वीयं । आश्वं ॥ पाशादिभ्योयः ४ २ ४९ ॥
पाश्या । दृण्या । धूम्या । वन्या । वात्या ॥ खलगोर
थात् ४ २ ४० ॥ खल्या । गव्या । रथ्या ॥ इनित्रक
द्यचश्च ४ २ ४१ ॥ खलादिभ्यःक्रमात्स्युः ॥ खलिनी ।
गोत्रा । रथकद्या । खलादिभ्यइनिर्वक्तव्यः । डाकिनी ।
कुटुंबिनी ॥ आकृतिगणोयम् ॥ तदस्यांप्रहरणमितिक्री
डार्याणः ४ २ ५७ ॥ दण्डःप्रहरणमस्यांक्रोडायान्दी

गडा ॥ मौष्टा ॥ घञः सास्यां क्रियेतिजः ४ २ ७० ॥ घ
 जन्तात्क्रियावाचिनः प्रथमान्तादस्यामित्यर्थे स्त्रीलिंगे
 जप्रत्ययः ॥ श्येनतिलस्य पातेजे ६ ३ ७१ ॥ अनयोर्मुम्
 स्यात्जप्रत्यये परे पातशब्दे उत्तरपदे । श्येनम्पातामृगया
 तैलंपातास्वधा ॥ श्येनतिलस्य किम् ॥ दंडपातोस्यांदां
 डपातातिथिः ॥ तदधीतेतद्वेद ४ २ १९ ॥ नद्यवाम्यां
 पदांताभ्यांपूर्वांतुताभ्यामैच् ७ ३ ३ ॥ पदांताभ्यांय
 कारवकाराभ्यांपरस्याचो न वृद्धिः किं तुताभ्यांपूर्वा क्रमादै
 चावागमौस्तः ॥ व्याकरणमधीतेवेत्तिवावैयाकरणः ।
 क्रमादिभ्योवुन् ४ २ ६१ ॥ क्रमकः । पदकः ॥ शिक्षकः ।
 मीमांसकः ॥ ऋतूकथादिसूत्रान्ताट्ठक् ४ २ ६० ॥
 ऋतुविशेषवाचिनामेवग्रहणं । तेभ्योमुख्यार्थेभ्योवेदितरि
 तत्प्रतिपादकग्रंथपरेभ्यस्त्वधेतारि ॥ आग्निष्टोमिकः ॥
 वाजपेयिकः ॥ उक्त्यंसामविशेषः ॥ तल्लक्षणपरोग्रन्थ
 विशेषोलक्षणयोक्त्यं ॥ तदधीतेवेदवाञ्छौक्थिकः ॥ मु
 ख्यार्थान्तूक्त्यशब्दात्ठगणौनेष्यते । नैयायिकः ॥ वा
 र्त्तिकः ॥ लौकायतिकः ॥ सूत्रांतात्तुअकल्यादेरेवेष्यते ।
 सांग्रहसूत्रिकः ॥ अकल्पादेः किं । काल्पसूत्रः ॥ विद्या
 लक्षणकल्पान्ताच्चेतिवक्तव्यं ॥ वायसविदिकः ॥ गौल
 क्षणिकः ॥ पाराशरकल्पिकः ॥ अंगक्षत्रधर्मत्रिपूर्वादि
 द्यांतान्तेतिवक्तव्यं । आंगविद्यः । क्षात्रविद्यः । धार्म्म
 विद्यः ॥ त्रिविधावित्रिविद्यातामधीतेवेत्तिवात्रैविद्यः ।
 तदस्मिन्नस्तीतिदेशे तन्नाम्नि ४ २ ६७ ॥ उदुम्बरः
 संत्यस्मिंदेशे औदुम्बरोदेशः ॥ तेननिर्वृत्तं ४ २ ६८ ॥

कुशावेननिर्वृत्ताकौशांवीनगरी ॥ तस्यनिवासः ४ २
 ४९ ॥ शिवीनानिवासादेशःशैवः ॥ अदूरभवश्च ४ २
 ७० ॥ विदिशायाअदूरभववैदिशम् ॥ वुञ्छणकठजिल
 सेअनिरद्वज्जययफक् फिजिज्यककठकोरीहणकृशाश्वश्य
 कुमुदकाशतृणप्रेक्षाशमसखिसंकाशवलपक्षकर्णसुतंगमप्र
 गदिन्वराहकुमुदादिभ्यः ४ ३ २० ॥ सप्तदशभ्यःसप्तद
 शक्रमात्स्युश्चातुरर्थ्या ॥ अरीहणादिभ्योवुञ् । अरीहणे
 ननिर्वृत्तअरीहणकं ॥ कृशाश्वादिभ्यश्छण् । काशाश्वी
 यः ॥ ऋश्यादिभ्यःकं । ऋश्यकं । कुमुदादिभ्यष्टच् ।
 कुमुदिकं ॥ काशादिभ्यइलः ॥ काशिलः ॥ तृणादिभ्यः
 सं । तृणसं । प्रेक्षादिभ्यइनिः । प्रेक्षी ॥ अशमादिभ्योरः ।
 अशमरः ॥ सख्यादिभ्योद्वज् ॥ साखेयं ॥ संकाशादि
 भ्योरख्यः ॥ सांकाश्यं ॥ वलादिभ्योयः ॥ वल्यं ॥ पक्षा
 दिभ्यःफक् । पाक्षाघणः ॥ पथःपथच् । पान्थाथनः ।
 कर्णादिभ्यःफिज् । कार्णायनिः ॥ सुतंगमादिभ्यइज् ॥
 सौतंगमः ॥ प्रगदिनादिभ्योज्यः । प्रगदिन् ॥ प्राग
 ह्यः । वराहादिभ्यःकक् ॥ वाराहकः । कुमुदादिभ्यष्टक् ॥
 कौमुदिकः ॥ जनपदेलुप् ४ २ ८१ ॥ जनपदवाच्ये
 चातुरार्थिकस्युलुप् ॥ लुपियुक्तवह्यक्तिवचने १ २ ५१ ॥
 लुपिसतिप्रकृतिलिङ्गवचनेस्तः ॥ पंचालानानिवासा
 जनपदःपंचालः । कुरवः । अंगाः । कालगाः ॥ वरणा
 दिभ्यश्च ४ २ ८२ ॥ अजनपदार्थेअर्पभः ॥ वरणाना
 मदूरभवन्नगरवरणाः । शर्करायावा ४ २ ८३ ॥ अस्मा
 चातुरार्थिकस्यलुप्स्यात् ॥ ठक्छोच ४ २ ८४ ॥ शर्क

रायाएतौस्तः । कुमुदादौवराहादौचपाठसामर्थ्यात्पक्षे
 ठचककौ ॥ वाग्रहणसामर्थ्यात्पक्षेऽप्रौत्सर्गिकोण् । तस्य
 लुत्त्विकल्पः । षड् पाणि ॥ शर्करा । शर्करिकं । शर्करं ।
 शर्करीयं ॥ शर्करिकं । शर्करकं । नद्यांमत्तुप् ४ २ ८५
 चातुरर्थिकः । इक्षुमती ॥ कुमुदनडवेतसेभ्योऽमत्तुप् ।
 ८२९ ॥ भयः ८२१० ॥ मतोर्मस्यवः । कुमुद्वान् नड्वान्
 माटुपधायाश्चमतीर्वाऽयवादिभ्यः ८ २ १० ॥ मवार्णा
 वर्णान्तान्मवर्णाऽवर्णा पधायाञ्चयवादिवर्जितात्परस्यम
 तोर्मस्यवः । वेतस्वान् ॥ नडशादात्ड्वलच् । ४ २
 ८८ ॥ नड्वलः । शाद्वलः । शिखायावलच् । ४ २
 ८९ ॥ शिखावलः । उत्करादिभ्यश्क्वः ४ २ ९० ॥ उ
 त्करीयम् ॥ नडादीनांकुकूच । ४ २ ९५ ॥ नडकीयं ॥
 क्रुंचाह्रस्वत्वंच ॥ क्रुंचकीयः ॥ तक्षन्तलोपश्च ॥ तक्षकी
 यः ॥ ३ ॥ इतिचातुरर्थिकाः ॥ ३ ॥ शेषे ४ २ ९२
 अपत्यादिचतुरर्थ्यतादन्योर्थःशेषस्तत्राणादयःस्युः ॥ च
 क्षुषागृह्यते । चाक्षुषरूपं । प्रावणःशब्दः । औपनिष
 दःपुरुषः । दृषादिपिष्टादार्षदाःसक्तवः । उलुखलेक्षुस्म
 औलुखलोयावकः । अश्वैरुह्यते आश्वोरथः । चतुर्भि
 रुह्यते । चातुरंसकटं । चतुर्दश्यां दृश्यतेचातुर्दशरक्षः
 तस्यविकारइत्यतःप्राक्शेषाधिकारः ॥ राष्ट्रावारपाराघ
 खौ ४२ ९३ ॥ आभ्यांघरवौस्तः । राष्ट्रेजातादिराष्ट्रियः
 अवारपारीणः ॥ अवारपाराद्विगृहीतादपिविपरीता
 चेतिवक्तव्यम् ॥ अवारीणः ॥ पारावारीणः इहप्रकृति
 विशेषात् घादयष्टुद्युलन्ताःप्रत्ययाउच्यन्ते । तेषांजा

तादयोर्थविशेषाः-समर्थविभक्तयश्चक्षुवेन्ते ॥ ग्रामाद्य
 खजौ ४२ १४ ॥ ग्राम्यः ॥ ग्रामीणः ॥ नद्यादिभ्योठक् ४
 २ १७ ॥ नादेयं ॥ माहेयं ॥ वाराणसेयं ॥ दक्षिणाप
 श्रात्पुरसस्त्यक् ४२ १८ ॥ दक्षिणात्यः ॥ पाश्चात्यः ॥
 पौरस्त्यः ॥ द्युप्रागप्रागुदक्प्रतीचोयत् ४२ १०१ ॥
 दिव्यं ॥ प्राच्यं ॥ अपाच्यं ॥ उदीच्यं ॥ प्रतीच्यं ॥ अ
 व्ययात्त्यप् ४२ १०४ ॥ अमेहं कृतसित्रेभ्यएव ॥ अ
 मात्यः ॥ इहत्यः ॥ कृत्यः ॥ ततस्त्यः ॥ तत्रत्यः ॥ त्यव
 नेर्ध्रुवेइतिवाच्यम् ॥ नित्यः ॥ निसीगते ॥ ह्रस्वात्तादौ
 तद्धिते ८३ १०१ ॥ ह्रस्वादिणःसस्यपस्तादौतद्धिते ॥
 निर्गतोत्रणाश्रमेभ्योनिष्टश्चांडालादिः ॥ अरण्यासः ॥
 आरण्याःसुमनसः ॥ दूरादेत्यः ॥ उत्तरादाहज् ॥ औ
 त्तराहः ॥ ऐपमोह्यस्त्वसोऽन्यतरस्याम् ४२ १०५ ॥
 एभ्यस्त्यहा ॥ पक्षेवक्ष्यमाणौट्युद्युलौ ॥ ऐपमस्त्यम् ॥
 ऐपमस्तनम् ॥ ह्यस्त्यं ॥ ह्यस्तनं ॥ श्वस्त्यं ॥ श्वस्तनम् ॥
 पक्षेशौवस्तिकवक्ष्यते ॥ वृद्धाञ्च ४२ ११४ ॥ शालीयः ॥
 त्यदादीनिच ११ ११४ ॥ वृद्धसंज्ञानिस्युः ॥ तदीयः ॥
 वानामधेयस्यवृद्धसंज्ञा ॥ देवदत्तीयः ॥ नैदैवदत्तः ॥ भ
 वतष्टकूक्षौ ४२ ११५ ॥ वृद्धाद्भवतएतौस्तः ॥ भावत्के
 सितिञ्ज ॥ तद्धितेपूर्वपदस्यात् ॥ जश्त्वं ॥ भवेदीयः ॥
 वृद्धादित्यनुवृत्तःशत्रन्तादणोव ॥ भावितः ॥ काशियादि
 भ्यष्टजूजिह्वी ४२ ११६ ॥ इकारउच्चारणार्थः ॥ काशि
 की ॥ काशिका ॥ वैदिकी ॥ वैदिकी ॥ आपदादिपूर्व
 पदात्कालांतात् ॥ आपदादिराकृतिगणः ॥ अपत्कालि

की ॥ आपत्कालिका ॥ धन्वयोपधाद्वुञ् ४ २ १२१ ॥
 धन्वविशेषवाचिनोयकारोपधाद्देशवाचिनोवृद्ध्मद्वुञ्
 स्यात् । ऐरावतंधन्वः । ऐरावतकः ॥ सांकाश्यकाम्पि
 लपशब्दौवुञ्छणादिसूत्रेणगयान्तौ । सांकाश्यकः । कां
 पित्यकः ॥ नगरात्कुत्सनप्रावीण्ययोः ४ २ १२८ ॥ कु
 त्सितेप्राविण्येचनगरशब्दाद्वुञ्स्यात् । नागरकश्चौरः
 शिल्पीवा ॥ एतयोःकिं । नागराः । ब्राह्मणाः ॥ अरण्यान्
 मनुष्ये ४ २ २९ ॥ वुञ् स्यात् ॥ औपसंख्यानिकणस्या
 पत्रादः । पथ्यध्यायन्यायविहारमनुष्यहस्तिप्रितिव्य
 म् ॥ आरण्यकःपंथाः ॥ अध्यायोन्यायोविहारीमनु
 ष्योहस्तीवा ॥ गर्त्तोत्तरपदाच्छः ४ २ १३० ॥ देशइ
 त्येव ॥ वृकगर्तीयं ॥ गहादिभ्यश्च ४ २ १३८ ॥ गही
 यः ॥ युष्मदस्मदोरन्यतरस्यांखञ्च । ४ ३ १ ॥ चाच्छः ॥
 पक्षेऽण् । युवयोर्युष्माकंवायंयुष्मदीयः ॥ अस्मदीयः ॥
 तस्मिन्नाणिचयुष्माकास्माकौ ४ ३ २ ॥ युष्मदस्मदोरेता
 वादेशौस्तःखजिअणिच । यौष्माकीणः । अस्माकीनः ॥
 यौष्माकः ॥ आस्माकः ॥ तत्रकममका विकवचने ४ ३
 ३ ॥ एकार्थवाचिनोयुष्मदस्मदोस्त्वकममकौस्तः खजि
 अणिच ॥ तावकीनः ॥ तावकः ॥ मामकीनः ॥ मा
 मकः ॥ क्तेतु ॥ प्रत्ययोत्तरपदयोश्च ७ २ १९८ ॥ मप
 र्यन्तयोरेकार्थवाचिनोस्त्वमौस्तःप्रत्ययेउत्तरपदेच । त्व
 दीयः ॥ मदीयः ॥ त्वत्पुत्रः ॥ मध्यानमः ४ ३ ८ ॥
 मध्यमः ॥ असांप्रतिके ४ ३ ९ ॥ मध्यशब्दादप्रत्ययः
 सांप्रतिकेर्थे ॥ उत्कर्षापकर्षहानोमध्योवैद्यकरणः । म

ध्यंदास । नातिह्रस्वनातिदीर्घमित्यर्थः ॥ द्वीपादनुसमु
 द्रयञ् १४ ३ १० ॥ समुद्रसमीपयोद्दीपस्तद्विषयाद्द्वीप
 शब्दाद्यञ्स्यात् । द्वैप्यम् । द्वैप्या ॥ कालात्ठञ् ४ ३
 ११ ॥ मासिकम् । सोम्वत्सरिकं ॥ अव्ययानाममात्रे
 टिलोपः ॥ सायंप्रातिकः । पौनःपुनिकः । कथंताहिंशा
 वरस्यतमसोनिंसिद्धये इतिकालिदासः ॥ अनुदितौप
 सरागेतिभारविः । समानकालीनप्राक्कालीनमित्यादि
 च । अपभ्रंशाएवइतिप्रासाणिकाः । तत्रजातइतियाव
 त्कालाधिकारः ॥ श्राद्धेशरदः ४ ३ १२ ॥ ठञ्स्यात् । ऋ
 त्वणोपवादः । शरदिभ्रवं शारदिकंश्राद्धम् ॥ विभाषारो
 गात्तपयोः ४ ३ १२ ॥ शारदिकः । शारदोवारोगघ्रात
 पोवा ॥ निशाप्रदोपाभ्यांच ४ ३ १४ ॥ टञ् वा । नैशि
 कम् । नैशम् । प्रादोपिकम् । प्रादोपम् ॥ श्वसस्तुट्च
 ४ ३ १५ ॥ श्वसष्टञ्वांतुट्च ॥ द्वारादीनांच ७ ३ ४ ॥
 एपांनवृद्धिरैजागमश्च । शौवस्तिकम् ॥ संधिवेला दृत्तु
 नक्षत्रेभ्योऽण् ४ ३ १६ ॥ संधिवेलायांभ्रवंसांधिवेलम् ।
 ग्रैप्मम् ॥ संधिवेला संध्या अमावास्या त्रयोदशी चतु
 र्दशी पौर्णमासी प्रतिपत् ॥ प्राष्टपण्यः ४ ३ १७ ॥
 प्रावृषेण्यः ॥ वर्षाभ्यष्टक् ४ १ १८ ॥ वर्षासुसाधुवा
 पिक्कोवासः ॥ सर्वत्राण्चतलोपश्च ४ ३ २२ ॥ हेमन्ता
 दण्तलोपश्चवेदलोकयोः ॥ चकारात्पक्षेऽतृत्वण् । हेम
 न्तेभ्रवं हेमन्तम् । हेमन्तम् ॥ वसनम् ॥ सायञ्चिरम्प्रा
 ह्नेप्रगेव्ययेभ्यष्ट्युत्थुलौत्तुट्च । ४ २ २३ ॥ सायमि
 त्यादिभ्रश्चतुर्भ्यश्चव्ययेभ्यश्चकालवाचिभ्यष्ट्युत्थुलौस्त

स्तयोस्तुट्च । सायंभवं सायंतनं । चिरंतनं । प्राल्लप्र
 गयोरेदन्तत्वंनिपात्येते । प्राल्लितनं । प्रगेतनं । दोषा
 तनं । दिवातनं । चिरपरुत्यरारिभ्यस्तोवक्तव्यः । चि
 रत्नम् । परुत्तं । परारित्तं ॥ अग्रादिपश्चाद्भिमच् ॥ अग्नि
 मं । पश्चिमं ॥ अंताच्च ॥ अंतिमं ॥ विभाषापूर्वाह्ला
 पराल्लाभ्याम् ४ ३ २४ ॥ आभ्यांठ्युठ्युलौवास्तस्तयोस्तु
 ट्च । पक्षेठज् । पूर्वाह्लितनम् । पौर्वाह्लिकं । अपराल्ल
 तनं । आपराल्लिकं ॥ तत्रजातः ४ २ ३५ ॥ सप्तमी
 समर्थाज्जातइत्यर्थेऽणादयोघादयश्चस्युः ॥ सुघ्नेजातः
 स्त्रौघ्नः । औत्सः । राष्ट्रियः ॥ अत्रारपारीणइत्यादि ॥
 प्रावृषष्टप् ४ ३ २६ ॥ एण्यस्याऽपवादः । प्रावृषिकः ।
 प्रायभवः ४ ३ ३९ ॥ तत्रेत्येव ॥ सुघ्नेप्रायेणवाहुत्ये
 नभवतिस्त्रौघ्नः ॥ सम्भूते ४ ३ ४१ ॥ सुघ्नेसम्भवति
 स्त्रौघ्नः । कोशाहज् ४ ३ ४२ ॥ कौशेयं वस्त्रं ॥ तत्रभ
 वः ४ ३ ५३ ॥ सुघ्नेभवः स्त्रौघ्नः ॥ औत्सः । राष्ट्रियः ॥
 दिगादिभ्योयत् । ४ ३ १४ ॥ दिश्यं । वर्ग्यं ॥ शरी
 रात्रयवाच्च ४ ३ ५५ ॥ दन्त्यं ॥ कंठ्यं ॥ दृतिकुक्षिकल
 शिवस्त्यस्त्यहेठज् ४ ३ ५६ ॥ दार्त्तयं ॥ कलशिर्घ
 टः ॥ तत्रभवत्कालशेयं ॥ ग्रीवाभ्योण्च ४ ३ ५७ ॥
 चाहज् ॥ ग्रैवेयं ग्रैवम् गम्भीराज्जयः ॥ ४ २ ५८ ॥
 गम्भीरिभवंगांभीर्यं ॥ अव्ययीभावाच्च ४ ३ ५९ ॥ परि
 मुखेभवंपारिमुख्यं ॥ परिमुखादिभ्यएवेष्यते ॥ नेह ।
 औपकूलः ॥ अन्तःपूर्वपदात्ठज् ४ ३ ६० ॥ अव्ययी
 भावादिभ्येव । वेश्मनिइति अन्तर्वेश्मंतत्रभवंअन्त

वैश्विकं ॥ आन्तर्गणिकं ॥ अध्यात्मादेष्टुजिष्यते ॥ अ
 ध्यात्मेभवंश्राध्यात्मिकं ॥ अनुशतिकादीनां च ७३२०
 एपामुभयपदवृद्धिर्जितिणितिक्रित्तिच ॥ आधिदैविकं ॥
 आधिभौतिकम् ॥ ऐहलौकिकं ॥ आकृतिगणोयं ॥ जि
 ह्णामूलांगुलेशूकः ४३६३ ॥ जिह्णामूलीयं ॥ अंगुलीयं ॥
 वर्गान्ताच्च ४३६३ ॥ कवर्गीयं ॥ ततआगतः ४३
 ७४ ॥ खुन्नादागतः स्त्रौत्रः ॥ ठगायस्थानेभ्यः ४३
 ७५ ॥ शुक्लशालायाआगतः शौक्लशालिकः ॥ विद्यायो
 निसंबन्धेभ्योवुज् ४३७७ ॥ औपाध्यायकः । पैता
 महकः ॥ ऋतपृज् ४३७८ ॥ वुजोपवादः । हौत्कं ।
 मात्कं । भ्रात्कं ॥ पितुर्यञ्च ४३७९ ॥ चाट्ठञ् ।
 रोढृतः । यस्येतिलोपः । पित्र्यं । पैतृकं ॥ गोत्रादक
 वत् ४३८० ॥ विदेभ्यआगतं वैदं । गर्गम् । दाक्षं ।
 औपगवकं ॥ हेतुमनुष्येभ्योन्यतरस्यांरूप्यः । ४३७९ ॥
 समादागतं समरूप्यं । पक्षेगहादित्वाच्छः । समीयं ।
 देवदत्तीयं । देवदत्तरूप्यं ॥ मयट्च ४३८२ ॥ सम
 मयं ॥ प्रभवति ४३८३ ॥ हिमवतः प्रभवति हैम
 वतीगंगा ॥ विदूराज्ज्यः ४३८४ ॥ विदूरात्प्रभव
 तिविदूर्योमणिः । दन्तमध्योयंशाद्बलवत् । नतुनड्व
 लवन्मूर्द्धन्यमध्यः । नन्वर्थासंगतिः । वालवायाद्विघ्न
 सौप्रभवतिविदूरेतुसंस्क्रियते । सत्यं । अतएवसमाहि
 तंभाष्येवालवायाविदूरंचेति । वालवायशब्दःप्रत्ययल
 भतेविदूरादेशञ्च । सूत्रेपठितेनादेशेनानुरूपस्थानीआ
 क्षिप्यते ॥ तद्गच्छतिपथिदूतयोः ४३८५ ॥ खुन्नाच्च

तिस्रौघ्नः । पन्थादूतोवा ॥ अभिनिष्क्रामतिद्वारं ४ ३
 ८६ ॥ सुघ्नमभिगच्छतिस्रौघ्नकान्यकुब्जद्वारं ॥ अधिकृ
 त्यकृतेग्रन्थे ४ ३ ८७ ॥ शारीरकमधिकृत्यकृतोग्रन्थः ।
 शारीरकीयः । शारीरकंभाष्यमितित्वभेदोपचारात् ॥
 सोऽस्यनिवासः ४ ३ ८९ ॥ सुघ्नोनिवासोस्यस्रौघ्नः ॥
 तेनप्रोक्तम् ४ ३ १०१ ॥ पाणिनिनाप्रोक्तंपाणिनीयं ॥
 पाराशर्यशिलालिभ्यांभिक्षुनटसूत्रयोः । ४ ३ ११० ॥
 णिनिःस्यात् । पाराशर्येणप्रोक्तंभिक्षुसूत्रमधीयते । पा
 राशरिणः । भिक्षवः । शैलालिनोनटाः ॥ कर्मन्दकृशा
 श्वादिनिः ४ ३ १११ ॥ कर्मन्देनप्रोक्तंभिक्षुसूत्रमधी
 यतेकर्मन्दिनोभिक्षवः । कृशाश्विनोनटाः ॥ उपज्ञाते ४
 ३ ११५ ॥ पाणिनिनाउपज्ञातंपाणिनीयं ॥ तस्येदं ४
 ३ १२० ॥ उपगोरिदमौपगवं । समिधामाधानेषेण्यण् ।
 सामिधेन्योमंत्रः ॥ रथाद्यत् ४ ३ १२१ ॥ रथ्यञ्चक्रम् ॥
 पत्रपूर्वादञ् ४ ३ १२२ ॥ अश्वरथस्येदंआश्वरथं ॥ हल
 सीराट्ठक् ४ ३ १२४ ॥ हालिकम् सौरिकम् गोत्रचर
 णाद्हुञ् ४ ३ १२६ ॥ औपगवकं । चरणाद्धर्माग्नाय
 योरितिवक्तव्यम् । काठकं ॥ संघाद्भूलक्षणेष्ण्यजिजामण्
 ४ ३ १२७ ॥ घोषग्रहणमपिकर्त्तव्यं । अञ् । वैदःसंघो
 कोघोषोवा । वैदं । लक्षणं । यञ् । गार्गः । गार्गं ॥
 इञ् । दाक्षः । दाक्षं । परंपरासंबंधोकः । साक्षात्तुलक्ष
 णम् ॥ ४ ॥ इतिशैषिकाः ॥ ४ ॥ तस्यविकारः ४
 ३ १३४ ॥ अश्मनोविकारेटिलोपोवक्तव्यः ॥ अश्म
 नोविकारआश्मः ॥ भास्मनः । मार्त्तिकः ॥ अवयवे

चप्राण्यौपधिवृक्षेभ्यः ४ ३ १३५ ॥ चाद्विकारे । मयू
 रस्यविकारोऽत्रयवोवामायूरः । मौर्वं । काण्डंभस्मवा ।
 पैप्यलं ॥ त्रपुजतुनोःपुक् ४ ३ १३८ ॥ आभ्यामणूएत
 योःपुक्च । त्रापुपं । जातुपं ॥ ओरजू ४ ३ १३९ ॥
 दैवदारवं ॥ अनुदात्तादेश्च ४ ३ १४० ॥ अजू । कापि
 त्यम् ॥ पलाशादिभ्योवा ४ ३ १४१ ॥ अजू । पालासं ॥
 खादिरं । शम्याप्लजू ४ ३ १४२ ॥ शामीलम् ॥ मय
 द्वैतयोर्भापायामभक्षाच्छादनयोः ४ ३ १४३ ॥ प्रकृति
 मात्रान्मयद्वास्याद्विकारावयवयोः । अश्ममयं । आ
 श्मनं । अन्नक्षेत्यादिकिं । मौद्गः । सूपः । कार्पासमा
 च्छादतं ॥ नित्यंवृद्धशरादिभ्यः ४ ३ १४४ ॥ आम्र
 मयं । शरमयं । एकाचोनित्यं । वाहूमयं ॥ गोश्रुपुरीषे
 ४ ३ १४५ ॥ गोमयम् ॥ एखाटजू ४ ३ १५१ ॥ ऐ
 णेयं । एणस्यतुऐणं ॥ गोपयसौर्यत् ४ ३ १६० ॥ ग
 व्यं । पयस्यं ॥ फलेलुक् ४ ३ १६३ ॥ विकारावयवप्र
 त्ययस्य ॥ लुक्ताद्वितलुकि ६ ५ ७ ॥ उपसर्जनस्त्रि
 प्रत्ययस्य ॥ आमलक्याःफलम् । आमलकम् ॥ प्लक्षादि
 भ्योऽण् ४ ३ १६४ ॥ विधानसामर्थ्यान्नलुक् प्लाक्षं ॥ न्यग्रो
 धस्यचकेवलस्य ७ ३ ५ ॥ अस्यनवृद्धिरैजागमश्च । नै
 यग्रोधं ॥ जंघावा । ४ ३ १६५ ॥ अणूफले ॥ जाम्बवं ।
 पक्षेओरजू । तस्यलुक् ॥ जंबु ॥ लुप्च ४ ३ १६६ ॥ जंघाः
 फलप्रत्ययस्य लुङ्गास्यात् ॥ लुपियुक्तवत् । जंबूः ॥ फल
 पाकशुपामुपसंख्यानं । त्रीहयः । मुद्गाः पुष्पमूलेपु
 बहुलं ॥ मल्लिकायाः । पुष्पमल्लिका । जात्याःपुष्पं जाती

विदार्याःमूलंविदारी । बहुलग्रहणान्नेह ॥ पाटलानि
 पुष्याणि ॥ साल्वानिमूलानि । बाहुलकात्क्वचिह्लुक् ।
 अशोकम् ॥ करवीरं ॥ हरितक्यादिभ्यश्च ४ ३ १६६
 फलप्रत्ययस्यलुप् । हरीतक्यादीनांलिङ्गमेवप्रकृतिवत् ।
 हरीतक्याःफलानि हरीतक्यः ॥ इतिप्राग्दीव्यतीयाः५ ॥
 प्राग्वहतेष्टक् ४ ४ १ ॥ तद्ग्रहतीत्यतः प्राग्ठगधिक्रिय
 ते । तदाहेतिमाशब्दादिभ्यउपसंख्यानं ॥ माशब्दःका
 रीतियग्राहसमाशब्दिकः ॥ आहौप्रभूतादिभ्यः ॥ प्रभूत
 माहप्राभूतिकः ॥ पार्याप्तिकः ॥ पृच्छतौसुस्नातादिभ्यः ।
 सुस्नातंपृच्छतिसौस्नातिकः । शौखशायनिकः । अनुशति
 कादिः ॥ गच्छतौपरदारादिभ्यः ॥ पारदारिकः ॥ गौरुत
 लिपकः ॥ तेनदीव्यतिखनतिजयतिजितं ४ ४ २ ॥ अक्षैर्दी
 व्यतिखनतिजयतिजितंवा आक्षिकः ॥ संस्कृतं ४ ४ ३ ॥
 दध्नासंस्कृतन्दाधिकं ॥ मारिचिकं ॥ तरति ४ ४ ५ ॥ उ
 दुपेनतरति । औडुपिकः ॥ गोपुच्छाट्ठञ् ४ ४ ६ ॥ गौ
 पुच्छिकः ॥ नौद्यचष्टन् ४ ४ ७ ॥ नाविकः । घटिकः ॥
 चरति ४ ४ ८ ॥ हस्तिनाचरतिहास्तिकः । दध्नाचर
 तिदाधिकः शकटेनचरतिशाकटिकः ॥ पर्षादिभ्यःष्टन्
 ४ ४ १० ॥ पर्षेणचरतिपर्षिकः । येनपिठेनपंगवश्चरति
 संपर्षः ॥ अश्विकः । रथिकः ॥ श्वगणाट्ठञ्च । ४ ४
 ११ ॥ चाट्ठन् ॥ श्वादेरिजि ७ ३ ८ ॥ ऐचन् । श्वाभ
 स्त्रिः इकारादावितिवाच्यम् । श्वगणेनचरतिश्वागणिकः
 श्वगणिकः ॥ वेतनादिभ्योजीवति ४ ४ १२ ॥ वेतनेन
 जीवतिवैतनिकः । धानुक्कः ॥ हरत्युत्सङ्गादिभ्यः ४ ४ १५ ॥

उत्संगेनहरति औत्संगिकः ॥ भस्त्रादिभ्यष्टन् ४ ४ १६ ॥
 भस्त्रयाहरतिभस्त्रिकः ॥ पित्वाद्भस्त्रिकी ॥ विभाषावि
 वधात् ४ ४ १७ ॥ ष्टन् । पक्षेठक् । विवधेनहरति ॥
 त्रिवधिकः ॥ एकदेशविकृतत्वाद्द्विवधादपि । वैवधिकः ।
 त्रिवधवीवधशब्दौ उभयतोवद्दशिक्येस्कन्धवाह्योकाष्टेव
 र्त्तते ॥ निर्वृत्तेक्षद्युतादिभ्यः ४ ४ १९ ॥ अक्षद्युतेननिर्वृ
 त्तंअक्षद्युतिकवैरं ॥ संसृष्टे ४ ४ २ ॥ दध्रासंसृष्टंदाधि
 कम् ॥ लवणाल्लुक् ४ ४ २४ ॥ लवणनसंसृष्टोलव
 णः ॥ सूपः ॥ मुद्गादण् ४ ४ २५ ॥ मौद्गओदनः ॥
 उञ्छति ४ ४ ३२ ॥ वदराण्युञ्छतिवादरिकः ॥ रक्षति
 ४ ४ ३३ ॥ समीजरक्षतिसामाजिकः ॥ शब्ददुर्दुरं करो
 ति ४ ४ ३४ ॥ शब्दं करोतिशाब्दिकः । दार्दुरिकः ॥ प
 क्षिमत्स्यमृगान्हन्ति ४ ४ ३५ ॥ स्वरूपस्यपर्यायाणांविशे
 पाणांचग्रहणं ॥ मत्स्यपर्यायेषुमीनस्यैव । पक्षिणोह
 न्तिपक्षिकः । शाकुनिकः । मायूरिकः । मात्सिकः ।
 मैनिकः । शाकुलिकः । मार्गिकः । हारिणिकः । सा
 रंगिकः ॥ धर्मचरति ४ ४ ४१ ॥ धार्मिकः । अधर्मा ज्ञे
 तिवक्तव्यं ॥ अधार्मिकः ॥ तदस्यपर्ययं ४ ४ ५१ ॥ अ
 पूपाः पर्ययमस्यआपूपिकः ॥ लवणाटूठञ् । ४ ४ ५३ ॥
 लोवाणिकः ॥ शिल्पं ४ ४ ५५ ॥ मृदङ्गवादनंशिल्पमस्य
 मार्दङ्गिकः ॥ प्रहरणं ४ ४ ५७ ॥ असिःप्रहरणमस्यआ
 सिकः ॥ धानुष्कः ॥ शक्तियष्टोरिकक् ४ ४ ५८ ॥ शा
 क्तिकः ॥ याष्टीकः ॥ अस्तिनास्तिदिष्टंमतिः ४ ४ ६० ॥
 अस्तिपरलोकइत्येवंमतिर्यस्यसंस्तिकः ॥ नास्तीति

मतिर्यस्यसनास्तिकः ॥ दिष्टमितिमतिर्यस्यदृष्टिकः ॥
 शीलम् ४४ ६१ ॥ अपूपभक्षणशीलयस्यप्रापूपिकः ॥ कृ
 त्वादिभ्योणः । ४४ ६२ ॥ गुरोर्दोषाणामावरणंकृत्रं ॥ त
 च्छीलमस्येतिक्वात्रः ॥ तत्रनियुक्तः ४४ ६९ ॥ आकरेनि
 युक्तः ॥ आकरिकः ॥ निकटेवसति । ४४ ७३ ॥ नैकटि
 कोभिक्षुः ॥ ६ ॥ इतिठगधिकारः ॥ ६ ॥ प्राग्घिता
 घत् ४४ ७५ ॥ तस्मैहितमित्यतःप्राग्यदाधिक्रियते ॥ तद्व
 हतिरथयुगप्रासंगं ४४ ७४ ॥ रथंवहतिरथ्यः । युग्यः । प्रा
 संग्यः ॥ धुरायड्ढकौ ४४ ७७ ॥ धुर्यः । धौरेयः ॥ हलसी
 राड्ढक् ४४ ८५ ॥ हलंवहतिहालिकः । सैरिकः ॥ विध्य
 त्यधनुषा ४४ ८३ ॥ द्वितीयांताद्विध्यतीत्यर्थेयन्नचेत्तत्रध
 नुःकरणं । पादौविध्यंतिपद्याः । शर्कराः ॥ नौवयोध
 र्मविषमूलमूलसीतातुलाभ्यस्तार्यतुल्यप्राप्यवध्यानाम्यस
 मसमितसमितेषु ४४ ८९ ॥ नावातार्यनाव्यंजलं । वय
 सातुल्योवयस्यः । धर्मेणप्राप्यधर्म्यं । विषेणवध्योविष्यः
 मूलेनप्रानाम्यंमूल्यं । मूलेनसमोमूल्यः । सीतयासमी
 तंसीत्यंक्षेत्रं । तुलयासमितंतुल्यं ॥ तत्रसाधुः ४४ ८८ ॥
 सामसुसाधुः सामन्यः । अग्रः । कर्मण्यः । शरण्यः ॥
 सभायायः ४४ १०५ ॥ सभ्यः ७ ॥ इतियतोवधिः ॥ ७
 प्राक्क्रीताच्छुः ५ १ १ ॥ तेनक्रीतमित्यतःप्राग्क्रीधि
 क्रीयते ॥ उगवादिभ्योयत् ५ १ २ ॥ प्राक्क्रीतादित्ये
 व । उवर्णान्ताद्गवादिभ्यश्चयत्स्याच्छुस्यापवादः । ना
 भिनभंच । नभ्योक्षः । नभ्यमंजनं । रथनाभावे वेदं ।
 शुनःसंप्रसारणंवाचदीर्घत्वं । शून्यम् । शून्यम् । उधसो

नड्च । ऊधन्यः ॥ कंत्रलाञ्चसंज्ञायां ५ १ ३ ॥ यत् ।
 कंत्रल्यं । ऊर्णापलशतं । संज्ञायांकिं । कंत्रलीयाऊर्णा ॥
 विभापाहविरपूपादिभ्यः ५ १ ५ ॥ आमिक्ष्यंदधि ।
 आमिक्षीयं । पुरोडाश्यास्तंडुलाः । पुरोडाशीयाः । अ
 पूष्यं । अपूपीयं ॥ तस्मैहितं ५ १ ५ ॥ वत्सेभ्योहि
 तोवत्सयोगीधुक् । शंक्रव्यंदारु । गव्यं । हविष्यं ॥
 शरीरावाद्यत् ५ १ ५ ॥ दंत्यं । कठंत्र । नस्यं । अजा
 विभ्यांथ्यन् ५ १ ८ ॥ अजथ्यायूथिः । अत्रिथ्या ॥ आ
 त्मन्विश्वजनभोगीत्तरपदात्खः ५ १ ९ ॥ आत्मध्वा
 नौखे ६ ४ १६६ ॥ प्रकृत्यास्तः । आत्मनेहितं । आत्मनी
 नं । विश्वजनीनं । कर्मधारयादेवेप्यत् । अन्यत्रविश्व
 जनीयं । पंचजनादुपसंख्यानं । पंचजनीनं । कुमतिच
 इतिणः । मातृभोगीणः । आचार्यादणत्वंच । आचा
 र्यभोगीनः ॥ छयतोःपूर्णोऽवधिः ॥ प्राग्वतेष्टञ् ५ १
 १८ ॥ तेनतुल्यमित्यतःप्राक्ठञधिक्रियते ॥ आर्हाद
 गोपुच्छसंख्यापरिमाणाट्ठक् ५ १ १९ ॥ तदर्हतीत्ये
 तदभिव्याप्यठञधिकारमध्येठजोऽपवादष्टगधिक्रियतेगो
 पुच्छादीन्वर्जयित्वा ॥ असमासेनिष्कादिभ्यः ५ १ २०
 आर्हादित्येतत्तेनक्रीतमितियावदनुवर्त्तते । निष्कादि
 भ्योऽसमासेठगार्हीयेप्रथेषु । निष्केणक्रीतादिनैष्किकं ॥
 समासेतुठञ् ॥ परिमाणांतस्यासंज्ञाशाणयोः ७ ३ १७
 उत्तरपदवृद्धिर्जिदादौ । परमनैष्किकं ॥ शताञ्चठन्यताव
 शते ५ १ २१ ॥ शत्यंशतिकं । अशतेकिं ॥ संख्याया
 अतिशदतायाःकन् ५ १ २२ ॥ आर्हीयेथे । शतंपरि

माणमस्यशतकःसंघः बहुकः । त्यन्तायास्तुसाप्तिकः ।
 शदन्तायाः । चात्वारिंशत्कः ॥ वतोरिद्धा ५ १ २३
 वत्वंतात्कनइड्वा । तावत्कः । तावतिकः ॥ कंसाहि
 ठज् ५ १ २५ ॥ कंसिकः । अर्द्धाच्च ॥ अर्द्धिकः । अर्ध्य
 र्द्धपूर्वद्विगोर्लुगःसंज्ञायां । ५ ४ २८ ॥ अर्ध्यर्द्धपूर्वाद्विगो
 श्रपरस्यार्हीयस्यलुक् । अर्ध्यर्द्धकंसं । द्विकंसं । संज्ञायां
 तु । पांचकपालिकं ॥ तेनक्रीतं ५ १ ३७ ॥ ठज् । गोपु
 च्छेनक्रीतंगौपुच्छिकं । साप्तिकं । ठक् । नैष्किकं ॥ तस्य
 श्वरः ५ १ ४२ ॥ सर्वभूमिपृथिवीभ्यामणजौस्तः ॥ अनु
 शतिकादीनांचेतिवृद्धिः । सर्वभूमेरीश्वरःसार्वभौमः ।
 पार्थिवः ॥ तदस्यपरिमाणं ५ १ ५७ ॥ प्रस्थःपरिमा
 णमस्यप्रास्थिकोराशिः ॥ स्तोमेडविधिः ॥ पंचदशमंत्राः
 परिमाणमस्यपंचदशः ॥ सप्तदशः ॥ सोमयागेषुकुन्दो
 गैःक्रियमाणापृष्ट्रादिसंज्ञिकास्तुतिःस्तोमः ॥ पक्तिविं
 शतित्रिंशच्चत्वारिंशत्पंचाशत्षष्टिसप्तत्यशी तिनवतिश
 तं ५ १ ५९ ॥ एतेरूढिशब्दानिपात्यंते ॥ तदर्हति ५
 १ ६३ ॥ श्वेतच्छत्रमर्हतिश्वेतच्छत्रिकः ॥ दंडादिभ्यः
 ५ १ ६६ ॥ एभ्योयत् ॥ दंडमर्हति ॥ दंडः ॥ अर्घ्यः ।
 वध्यः ॥ तेननिर्वृत्तं ५ १ ७९ ॥ अहानिर्वृत्तमाह्निकं
 ॥ ९ ॥ इतिठज्ठकोरविधिः ॥ ९ ॥ तेनतुल्यंक्रियाचे
 द्वितिः ५ १ ११५ ॥ ब्राह्मणेनतुल्यंब्राह्मणवत् ॥ अधीते ।
 क्रियाचेत्किम् ॥ गुणतुल्येमाभूत् ॥ पुत्रेणतुल्यःस्थूलः ॥
 तत्रतस्यैव ५ १ ११६ ॥ मथुरायामिवमथुरावत्सुघ्नेप्रा
 कारः । चैत्रस्यैवचैत्रवत् । मैत्रस्यगावः ॥ तस्यभावस्त्व

तलौ ५ १ ११९ ॥ प्रकृतिजन्यबोधेप्रकारोभावः । गोर्भा
वः । गौत्वम् । गोता । त्वान्तंक्लीवं । तलन्तंस्त्रियाम् ॥
आचत्वात् ५ १ १२० ॥ ब्राह्मणस्त्वइत्यतःप्राक्त्वत
लावधिक्रियेते । अपवादैःसहसमावेशार्थमिदं । चका
रोनञ्स्त्रज्भ्यामपिसमावेशार्थः ॥ स्त्रियाभावःस्त्रीणं ॥ स्त्री
त्वं । स्त्रीता । पौंस्त्रम् । पुंस्त्वं । पुंस्ता ॥ पृथ्वादिभ्यइं
मनिञ्चा ५ १ १२२ ॥ वावचनमणादिसमावेशार्थम् ॥
रऋतोहलादेर्लघोः ६ ४ १६० ॥ इष्टेमेयस्सु । टेः ६ ४
१५५ ॥ लोपइष्टेमेयस्सु । पृथुमृदुभृशकृशदृढपरिवृढा
नामेवरत्वं । पृथोर्भावः । प्रथिमा । पार्थवं । स्रदिमा
मार्दवं ॥ वर्णदृढादिभ्यःप्यञ्च ५ १ १२३ ॥ चादिम
निच् । शौक्लं । शुक्लिमा । दाढ्यम् । द्रढिमा ॥ गुण
वचनब्राह्मणादिभ्यःकर्मणिच ५ १ १२४ ॥ चाद्भावे ।
जडस्यभावःकर्मवाजाडं । मौढ्यं । ब्राह्मण्यम् । आ
कृतिगणोयम् ॥ चतुर्वर्णादीनांस्वार्थेउपसंख्यानम् ॥
चातुर्वर्ण्यम् । चातुराश्रम्यम् । त्रैवर्ग्यम् । षाड्गुण्य
म् । सैन्यम् । सान्निध्यम् । औपम्यम् । त्रैलोक्यामित्या
दि ॥ स्तेनादन्नलोपश्च ५ १ १२५ ॥ नेतिसंघातग्रह
णम् । स्तेनस्यभावःकर्मवास्तेयम् । सख्युर्यः ५ १ १२६
सख्यम् ॥ कपिज्ञात्योर्ढक् ५ १ १२७ ॥ कापेयम् ॥
ज्ञातेयम् ॥ पत्यन्तपुरोहितादिभ्योयक् । ५ १ २९ ॥
सैनापत्यम् । पौराहित्यम् । राजासे । राजन्शब्दोऽस
मासेयकंलभतइत्यर्थः । राज्ञोभावःकर्मवाराज्यं । समा
सेतुब्राह्मणादित्वात्प्यञ् । आधिराज्यम् ॥ प्राणभृज्जा

तिवयोवचनोद्गात्रादिभ्योऽञ् ५ । १२९ ॥ प्राणभृजातिः ।
 आश्वम् । वयोवचनं । कौमारं । औद्गात्रं । औन्नेत्रं ।
 सौष्टवम् ॥ हायनांतयुवादिभ्योऽण् ५ ११३० ॥ द्वैहायन
 म् । त्रैहायनम् । यौवनम् । स्थाविरम् । श्रोत्रियस्यथ
 लोपश्च । श्रोत्रम् । कुशलनिपुणचपलपिशुनकुतूहलक्षे
 त्रज्ञाः युवादिषुब्राह्मणादिषुचपठंते । कौशल्यं । कौशल
 मित्यादि ॥ इगंताञ्चलघुपूर्वात् ५ १ १३१ ॥ शुचेर्भावः
 कर्मवाशौचम् । मौनम् ॥ योपधाद्गुरूपोत्तमाद्दुञ् ५ १
 १३२ ॥ रामणीयकम् । आभिधानीयकम् । सहायाद्वा ।
 साहाय्यम् । साहायकम् ॥ द्वंद्वमनोज्ञादिभ्यश्च ५ २ १३३
 शैष्योपाध्यायिका । मानोज्ञकं ॥ १० ॥ इतिनञ्स्त्रजोरव
 धिः ॥ १० ॥ धान्यानांभवनेक्षेत्रेखञ् ५ २ १ ॥ मुद्गानांभ
 वनक्षेत्रंमौद्गीनम् ॥ ब्रीहिशाल्योर्ढक् ५ २ २ ॥ ब्रैहेय
 म् । शालेयम् ॥ यवयवकषष्टिकाद्यत् ५ २ ३ ॥ यव्यं ।
 यवक्यम् । षष्टिक्यं ॥ विभाषातिलमाषोमाभंगाणुभ्यः
 ५ २ ४ ॥ यत् । पक्षेखञ् । तिल्यं । तैलीनम् । माष्यं ।
 माषीणम् । उम्यं । औमीनम् । भंग्यं । भांगीनम् । अण
 व्यम् । आणवीनम् । तत्सर्वादेःपथ्यङ्कर्मपत्रपात्रंब्या
 प्रोति ५ २ ७ ॥ सर्वादेःपथ्याद्यन्ताद्द्वितीयांतात्खः ।
 सर्वपथान्ब्याप्रोतिसर्वपथीनः । सर्वाङ्गीणः । सर्वकर्मी
 णः । सर्वपत्रीणः । सर्वपात्रीणः ॥ हैयंगवीनंसंज्ञायाम्
 ५ २ २३ ॥ नवनीतेनिपातायम् ॥ तस्यपाकमूलेपील्वा
 दिकर्णादिभ्यःकुणपूजाहचौ ५ २ २४ ॥ पीलूनांपाकः
 पीलूकुणः । कर्णस्यमूलंकर्णजाहं ॥ पक्षातिः ५ २ २५ मू

लेइत्यनुवर्तते । पक्षस्यमूलंपक्षतिः ॥ तेनवित्तश्रुंचुपूच-
 णपौ ५ २ २६ ॥ यकारःप्रत्यययोरादीलुप्तनिर्दिष्टः ।
 तेनघस्यनेत्वम् ॥ विद्ययाविज्ञोविद्याचुंचुः । विद्याच
 णः ॥ वेशालचशंकटचौ ५ २ २८ ॥ क्रियाविशिष्टसा
 धनवाचकात्स्वार्थे । विस्तृतंविशालं । विशंकटम् ।
 सम्प्रोदश्चकटच् ५ २ २९ ॥ संकटम् । प्रकटम् । उत्क
 टं ॥ चाद्विकटम् ॥ अलावूतिलोमाभंगाभ्योरजस्युपसं
 ख्यानं । अलावूनांरजोऽलावूकटम् । तिलकटम् ॥ गो
 ष्टजादयःस्यानादिपुपशुनामभ्यः ॥ गवांस्यानंगोगोष्ठ
 म् ॥ संघातेकटच् ॥ अवीनांसंघातोऽविकटः ॥ विस्ता
 रेपठच् ॥ अत्रिपठः ॥ द्वित्वेगोयुगच् ॥ द्वावुष्ट्रीउष्ट्रगो
 युगं ॥ पट्ट्वेपट्ट्वगवच् ॥ अश्वपट्ट्वगवम् । स्नेहेतैलच् ।
 तिलतैलम् । सर्पपतैलम् ॥ अवात्कुटारञ्च ५ २ ३० ॥
 चात्कटच् । अवकुटारः । अवकटः ॥ नतेनासिकायाः
 संज्ञायांटीटच्नाटच्भ्रटचः ५ २ ३१ ॥ अवादित्येव ।
 नतंनमनं । नासिकायानतंअवटीटम् । अवनाटम् । अ
 वभ्रटम् । तद्योगान्नासिकावटीटा । पुरुपोऽवटीटः ॥
 उपाधिभ्यांत्यकन्नासन्तारूढयोः । ५ २ ३४ ॥ पर्वत
 स्यासन्तस्थलंपत्यका । आरूढस्थलमधित्यका ॥ कर्म
 णिघटोऽठच् ५ २ ३५ ॥ कर्मणिघटतेकर्मठः ॥ तदस्य
 संजातंतारकादिभ्यडतच् ५ २ ३६ ॥ तारकाःसंजाता
 अस्यतारकितंनभः । पंडितः । आकृतिगणोयम् ॥ प्रमा
 णेद्वयसजूदप्रमाजचः ५ २ ३६ ॥ उरुप्रमाणमस्यउरुद्व
 यसं । उरुद्वयं । उरुमात्रं । प्रथमश्चद्वितीयश्चऊर्द्धमानेम

तौमम । ऊर्ध्वमानङ्गिलोन्मानम्परिमाणंतुसर्वतः । आया
 मस्तुप्रमाणंस्यात्संख्यावाह्यातुसर्वतः ॥ पुरुषहस्तिभ्या
 मराच ५ २ ३८ ॥ पुरुषःप्रमाणमस्यपौरुषम् । पुरुषद्वय
 सं । हास्तिनम् हस्तिद्वयसम् ॥ यत्तदेतेभ्यःपरिमाणेय
 तुप् ५ २ ३९ ॥ यत्परिमणमस्ययावान् । तावान् ॥
 एतावान् ॥ किमिदंभ्यांघोघः ५ २ ४० ॥ आभ्यांवतुष्ट
 स्यचघः ॥ इदंकिमोरिश्की ६ । ३ । ९० ॥ दृग्दृशवतुषु ।
 कियान् । ईयान् ॥ किमःसंख्यापरिमाणेडतिच ५ २ ४१ ॥
 चाद्वतुप् । तस्यचघः । कासंख्यायेषांतेकति । कियंतः ॥
 संख्यायाअवयवेतयप् ५ २ ४२ ॥ पंचअवयवाअस्य
 पंचतयम् ॥ द्वित्रिभ्यांतयस्यायज्वा ५ २ ४३ ॥ द्वयं । द्वि
 तयं । त्रितयं । त्रयम् । उभादुदात्तो नित्यम् ५ २ ४४ ॥
 उभशब्दात्तयपोयचूस्यात्सचाद्युदात्तः ॥ उभयम् ॥ त
 दस्मिन्नाधिकमितिदशांताड्डः ५ २ ४५ ॥ एकादश
 अधिकाअस्मिन्नेकादशं ॥ शतसहस्रयोरेव ॥ नेह ॥
 एकादशाधिकाअस्यांविंशत्यां ॥ प्रकृतिप्रत्ययार्थयोः
 समानजातीयत्वएवेष्यते । नेह । एकादशमाषाअधि
 काअस्मिन्सुवर्णशते ॥ शदन्तविंशतेश्च । ५ २ ४६ ॥
 डःस्यादुक्तेर्थे । त्रिंशदधिकाअस्मिन्त्रिंशंशतं । विशं ॥
 तस्यपूरणेडट् ५ २ ४८ ॥ संख्यायाइत्येव । एकादशा
 नांपूरणएकादशः ॥ नांतादसंख्यादेर्मट् ५ २ ४९ ॥
 डटोमडागमः ॥ पंचानांपूरणःपंचमः ॥ नान्तात्किम् ।
 विंशः ॥ असंख्यादेःकिं । एकादशः ॥ षट्कतिकतिप
 यचतुरांथुक् ५ २ ५१ ॥ डटि ॥ षसांपूरणःषष्टः ॥

कतिथः ॥ कतिपयशब्दस्यासंख्यात्त्रेपिप्रतएवज्ञापका
 त्डट् । कतिपयथः ॥ चतुर्थः ॥ चतुरश्चयतावादाक्षर
 लोपश्च ॥ तुरीयः । तुर्यः ॥ बहुपूगणसंघस्यतियुक् ।
 ५ २ ५२ ॥ डटि ॥ बहुतिथः ॥ वतोरियुक् ५ २ ५३
 डटि ॥ यावतिथः ॥ द्वेस्तीयः ५ २ ५४ ॥ डटोऽपचा
 दः । द्वयोःपूरणोद्वितीयः ॥ त्रेःसंप्रसारणंच ५ २ ५५
 तृतीयः ॥ इहहलङितिदीर्घान् ॥ द्वितीयतृतीयेतिनिर्दे
 शात् ॥ विंशत्यादिभ्यस्तमडन्यतरस्याम् ५ २ ५६ ॥
 ङटः ॥ विंशतितमः । विंशः । एकविंशतितमः । एक
 विंशः ॥ नित्यंशतादिमासाद्धमाससंवत्सराच्च ५ २ ५७
 शतस्यपूरणःशततमः । एकशततमः ॥ मासादेरतएव
 ज्ञापकात्डट् । मासतमः ॥ पष्टादेश्रासंख्यादेः ५ २
 ५८ ॥ पाष्टतमः ॥ संख्यादेस्तुविंशत्यादिभ्यइतिविक
 ल्पएव ॥ एकपष्टः ॥ एकपाष्टतमः ॥ मतौछःसूक्तसा
 म्नाः ५ २ ५९ ॥ मत्वर्थेछः ॥ अच्चावाक्शब्दोऽस्त्य
 स्मिन्नच्चावाकीयंसूक्तं ॥ वारवंतीयंसाम ॥ श्रोत्रियं
 श्छंदोऽधीते ५ २ ६४ ॥ श्रोत्रियः ॥ वेत्यनुवृत्तेः ॥
 छांदशः ॥ श्राद्धमनेनभुक्तमिनिठनौ ५ २ ६५ ॥ श्रा
 द्दी । श्राद्धिकः ॥ पूर्वादिनिः ५ २ ६६ ॥ पूर्वकृतम
 नेनपूर्वा ॥ सपूर्वाच्च ५ २ ६७ ॥ कृतपूर्वा ॥ इष्टादि
 भ्यश्च ५ २ ६८ ॥ इष्टमनेनेष्टी ॥ अधीती ॥ अनुप
 दन्वेष्टा ५ २ ९० ॥ अनुपदमन्वेष्टाअनुपदीगवाम् ।
 साक्षाद्द्रष्टरिसंज्ञायाम् ५ २ ९१ ॥ साक्षाद्द्रष्टासा
 क्षी ॥ तदस्यास्त्यस्मिन्नितिमतुप् ५ २ ९४ ॥ गावोस्या

स्मिन्वासंतिगोमान् ॥ तसौमत्वर्थे १ ४ ११ ॥ तांतसां
 तौभसंज्ञौस्तौमत्वर्थेप्रत्ययेपरे ॥ संप्रसारणम् ॥ विदु
 ष्मान् ॥ गुणवचनेभ्योमतुपोलुगिष्टः ॥ शुक्लोगुणोऽ
 स्यास्तिशुक्लःपटः ॥ कृष्णः ॥ प्राणिस्थादातोलजन्यतर
 स्याम् ५ २ १६ ॥ चूडालः ॥ चूडावान् । प्राणिस्था
 त्किं ॥ शिखावान्दीपः । प्राण्यंगादेव ॥ नेह ॥ मेघा
 वान् ॥ सिध्मादिभ्यश्च ५ २ १७ ॥ लज्जा । सिध्मलः ।
 सिध्मवान् । वातदंतवलललाटानामूङ्च ॥ वातूलः ।
 दंतूलः ॥ वलूलः ललाटूलः ॥ वत्सांसाभ्यांकामवले ।
 ५ २ १८ ॥ लज्जायथासंख्यंकामवतिवलवतिचार्थे ॥
 वत्सलः । अंसलः ॥ फेनादिलञ्च ५ २ १९ ॥ चाल्च ।
 अन्यतरस्यांग्रहणंमतुप्समुच्चयार्थमनुवर्त्तते । फेनिलः ॥
 फेनलः । फेनवान् ॥ लोमादिपामादिपिच्छादिभ्यःश
 नेलचः ५ २ १०१ ॥ लोमादिभ्यःशः ॥ लोमशः । लो
 मवान् । रोमशः ॥ रोमवान् ॥ पामादिभ्योनः ॥ पा
 मनः ॥ अंगात्कल्याणे । अंगना ॥ लक्ष्म्याञ्च ॥ ल
 क्ष्मणः ॥ पिच्छादिभ्यङ्गलच् ॥ पिच्छिलः । पिच्छवान् ।
 उरसिलः । उरस्वान् ॥ प्रज्ञाश्रद्धार्चाभ्योणः ५ २ १०१
 प्राज्ञोव्याकरणं ॥ प्राज्ञा । श्राद्धः । आर्चः । वृत्तेश्च ।
 वार्त्तः ॥ तपःसहस्राभ्यांविनीनी ५ २ १०२ ॥ विनी
 न्योरिकारोनकारपरित्राणार्थः ॥ तपस्वी ॥ सहस्त्री ॥
 अराच ५ २ १०३ ॥ तापसः । साहस्रः ॥ ज्योत्स्नादि
 भ्यउपसंख्यानम् ॥ ज्योत्स्रः ॥ तामिस्रः ॥ सिकताश
 क्कराभ्यांच ५ २ ११४ ॥ सैकतोघटः । शार्करः ॥ देशे

लुविलचौच ५ २ १०५ ॥ चादरामतुपूच ॥ सिकताः
 संत्यस्मिन्देशेसिकता ॥ सिकतिलः । सैकतः ॥ सिक
 तावान् । एवंशर्करेत्यादि ॥ दंतउन्नतउरच् ५ २ १०६
 उन्नतादंताअस्यदंतुरः ॥ ऊपसुपिमुष्कमधोरः ५ २ १०७
 ऊपरः । सुपिरः । मुष्कौडः । मुष्करः । मधुरः ॥ रप्रकरणे
 खमुखकुंजेभ्यउपसंख्यानम् ॥ खरः मुखरः । कुंजोहस्ति
 हनुः ॥ कुंजरः ॥ नगपांसुपांडुभ्यश्च । नगरं । पांसुरः
 पांडुरः । कच्छाह्रस्वत्वंच ॥ कच्छुरः ॥ द्युद्रुम्यामः ५
 २ १०८ ॥ द्युमः । द्रुमः ॥ केशाद्वोन्यतरस्याम् ५ २ १०९
 प्रकृतेनान्यतरस्यांग्रहणेनमतुपिसिद्धेपुनर्ग्रहणंइनिठनोः
 समावेशार्थम् । केशवः । केशी । केशिकः । केशवान् ।
 अन्येभ्योपिटृश्यते । मणिवोनागविशेषः ॥ हिरण्यवो
 निधिविशेषः ॥ अर्णसोलोपश्च ॥ अर्णवः ॥ गांड्रज
 गात्संज्ञायाम् ५ २ ११० ॥ ह्रस्वदीर्घयोर्यणातंत्रेणनिर्देशः ।
 गांडीवम् । गांडिवम् ॥ अर्जुनस्यधनुः । अजगवंपि
 नाकः ॥ कांडांडादीरन्तीरचौ । ५ २ १११ ॥ काण्डीरः ।
 आंडीरः ॥ रजःकृप्यासुतिपरिपदोवलच् ५ २ ११२ ॥ रज
 स्वलास्त्री । कृपीवलः ॥ वलइतिदीर्घः ॥ आसुतीवलः ।
 शौंडिकः ॥ परिपद्वलः ॥ पर्पदितिपाठान्तरम् ॥ पर्प
 द्वलः । अन्येभ्योपिटृश्यते । भ्रातृवलः । पुत्रवलः ॥ शत्रु
 वलः ॥ दन्तशिखात्संज्ञायाम् । ५ २ ११३ ॥ दन्तावलोह
 स्ती ॥ शिखावलःकेकी ॥ अतइनिठनौ । ५ २ ११४ ॥
 दन्डी । दन्डिकः ॥ ब्रीह्यादिभ्यश्च ५ २ ११६ ॥ ब्रीही ॥
 ब्रीहिकः ॥ तुन्दादिभ्यइलच् ५ २ ११६ ॥ चादिनिठनौ ॥

मतुपत्र । तुंदिलः । तुंदी । तुंदिकः । तुंदवान् ॥ रूपादाह
 तप्रशंसयोयं ५२११० । आहतरूपमस्यास्तीतिरूप्यः कार्षा
 पणः ॥ प्रशस्तरूपमस्यास्तीतिरूप्योगौः ॥ अन्येभ्योपि
 दृश्यते ॥ हिम्याः पर्वताः ॥ गुण्याब्राह्मणाः ॥ अस्माया
 मेधास्त्रजोविनिः ५२१२१ ॥ यशस्वी । यशस्वान् ॥
 मायावी ॥ मायावान् ॥ ब्रीह्यादिपाठान्मायी ॥ मा
 यिकः । स्त्रग्वी ॥ शृंगवृन्दाभ्यामारकन् । शृंगारकः ॥
 वृन्दारकः ॥ फलवर्हाभ्यामिनच् ॥ फलिनः ॥ बर्हिणः ।
 हृदयाञ्चालुरन्यतरस्याम् ॥ हृदयालुः । हृदयी । हृदयि
 कः । हृदयवान् । शीतोष्णतृप्रेभ्यस्तदसहने ॥ शीतंन
 संनतेशीतालुः उष्णालुः ॥ तृपः पुरोडाशस्तन्नसहतेतृप्रा
 लुः । तप्यर्वमरूद्भ्याम् । पर्वतः । मरुत्तः ॥ ऊर्णायायु
 स् ५२१२३ ॥ उर्णायुः । वाचोगिमनिः ५२१२४ ॥ वाग्मी ॥
 आलजाटचौवहुभाषिणि ५२१२५ ॥ कुत्सितइतिवक्तव्य
 म् ॥ कुत्सितं वहुभाषतेवाचालोवाचाटः ॥ यस्तुसम्यग्र
 हुवदतितत्रवाग्मीत्येव ॥ स्वामिन्तैश्वर्ये ५२१२६ ॥ ऐश्व
 यवाचकात्स्वशब्दान्मत्वर्थे आमिनिच् ॥ स्वामी ॥ अ
 र्शादिभ्योच् । ५२१२७ ॥ अर्शांसिअस्यविद्यंतेअर्शांसः ॥
 आकृतिणगणायम् । वातातीसाराभ्यांकुक्च ५२१२८ ॥
 चादिनिः । वातकी । अतिसारकी । पिशाचान् ॥ पि
 शाचकी ॥ हस्ताज्जातौ ५२१३३ ॥ हस्ती ॥ वर्णाद्ब्र
 ह्मचारिणि ५२१३४ ॥ वर्णी । कंशंभ्यां वभयुस्तितुतयसः
 ५२१३५ ॥ कमित्युदकसुखयोः । शमितिसुखे । आभ्यां सप्त
 प्रत्ययाः स्युः । युस्यसोः सकारः पदत्वार्थः । कंठः । कंठः

कंयुः । कंतिः । कंतुः । कंतः । कंयः । एवंशंघइत्यादि ॥
 तुंदित्रलिवटेर्भः ५ २ १३९ ॥ तुंदिभः । वलिभः । व
 टिभः ॥ अहंशुभमोर्युस् ५ २ १४० ॥ अहंयुः । अहं
 कारवान् । शुभंयुः । शुभान्वितः ॥ इतिमत्त्वर्थि
 याः ॥ प्राग्दिशोविभक्तिः ५ ३ १४१ ॥ दिग्शब्दे
 भ्यइत्त्यतः प्राग्वक्ष्यमाणाः प्रत्ययाविभक्तिसञ्ज्ञाः स्युः ।
 अथस्वार्थिकाः ॥ किंसर्वनामबहुभ्योऽद्यादिभ्यः ५ ३ २
 किमः सर्वनाम्नो बहुशब्दाच्चेति प्राग्दिशोधिक्रियते ॥ पंच
 म्यास्तसिल् ५ ३ ७ ॥ पञ्चम्यन्तेभ्यः किमादिभ्यस्त
 सिल्वा ॥ कुत्तिहोः ७ २ १०४ ॥ किमः कुस्तादौहादौ
 चविभक्तौ । कुतः । कस्मात् ॥ इदमइश् ५ ३ ३ ॥
 प्राग्दिशीये । इतः ॥ अन् ५ ३ ४ ॥ एतदः प्राग्दिशी
 ये । अनेकाल्त्वात्सर्वादेशः ॥ अतः । अमुतः । यतः ।
 ततः । बहुतः । द्यादेस्तु । द्वाभ्यां ॥ पर्यभिभ्यांच ५
 ३ ९ ॥ तसिल् । परितः सर्वतइत्यर्थः ॥ अभितः उभ
 यतइत्यर्थः ॥ सप्तम्यास्त्रल् ७ ३ १० ॥ कुत्र । यत्र ।
 तत्र । बहुत्र ॥ इदमोहः ५ ३ ११ ॥ त्रलोपवादः ।
 इह ॥ किमोऽत् ५ ३ १२ ॥ वास्यात् ॥ क्वात्ति ७ २
 १०५३ ॥ किमः । क् । कुत्र ॥ इतराभ्योपिदृश्यन्ते ५ ३
 १४ ॥ पञ्चमीसप्तमीतरविभक्त्यन्तादपितसिलादयो
 दृश्यन्ते । दृशिग्रहणद्वयदादियोगएव । सभवान् । ततो
 भवान् । तत्रभवान् । तंभवंतं । ततोभवन्तं ॥ तं भव
 तं । एवं दीर्घायुः । देवानांप्रियः । आयुष्मान् ॥ सर्वै
 कान्यक्रियत्तदः कालेदा ५ ३१ १५ ॥ सप्तम्यन्तेभ्यएभ्यः

कालार्थेभ्यःस्वार्थेदास्यात् ॥ सर्वस्यसोन्यतरस्यांदि ५
 ३ ६ ॥ दादौप्राग्दिशीयेसर्वस्यसोवा ॥ सर्वस्मिन्काले ।
 सदा । सर्वदा । एकदा । अन्यदा । कदा । यदा । तदा ।
 कालेकिं । सर्वत्रदेशे ॥ इदमोर्हिर्ल् ५ ३ १६ ॥ सप्त
 म्यन्तात् ॥ एतेतौरथोः ५ ३ ४ ॥ इदमएतइत्एतौस्तौ
 रेफादौथकारादौचप्राग्दीशीयेपरे । अस्मिन्कालेएतर्हि ।
 कालेकिं । इहदेशे । अधुना ५ ३ १७ ॥ इदमोनि
 पातोयम् ॥ दानीजूच ५ ३ १८ ॥ इदमोदानीप्रत्ययः
 काले । इदानीम् ॥ तदौदाच ५ ३ १९ ॥ तदा । त
 दानीम् ॥ अनद्यतनेर्हिलन्यतरस्याम् ५ २ २० ॥ क
 र्हि । कदा । यर्हि । यदा । तर्हि । तदा ॥ एतदः ५
 ३ ४ ॥ एतइत्एतौस्तौरेफादौथकारादौचप्राग्दिशीये ।
 एतस्मिन्कालेएतर्हि ॥ सद्यःपरुत्परार्थेषमःपरेद्यव्यद्यपू
 र्वेद्युरन्येद्युरन्यतरेद्युरितरेद्युरपरेद्युरधरेद्युरुभयेद्युरुत्तरेद्युः
 ५ ३ २२ ॥ एतेनिपात्यन्ते ॥ द्युश्चोभयाद्वक्तव्यः ॥ उ
 भयद्युः ॥ प्रकारवचनेथाल् ५ ३ २३ ॥ प्रकारवृत्ति
 भ्यःकिमादिभ्यस्थाल् ॥ तेनप्रकारेणतथा । यथा ॥ इद
 मस्थमुः ५ ३ २४ ॥ थालोपवादः । एतदोपिवाच्यः ।
 अनेनएतेनवाप्रकारेणइत्यम् ॥ किमश्च । ५ ३ २५ ॥ केन
 प्रकारेणकथम् ॥ इतिप्राग्दिशीयाः ॥ १२ ॥ दिक्श
 ब्देभ्यःसप्तमीपञ्चमीप्रथमाभ्योदिग्देशकालेष्वस्तातिः ५
 २ २७ ॥ सप्तम्याद्यन्तेभ्योदिशिरूढेभ्योदिग्देशकाल
 वृत्तिभ्यःस्वार्थेस्तातिः ॥ पूर्वाधरावराणामसिपुरधव
 श्रैषाम् ५ ३ ३१ ॥ एभ्योस्तात्यर्थेसिस्तद्योगेचैषांपु

र्अध्वअवद्भ्यादेशाःस्युः ॥ अस्तातिच ५ ३ ४० ॥
 पूर्वादीनांपुरादयःस्युः । पूर्वस्यां । पूर्वस्याः । पूर्वावा
 दिक्पुरःपुरस्तात् । अधः । अधस्तात् । अवः । विभापा
 वरस्य ५ ३ २४१ ॥ अस्तातौअद्यास्यात् । अवस्तात् ।
 अवरस्तात् । एवंदेशेकालेच । दिशिरूढेभ्यःकिम् । ऐं
 नद्रावसति । सप्तम्याद्यन्तेभ्यःकिम् । पूर्वग्रामंगतः ॥
 दिगादिवृत्तिभ्यःकिम् ॥ पूर्वस्मिन्गुरौवसति ॥ अस्ता
 तिचेतिज्ञापकादसिरस्तातिनवाधते ॥ दक्षिणोत्तराभ्या
 मतसुच् ५ ३ २८ ॥ अस्तातेरपवादः ॥ दक्षिणतः ॥
 उत्तरतः ॥ विभापापरावराभ्याम् ५ २ २९ ॥ परतः ।
 परस्तात् । अवरतः । अवरस्तात् ॥ अंचेलुक् ५ ३ ३० ॥
 अंचत्यंतादिक्रशब्दादस्तातेलुक्स्यात् । प्राक् । उदक् ॥
 उपर्युपरिष्ठात् ५ ३ ३१ ॥ निपातावेतौ ॥ पश्चात् ५ ३ ३२ ॥
 तथा ॥ उत्तराधरदक्षिणादातिः ५ २ ३४ ॥ उत्तरात् ।
 अधरात् । दक्षिणात् ॥ एनवन्यतरस्यामदूरेपंचम्याः ५
 ३ ३५ ॥ उत्तरादिभ्यएनह्यास्यादवध्यंत्रधिमतोःसामीप्ये
 पञ्चम्यंतात्तुन । उत्तरेण । अधरेण । दक्षिणेन । पक्षेय
 थास्त्रंप्रत्ययाः । इहकेचिद्विक्रशब्दमात्रादेनपमाहुः । पू
 र्वेणग्रामम् ॥ दक्षिणादाच् ५ ३ ३६ ॥ अस्तातेर्विपये
 दक्षिणावसति । अंपंचम्याइत्येव । दक्षिणादागतः ॥
 आहिचदूरे ५ ३ ३३ ॥ चादाच् । दक्षिणाहि । दक्षिणा ॥
 उत्तराच्च ५ ३ ३८ ॥ उत्तराहि । उत्तरा ॥ संख्यायावि
 धार्थधा ५ ३ ४२ ॥ क्रियाप्रकारेवर्तमानात् संख्याश
 ब्दात्स्वार्थधास्यात् । चतुर्धा । एकाद्बोध्यमुजन्यतरस्या

म् ५ ३ ४४ ॥ ऐकध्यं । एकधा ॥ द्वित्र्योश्चधमुञ् ५ ३
 ४५ ॥ आभ्यांघाइत्यस्यधमुञ्वा । द्वैधम् । द्विधा । त्रै
 धम् । त्रिधा ॥ एधाञ्च ५ ३ ४६ ॥ द्वेधा । त्रिधा ॥
 याप्येपाशप् ५ ३ ४७ ॥ कुत्सितोभिषग्भिषक्पाशः ॥
 तीयादीककस्वार्थेवावाच्यः । द्वैतीयिकः । द्वितीयः ।
 तातीयिकः तृतीयः । नविद्यायाः । द्वितीयाविद्येत्येव ॥
 एकादाकिनिञ्चासहाये ५ ३ ५२ ॥ चात्कैल्लुकौ । एकः ।
 एकाकी । एककः ॥ भूतपूर्वचरट् ५ ३ ५३ ॥ आढ्यो
 भूतपूर्वआढ्यचरः ॥ षष्ट्राहूप्यच ५ ३ ५४ ॥ षष्ट्रताद्
 भूतपूर्वरूप्यः स्याच्चरट्च । कृष्णस्यभूतपूर्वगौः कृष्णरू
 प्यः कृष्णचरः ॥ अतिशयनेतमविष्टनौ ५ ३ ५५ ॥ अति
 शयविशिष्टार्थेणतौस्तः । अयमेषामतिशयेनाढ्यआढ्य
 तमः । लघुतमोलघिष्टः ॥ तिडश्च ५ ३ ५६ ॥ तिडंता
 दतिशयेद्येत्येतमस्रात् ॥ तरप्रमपौघः १ १ २२ ॥
 किमेत्तिडव्ययघादाम्बद्रव्यप्रकर्षे ५ ४ ११ ॥ किमएदं
 तात्तिडोऽव्ययान्नयोघस्तदन्तादामुः स्यान्नतुद्रव्यप्रकर्षे
 किंतमाम् । प्राह्लेतमाम् । प्रगेतमाम् । पचातितमाम् ।
 उच्चैस्तमाम् । द्रव्यप्रकर्षेतुउच्चैस्तमस्तरुः ॥ द्विवचनावि
 भज्योपपदेतरवीयसुनौ ५ ३ ५७ ॥ द्वयोरकस्याऽतिशये
 विभक्तव्येचोपपदेसुप्तिडंतादेतौस्तः । पूर्वयोरपवादः ।
 अयमनयोरतिशयेनलघुर्लघुतरोलघीयान् । उदीच्याः
 प्राच्येभ्यः पटवः पटुतराः । पटीयांसः ॥ अजादीगुगवच
 नादेव ५ ३ ५८ ॥ इष्टन्वीयसुनौ । नेह । पाचकतरः ॥
 पाचकतमः ॥ प्रशस्यस्यश्रः ५ ३ ६७ ॥ इष्टेयसोः परतः

प्रकृत्यैकाच् ६ ४ ६३ ॥ इष्टादिप्रेकाच् प्रकृत्यास्यात् । श्रेष्ठः
 श्रेयान् ॥ ज्यच् ५ ३ ६१ ॥ प्रशस्यस्यज्यादेशइष्टेयसोः ।
 ज्येष्ठः ॥ ज्यादादीयसः ६ ४ १६० ॥ आदेःपरस्य ।
 ज्यायान् ॥ वृद्धस्यच ५ ३ ६२ ॥ ज्यादेशअजादोः ।
 ज्येष्ठः । ज्यायान् ॥ अंतिकवाढयोर्नेदसाधौ ५ ३ ६३
 अजाद्योरिष्टेयसोः । नेदिष्टः । नेदीयात् । साधि
 ष्टः । साधियान् ॥ स्थूलदूरयुवह्रस्वक्षिप्रक्षुद्राणांयणादि
 परम्पूर्वस्यचगुणः ६ ४ १५६ ॥ एपांयणादिपरंलुप्य
 तेपूर्वस्यचगुणइष्टादिषु ॥ स्यत्रिष्टः ॥ दविष्टः । यत्रि
 ष्टः । ह्रसिष्टः । क्षेपिष्टः । क्षोदिष्टः । एवमीयसुन् ॥
 ह्रस्वक्षिप्रक्षुद्राणांपृथ्वादित्वाद्ध्रसिमा । क्षेपिमा ॥ क्षो
 दिमा ॥ प्रियस्थिरस्फिरोरुवहुलगुरुवृद्धत्प्रदीर्घवृन्दार
 काणांप्रस्थस्फवर्वाहिगर्वर्षित्रव्द्राघिवृन्दाः ६ ४ १५७ ॥
 प्रियादीनांप्रादयःस्युरिष्टादिषु । प्रेष्टः । स्थेष्टः । स्फे
 ष्टः । वरिष्टः । वंहिष्टः । गरिष्टः । वर्षिष्टः । त्र
 विष्टः । द्राघिष्टः । वृदिष्टः । एवमीयसुन् । प्रियो
 रुवहुलगुरुदीर्घाणांपृथ्वादित्वात्प्रेमेत्यादि ॥ वहोर्लोपो
 भूचवहोः ६ ४ १५८ ॥ वहोःपरयोरिमेयसोलोपःस्या
 द्वहोश्चभूरादेशः । भूमा । भूयान् ॥ इष्टस्ययिट्च ६ ४
 १५९ ॥ वहोःपरस्यइष्टस्यलोपोविडागमश्च । भूयिष्टः ॥
 विन्मतोर्लुक् ५ ३ ६५ ॥ इष्टेयसोः परतः । अतिश
 येनस्वर्गोस्वजिष्टः । स्वजीयान् ॥ अतिशयेनत्वर्गवान्
 त्वचिष्टः । त्वचीयान् ॥ प्रशंसायांरूपम् ५ ३ ६६ ॥
 सुवंतात्तिङ्ताञ्च । प्रशस्तःपटुःपटुरूपः । पचतिरूपम् ॥

ईषदसमाप्तौकल्पव्देश्यदेशीयरः ५ ३ ६७ ॥ ईषदूनो
 विद्वान्विद्वत्कल्पः । विद्वद्देश्यः । विद्वद्देशीयः । पच
 तिकल्पं ॥ विभाषासुपोवहुचूपुरस्तात्तु ५ ३ ६८ ॥ ईष
 दूनःपटुर्वहुपटुः । पटुकल्पः । सुपःकिम् ॥ यजतिकल्प
 म् ॥ प्रागिवात्कः ५ ३ ७० ॥ इवेप्रतिकृतावित्यतः
 प्राक्काधिकारः ॥ अव्ययसर्वनाम्नामकचप्राक्टेः ५ ३
 ७१ ॥ कापवादः ॥ तिङ्श्रेत्यनुवर्तते ॥ कस्यचदः ५
 ३ ७२ ॥ कांताव्ययस्यदादेशोऽकच् ॥ अज्ञाते ५ ३ ७३
 कस्यायमश्वोऽश्वकः ॥ उच्चकैः । नीचकैः ॥ सर्वके । प
 चतकि । धकित् ॥ कुत्सिते ५ ३ ७४ ॥ कुत्सितोऽश्वो
 ऽश्वकः ॥ अल्पे ५ ३ ८५ ॥ अल्पन्तैलम् तैलकम् ॥
 ह्रस्वोवृक्षोवृक्षकः ॥ अस्मिन्प्रकरणेहलादौप्रत्ययेद्विती
 यादचःपरस्यलोपोवावाच्यः ॥ देवदत्तकः । देवकः ॥
 लोपःपूर्वपदस्यच ॥ दत्तकः ॥ विनापिप्रत्ययपूर्वात्तर
 षदयोर्लोपोवावाच्यः ॥ सत्यभामा । भामा । सत्या ॥
 कुटीशमीशुंडाभ्योरः ५ ३ ८८ ॥ ह्रस्वाकुटीकुटीरः ॥
 शमीरः । शुंडारः ॥ कुत्वाडुपच् ५ ३ ८९ ॥ ह्रस्वाकु
 तूःकुतुपः । कुतूःकृत्तेःस्नेहपात्रंह्रस्वासाकुतुपःपुमान् ॥
 कासूगोणीभ्यांष्टरच् ५ ३ ९० ॥ आयुधविशेषः का
 सूः । ह्रस्वासाकासूतरी । गोणौतरी ॥ वत्सोक्षाश्वर्ष
 भेभ्यश्चतनुत्वे ५ ३ ९१ ॥ वत्सतरः । उक्षतरः । अ
 श्वतरः । ऋषभतरः ॥ किंयत्तदोनिर्द्वारिणद्वयोरकस्य
 डतरच् ५ ३ ९२ ॥ अनयोःकतरोवैघ्नवः । यतरः । त
 तरः ॥ वावहूनांजातिपरिग्रहेडतमच् । ५ ३ ९३ ॥

जातिपरिप्रश्नइतिप्रत्याख्यातमाकरे । कतमोभवतांक
ठः । यतमः । ततमः । वाग्रहणमकजर्यम् ॥ एकाञ्चप्रा
चाम् ५ ३ १४ ॥ डतरच् डतमञ्चस्यात् । अनयोरे
कतरोमैत्रः । एपामेकतमः ॥ इतिप्रागिवीयाः ॥ १३ ॥
इवेप्रतिकृती ५ ३ १६ ॥ कन्स्यात् ॥ अश्वइवप्रतिकृ
तिरश्वकः ॥ शाखादिभ्योयः ५ ३ १०४ ॥ शाखेत्रशाख्यः ।
मुख्यः ॥ जघन्यः । अग्र्यः । शरण्यः ॥ कुशाग्राच्छः
५ ३ १०५ ॥ कुशाग्रीयः ॥ तत्प्रकृतवचनेमयट् ५ ४
२१ ॥ प्राचूर्यणप्रस्तुतंप्रकृतंतस्यवचनंप्रतिपादनम् । भा
वेश्प्रधिकरणेवात्युट् । आद्येप्रकृतमन्नंअन्नमयम् । अ
पूपमयम् । द्वितीयेअन्नयोयज्ञः । अपूपमयंपर्व ॥ सं
ख्यायाःक्रियाभ्यावृत्तिगणनेकृत्वसुच् ५ ४ १७ अभ्यावृत्ति
जन्म । क्रियाजन्मगणनवृत्तेःसंख्यायाःस्वार्थेकृत्वसुच् ।
पंचकृत्वोभुंक्ते । संख्यायाःकिं ॥ भूरिवारान्भुंक्ते ॥ द्वि
त्रिचतुर्भ्यःसुच् ५ ४ १८ ॥ कृत्वसुचोऽवादः द्विभुंक्ते ॥ त्रि
भुंक्ते रात्सस्य । चतुर्भुंक्ते ॥ एकस्यसकृच्च ५ ४ १९ ॥
सकृदादेशःचात्सुच् ॥ सकृद्भुंक्ते ॥ देवतान्ताज्ञादर्थ्यो
यत् ५ ४ २४ ॥ तदर्थेएवतादर्थ्यम् । अतएवस्वार्थेष्वञ् ।
अग्निदेवतायैइदमग्निदेवत्यम् पितृदेवत्यम् ॥ पादा
र्थाभ्यांच ५ ४ २५ ॥ पादार्थमुदकंपाद्यं । अर्घ्यम् ॥ अ
थेर्ज्यः ५ ३ २६ ॥ अतिथयेइदमातिथ्यं । नवस्यनूआदे
शसूत्रतनपूर्वाश्रवक्तव्याः ॥ स्वार्थे । नूत्नं ॥ नूतनम् ॥
नवीनम् ॥ भागरूपनामभ्योधेयः ॥ भागधेयम् । रूप
धेयम् । नामधेयम् । आग्नीध्रसाधारणादञ् ॥ आग्नी

ध्रं । साधारणम् ॥ देवात्तल् ५ ४ २७ ॥ देवएवदेवता ॥
 अवेःकः ५ ४ २७ ॥ अविरेवअविकः ॥ यावादिभ्यःकन्
 ५ ४ २८ ॥ यावएवयावकः । मणिकः । सर्वप्रातिपदिकेभ्यः
 स्वार्थकन् । बहुतरकं ॥ मृदस्तिकन् ५ ४ ३८ मृदेवमृत्तिका
 सस्त्रौप्रशंसायां ५ ४ ४० ॥ रूपपोऽपवादः । प्रशस्तामृन्मृ
 त्सा । मृत्स्त्रा ॥ प्रज्ञादिभ्यश्च ५ ४ ३८ ॥ अणुस्यात् ॥ प्रज्ञएव
 प्राज्ञः । दैवतः । वांधवः ॥ पूगाजूज्योऽग्रामणीपूर्वात् ॥
 ५३११२ स्वार्थे । नानाजातीयाअनियतवृत्तयोर्थकामप्रधा
 नाः संघाःपूगाः । लौहितध्वज्यः ॥ ज्यादयस्तद्राजाः ५३११८
 तद्राजस्येतिलुकु । लोहितध्वजाः ॥ व्रातेतिज्यञ् ।
 कापोतपाक्यः । कपोतपाकाः ॥ कौंजायनाइत्यादि ॥
 बहुल्यार्थाच्छस्कारकादन्यतरस्याम् ५ ४ ४२ ॥ बहुनिद
 दातिवहुशः ॥ अल्पशः ॥ बहुल्यार्थान्मंगलामङ्गलवचनम्
 नेह । बहुददात्यनिष्टेषु ॥ अल्प्यंददात्याभ्युदयिकेषु ॥
 संख्यैकवचनाच्चवीप्सायां ५ ४ ४३ ॥ द्वौद्वौददातिद्विशः ॥
 माषंमाषंददातिमाषशः ॥ परिमाणशब्दावृत्तावेकार्था
 एव ॥ संख्यैकवचनात्किं ॥ घटंघटंददाति ॥ विष्णायां
 किं ॥ द्वौददाति ॥ कारकादित्येव ॥ द्वयोर्द्वयोःस्वामी ॥
 प्रतियोगेपंचम्यास्तसिः ५ ४ ४४ ॥ प्रतिनाकर्मप्रवचनी
 येनयोगेयापंचमीविहितातदन्तात्तसिः ॥ प्रद्युम्नः कृष्ण
 तःप्रति ॥ आद्यादिभ्यस्तसेरुपसंख्यानम् ॥ आदौआ
 दितः ॥ मध्यतः ॥ पृष्ठतः ॥ पार्श्वतः ॥ आकृतिगणो
 यम् ॥ स्वरेणस्वरतः ॥ वर्णतः । कृभ्रस्तियोगेसंपद्यक
 र्त्तरिचिः ५ ४ ५१ ॥ अभूततद्भावइतिवक्तव्यम् ॥ विकारा

त्मतांप्रापुवत्यांप्रकृतौवर्तमानाद्विकारशब्दात्स्वार्थेच्चि
 वात्संयात्करोत्यादिभिर्योगे ॥ अस्यचौ ७ ४ ३२ ॥
 ईत् । अकृष्णःकृष्णः संपद्यतेतंकरोतिकृष्णीकरोति । ब्र
 ह्मीभवति । गंगीस्यात् ॥ अय्ययस्यत्रावीत्वन्नेतिवा
 च्यम् ॥ दोषाभूतमहः । दिवाभूतारात्रिः ॥ क्यच्योश्च
 ६ ४ १५२ ॥ हलःपरस्यापत्ययस्यलोपःक्येचौचप
 रतः ॥ गार्गीभवति ॥ चौच ७ ४ २६ ॥ दीर्घः ।
 शुचीभवति ॥ पटूस्यात् ॥ अरुर्मनश्चक्षुश्चेतोरहोरजसां
 लोपश्च ५ ४ ५१ ॥ चाच्चिः । अरूकरोति । उन्म
 न्तीकरोति । उच्चक्षूकरोति । विचेतीकरोति । विर
 हीकरोति । विरजीकरोति ॥ विभापासातिकार्तून्ये ५
 १ ५२ ॥ चिर्विपयेसातिर्वास्यात्साकल्ये । सात्यदाद्योः ।
 कृत्स्नंशस्त्रमग्निःसंपद्यते ॥ अग्निसाद्भवति । अग्नी
 भवति ॥ कात्स्न्यिकिं ॥ एकदेशेनशुक्लीभवतिपटः ॥ अ
 भिविधौसंपदाच ५ ४ ५३ ॥ संपदाकृभवस्तिभिश्चयो
 गेसातिर्वाव्याप्तौ ॥ पक्षेकृभवस्तियोगेचिःसम्पदातुवा
 क्यमेव ॥ अग्निसात्संपद्यतेअग्निसाद्भवतिशस्त्रम् ॥ अ
 ग्नीभवति ॥ जलसात्संपद्यतेजलीभवतिलवणम् ॥ तद
 धीनवचने ५ ४ ५४ ॥ सातिःकृभवस्तिभिःसंपदाचयो
 गे । राजसात्करोति ॥ राजाधीनमित्यर्थः ॥ देयेत्राच
 ५ ४ ५५ ॥ तदधीनेदेयेत्रास्यात्सातिश्चक्रादियोगे ।
 विप्राधीनदेयंकरोतिविप्रत्राकरोति । विप्रत्रासंपद्यते ।
 पक्षेविप्रसात्करोति ॥ देयेकिं ॥ राजसाद्भवतिराष्ट्रं ॥
 देवमनुष्यपुरुषपुरुमर्त्येभ्योद्वितीयासप्तम्योर्वहुलम् ५ ४

५६ ॥ एभ्योद्वितीयान्तेभ्यःसप्तम्यन्तेभ्यश्चत्रास्यात् ॥
 देवत्राचन्दे । रमेया । बहुलोक्तेरन्यत्रापि । बहुत्राजी
 वतीमनः ॥ अव्यक्तानुकरणाद्द्व्यजवराद्वादनितौडाच् ॥
 ५ ४ ५७ ॥ द्व्यजवरंन्यूनंनतुततो न्यूनम्अनेकाजितिया
 वत् तादृशमर्द्धयस्यतस्माद्दुडाच्कृभवस्तिभिर्योगे । डाचि
 बहुलंद्वेभवतः ॥ डाचिविवक्षितेद्वित्वम् ॥ नित्यमाग्ने
 डितेडाधीतिवक्तव्यम् ॥ डाच्परंयदाम्नेडितन्तस्मिन्यरे
 पूर्वपरयोर्वर्णयोःपररूपंस्यात् ॥ डतितपयोःपः ॥ पट
 पटाकरोति ॥ अव्यक्तानुकरणात्किम् । दृषत्करोति ।
 द्व्यजवराद्वात्किं ॥ श्रत्करोति ॥ अवरेतिकिं । खरटख
 रटाकरोति । अनितौकिं ॥ पटितिकरोति ॥ कृजोद्वि
 तीयत्तृतीयशंवावीजात्कृषौ ५ ४ ५८ ॥ द्वितीयादिभ्यो
 डाच्कृजयोगेएव । बहुलोक्तेरव्यक्तानुकरणादन्यस्यडा
 चिनद्वित्वम् ॥ द्वितीयंत्तृतीयंकर्षणंकरोतिद्वितीयाकरो
 ति । तृतीयाकरोति । शंवाकरोति । वीजाकरोति ॥ सं
 ख्यायाश्चगुणांतायाः ५ ४ ५९ ॥ द्विगुणाकरोतिक्षेत्रं ॥
 समयाच्चयापनायाम् ५ ४ ६० ॥ कृषावितिनिवृत्तं ।
 समयाकरोति । कालंयापयतीत्यर्थः ॥ सपत्रनिष्पत्रा
 दतिव्यथने ५ ४ ६१ ॥ सपत्राकरोतिमृगं । सपुंखश
 रप्रवेशनेनसपत्रंकरोतीत्यर्थः । निष्पत्राकरोति । सपुं
 खस्यशरस्याऽपरपार्श्वेनिर्गमनान्निष्पत्रंकरोतीत्यर्थः ॥
 अतिव्यथनेकिं ॥ सपत्रंनिष्पत्रंवाकरोतिभूतलम् ॥ नि
 ष्कुलान्निष्काषणे ५ ४ ६२ ॥ निष्कुलाकरोतिदाडिमं ।
 निर्गतकुलमंतरवयवानांसमूहोयस्मादितिबहुव्रीहेडाच् ।

सुखप्रियादानुलोम्ये ५ ४ ६३ ॥ सुखाकरोति । प्रि
याकरोतिगुरुम् । धनुकूलाचरणेनानन्दयतीत्यर्थः ॥
दुःखात्प्रातिलोम्ये ५ ४ ६४ ॥ दुःखाकरोतिस्वामिन
म् । पीडयतीत्यर्थः ॥ शूलात्पाके ५ ४ ६४ ॥ शूला
करोति । शूलेनपचतीत्यर्थः ॥ सत्यादशपये ५ ४ ६६
सत्याकरोतिभांडवणिक् । क्रैतव्यमितितप्यं करोतीत्य
र्थः । शपथेतुसत्यंकरोतिविप्रः ॥ मद्रात्परिवापणे । ५
४ ६७ ॥ मद्रशब्दोमंगलार्थः ॥ परिवापणंमुंडनं । मद्रा
करोतिकुमारम् ॥ मंगल्यमुंडनेनसंस्करोतीत्यर्थः ॥ भ
द्राञ्जेतिवक्तव्यम् ॥ भद्राकरोति । अर्थःप्राग्वत् ॥ परि
वापणेकिम् ॥ मद्रं करोतिभद्रं करोति ॥ इतितद्विप्र
क्रिया ॥ १४ ॥ सर्वस्यद्वे ८ १ १ ॥ इत्यधिकृत्य ॥ प
रेर्वर्जने ८ १ ५ ॥ परिपरिवंगेभ्योवृष्टोदेवः ॥ उपर्य
ध्यधसःसामीप्ये ८ १ ७ ॥ उपर्युपरिग्रामम् ॥ ग्राम
स्योपरिष्ठात्समीपदेशेइत्यर्थः ॥ अध्याधिसुखं । सुखस्यो
परिष्ठात्समीपकालेदुःखमित्यर्थः ॥ अधोऽधोलोकं । लो
कस्याधस्तात्समीपदेशेइत्यर्थः ॥ वाक्यादेरामंत्रितस्या
सूयासंमतिकोपकुत्सनभर्त्सनेषु ८ १ ८ ॥ सुंदरसुंदर
वृथातेसौन्दर्यम् । देवदेववद्योसि । दुर्विनीतदुर्विनीत
इदानींज्ञास्यसि । धानुष्कधानुष्कवृथातेधनुः । चोरचोर
घातयिष्यामित्त्वाम् ॥ एकवहुव्रीहिवत् ८ १ ९ ॥ द्वि
रुक्तएकशब्दाद्यहुव्रीहिवत् । तेनसुप्लोपपुंवद्वावौ । ए
कैकमक्षरम् ॥ इहद्वयोरपिसुपोलुक्सितिवहुव्रीहिवद्वा
वादेवप्रातिपदिकत्वात्समुदायात्सुपूतञ्चएकवचनमेव ।

एकैकयाहुत्या ॥ आवाधेच ८ १ १० ॥ पीडायांद्वेस्तो
 बहुव्रीहिवच्च । गतगतः । गतगता ॥ प्रकारेगुणवच
 नस्य ८ १ १२ ॥ सादृश्येद्योत्येगुणवचनस्यद्वेस्तस्तच्च
 कर्मधारयवत् । पटुपटुवी ॥ पटुपटुः । पटुसदृशईषत्प
 टुरितियावत् ॥ आनुपूर्व्येद्देवाच्ये । मूलेमूलेस्थूलः । सं
 भ्रमेणप्रवृत्तौयथेष्टमनेकधाप्रयोगोन्यायसिद्धः ॥ सर्पः
 २ । बुध्यस्व २ । सर्पः ३ । बुध्यस्व ३ ॥ कर्मव्यति
 हारेसर्वनाम्नोद्देवाच्येसमासवच्चबहुलम् ॥ बहुलग्रहणा
 दन्यपरयोर्नसमासवत् । इतरशब्दस्यतुनित्यम् ॥ अस
 मासवद्भावेपूर्वपदस्थस्यसुपःसुर्वक्तव्यः ॥ अन्योन्यंविप्रा
 नमन्ति । अन्योन्यौ । अन्योन्येनकृतम् ॥ अन्योन्यस्मै
 दत्तमित्यादि ॥ स्त्रीनपुंसकयोरुत्तरपदस्थायाविभक्ते
 रांभावोवाच्यः । अन्योन्यांअन्योन्यंपरस्पराम् ॥ पर
 स्परं ॥ इतरेतरां । इतरेतरंवाइमेब्राह्मण्यौकुलेवाभो
 जयतः । दलद्वयेटावभावःक्लीवेचाद्विरहःस्वमोः । समा
 सेसोरलुकचेतिसिद्धंवाहुलकात्त्रयं ॥ अन्योन्यमित्यादौ
 दलद्वयेटाप् ॥ अड्डतरेत्यदड्चप्राप्तः ॥ अन्योन्यसंस
 क्तमहास्त्रियामम् ॥ अन्योन्याश्रयः ॥ परस्पराक्षिसादृ
 श्यम् । अदृष्टपरस्परैरित्यादौसोरलुकचप्राप्तः ॥ सर्वंवा
 हुलकात्समाधेयम् ॥ इतिद्विरुक्तप्रक्रिया ॥ १५ ॥

स्त्रियाम् ४ १ ३ ॥ अधिकारोयंसभर्थानामितियाव
 त् ॥ अजादतष्टाप् ४ १ ४ ॥ अजादीनामकारांतस्य
 चवाच्यंयत्स्त्रीत्वंतत्रद्योत्येटाप्स्यात् । अजा । अजा
 दिभिःस्त्रीत्वस्यविशेषणान्तेह । पञ्चाजी । अत्रहिस

मासार्थसमाहारनिष्ठंस्त्रात्वं । अतः । खट्वा । अजा
 एहका । अश्या । अटका । मूपिका । बाला वत्सा । होडा
 मंदा । विलाता । संभस्त्राजिनपणपिण्डेभ्यःफलात् ।
 संफला । म्रखफलइत्यादि । सदच्कारणप्रान्तशतैकेभ्यःपु
 प्यात् ॥ सत्पुप्या । प्राक्पुप्या प्रत्यक्पुप्या । शूद्राचामहत्पू
 र्वाजातिः ॥ पुंयोगेतुशूद्री । अमहत्पूर्वाकिं । महाशूद्री ।
 क्रुंचा । उष्महा । देवविशा । ज्येष्ठाकनिष्ठामध्यमे
 तिपुंयोगेपि । कोकिलाजातावपि । मूलान्नजः । अमू
 ला ॥ उगितश्च १ १ ६ ॥ ङीप् । भयन्ती । पचन्ती ।
 वनोरच १ १ ७ ॥ वन्नन्तात्तदन्ताच्चङीप्स्याद्रश्चान्ता
 देशः । सुत्वानमतिक्रान्ताअतिसुत्वरी । अतिधीवरी ।
 शर्वरी । वनोनहशइतिवक्तव्यम् ॥ अवात्रात्राह्मणी ।
 राजयुद्धा । बहुव्रीहीवा । बहुधीवा । बहुधीवरी ॥
 पादन्यतरस्याम् १ १ ८ ॥ द्विपदी । द्विपात् ॥ टावृ
 चि १ १ ९ ॥ द्विपदाऋक् । एकपदा ॥ मनः १ १
 ११ ॥ मन्नन्तान्ङीप् । सीमानौ ॥ अनोवहुव्रीहेः १
 १ १२ ॥ अन्नन्ताद्बहुव्रीहेर्नङीप् । बहुयज्वा । बहुय
 ज्वानौ ॥ डावुभाभ्यामन्यतरस्याम् १ १ १३ ॥ सूत्र
 द्वयोपात्ताभ्यांडाव्वा । सीमा । सीमे । सीमानौ ॥ दा
 मानौ । दामे ॥ अनउपधालोपिनोन्यतरस्याम् ४ १
 २० ॥ अन्नन्ताद्बहुव्रीहेरुपधालोपिनोवाङीप् । पक्षेडा
 वृनिपेधौ ॥ वपुराङ्गी । वपुराङ्ग्यौ । वपुराजा । वपुरा
 जानौ ॥ प्रत्ययस्थात्कारात्पूर्वस्यात्तडदाप्यसुपः ७ ३ ४४
 प्रत्ययस्थात्कारात्पूर्वस्यात्कारस्येकारःस्यादापिपरस-

आप्पुपःपरोनचेत् । सर्बिका । कारिका । अतःकि ।
 नौका । प्रत्ययस्थात्किं । शक्रोतीतिशका । असुपःकिं ।
 बहुपरिव्राजकानगरी । मामकनरकयोरुपसंख्यानम् ॥
 मामिका ॥ नरिका । त्यक्त्यपोश्च । दाक्षिणात्यिका ।
 इहल्यिका ॥ नयासयोः ७ ३ ४५ ॥ यत्तदोरस्येन्त ॥ यका
 सका । यकां । तकां । त्यकनश्चनिषेधः । उपत्यका अधि
 त्यका आशिषिवुनश्चन ॥ जीवका । भवका । उत्तरपद
 लोपेन । देवदत्तिका । देवका । क्षिपकादीनांच ॥ क्षिपका
 ध्रुवका । चटका । कन्यका ॥ तारकाज्योतिषि । वर्ण
 कातांतवे । वर्त्तकाशकुनौप्राचाम् ॥ अष्टकापितृदैव
 त्ये । सूतकापुत्रिकावृन्दारकाणांवेतिवक्तव्यं । एषांवा
 अकारोभवतीत्यर्थः । सूतिका । सूतकेत्यदि ॥ उदीचा
 मातःस्थानेयकपूर्वायाः ७ ३ ४६ ॥ यकपूर्वस्यस्त्रीप्रत्य
 यस्यातःस्थानेयोत्तस्यकात्पूर्वस्येद्वापिपरे । केणइतिह
 स्वः । आर्यका । आर्यिका । चटकका । चटकिका ।
 आतःकिं । सांकाश्येभवा सांकाश्रियका । अकेतिकिं ।
 अश्रिका । स्त्रीप्रत्ययःकिं । शुभंयिका ॥ अभाषितपुं
 स्काञ्च ७ ३ ४८ ॥ एतस्माद्विहितस्यातःस्थानेतइद्वा ॥
 गंगका । गंगिका ॥ आदाचार्याणाम् ७ ३ ४९ ॥ पू
 र्वविषये । गंगाका ॥ अनुपसर्जनात् ७ १ १४ ॥ अ
 धिकारायंयूनस्तिरित्यभिव्याप्य ॥ टिड्ढाणज्द्वयसज्द
 घ्जमात्रचत्तयपूठकूठज्ज्ज्करपः ४ १ १५ ॥ अनुपस
 र्जनंयहिदादितदन्तंयददन्तंततोडीप् । कुरुचरी ॥ उप
 सर्जनत्त्वान्नेह । बहुकुरुचरा ॥ नदट् ॥ नदी । देवट् ।

देवी । सौपर्णयो । ऐंद्री । औत्सी । ऊरुद्वयसी । ऊरु
 द्यूती । ऊरुमात्री । पंचतयी । आक्षिकी ॥ लावणिकी
 यादृशी ॥ इत्यरी । नजस्त्रजीककख्युंस्तरुणतलुना
 पसख्यनिम् । खैणी । पौष्ठी । शाक्तीकी । आढ्य
 णी । तरुणी ॥ तलुनी ॥ यजश्च ४ १ २६ यजन्तात्प्रातप
 दिकादुडीप् । अकारलोपेकृते ॥ हलस्तद्धितस्य ६४१५०
 हलउत्तरस्योपधाभूततद्धितयस्यलोपईति । गार्गी ॥
 प्राचांष्फतद्धितः ३ १ १७ ॥ यजन्तात्फोवा ॥ पःप्रत्य
 यस्य १ ३ ६ ॥ प्रत्ययादिःपइत्स्यात् । आचनेयीना
 त्यायनादेशः । पित्वसामर्थ्यात्पिद्गौरैतिडीप् । गार्ग्या
 यणी ॥ वयसिप्रथमे ४ १ २७ ॥ प्रथमवयोवाचितो
 ऽदन्तानुडीप् । कुमारी । वयस्यचरमइतिवाच्यम् । व
 धूनी । चिरंटी ॥ द्विगोः ४ १ २१ ॥ अदन्ताद्द्विगोर्डीप् ।
 त्रिलोकी । अजदित्वात्त्रिफला । त्रयीकासेना ॥ अप
 रिमाणविस्ताचितकंबल्येभ्योनतद्धितलुकि ४ १ २२ ॥
 अपरिमाणान्ताद्विस्तादन्ताच्चद्विगीर्नडीप्तद्धितलुकि ।
 पञ्चाभिरश्रैक्रीतापञ्चाश्या । आर्हीयष्टक् । अर्ध्यर्द्धेति
 लुक् । द्वौविस्तौपचति । द्विविस्ता । द्याचिता । द्वि
 कंबल्या । परिमाणानुद्वाढकी । तद्धितलुकिकिं ॥ समा
 हारेपञ्चाश्री ॥ कांडांतात्क्षेत्रे ४ १ २३ ॥ क्षेत्रेयःकांडां
 तोद्विगुस्ततोनुडीप्तद्धितलुकि । द्वेकारणप्रमाणमस्याः
 द्विकांडाक्षेत्रमक्तिः ॥ मात्रचःप्रमाणेलाद्विगीर्नित्यमि
 तिलुक् । क्षेत्रेकिं । द्विकारणडीरज्जुः । पुरुपात्प्रमाणे
 न्यतरस्याम् ४ १ २४ ॥ प्रमाणेयःपुरुपस्तदन्ताद्विगो

डींवास्यात्तद्वितलुकि । द्वौपुरुषौप्रमाणमस्याद्विपुरुषी
 द्विपुरुषावा । परिखा ॥ ऊधसोऽनङ् ५ ४ १३१ ॥
 ऊधोन्तस्यवहुव्रीहेरनङ्स्त्रियाम् ॥ वहुव्रीहेरुधसोऽङीप् ४
 १ २५ ॥ ऊधोन्ताद्वहुव्रीहेः । कुंडोधी । स्त्रियांकिं । कुं
 डोधोधैनुकं ॥ दामहायनान्ताच्च । ४ १ २६ ॥ स
 ख्यादेर्वहुव्रीहेर्दामन्ताद्वायनान्ताच्चङीप् । द्विदाम्नी । द्वि
 हायनीवाला । त्रिचतुर्भ्यांहायनस्यणत्वंचाच्यम् ॥
 वयोवाचकहायनस्यङीप्णत्वंचेष्यते । त्रिहायणी । चतु
 र्हायणी । वयसोन्यत्र । त्रिहायना । चतुर्हायनाशाला ॥
 अन्तर्वत्यतिवतोर्नुक् ४ १ ३२० ॥ नांतत्त्वान्ङीप् ।
 अंतर्वत्नी । पतिवत्नी । गर्भभर्तृसंयोगएवेष्यते । अन्य
 त्रतु । अन्तरस्त्यस्यांशालायांघटः । पतिमतिपृथिवी ॥
 पत्युर्नायज्ञसंयोगे ४ १ ३३ ॥ वसिष्ठस्यपत्नी ॥ वि
 भाषासपूर्वस्य ४ १ ३४ ॥ पतिशब्दांतस्यनोवा । गृ
 हपत्नी । गृहपतिः । दृढपत्नी । दृढपतिः ॥ नित्यंसप
 त्न्यादिषु ४ १ ३५ सपत्नी । एकपत्नी । विरपत्नी ॥ पूतक्रतो
 रैच ४ १ ३६ ॥ पूतक्रतोःस्त्री । पूतक्रतायी ॥ वृषा
 कप्यग्निकुसितकुसिदानामुदात्तः ४ १ ३७ ॥ एषामुदा
 त्तएत्रादेशोऽङीप्च । वृषाकपेःस्त्री । वृषाकपायी । अ
 र्गनायी । कुसितायी । कुसिदायी ॥ मनोरौवा ४ १ ३८
 मनुशब्दस्यौकारादेशःस्यादुदात्तैकारश्चवाङीप्च । मन
 यी । मनावीमनुः ॥ वर्णादिनुदात्तात्तोपधात्तोऽनः ४ १ ३९
 वर्णवाचीयोनुदात्तान्तस्तोपधस्तदन्ताद्वाङीप्स्यनः ॥
 एता । एनी । रोहिता । रोहिणी । षिद्धौरादिभ्यश्च ४

१ ४१ ॥ डीप् । नर्त्तकी । गौरी । अनडुही । अनड्वाही ।
 पिप्पल्यादयश्च ॥ आकृतिगणोद्यम् ॥ मत्स्यस्यड्याम् ॥
 यलोपः । मत्सी ॥ जानपदकुंडगोणस्थलभाजनागका
 लनीलकुशकामुककवराद्भृत्यमंत्रावपनाकृत्रिमाश्राणा
 स्यौल्यवर्णानाच्छादनाऽयोविकारमैथुनेच्छाकेशवेशेषु ४
 १ ४२ ॥ एकादशभ्यः क्रमाद्भृत्यादिप्रथमेषु डीप् । जान
 पदी । वृत्तिश्चेत् । अन्याजानपदी । अजन्तत्त्वान्ङी
 आद्युदात्तः । कुंडी । अमंत्रं चेत् । कुण्डान्याः । गोण
 आवपनं चेत् । गोणान्या । स्थलीअकृत्रिमाचेत् ।
 लान्या । भाजीश्राणाचेत् । भाजान्या । यवागुरुषु
 श्राणाविलेपितरलाचसाइत्यमरः । नागी । स्थूलाचेत्
 नागान्या । कालीवर्णश्चेत् कालान्या । नीली । अनाच्छा
 दनं चेत् । नीलान्या । नीलारक्ताशाटीत्यर्थः । कुशी ॥
 अयोविकारश्चेत् । कुशान्या । कामुकीमैथुनेच्छावती
 चेत् । कामुकान्या । कवरी । केशानांसन्निवेशविशेष
 श्चेत् । कवरान्या ॥ शोणात्प्राचाम् ४ १ ४३ ॥ शोणी ।
 शोणा ॥ दोतो गुणवचनात् ४ १ ४४ ॥ उदन्ताद्गुण
 वाचिनोवाङीप् । मृद्वी । मृदुः । उतः किं । शितिः ।
 गुणेतिकिम् । आखुः । खरुसंयोगीपधान् । खरुः ।
 पाण्डुः ॥ बहूादिभ्यश्च ४ १ ४५ ॥ वाङीप् । बहूी ॥
 बहुः । कृदिकारादक्तिनः ॥ रात्री । रात्रिः । सर्वज्ञे
 क्तिन्तर्थादित्येके । शकटी । शकटिः ॥ पुंयोगाद्वाख्या
 याम् ४ १ ४८ ॥ यापुमाख्यापुंयोगात्स्त्रीयां वर्ततेततो
 ङीप् । गोपस्यस्त्रीगोपी । पालकान्तान् । गोपालि

का । अश्वपालिका । सूर्यादेवतायाञ्चाप् । सूर्यस्य
 स्त्रीदेवतासूर्या । देवतायाङ्गिम् । सुरीकुन्तीमानुषी
 यम् ॥ इन्द्रवरुणभवसर्वरुद्रमृडहिमारण्ययवयवनमातु
 लाचार्याणामानुक् ४ १ ४९ ॥ डीष्व । इन्द्राणी ।
 हिमाऽरण्ययोर्महत्वे । महद्भिर्महिमानी । यवाद्दोषे ॥
 दुष्टोयवोयवानी ॥ यवनान्निष्याम् । यवनानांलिपि
 र्यवनानी । मातुलोपाध्याययोरानुगवा । मातुलानी ।
 मातुली । उपाध्यायानी । उपाध्यायी ॥ आचार्याद
 णत्वञ्च ॥ अचार्यानी ॥ अर्यक्षत्रियाभ्यांवास्वार्थे ॥
 अर्याणी ॥ अर्या ॥ क्षत्रियाणी । क्षत्रिया । पुंयोगेतु ।
 अर्याणी । क्षत्रिया ॥ क्रीतात्करणपूर्वात् ४ १ ५० ॥
 क्रीतांताददंतात्करणादेर्डीष् । वस्त्रक्रीती । क्वचिन्न ।
 धनक्रीता ॥ बहुब्रीहेश्रान्तोदात्तात् ४ १ ५२ ॥ क्तान्ता
 न्डीष् ॥ ऊरुभिन्नी ॥ अस्वांगपूर्वपदाद्वा ४ १ ५३ ॥ पूर्व
 णानित्येप्राप्तेविकल्पोयम् ॥ सुरापीति ॥ सुरापीता ॥
 स्वाङ्गाञ्चोपसर्जनादसंयोगोपधान् ४ १ ५४ ॥ असंयोगो
 पधमुपसर्जनंयत्स्वांगंतदंताद्वाडीष् । अतिकेशी । अ
 तिकेशा । चन्द्रमुखी ॥ चन्द्रमुखा । संयोगोपधात्तु ।
 सुगुल्फा । अद्रवन्मूर्त्तिमत्स्वांगंप्राणिस्थमविकारजं ॥
 त्त्स्थंतद्रदृष्टंचतेनचेत्तथायुतं ॥ १ ॥ सुस्वेदा ॥ द्र
 व्वात् ॥ सुज्ञाना ॥ अमूर्त्तत्वात् ॥ सुमुखाशाला । अ
 प्राणिस्थत्वात् । सुशोफा । विकारजत्वात् ॥ सुकेशी
 सुकेशावारथ्या ॥ अप्राणिस्थस्यापिप्राणिनिदृष्टत्वात् ।
 सुस्तनीसुस्तनावाप्रतिमा ॥ प्राणिवत्प्राणिशदृशेस्थित

त्वात् ॥ नासिकोदरोष्ठजंघादन्तकर्णशृङ्गाञ्च ४ १ ५५ ॥
 वाहीप् । तुंगनासिकी । तुंगनासिका ॥ पुच्छाञ्च ॥
 सुपुच्छी । सुपुच्छा ॥ कवरमणिविपशरेभ्योनित्यम् ॥
 कवरपुच्छी ॥ उपमानात्पक्षाञ्चपुच्छाञ्च ॥ उलूकपक्षी
 शाला । उलूकपुच्छीसेना ॥ नक्रोडादिवहूचः ४ १ ५६
 क्रोडादेर्वहूचश्चस्वांगान्तहीप् । कल्याणक्रोडा ॥ आ
 कृतिगणोयं ॥ सुजघना ॥ सहनष्विद्यमानपूर्वाञ्च ४
 १ ५७ ॥ नहीप् । सकेशा । छकेशा । विद्यमानना
 सिका ॥ नखमुखात्संज्ञायाम् ४ १ ५८ ॥ ङीप् न शूर्पण
 खा । गौरमुखा । संज्ञायांकिं । ताम्रमुखीकन्या ॥ वाहः ॥
 ४ १ ६१ ॥ वाहन्तान्ङीप् । दित्यौहि ॥ सख्यशिष्वीति
 भापायां ४ १ ६२ ॥ सखी । अशिष्वी ॥ जातेरस्त्रीविप
 यादयोपधात् ४ १ ६३ ॥ जातिवाचियन्नचस्त्रियान्ति
 यंतमयोपधंततोङीप् ॥ आकृतिग्रहणाजातिर्लिङ्गानांच
 नसर्वभाक् । सकृदाख्यातनिर्ग्राह्यागोत्रंचचरणैःसह ॥१॥
 घटी । वृपली । औपगवी । कठी । जातेःकिं । मुंडा ।
 अस्त्रीविषयात्किम् । वलाका । अयोपधात्किम् । क्ष
 त्रिया ॥ योपधप्रतिषेधेगवयहयमुकयमनुष्यमत्स्यानां
 मप्रतिषेधः ॥ गवयी । हयी । मुकयी । मनुषी । मत्सी ॥
 पाककर्णपर्णपुष्पफलमूलवालोत्तरपदाञ्च ४ १ ६४ ॥
 पाकाद्युत्तरपदाज्जातिवाचिनःस्त्रीविषयादपिङीप् ॥ ओ
 दनपाकी । शंकुकर्णी । शालपर्णी । शंखपुष्पी । दासी
 फली । दर्भमूली ॥ गोवाली । औपधिविशेषेरूढाः ।
 इतोमनुष्यजातेः ४ १ ६५ ॥ ङीप् । दाक्षी ॥ ऊढुतः

४१६६ ॥ उकारांतादयोपधान्मनुष्यजातिवाचिन ऊङ् ।
 कुरुः ॥ पंगोश्च ४ १ ६८ ॥ पंगूः ॥ श्वशुरस्योकाराका
 रलोपश्च । चादूङ् ॥ पुंयोगलक्षणङीषोपवादः ॥ श्वश्रूः ॥
 उरुत्तरपदादौपम्पे ४ १ ६९ ॥ उपमानवाचिपूर्वपद
 मुरुत्तरपदंयत्तस्मादूङ् ॥ करभोरुः ॥ संहितशफलक्षण
 वामादेश्च ४ १ ७० ॥ संहितोरुः ॥ सहितसहाभ्यांच ॥
 संहितोरुः । सहोरुः ॥ शार्ङ्गरवाघजोडीन् ४ १ ६३ ॥
 शार्ङ्गरवादेरजोयोकारस्तदन्ताच्चजातिवाचिनोडीन् ॥
 शार्ङ्गीरवी । वैदी । नृनरयोर्वृद्धिश्च । नारी ॥ यडश्चाप्
 ४ १ ७४ ॥ यडंताच्चाप् ॥ आंवष्ट्रा ॥ कारीषगन्ध्या ।
 षाद्यजश्चाप्वाच्यः ॥ पौतिमाष्या ॥ आवट्याञ्च ४ १
 ७५ ॥ अस्माञ्चाप् ॥ यजश्चेतिङीषोपवादः ॥ अत्रटश
 ब्दोर्गादिः ॥ आवट्या ॥ यूनस्तिः ४ १ ७७ ॥ युव
 न्शब्दात्तिः ॥ युवतिः ॥ अनुपसर्जनादित्येव ॥ वहवो
 युवानोयस्यांवहुयुवा । युवतीतितुयौतैःशत्रन्तान्ङीपि
 वोध्यम् ॥ इतिस्त्रीप्रत्ययाः ॥ षष्ठीयुक्तःश्चन्द्रसिवा १
 ४ ९ ॥ पतिशब्दोघिसंज्ञः । क्षेत्रस्यपतिनावयं ॥ इह
 वेतियोगंविभज्यच्छन्दसीत्त्यनुवर्तते ॥ तेनसर्वविधयश्च
 न्दसिवैकलिपकाः ॥ वहुलंछन्दसीत्यादिरस्यैवप्रपंचः ॥
 अयस्मयादीनिच्छन्दसि १ ४ २० ॥ साधूनि ॥ अप
 दसंज्ञाधिकाराद्यथायोगंसंज्ञाद्वयंत्रोध्यम् ॥ तथाचवा
 र्त्तिकं ॥ उभयसंज्ञान्यपीतिवक्तव्यमिति ॥ ससुष्टुभास
 ऋक्तागणेन ॥ पदत्वात्कुत्वंभत्वाज्जशत्वाभावः ॥ नै
 नंहिन्वंत्यपिवाजिनेषु ॥ ॥ अत्रपदत्वाज्जशत्वंभत्वात्कु

त्वाभावः ॥ तेषाम्घातोः ॥ छन्दसिपरेपि १ ४ ८१ ॥
 व्यवहिताश्च १ ४ ८२ ॥ हरिभ्यांयाह्योकञ्चा ॥ आ
 मन्दैरिन्द्रहरिभिर्याहि ॥ तृतीयाचहोश्छन्दसि २ ३ ३
 जुहोतेःकर्मणितृतीयास्याद्द्वितीयाच ॥ यवाग्वाग्निहो
 त्रंजुहोति ॥ मंत्रेश्वेतवहोक्थशस्युरोडाशोशिवन् ३ २
 ७१ ॥ श्वेतवहादीनांढसपदस्येतिवक्तव्यं ॥ यत्रपदत्वं
 भावितत्रशिवनोपवादीडस्वक्तव्यइत्यर्थः । श्वेतवाः ॥
 श्वेतवाहौ ॥ श्वेतवाहः ॥ उक्थानिउक्थैर्वाशंसतिउ
 क्थशायजमानः ॥ उक्थशासौ ॥ पुरोदास्यतेदीयतेपु
 रोडाः ॥ अवेयजः ३ २ ७२ ॥ अवयाः ॥ अवयाजौ ।
 अवयाजः ॥ अवयाःश्वेतवाःपुरोडाश्च ८ २ ६७ ॥ ए
 तेसंबुद्धौकृतदीर्घानिपात्यन्ते ॥ चादुक्थशाः ॥ लिङ्गर्थे
 लेट् ३ ४ ७ ॥ सिद्धहुलंलेटि ३ १ ३४ ॥ इतश्चलोपः
 परस्मैपदेषु ३ ४ ९७ ॥ लेटस्तिङांवा ॥ लेटोडाटौ ३
 ४ ९४ ॥ स्तौवातौचपितौ । सिद्धहुलंणिद्वक्तव्यः ॥ वृ
 द्धिः ॥ प्रणआयुंषितारिपत् ॥ सुपेशसस्करतिजोपिप
 द्वि ॥ आसाविपदर्शसानाय ॥ सिपइलोपस्यचाभावे ॥
 पतातिविद्युत् ॥ प्रियःसूर्येप्रियोअग्नाभवाति ॥ सउत्त
 मस्य ३ ४ ९८ ॥ लेटउत्तमस्यवालोपः । करवावः ॥
 करवाव ॥ टेरत्वं ॥ आतए ३ ४ ९५ ॥ लेटआकार
 स्य ॥ सुतेभिःसुप्रयसामादयैते ॥ आतामित्याकारस्य
 ए ॥ वैतोन्यत्र ३ ४ ९६ ॥ लेटएकारस्यैःस्याद्वा आ
 तएइत्यस्यविपयंविना ॥ पशूनामीशै । ग्रहागृह्यातै ॥
 अन्यत्रकिं ॥ सुप्रयसामादयैते ॥ उपसंवादाशङ्कयोश्च

३ ४ ८ ॥ पणवंधेऽप्राशंकायांचलेट् ॥ अहमेवपशूना
 मीशै ॥ नेजूजिह्वायंतोनरकंपताम ॥ व्यत्ययोवहुलम्
 ३ १ ८५ ॥ विकरणानांकुन्दसि ॥ आण्डाशुष्मस्यभे
 दति ॥ भिनत्तीतिप्राप्ते । जरसामरतेपतिः । म्रियतइति
 प्राप्ते । इन्द्रोवस्त्रेननेषतु ॥ नयतेर्लोट् । शप्तिपौट्
 विकरणौ । इन्द्रेणयुजातरुषेमवृत्रं तरेमेत्यर्थः ॥ तर
 तेर्विध्यादौलिङ् ॥ उःसिपशूचेतित्रयोविकरणाः ॥
 सुप्तिहुपग्रहलिंगनराणांकालहलचस्वरकर्त्तृयडांच ॥ व्य
 त्ययमिच्छतिशास्त्रकृदेषांसोपिचसिध्यतिवाहुलकेन ॥ १ ॥
 धुरिदक्षिणायाः ॥ दक्षिणस्यामितिप्राप्ते ॥ चप्रालयेअ
 श्वयूपायतक्षति ॥ तक्षंतीतिप्राप्ते ॥ उपग्रहःपरस्मैपदा
 त्मनेपदे ॥ ब्रह्मचारिणमिच्छते । इच्छतीतिप्राप्ते ॥ प्र
 तीपमन्यऊर्मिर्युध्यति । युध्यतइतिप्राप्ते । मधोस्तृप्ता
 इवासते । मधुनइतिप्राप्ते ॥ नरःपुरुषः । आसधावी
 रैर्दशभिर्वियूयाः । वियूयादितिप्राप्ते । कालःकालवा
 चकाःप्रत्ययाः ॥ श्वोष्णिनाधास्यमानेन । लुटौविषये
 लृट् ॥ तमसोगाअदुक्षत् । अधुक्षदितिप्राप्ते ॥ मित्र
 वयंचसूरयः ॥ मित्रावयमितिप्राप्ते । स्वरव्यत्ययस्तुव
 क्षयते ॥ कर्त्तृशब्दःकारकमात्रपरः ॥ तथाचतद्वाचिनां
 कृत्तद्धितानांव्यत्ययः । अन्तादायः ॥ अणिव्रषयेअच् ।
 यडोयशब्दादारभ्यलिङ्ङाशिष्यडित्ठकारेणप्रत्याहारः
 तेषांव्यत्ययोभेदतीत्यादिरुक्तएव ॥ कुन्दस्युभयथा ३
 ४ ११७ ॥ धात्वधिकारोक्तःप्रत्ययःसार्वधातुकार्द्धधा
 तुकोभयसञ्ज्ञःस्यात् ॥ वर्द्धंतुत्वासुष्टुतयः । वर्द्धयन्त्व

त्यर्थः ॥ आर्द्धधातुकत्वास्मिन्लोपः ॥ विशृण्वरे ॥ सार्द्धधातुकत्वात्शुःशृजावश्च ॥ हुशुनुवोरितियण् ॥ तुमर्थसेसेनसेअसेन्कसेकसेनध्यैअध्यैन्कध्यैऋध्यैश्ध्यैशध्यै
 न्तवैतवहुतवेनः ३ ४ ९ ॥ से । वक्षेरायः ॥ सेन् । ता
 वामेपे । असे । शरदोजीवसेधाः । असेनित्याद्युदात्तः ।
 कसे । प्रेपे । कसेन् । गवामिवश्रियसे । अध्यैअ
 ध्यैन् । जठरंपृणध्यै । पक्षेआद्युदात्तं । कध्यैकध्यै
 न् । आहुवध्यै । शध्यै । राधसःसहमादयध्यै । श
 ध्यैन् । वायवोपिवध्यै । तवै । दातत्राउ । तवेङ् ।
 सूतवे । तवेन् । कर्त्तवे । प्रयैरोहिष्यैअव्यथिष्यै ३ ४
 १२ ॥ एतेनिपात्यन्ते ॥ प्रयातुरोहुअव्यथितुमित्यर्थः ॥
 दृशोविष्येच ३ ४ ११ ॥ निपातौ । द्रष्टुंविख्यातुमित्य
 र्थः ॥ कृत्यार्थैतवैकेकेन्यत्वनः ३ ४ १४ ॥ धातोरन्ते
 स्युः ॥ तवै । अन्वेतवै ॥ केन् ॥ अवगाहे । केन्य ॥
 दिदृक्षेण्यः ॥ त्वन् ॥ कर्त्वम् ॥ सृपितृदीःकसुन् ३
 ४ १७ ॥ तुमर्थे ॥ पुराक्रूरस्यविसृपोविरप्शिन् । पुरा
 जत्तभ्यआतृदः ॥ प्रकृत्यान्तःपादमव्यपरे ६ ४ ११५ ॥
 ऋक्यादमध्यस्थएङ्प्रकृत्यास्यान्ततुवकारयकारपरेअति
 उपप्रयन्तोअध्वरम् ॥ सुजातेअश्वसूनुते ॥ अन्तःपादं
 किं । एतासएतेर्चति ॥ अव्यपरेकिं ॥ तेवदन् ॥ अ
 व्यादवत्यादवक्रमुरत्रतायमवं त्ववस्युपुचः ६ ४ ११६ ॥
 एपुव्यपरेप्यतिएङ्प्रकृत्या ॥ वसुभिर्नाअव्यात् ॥ मित्र
 महोअवत्यात् ॥ मासीवासो अवक्रमुः ॥ तेनोअवन्त ।
 शतधारोअयमणिः ॥ तेनोअवन्तु ॥ कुशिकाशोअवस्य

वः ॥ सुपांसुलुकपूर्वसवर्णाच्छेयाडाड्रायाजालः ७ ३ ३
 ऋजवःसंतुपंथाः ॥ पंथानइतिप्राप्ते ॥ परमेव्योमन् ॥
 व्योमनीतिप्राप्ते ॥ धीतीमतीसुष्टुती । धीत्या । मत्या ।
 सुष्टुत्येतिप्राप्तेपूर्वसवर्णः ॥ यासुरथारथीतमा । यौसु
 रथावितिप्राप्तेष्वा । नताद्ब्राह्मणम् ॥ नतमितिप्राप्तेआ
 त् ॥ यादेवविद्वतात्वा । यतिमिप्राप्ते ॥ नयुस्मेवा जवं
 धवः ॥ अस्मेइन्द्रावृहस्पती ॥ युष्मासुअस्मभ्यमितिप्रा
 प्तेशे । उरुयाधृध्रुया । उरुणा । धृध्रुनेतिप्राप्तेया नभा
 पृथिव्याः । नाभावितिप्राप्तेडा ॥ ताअनुष्टुप्त्रोच्यावयता
 त् । आडोड्रा । साधुया । साधिवितिप्राप्तेयाच् । वसंताय
 जेत । वसंतइतिप्राप्तेआल् ॥ इयाडियाजीकाराणामुपसं
 ख्यानम् ॥ उर्विया ॥ उरुणेतिप्राप्ते इया । सुक्षेत्रिया सुक्षे
 त्रिणेतिप्राप्ते डियाच् । दृतिनष्टुष्कंसरसीशयानं । सर
 स्यामितिप्राप्ते ई ॥ आज्जसेरसुकू ७ १ ५० ब्राह्मणसः ।
 तन्वादीनांवेयडुवडौ ॥ तन्वंपुषेम । तनुवंपुषेम ॥ विष्टं
 पश्य । विष्टुवपश्य ॥ स्वर्गोलोकः ॥ सुवर्गोलोकः ॥
 अत्रकं ॥ त्रियंत्रकं ॥ वरेण्यं ॥ वरेणियं ॥ अतोमिस
 ऐस् ॥ बहुलंकुन्दसि ७ १ १० ॥ अग्निर्देवेभिः ॥ मंत्रे
 ष्वाद्यादेरात्मनः ६ ४ १४१ ॥ आत्मन्शब्दस्यादेर्लोप
 आडि ॥ त्मनादेवेषु ॥ अपोभिः ॥ मासश्कुन्दसीति
 वक्तव्यम् ॥ माद्भिः ॥ शरद्भिः ॥ प्रसमुपोदःपादपूरणे
 ८ १ ६ ॥ एषांद्वेस्तः । प्रप्रायमग्निः । संसमिष्टुवसे ॥
 उपोपमेपरामृश ॥ किन्तोदुदुहर्षसे ॥ षष्ट्याःपतिपुत्र
 पृष्टपारपदपयस्योषेषु ८ १ ५३ ॥ त्रिसर्गस्यःसःस्यात् ।

वाचस्पतिविश्वकर्माणम् ॥ दिवस्युत्रायसूर्याय । दि
 पस्पृष्टंभदमानः ॥ तमसस्यारमस्य ॥ परिवीतइलस्य
 दे ॥ दिवस्ययोदिधिपणाः ॥ रायस्योपयजमानेपुधत्त
 म् । इतिवैदिकप्रक्रिया ॥ धातोः ६ १ १६३ ॥ अन्त
 उदात्तःस्यात् ॥ अनुदात्तपदमेकवर्जं । ६ १ १५८ ॥
 परिभाषेयंस्वरविधिविपद्या ॥ यस्मिन्पदेयस्योदात्तःस्व
 रितोवाविधीयतेतमेकमचंवर्जयित्वाशेषन्तत्पदमनुदा
 त्ताच्चकस्यात् ॥ गोपायतन्तः ॥ अत्रसनाद्यन्ताधातव
 इतिधातुत्वेधातुस्वरेणयकाराकारउदात्तः ॥ शिष्टमनु
 दात्तं ॥ उदात्तादनुदात्तस्यस्वरितः ८ ४ ६६ ॥ इति
 तकाराकारःस्वरितः ॥ स्वरितात्संहितायामनुदात्तानां
 १ २ ३९ ॥ एकश्रुतिःस्यात् ॥ इतिनकाराकारःप्रचयः ।
 अनुदात्तस्यचयत्रोदात्तलोपः ६ १ १५१ ॥ यस्मिन्
 नुदात्तेउदात्तोलुप्यतेतस्योदात्तः । देवीवाचं ॥ अत्रही
 बुदात्तः ॥ आद्युदात्तश्च ३ १ ३ ॥ प्रत्ययस्याद्युदात्तःस्या
 त् ॥ कर्त्तव्यं ॥ अनुदात्तौसुप्यित्तौ ३ १ ४ ॥ पूर्वस्या
 पवादः ॥ यज्ञस्य । नयोयुच्छति ॥ शप्तिपोरनुदात्तत्वे
 स्वरितप्रचयौ ॥ चितः ३ १ २६८ ॥ अन्तउदात्तःस्यात् ॥
 चितःसप्रकृतेर्वहकजर्थम् । चितिप्रत्ययेसतिप्रकृतिप्रत्य
 यसमुदायस्यान्तउदात्तोवाच्यइत्यर्थः ॥ नभन्तामन्यके
 समे । यकेसरस्वती ॥ तक्तसुते ॥ तद्धितस्य ६ १ १६४ ॥
 चितस्तद्धितस्यान्तउदात्तः ॥ पूर्वेणसिद्धेजित्स्वरवाधना
 र्थम् ॥ कौञ्जायनाः ॥ कितः ६ १ १६५ ॥ कितस्तद्धि
 तस्यान्तउदात्तः । यदाग्नेयः ॥ तित्स्वरितम् ६ १ १८५ ॥

कूनूनं ॥ उपोत्तमंरिति ६ १ ११७ ॥ रिप्रत्ययान्त
 स्योपोत्तममुदात्तस्यात् । यदाहवनीये । जित्यादिर्नि
 त्यम् ६ १ ११७ ॥ जिदंतस्य निदन्तस्यचादिरुदात्तः ।
 यस्मिन्विश्रानिपौस्याः ॥ पुंसःकर्मणिब्राह्मणादित्वात्प्य
 ज् । सुतेदधिष्मनश्चनः ॥ चायतेरसुन् ॥ चायतेरन्तेह
 स्वश्चेतिचकारादसुनीनुडागमः ॥ लिति ६ १ ११६ ॥
 प्रत्ययात्पूर्वमुदात्तस्यात् ॥ चिकीर्षकः ॥ अत्रईकारस्यो
 दात्तता ॥ इत्यादिप्रयोगमनुसृत्यान्वाख्यातव्यम् ॥ ६३
 इतिस्वरप्रक्रिया ॥ ६३ ॥ एषावरदराजेनवालानामुप
 कारिका ॥ अकारिपाणिनीयानांमध्यसिद्धान्तकौमुदी
 ॥ १ ॥ कृतिर्वरदराजस्यमध्यसिद्धान्तकौमुदी ॥ तस्या
 संख्यातुविज्ञेयाखवाणकरवह्निभिः ॥ २ ॥ ३२५० ॥
 इतिश्रीचविटकंविटवरदराजकृतामध्यसिद्धान्तकौमुदी
 समाप्ता । शुभम् ॥ ॥ ॥ ॥

लिङ्गम् । स्त्री । अधिकारसूत्रेएते ॥ ऋकारान्तामा
 तृदुहितृस्वसृयातृननन्दरः १ । एते पञ्चैवस्त्रीलिङ्गाः ॥
 अन्यूप्रत्ययान्तोधातुः २ । अनिप्रत्ययान्तऊप्रत्यान्त
 श्रधातुःस्त्रियांस्यात् । अत्रनिः । चमूः । मिन्यन्तः ३
 मिनिप्रत्ययान्तौस्त्रियाम् ॥ भूमिः । ग्लानिः ॥ क्तिन्न
 न्तः ४ । कृतिरित्यादि । ईप्रत्ययान्तश्च ५ । लक्ष्मीः ॥
 ऊडावन्तश्च ६ । कुरूः । अजा । यवन्तमेकाक्षरम् ७ ।
 श्रीः । भूः । विंशत्यादिरानवतेः ८ । इयंविंशतिः ।
 तलन्तः ९ । शुक्लता । भाःस्तुकृस्त्रिदगुष्टिगुपानहः
 १० । इयंभाः । स्थूणोर्णैर्नपुंसकैश्च ११ । स्थूणा । स्थूण

म् । शङ्कुलिराजिकुट्यशनिवह्निभुक्रुट्ट्रुाटवल्लिपक्तयः
 १२ । एतस्त्रियांस्युः । इयंशङ्कुलिः ॥ अप्सुमनस्समा
 सिकतावर्षाणां बहुत्वञ्च १३ ॥ अत्रादीनाम्पञ्चानां
 स्त्रीत्वस्याद्बहुत्वञ्च । आपद्माः ॥ ताराधाराज्योत्स्नाद
 यश्च १४ । इयन्तारा ॥ इतिस्त्र्यधिकारः ॥ ॥ ॥ ॥
 पुमान् । अयमधिकारः ॥ घजवन्तः १ । पाकः । करः ।
 भावार्थे एवेदम् । घाजन्तश्च २ । विस्तरः । चयः । भय
 लिङ्गभगपदानिनपुंसके ३ । अयमित्यादि । नहन्तः ४ ।
 पुंसिस्यात् । यज्ञइत्यादि । याञ्चास्त्रियाम् ५ । पूर्व
 स्यापवादः ॥ क्यन्तोघुः ६ । आधिः । प्रधिः । इपुधिः स्त्री
 च ७ । चात्पुंसि । इयमयंवाइपुधिः । द्वीः स्त्रियाम् ८ ।
 ऋतुपुरुषकपालगुल्फमेघाभिधानानि ९ । ऋतुरध्वरः ।
 अभ्रन्नपुंसकम् १० । पूर्वस्यापवादः । उदंतः ११ ।
 अयंपुंसिस्यात् । प्रभुः । विभुः । धेनुरञ्जुकुहुसरयुत
 नुरेणुप्रियंगवः स्त्रियाम् १२ । इयंधेनुः । रुत्वंतः १३
 मेरुः । सेतुः । दारुकसेरुजतुवस्तुमस्तूनिनपुंसकेच १४
 इदंदारु दारुः । सक्तुनपुंसकेच १५ । सक्तु । सक्तुः । अदं
 तइत्यधिकृत्य । कोपधः १६ । कोपधोकारान्तः पुंसिस्या
 त् । स्तत्रकः । कटकः । चिवुकादीनिनपुंसके १७ । चिवु
 कम् । टोपधः १८ । अदन्तः पुंसि । घटः । पटः । किरीटा
 दीनिनपुंसकेच १९ । किरीटम् किरीटः । णोपधः २०
 अदन्तः पुंसि । गणः । पापाणः । ऋणादीनिपुंसके २१
 ऋणम् । कार्पापणादीनिनपुंसकेच २२ । चात्पुंसि ।
 धोपधः २३ । अदन्तः पुंसि । रथः । यूथः । नोपधः

२४ । अदन्तःपुंसि । इनः । फेनः । जघनादीनिनपुंस
 के २५ । जघनम् । पोपधः २६ । अदन्तःपुंसि । दीपः ।
 पर्यः । पापादीनिनपुंसके २७ । पापम् । शूर्पकुतपकु
 णपट्टीपविठपानिनपुंसकेच २८ । चात्पुंसि ॥ भोपधः
 २९ । कुंभः । सरभः । तलभनपुंसकम् ३० । जृम्भन्नपुं
 सकेच ३१ । मोपधः ३२ । होमः । धर्मः । रुक्मादी
 निनपुंसके ३३ । इदंरुक्ममित्यादि । संग्रामादीनिनपुं
 सकेच ३४ । चात्पुंसि । संग्रामः । संग्रामम् । योपधः
 ३५ । हयः । समयः । किसलयादीनिनपुंसके ३६ ।
 गोमयादीनिनपुंसकेच ३७ । रोपधः ३८ । क्षुरः खुरः ।
 अंकुरः । द्वारादीनिनपुंसके ३९ । इदंद्वारम् । शुक्रमदे
 वतायाम् ४० । देवतायांतुशुक्रः । षोपधः ४१ । वृषः
 वृक्षः । शिरीषादीनिनपुंसके ४२ । इदंशिरीषम् । सो
 पधः ४३ । वायसः । महानसः । पनसविसवुससाह
 सानिनपुंसके ४४ । चमसादीनिनपुंसकेच ४५ । चात्पुंसि ।
 कसंचाप्राणिनि ४६ । कंसःकंसवापानपात्रम् ४७ ।
 प्राणिनितुकंसऔग्रसेनिः । रश्मिदिवाभिधानानि ४८
 अतइतिनिवृत्तम् । दीधितिःस्त्रियाम् ४९ । दिनाहनी
 नपुंसके ५० । दिनम् । अहः । मानाभिधानानि
 ५१ । कुडवः । द्रोणाढकौनपुंसकेच ५२ । चात्पुंसि ।
 खारीमानिकेस्त्रियाम् ५३ । इयंखारिः । दाराक्षतला
 जासूनांबहुत्वंच ५४ । इमेदाराः । मरुद्गरुत्तरदृत्विजः
 ५५ । अयंमरुत् । ध्वजगतमुज्जपुज्जाः ५६ । एतेपुं
 सि । वंशांशपुरोडाशाः ५७ । अयंवंशः । हृदकन्दकु

न्दबुद्बुदशब्दाः ५८ । अयंहृदः । अर्घपथिमथ्यमुक्षिस्त
 भ्वनितम्बपूगाः ५९ । अयमर्घः । सारथ्यतिथिकुक्षि
 वस्तिषाण्यजलयः ६० ॥ इतिपुल्लिगाधिकारः ॥

पल्लवपल्वलकफरेफकटाहनिर्व्यूहमठमणितरङ्गतुरङ्गग
 न्धस्कन्धमृदङ्गसङ्गसमुद्रपुङ्खाः ६१ । अयंपल्लवइत्यादि ।
 ऋपिराशिदृतिग्रन्थिकृमिध्वनिवलिकौलिमौलिरविक
 विकपिमुनयः ६२ । एतेपुंसिस्युः । अयमृषिः । हस्त
 कुन्तान्तव्रातवातदूतधूर्त्तसूतचूतमुहूर्त्ताः ६३ । एतेपुं
 सिः । अयंहस्तइत्यादि ॥ इतिपुल्लिङ्गाधिकारः ॥

नपुंसकम् । अयमधिकारः । भावेत्युङन्तः १ । ज्ञानम्
 हसनम् । भावेकिम् । पचनः । निष्ठाच २ । भावेया
 निष्ठातदन्तंक्लीवस्यात् । गीतम् । त्वष्यजौतद्वितौ ३ ।
 शुक्लत्वम् । शौक्लपम् । पित्वसामर्थ्यात्पक्षेस्त्रीत्वेङीष्
 चातुरी । कर्मणिचब्राह्मणादिगुणवचनेभ्यः ४ । ब्राह्म
 ण्यम् । यद्यद्व्यगजगवुङ्काश्चभावकर्मणि ५ । एतानि
 क्लीवानि । स्तेयम् । सख्यम् । कापेयम् । सेनापत्यम् ।
 औष्ट्रम् । द्वैहायनम् । पितापुत्रकम् । अच्छावाकीय
 म् । अव्ययीभावः ६ । अधिहरि । द्वैकत्वम् ७ । पा
 णिपादम् । अनल्पेच्छाया ८ । शरच्छायम् । इसुसन्तः ९
 हविः । सर्पिः । धनुः । अर्चिःस्त्रियांच १० । इदमि
 थ्वार्चिः । कृदिःस्त्रियामेव ११ । इयच्छदिः । मुखनय
 नलोहवनर्मासरुधिरकार्मुकविवरजलहलघनान्नाभिधो
 नानि १२ । एषामभिधायकानिक्लीविस्युः । मुखमाननव
 क्रम् । इत्यादि । सीरार्थैदनाःपुंसि १३ । वक्रनेत्रार

गणगांडीत्रानिपुंसिच १४ । चात्क्रीवे । अटवीस्त्रियाम्
 १५ । पूर्वस्येयंत्रिसूत्रीवाधिका ॥ लोपधः १६ । कुश
 लम् । शीलादीनिपुंसिच १७ । चात्क्रीवे । शीलम् ।
 शतादिःसंख्या १८ । शतम् । सहस्रम् । शतायुतप्रयु
 ताःपुंसिच १९ । लक्षाकोटिःस्त्रियाम् २० । इयंलक्षा ।
 सहस्रःपुंसि २१ । मन्द्यच्कोकर्त्तरि २२ । मन्प्रत्यया
 न्तोद्यच्कःपुंसिस्यात्चात्क्रीवेनतुकर्त्तरि । वर्मा । वर्म ।
 अकर्त्तरिकिम् । ददातीतिदामा । ब्रह्मन्पुंसिच २३ । अ
 यंब्रह्मा । इदंब्रह्म । नामरोमणीक्रीवे २४ । पूर्वस्याप
 चादः । असन्तोद्यच्कः २५ । यशः । मनः । तपः ।
 अप्सराःस्त्रियाम् २६ । एताअप्सरसः । ब्रन्तन्तः २७
 पत्रम् । कुत्रम् । यात्रामात्राभस्त्रादंष्ट्रावरत्राःस्त्रियामे
 च २८ ॥ इतिनपुंसकाधिकारः ॥ स्त्रीपुंसयोः १ । अय
 मधिकारः । गोमणियष्टिमुष्टिपाटलिवस्तिशात्मलितु
 टिमसिमरीचयः २ । इयमयवागौः । अपत्यार्थतद्धिते
 ३ । औपगवः । औपगवी ॥ इतिस्त्रीपुंसाधिकारः ॥
 पुंनपुंसकयोः । अधिकारोयम् । घृतभूतमुस्तक्ष्वेलितै
 रायतपुस्तकवुस्तलोहिताः १ । अयंघृतः । इदंघृतम् ।
 कवन्धौषधायुधाताः २ । स्पष्टम् दण्डमण्डखण्डशव
 सैधवपाश्र्वाकाशाङ्कुशकुलिशाः ३ । दंडः । दंडम् ॥
 इतिपुंनपुंसकाधिकारः ॥ अव्ययमवशिष्टलिङ्गम् १ ।
 कतियुष्मदस्मदः २ । छान्तासंख्याशिष्टापरवत् ३ ।
 एकःपुरुषः । एकास्त्री । एककुलम् । गुणवचनम् ४ ।
 शुक्लःपटः । शुक्लापटी । शुक्लंरस्त्रम् । कृत्याश्च ५ ।

करणाधिकरणयोर्लुट्च ६ । सर्वादीनिसर्वनामानि ७ ।
 स्पष्टार्थयंत्रिसूत्री ॥ इति श्री भट्टोजिदीक्षित विरचित
 पाणिनीय लिङ्गानुशासन सारभूता लिङ्गानुशासन सूत्र
 वृत्तिः समाप्ता ॥ ॥ ॥

॥ इति शुभम् ॥

ग्यगांडीवानिपुंसिच १४ । चात्क्लीवे । अटवीस्त्रियाम्
 १५ । पूर्वस्येयंत्रिसूत्रीवाधिका ॥ लोपधः १६ । कुश
 लम् । शीलादीनिपुंसिच १७ । चात्क्लीवे । शीलम् ।
 शतादिःसंख्या १८ । शतम् । सहस्रम् । शतायुतप्रयु
 ताःपुंसिच १९ । लक्षाकोटिःस्त्रियाम् २० । इयंलक्षा ।
 सहस्रःपुंसि २१ । मन्द्वाच्कोकर्त्तरि २२ । मन्प्रत्यया
 न्तोद्यच्कःपुंसि स्यात्चात्क्लीवेनतुकर्त्तरि । वर्मा । वर्म ।
 अकर्त्तरिकिम् । ददातीतिदामा । ब्रह्मन्पुंसिच २३ । अ
 यंत्रह्रा । इदंत्रह्र । नामरोमणीक्लीवे २४ । पूर्वस्याप
 चादः । असन्तोद्यच्कः २५ । यशः । मनः । तपः ।
 अप्सराःस्त्रियाम् २६ । एताअप्सरसः । त्रन्तन्तः २७
 पत्रम् । कुत्रम् । यात्रामात्राभस्त्रादंष्ट्रावरत्राःस्त्रियामे
 व २८ ॥ इतिनपुंसकाधिकारः ॥ स्त्रीपुंसयोः १ । अय
 मधिकारः । गोमणियष्टिमुष्टिपाटलिवस्तिशाल्मलितु
 टिमसिमरीचयः २ । इयमयवागौः । अपत्यार्थतद्धिते
 ३ । औपगवः । औपगवी ॥ इतिस्त्रीपुंसाधिकारः ॥
 पुंनपुंसकयोः । अधिकारोयम् । घृतभूतमुस्तक्ष्वेलितै
 रावतपुस्तकवुस्तलोहिताः १ । अयंघृतः । इदंघृतम् ।
 कवन्धौषधायुधांताः २ । स्पष्टम् दण्डमण्डखण्डशव
 सैधवपाश्वाकाशाङ्कुशकुलिशाः ३ । दंडः । दंडम् ॥
 इतिपुंनपुंसकाधिकारः ॥ अव्ययमवशिष्टलिङ्गम् १ ।
 कतियुष्मदस्मदः २ । छान्तासंख्याशिष्टापरवत् ३ ।
 एकःपुरुषः । एकास्त्री । एककुलम् । गुणवचनम् ४ ।
 शुक्लःपटः । शुक्लापटी । शुक्लंवस्त्रम् । कृत्याश्च ५ ।

करणाधिकरणयोर्ल्युट्च ६ । सर्वादीनिसर्वनामानि ७ ।
 स्पष्टार्थयंत्रिसूत्री ॥ इति श्री भट्टोजिदीक्षित विरचित
 पाणिनीय लिङ्गानुशासन सारभूता लिङ्गानुशासन सूत्र
 वृत्तिः समाप्ता ॥ ॥ ॥

॥ इति शुभम् ॥

